שנה 51
המחיר 3.00 שקל חדש (כולל מע"מ)
מיספר 2562
ה' תשרי תשמ"ז, 8.10.1986

העולם הזה

"סאנדי" טיימס" מגלה:

ישראל – המעצמה הגרעינית השישית בעולם

5 OCTOBER 1986 No 8.461 Price 50p

OVERSEAS PRICES

THE SUNDAY TIMES

Revealed: the secrets of Israel's nuclear arsenal

INSIGHT

THE SECRETS of a subterranean factory engaged in the manufacture of Israeli nuclear weapons have been uncovered by The Sunday Times Insight team.

Hidden beneath the Negev desert, the factory has been producing atomic warheads for the last 20 years. Now it has almost certainly begun manufacturing thermonuclear weapons, with yields big enough to destroy entire cities.

Information about Israel's capacity to manufacture the bomb come from the testimony of Mordechai Vanunu, a 31-year-old Israeli who worked as a nuclear technician for nearly 10 years in Machon 2 – a top secret, underground bunker built to provide the vital components necessary for weapons production at Dimona, the Israeli nuclear research establishment.

Vanunu's evidence has surprised nuclear weapons experts who were approached by Insight to verify its accuracy because it shows that Israel does not just have the atom bomb – which has been long suspected – but that it has become a major nuclear power.

Vanunu's testimony and pictures, which have been scrutinised by nuclear experts on both sides of the Atlantic, show that Israel has developed the sophisticated and highly classified techniques needed to build up a formidable ... arsenal.

Pictured for the first time in detail: Israel's nuclear bomb plant is built deep beneath the Negev ... ting for more than 20 years

● The plant is equipped with French plutonium extracting technology, which transformed Dimona from a civilian research establishment to a bomb production facility. Plutonium production rates amount to 40 kilograms a year, enough to build 10 bombs. In the past ... Israel has added ... make ... timated strength of Israel's nuclear arsenal.

The scientists include Theodore Taylor, one of the world's most experienced nuclear weapons experts. He was taught by Robert Oppenheimer, the father of the atomic bomb, and worked on America's first bomb designs. He later went on to head the Pentagon's atomic weapons ...mme. ... the ... consistent with an Israeli capacity to produce 10 nuclear weapons a year that are significantly smaller, lighter and more efficient than the first types of weapons developed by Russia, America, Britain, France or China.

Another scientist who authenticated the evidence uncovered by Insight is Dr Frank Barnaby, a nuclear physicist who worked at ... the British ... plant, which he quotes exactly confirm the quantities of plutonium that were being made."

Vanunu says that, despite tight security, he was able to smuggle a camera into Machon 2 and take more than 60 photographs. Insight debriefed him for four weeks and invited Barnaby to interview Vanunu in an attempt to find scientific flaws in his story. "His te...

Aton... in I... redun... with ... workers ... drive by ... Security ... concerned ... developing ... with West ... dents dur... philosoph... was tak...

...roved that ...in danger of ...Kippur War ... the initial ... the then ...Golda Meir, ...evices to be ... S ...he ...d

Inside Dimona: full story pages 2 & 3

שער „סאנדיי טיימס" ומרדכי ואנונו

עלית גאה להשויץ:
שוויצריה הקטנה
שוקולד ישראלי מעולה באיכות ובטעם שויצרי
לקחנו הרים גבוהים וירוקים, אוויר משכר של האלפים,
חלב טרי מהכפר וטעם של שוקולד שויצרי אמיתי. ארזנו הכל
באריזות של שוקולד, והנה לפניך „שויצריה הקטנה״:
6 שוקולדים חדשים וטעימים, באיכות של שוקולד שויצרי,
המיוצרים לפי הסכם ידע עם חברות שויצריות ידועות.
לבחירתך „שויצריה הקטנה״ בטעמי חלב, מריר, שקדים,
אגוזים, קרוקנט וקרנץ׳.
עלית
גם השוויצרים היו משוויצים בו.
חדש
שוויצריה הקטנה
שוקולד מריר
שוקולד חלב עם שקדים
שוקולד חלב עם אגוזים
קרוקנט • שוקולד חלב עם פצפוצי אורז
קרנץ׳ • שוקולד חלב עם קרמל ושקדים
שוקולד חלב

מיכתבים

אפשר להסתפק בחיוך

על האסטרולוגיה בשרות רמטכ"ל צה"ל ("כוכבים במקום מודיעין", העולם הזה 3.9.86).

בימים אלה, בהם שרים מנסים לשכנענו להילחם בתאונות־דרכים על־ידי בדיקות של מזוזות, יש אכן מקום לחששות מחדירת עכו"ם כשיטת־לחימה של צה"ל. אך הרשוני להביא לידיעתכם, כי ההתעניינות הצה"לית באסטרולוגיה לא התחילה במפה של האסטרולוג (הירו־שלמי) אליצור קדושי.

בתחילת שנת תשל"ב הקדיש צה"ל שתי חוברות של אחד מירחוניו, מחניים, לתורת הת־כונה, תחת הכותרת "על אסטרונומיה ואסטרו־לוגיה ביהדות". לדעתי, הנושאים בצורה הולמת, לא למטרות לחימה, כאשר היחס לאס־טרולוגיה מצא שם את ביטויו באמירה: "נראה, כי רוב המעיינים בהורוסקופים אינם עושים זאת אלא מתוך חיוך".

אליעזר בוכני, גבעתיים

● ● ●

התקווה, השלום והאמונה

עוד על דיגלי מדינות אפריקה ("מיכ־תבים", העולם הזה 3.9.86 ואילך).

ועכשיו, האינפורמציה המשלימה: מניין לקחה התנועה לאחדות אפריקה את הדגל בעל שלושת הצבעים (צהוב, אדום וירוק), שמדינות אפרי־קאיות כה רבות מתהדרות בהם בדגליהם?

מדיגלה של אתיופיה (שלושה פסים לרוחב, בצבעים ירוק, צהוב ואדום, אחד מעל לרעהו), המדינה הריבונית העצמאית הוותיקה ביותר ביבשת (לפחות בעת החדשה, בהתחשב בכך כי בעת הקדומה הקדימה אותה מצריים בכך בכמה אלפי שנים).

ולאתיופים גם פירוש משלהם לצבעי דיגלם: ירוק — לתקווה; צהוב — לשלום; אדום — לאמונה.

פרץ שקולניק, ראשון־לציון

● ● ●

על הסכין

על ציוני־דרכים בהיסטוריה האמ־ריקאית ("מיכתבים", העולם הזה 23.7.86 ואילך).

אני מלאת השתוממות על מה שמטריד קור־אים מסויימים. מטריד אותם כי בהיסטוריה האמ־ריקאית מצוי מיקרה אחד בלבד שבו גם האב וגם הבן (בני משפחת אדאמס) הגיעו לכס הנשיאות, ועוד מיקרה אחד, שבו גם הסב וגם הנכד (בני משפחת האריסון) זכו לכך.

אם ללמוד משהו מן ההיסטוריה האמריקאית, יש דברים הרבה יותר מעניינים. מדוע, למשל, אוכלים אנשים מן היישוב כשהסכין בידם הימנית והמזלג בידם השמאלית, שעה שהאמריקאים נוהגים קודם לפרוס את הבשר לחתיכות קטנות בעזרת הסכין והמזלג, ולאחר מכן מניחים את הסכין בצד ואוכלים את חתיכות הבשר בעזרת המזלג בלבד?

זה נולד בימים שהלבנים באמריקה היו במצב היכון קבוע מפני התקפות של אינדיאנים, ולכן היה חשוב להם שהסכין תהיה פנויה, להפעלה הגנתית מיידית, בשעת הצורך.

אלזה ניסן, ניו־יורק

● ● ●

לא מסוק ולא מנשה

על חתונת בתו של ח"כ לשעבר ("תשקיף", העולם הזה 10.9.86).

הח"כ לשעבר רענן נעים לא השיא את בתו במושב רמות־מנשה.

מסיבה פשוטה: אין מושב כזה.

רמות־מנשה היא קיבוץ של השומר הצעיר (בשומרון). והחתונה נערכה ברמות־נפתלי, שהיא אכן מושב (אבל בגליל העליון).

ירמי שפיר, ניר עוז

תחת הכותרת "חתונת המסוקים" נכתב כי הנשיא וראש־הממשלה הגיעו במסוק לחתונת בתו של הח"כ לשעבר רענן נעים ברמות־נפתלי. אנו מבקשים להבהיר כי הנשיא לא הגיע לחתונה במסוק.

עמי גלוסקא, דובר הנשיא, ירושלים

●

מיכתבים למערכת

העולם הזה שומר לעצמו את הזכות לערוך מיכתבי קוראים מסיבות לשוניות, משפטיות או טכניות.

אנשי תשמ"ו

העולם הזה סוקר את האירועים החשובים של השנה ובוחר את האנשים והנשים שסימלו אותה: החיוך של **מיכאיל גורבאצ'וב**, הגשר לשלום של **המלך חסן ה־2**, הכבוד העצמי של האלוף **יצחק מרדכי**, מחיר העקרונות של **דורית ביניש**, הכתובת על הקיר של הרב **ברוך סלומון**, המושגים החדשים של **חווה יערי**, הבושה והמוות של **אברהם גינדי**, המיבצע הספורטיבי של **אורלי יניב**, מילחמת הירושה של **דוב יודקובסקי**, הפליי־בק של **ריטה קליינשטיין** וערך האהבה של **דויד גרוסמן**.

11

THE SUNDAY TIMES
Revealed: the secrets of Israel's nuclear arsenal
INSIGHT

העיתון הנפוץ והמצוטט ביותר במדינה, "סנדיי טיימס", טוען: יש־ראל היא מעצמת הגרעין השישית בעולם ● מה מס־תתר במכון 2 ● כמה פצצות ייצרה ישראל ● לאן משקיפה מירפסת גולדה ● איך רומו האמריקאים בעז־רתו של דה־גול.

האל ישמור!

5

יערי השניה

לראשונה הצליחה התובעת להציג בבית־המשפט את פניה האחרות של חווה יערי: לא עוד בכיינית, תלותית וכנועה, אלא אשה תוק־פנית מאוד, מאיימת, בעלת רעיונות רצח־ניים והתנהגות אלימה.

39

כתבת השער האחורי

מזכירת הבוס

בכל ימות החול צועדת אורה בהרב (בתצלום) לצידו של הבוס שלה, מרדכי מאיר, שהוא גם בן־זוגה. רק את יום השבת הוא מקדיש לבני מישפחתו ולאשתו. "בסופו של דבר, הוא לא יזרוק אותי לכל־בים" — כך מקווה אורה.

40

ממרקש לאשקלון

"מעולם לא הסתכלנו בזעם על מארוקו!" מכריז אלי דיין, ראש עיריית אשקלון, ומספר מדוע פרצה הסערה בעירו. בראיון מיוחד הוא נזכר בילדותו במרקש, בעלייתו אר־צה, במעברה ובשועלים, ומכריז: יש חיים טובים בינינו ובין עזה!

8

מיקיס לא שייך

מיקיס תיאודוראקיס (בתצלום), בשיחה עם אורי אבנרי: **אני שונא אלימות, אבל הייתי בעד אלימות נגד הנאצים – והרגתי אותם ● משה דיין רצה לעזור לנו לארגן התקוממות נגד הקולונלים – ואחר־כך אמר שהוא לא נפגש איתי מעולם ● אחרי ארבע שנים בשילטון צריך לשלוח כל מנהיג לכלא ● אני ממישפחת פליטים – לכן אני לא שייך!**

18

רופאי חרטומים

מי־שהו כבר הצליח לטעון אי־פעם מירשם רפואי, סיכום מחלה, דוח־ניתוח? כתב החרטומים העקמומי של הרו־פאים הוא אחד מסימני הרשלנות במי־קצוע — ועוזר לפעמים לזי־יף את המיסמכים. אחרי שמתרחש אסון רפואי.

16

האשכרדים

הם העדה השלישית בגודלה בארץ, ואולי הם בעצם הישראלים האמיתיים: חצי אשכנזים, חצי ספרדים. עם מי מזדהה יואל מרקוס? כיצד זה השפיע על אברהם כץ־עוז? מה מרגיש מירון בנבנישתי, מה חושבת חווה ארליכמן ומה אמרה גולדה על אמו של חיים ברעם? כתבה ראשונה.

30

רחל המרחלת מדווחת:

אהבת חייה של **נירה רבינוביץ** ● **דויד אבידן** מצא קששה בת 26 ● איך דלף הסוד־המוחלט־בהחלט של **אברשה טמיר ותהילה סלע** ● **מנדי** מחזירה חוב **לרפי שאולי** ● הנשים ה־בלתי יציבות של הגבר היציב **אנדרה קלצ'ינ־סקי** ● **שאול נמרי** יושב בכלא בגלל מזונות ● **מרים זגל** מחליפה מילים עם **חווה יערי** ● זיוקים והוליווד בחתונת־הפאר של **ברכה צמח**

36

מתנת ענת

אמרגן אופנה, שחגג את יום־הולדתו, שמע מחבריו ברכות בשבע שפות — כל אחד בשפת אמו — ובסוף הוא הופתע על־ידי שריריה של ענת שלמה.

22

חתולים שימושיים

חתולי"ו המפוכחים והמתחכמים של המשורר ת"ס אליוט (פוסום הזקן על חתולים שימושיים) מיילדים — בתרגום עברי. איך התמודדה המתרגמת יהודית קופנהגן עם החתולולוגיה?

26

גיבורים ופחדנים

שאלות מדהימות: האם נער שירה למוות בקצין גסטאפו בהולנד הכבושה הוא לוחם־חופש או טרוריסט? מה מניע אנשים לרדת למחתרת – האם זה הפחד או שמא אומץ־הלב? הקולנוע ההולנדי עומד על מניעי לוחמי־המחתרת – ומצליח לעורר סערה.

28

הלהיט: אופנה חשופה באיזור הבטן

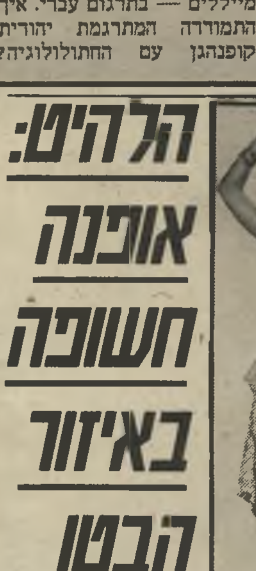

גם מחולצת טריקו, ג'ינס או כותונה אפשר לעצב חולצה קצרצרה. כל מה שדרוש הוא זוג מיספריים, ולהקפיד לגזור מעל הטבור.

24

המדורים הקבועים:

מיכתבים – פירוש אתיופי	3
איגרת־העורך – מסיבה צנועה	4
הנדון	5
במדינה – ספירה לאחור	6
תשקיף – שניים אוחזין ברפורמה	7
ראיון – עם אלי דיין, ראש עיריית אשקלון	8
בלי הרדמה – קטסטרופה ושמה רישומים רפואיים	16
גם זה וגם זה –עוגת־תשבץ	21
לילות ישראל – מתנה בצורת ריקוד	22
חלון־ראווה – חולצות סוף־הקיץ	24
דף חדש – שירת החוליגן	26
הורוסקופ – המתולתל בעל הקול המלודי	33
תשבץ־ענק – משורר אנגלי (3 אותיות); נביא עברי (6 אותיות)	34
רחל המרחלת – ברכות־אם בחמש שפות	36
אנשים – אף אחד לא קם	38

בלי משוא פנים

„העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי ♦ המערכת והמינהלה: תל־אביב, רחוב גורדון 3, טל. 03־232262/3/4. תא־דואר 136 ♦ העורך הראשי: אורי אבנרי ♦ עורך־מישנה: דוב איתן ♦ עורך תבנית: יוסי שנון ♦ רכזת מערכת: ענת סרגוסטי ♦ עורך כיתוב: גיורא נוימן ♦ צלמי מערכת: ציון צפריר, צבי טל ♦ עורך דפוס: יפתח שביט ♦ ראש המינהלה: אברהם סיטון ♦ מחלקת המודעות: רפי זכרוני ♦ המו"ל: „העולם הזה" בע"מ ♦ הדפסה: „הדפוס החדש" בע"מ, תל־אביב, רח' חומה ומגדל 2 ♦ הפצה: גד בע"מ, תל־אביב, רחוב יד חרוצים 7, טל. 377056.

הופעת הכתבה השנתית של העולם הזה על איש־השנה היא אירוע עיתונאי, החורג מתחום העיתונות.

הטלוויזיה והרדיו הואילו להקדיש לכך ראיונות חדשותיים. העיתונות הכתובה אינה מפרגנת עד כדי כך (רק העיר הקדישה לכך מקום).

בין כלי־התיקשורת הזרים עוררה הבחירה תשומת־לב רבה. כתבים זרים רבים התקשרו עימנו. אחד מהם סיפר שפנה תחילה אל לישכת ממלא־מקום ראש־הממשלה כדי לקבל פרטים ביוגראפיים על ראש־הממשלה־בדרך, ושם אמר לו אחד הפקידים: „הביוגראפיה הכי טובה עליו הופיעה בהעולם הזה."

הכוח והרוח

נשאלה השאלה מדוע בחר העולם הזה שוב באיש פוליטי, ולא באיש־רוח למשל.

האם מאוהב העולם הזה בכוח, במנהיגים ובגנרלים?

השאלה מחטיאה את המטרה של הבחירה.

העולם הזה בוחר באדם שהשפיע במידה הרבה ביותר על חיי ישראל ואזרחיה, או המסמל במידה הרבה ביותר את ההתפתחות או האירוע או התהליך החשוב ביותר של השנה.

הלוואי ואפשר היה לבחור באיש־רוח, המתאים להגדרה זו. אך מזה שנים אין בישראל איש־רוח כזה. גם לשיאו לא השפיע מרטין בובר על המדינה, וגם המעריץ הגדול ביותר של ישעיהו ליבוביץ לא ייחס לו — למרבה הצער — השפעה כזאת.

מי שעובדה זו אינה מוצאת חן בעיניו, אל לו ללין עלינו. מוטב שילין על הציבור הישראלי — ועל עצמו.

מסיבה צנועה

לכתבה על איש־השנה יש תמיד לידה קשה וממושכת. זה משפיע על כל חיי המערכת.

לכן, כשהכתבה מופיעה סוף־סוף, רבה השימחה, ואנחנו רגילים לערוך מסיבה מערבתית קטנה לכבוד האירוע. (מפני שזה חל תמיד סמוך ליום־הולדתי, זו גם חגיגת יום־הולדת).

איננו משתמשים בזה לצורך יחסי־ציבור, ואין אנחנו משקיעים בכך כספים של אילי־הון. זהו בסך הכל אירוע פנימי נחמד, שאליו מוזמנים אנשי העולם הזה בלבד. הדבר מאפשר לנו לנוח לרגע, לעשות אתנחתה, לפני שאנחנו ניגשים לטפל באירועי השנה הבאה.

הפעם ערכנו את המסיבה במלון דיפלומט בתל־אביב, ואנחנו מודים לכל אנשי המלון שעזרו לנו לחגוג, וביחוד המנהלת, רות שיטרית.

אני כותב דברים אלה בבוקר של ראש־השנה. השנה התחילה. לעבודה!

צלם צפריר, כתבת ליבוביץ ובעלה
מסיבה קטנה

עורך־דפוס יפתח שביט ועורך־כיתוב גיורא נוימן
אתנחתה לפני

עורך־מישנה של „דף חדש" שימעון צמרת ואשתו טובה
לעבודה!

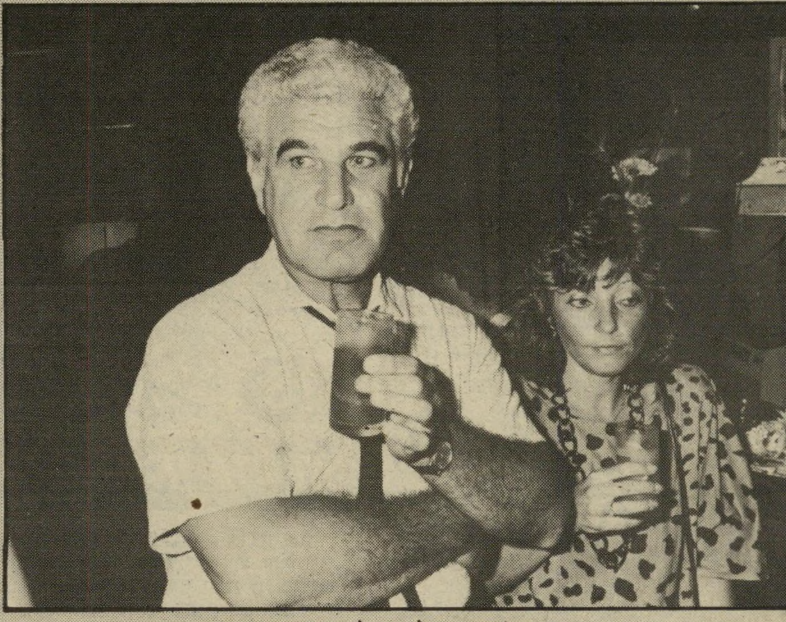

פרשן רפואי יולי נודלמן ואשתו סוזי
לידה קשה

מזכירת־מערכת חנה גבאי עם כתבת אנטלר וקריקטוריסט אבשלום
פנימי ונחמד

הנדון:

האל ישמור!

מאת אורי אבנרי

במדינה

העם

עוד אזהרה

לכל בעלי היכולת הגרעינית יש אינטרס משותף: להעלים את האמת על הסכנות הצפויות

הקנוניה העולמית ממשיכה לתפקד.

צוללת גרעינית סובייטית, ובה טילים גרעיניים שהם חלק מ"מאזן־האימה" העולמי, נפגעה וטבעה באוקיינוס האטלנטי.

הסובייטים פירסמו הודעות מרגיעות. שום סכנה אינה צפויה לאנושות. אין קרינה. לא תהיה קרינה.

זה היה טיבעי. פחות טיבעי היה שהאמריקאים הצטרפו למיתקפת־ההרגעה. גם הם הודיעו שאין סכנה, וששום סכנה אינה יכולה להיות. לראיה: צוללת גרעינית אמריקאית, שטבעה לפני כמה שנים, מונחת עתה בתחתית האוקיינוס, וגם המיתקנים והטילים שלה לא גרמו לשום זיהום.

להודעות אלה צורפו חוות־דעת מלומדות של מדענים שכירים, שסיפרו בפרוטרוט כי החומר הגרעיני אינו יכול לפרוץ מבעד לשיכבת־המיגון, שגם לחץ המים במעמקים אינו יכול להזיק לה, ועוד ועוד.

שיתוף־פעולה הרגעתי זה אינו בא רק ליצור אווירה נוחה לוועידת־הפיסגה של רונלד רגן ומיכאיל גורבאצ'וב (ראה אנשי השנה) בבירת איסלנד. יש לו סיבה חשובה יותר: לשתי המעצמות, ולמעשה לכל המדינות שיש להן נשק גרעיני ו/או כורי־חשמל גרעיניים, יש אינטרס משותף להעלים את הסכנות ולהרגיע את האנושות.

ביטחון של 99.999%. לעומת זאת הולכות ומתרבות חוות־הדעת של מדענים בעלי־מצפון, המתריעים נגד שאננות זו. לדבריהם, לא ייתכן כלל ביטחון של 100% בעניינים טכנולוגיים, התלויים בציוד ובאדם.

פרשת הצוללת, אחרי פרשת צ'רנוביל ואסון החללית צ'לנג'ר, באה להזכיר כי שום טכנולוגיה אינה בטוחה באופן מוחלט. וכאשר מדובר על כוח־ההרס האדיר של הגרעין, ביטחון של 99.999% אינו מספיק.

זה צריך להדאיג כל אדם בעולם,

חרב־הפיפיות של הגרעין מרחפת מעל לכל אדם עלי אדמות.

היסטוריה

המילחמה המיותרת

אותו השלום שהושג אחרי המילחמה, ועל קבר חלליה, היה אפשרי לפניה. גולדה מאיר היא שמנעה אותו

בשבוע הבא ימלאו 13 שנים לפרוץ מילחמת יום־הכיפורים — אחד המאורעות הטראומטיים ביותר בתולדות המדינה.

במילחמה זו השיגו הערבים — המצרים בדרום והסורים בצפון — ניצחון התחלתי, שנראה עד אז בלתי־אפשרי. המיתוס של צה"ל הבלתי־מנוצח נשבר.

רושם זה התחזק על־ידי תמונה שגרמה לטראומה לאומית, ושירדה על המדינה כמהלומה נפשית נוראה: התמונה של עשרות שבויים ישראליים, היושבים חסרי־אונים על הארץ, כשידיהם על ראשם.

המידע שהועלם. בינתיים הצטברו העדויות, החושפות את סיבות המילחמה.

לא מכבר פירסם ראש־הממשלה המצרי לשעבר, כמאל חסן עלי, מי שהיה ראש־המודיעין המצרי בימי המילחמה, את זיכרונותיו. הם מאשרים את העובדה ההיסטורית: אנוור אל־סאדאת היה מוכן מאז 1970 לשלום עם ישראל, באותם התנאים שהתקבלו על־ידי ישראל בקמפ־דייוויד.

ליודעי־מיסמכים, אין בכך חידוש. בתשובה לשליח האו"ם, גונאר יארינג, הודיע סאדאת בפברואר 1972 כי הוא מוכן לשלום תמורת החזרת חצי־האי סיני. ממשלת־ישראל, בראשות גולדה מאיר, סירבה.

למעשה היה ידוע כבר בראשית 1970, בשנת־חייו האחרונה של הנשיא גמאל עבד־אל־נאצר, כי מצריים מוכנה לשלום עם ישראל תמורת החזרת כל השטחים הכבושים בסיני. ממשלת־ישראל העלימה מידע זה, שהיה בידיה.*

גולדה ויועציה — ובראשם משה דיין ויגאל אלון — דחו רעיונות אלה על הסף, מפני שרצו להחזיק בחצי־האי סיני בכל מחיר. דובר על "עומק אסטראטגי" כעל תנאי חיוני לביטחון־ישראל. קו בר־לב, שנראה כבלתי־ניתן־לכיבוש, הישרה אווירת־ביטחון כוזבת.

המחדל שלאחר המחדל. אחרי המילחמה ישבה ועדת־אגרנט על מדוכת "המחדל". אולם מעולם לא נערכה חקירה ממלכתית מוסמכת של הנסיבות המדיניות, שהביאו למילחמה. זה היה המחדל שלאחר המחדל.

אילו נערכה החקירה, היתה מגלה כי המילחמה הזאת היתה מיותרת. חלליה נפלו לשווא.

כעבור 13 שנים נראית התמונה ברורה. חצי־האי סיני הוחזר כולו, עד המילימטר האחרון. העיר ימית, שהוקמה על־ידי גולדה ודיין כדי למנוע את החזרת השטחים, נהרסה. ההתנחלויות של פיתחת־רפיח פורקו. ואין איש רציני הטוען כיום שביטחון־ישראל נפגע בשל כך.

להיפך, השלום עם מצריים שיפר במידה מכרעת את מצב הביטחון. הכוח הרב־לאומי בסיני, ובו מרכיב אמריקאי חשוב, מונע התקפות־פתע, והופך כל מילחמה בדרום כמעט לבלתי־אפשרית.

אנוור אל־סאדאת, אדריכל המילחמה, נרצח באותו התאריך, כעבור שמונה שנים. הוא היה גם אדריכל השלום שלאחר המילחמה — השלום שיכול היה לבוא לפני המילחמה — ובמקומה.

* *עורך **העולם הזה**, אורי אבנרי, הציע אז לאחד השרים המרכזיים בממשלה, פינחס ספיר, הקלטה סודית, שבה הודיע עבד־אל־נאצר על נכונותו לכונן יחסים דיפלומטיים וכלכליים עם ישראל, תמורת החזרתם של השטחים.*

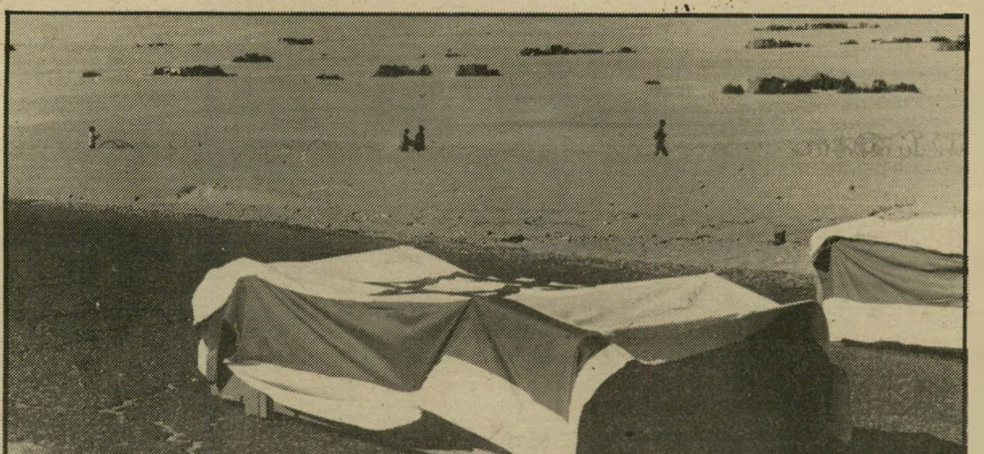

חללי צה"ל בסיני (בעת החזרת הגופות אחרי ביקור סאדאת)
גולדה סירבה

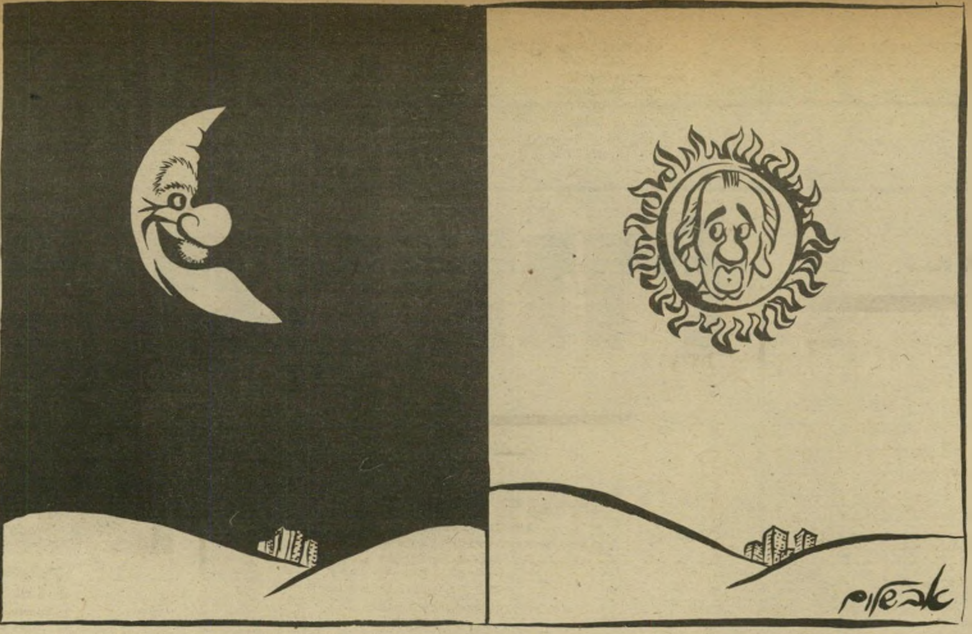

רוטציה

הממשלה

ספירה לאחור

מה שהיה — הוא שיהיה. ומה שנעשה — הוא שייעשה. ואין כל חדש תחת הליכוד

השבוע הראשון של תשמ"ז עמד בסימן הרוטציה.

הזמן עד לביצוע הניתוח המדיני הזה לא נמדד עוד בשנים, בחודשים ובשבועות, אלא בימים ובשעות.

כמו בעת שילוח של טיל, החלה הספירה לאחור.

איך להחליף גרביים. הדבר יצר מתח ודראמה. מקרוב נראתה הרוטציה כפרשת־מים, כנקודה־מיפנה היסטורית.

לשווא לעג עמוס קינן, בראיון טלוויזיוני, כי הרוטציה אינה אלא החלפת גרביים. לא החלפת גרביים מלוכלכים בגרביים חדשים, כדי למסור את הישנים לכביסה, אלא העברת הגרב האחד מן הרגל הימנית לרגל השמאלית, והגרב השני מהרגל השמאלית לרגל הימנית.

(בצורה גסה יותר מתבטא תהליך זה בבדיחה המקובלת בצבא, כשהסמל מבשר לאנשיו: "יש לי בשורה טובה ובשורה רעה. הבשורה הטובה היא שאתם מחליפים תחתונים. הבשורה הרעה היא שאתם מחליפים אותם ביניכם.")

דיברי־לעג אלה לא יכלו לקלקל את אווירת הדראמה שנוצרה בכלי־התיקשורת. התיקשורת המודרנית, בעידן הטלוויזיה, שמה את הדגש על האישים, מפני שאפשר לראות ולהכיר אותם, ולא על הרעיונות, שהם מופשטים ובלתי־נראים.

החלפת האיש ששמו פרס באיש ששמו שמיר היא דראמה פוליטית. לפחות מבחינה תיקשורתית.

עיירות פולניות. פחות דרמאטית היא השאלה: מה ישתנה, בעצם?

הסיגנון ישתנה, בלי ספק. שימעון פרס הוא אמן יחסי־הציבור, ויצחק שמיר שונא אותם. פרס יוצר תנועה מתמדת של מילים. סיסמות באות והולכות, יוצרות כותרות ותמונות. יש פגישות, יש ועידות. שמיר אינו מעוניין במילים, אינו מעוניין בסיסמות, מעדיף את המצב הסטאטי על תדמית של דינאמיות. כי הסטאטוס קוו הוא שישראל מחזיקה בכל השטחים הכבושים.

מבחינה כלכלית וחברתית, אין כל הבדל בין שני האישים, ואין בין שני המערכים. הסיגנון שונה במקצת, אך התפיסות שוות.

גם מבחינה צבאית, ההבדלים הם חסרי־משמעות. תחת יצחק שמיר ינהל יצחק רבין את אותה המדיניות כפי שניהל תחת שימעון פרס. הפצצות בלבנון. פשיטות לעת־הצורך. לא מילחמה.

השבוע אמר שימעון פרס שאין בישראל בעיה עדתית. היא נפתרה. שמיר יכול להגדיר זאת קצת אחרת, אך הוא חושב כמוהו.

במיקרה או שלא במיקרה, שימעון פרס (פרסקי) ויצחק שמיר (יזרניצקי) נולדו שניהם בעיירות קטנות בפולין, בקירבת הגבול הרוסי. צדק הלץ שאמר השבוע כי יש הגיון בעיתוי של הקמת הנציגות הפולנית בתל־אביב דווקא בשבוע שבו מעביר יוצא־פולין אחד את תפקיד ראש־הממשלה ליוצא־פולין שני.

"ראה: זה חדש!" מעל לשבוע הראשון של תשמ"ז, בין כסה ועשור, ריחפה החוכמה הישנה של קוהלת: "מה שהיה — הוא שיהיה, ומה שנעשה — הוא שייעשה, ואין כל חדש תחת השמש. יש דבר שיאמר: ראה, זה חדש! הוא כבר היה לעולמים, אשר היה לפנינו."

מיפלגות

אין שינוי

לפי הסקר האחרון המתפרסם בתקופת כהונתו של פרס, אין המערך יכול להקים ממשלה

הסקרים המתפרסמים בעיתוני ישראל אינם, ברובם, רציניים ביותר. אך הם יכולים לתת תמונה כללית על המתרחש במדינה.

גם הסקר שהתפרסם השבוע בידיעות אחרונות, בשם מכון אלמוני, סובל מכל הליקויים המקובלים. לא נערכה בדיקה אצל האזרחים הערביים, המהווים יותר מעשירית של ציבור־הבוחרים, והמשפיעים מאוד על התוצאה הסופית. בתיאור המצב הקיים בכנסת קבע הסקר שיש לשינוי שני מנדאטים — בעוד שיש לשינוי שלושה (אמנון רובינשטיין, מרדכי וירשובסקי, זיידאן אל־עטשי). כדי לאזן את המיספר הוסיף הסקר מנדאט אחד למערך. נראה כי עורכי־הסקר שכחו לגרוע מכוחו של המערך את המנדאט של יוסי שריד, שנוסף לר"ץ.

גוש המערך: 58. בכל זאת יש עניין בתמונה הכללית המתקבלת בסקר, האחרון המתפרסם בתקופת כהונתו של שימעון פרס. הוא מאשר את הידוע זה מכבר: בתום שנתיים של כהונתו, לא הצליח פרס לשנות את יחסי־הכוחות בצורה משמעותית.

אומנם, לפי הסקר עולה המערך מ־40 מנדאטים בכנסת הנוכחית ל־49 מנדאטים, ואילו הליכוד יורד מ־41 ל־36. אך זוהי טעות אופטית.

עליית המערך מקוזזת במידה רבה על־ידי ירידת מפ"ם (מ־6 ל־2). אין עליה לשינוי ולר"ץ. הגוש הזה כולו עולה מ־53 ל־58 מנדאטים.

מכיוון שמנוי וגמור עימו שלא להרכיב קואליציה עם רק"ח והמתקדמת, אין לעליה זו משמעות פרליטית. מה גם שנעלמות מן המפה שתי רשימות שיכלו, אולי, לעזור למערך: אומץ (יגאל הורביץ) ותמ"י (אהרון אבו־חצירא). שתיהן נמחקות כליל.

בציד ימין התמונה משמעותית עוד יותר. הליכוד יורד בסקר מ־41 ל־36, אך התחיה עולה מ־5 ל־7, וכהנא מ־1 ל־2. בסך־הכל יורד הגוש הזה רק בשניים — מ־47 ל־45.

הגוש הדתי יורד מ־13 ל־11.

שוב אותו הדבר. בסך הכל, לפי סקר זה — אילו היה מדוייק, ואילו נבחרה השבוע כנסת חדשה לפי סקר זה, לא היה המערך מסוגל להקים ממשלה חדשה, וגם הליכוד לא היה מסוגל לכך.

אותם האילוצים שהביאו להקמת ממשלת־האחדות־הלאומית, היו מביאים להקמתה מחדש.

אין זאת תעודת־ניצחון לשימעון פרס.

דף תשקיף

צד"ל עדיין בצרות

צד"ל טרם התאושש מן המשבר שפקד אותו לפני שבועיים, ועודנו נזקק לתמיכה מאסיבית מול פני אנשי חיזב־אללה.

לפני שבועיים עמד צבא־השכירים על סף התמוטטות גמורה, כאשר הכוחות השיעיים הסתערו על עמדותיו חזיתית וכבשו אותן האחת אחרי השניה. לפי פירסומים זרים, הציל אותו צה"ל מכליה, על־ידי הזרמת כוחות גדולים לתוך דרום־לבנון.

שמיר לא רוצה יועץ

יצחק שמיר שוקל לבטל את מישרת היועץ לענייני מילחמה בטרור, או לפחות לשנות לחלוטין את אופיו של התפקיד.

לדעתו, במתכונתו כיום זהו תפקיד מיותר וחסר־תוכן.

חבלי הפרידה של שימעון פרס

שימעון פרס מצוי לאחרונה במצב־רוח מדוכדך. הסובבים אותו התרשמו כי הוא בלתי־מרוכז, קצר־רוח ומתרגז בקלות. במיוחד בולט מצב־רוחו הרע מאז ההת־פרעות באשקלון.

יש המייחסים את מצבו לכך שהולך ומתקרב מועד הרוטציה. הם מוצאים חיזוק לגירסתם בהתנהגותו של מחליפו, יצחק שמיר: ראש־הממשלה הבא מצוי במצב־רוח טוב כל־כך, עד כי הוא אפילו מרשה לעצמו להתלוצץ עם עיתונאים.

הבוררות: בדצמבר

היועצים המישפטיים של מישלחות ישראל ומצריים לשיחות טאבה, רובי סייבל ונביל אל־ערבי, ייפגשו בקרוב באירופה, לתיאום אחרון לפני פתיחת הבוררות.

צוות הבוררים, בראשותו של השוודי גונאר לגרגן, יתחיל את עבודתו ב־1 בדצמבר, בז'נבה.

ראש־הממשלה יעופף

עוזריו של יצחק שמיר טורחים כבר עתה להשיג למענו הזמנה רישמית מהנשיא רגן לבקר בוושינגטון.

ראש־הממשלה הבא משתוקק לצאת לשם סמוך ככל האפשר לרוטציה, אך לא לפני הבחירות לקונגרס. המועד הצפוי, על כן, הוא חודש נובמבר.

סוכנות־נסיעות נשיאותית

תכונה תיקשורתית ניכרת בימים אלה לקראת סיורו של הנשיא, חיים הרצוג, באוסטרליה ובאיזור האוקיינוס השקט. מלבד הפמליה הרישמית הגדולה, יצטרפו למטוסו של הנשיא יותר מ־20 אנשי־תיקשורת — עיתונאים, כתבי טלוויזיה ורדיו, והצוותים הטכניים שלהם.

המחיר שישלמו העיתונאים — או המערכות שלהם — תמורת הטיול בן 21 הימים לאזורים האכזוטיים, הוא כמה מאות דולארים בלבד. הפער בין התשלום למחיר בפועל יסובסד על־ידי לישכת־הנשיא ועל־ידי המארחים.

עם פמלייתו הרישמית של הרצוג יימנו שני המזכירים לשעבר של הממשלה, דן מרידור ויוסי ביילין, ודובר מישרת־החוץ, אהוד גול.

מע"מ על פירות וירקות?

אחת ההצעות שהועלו לפני צמרת האוצר, במהלך הדיונים על הרפורמה במיסוי, הוא הטלת מס־ערך־מוסף על פירות וירקות.

במיסגרת הרפורמה אמורה לחול הפחתה ניכרת בשיעורי מס־ההכנסה, שתקוזז על־ידי הגדלת המע"מ. פירות וירקות פטורים כיום כליל ממס עקיף זה.

חווה יערי — כמעט עיתונאית

כאשר ביקש אהוד יערי לעבור לאר־צות־הברית, הוא ניהל משא־ומתן עם העיתון „הארץ", שהציע לו לשמש ככתב מדיני של העיתון בוושינגטון. המו"מ נכשל, בין השאר, מפני שיערי דרש כי גם אשתו, חווה, תקבל תפקיד של כתבת־„הארץ": הוא הציע אותה ככתבת לענייני הבורסה האמריקאית, בהסתמך על נסיונה בעבודתה בבנק.

שניים אוחזין ברפורמה

הוויכוח על הרפורמה הצפויה במיסוי מעכיר את היחסים בין לשכותיהם של שר־האוצר ושר־הכלכלה. משה ניסים טוען כי אפשר יהיה להחיל את הרפורמה רק באפריל 1987, ואילו גד יעקובי דורש להתחיל בביצועה כבר בינואר.

למרות מאמציהם של כמה עסקנים, לא התנפחה מחלוקת זו לממדים של משבר־ערב־הרוטציה.

פרס יביא יפאנים

בביקורו האחרון בארצות־הברית ביקש שימעון פרס ממארחיו ללחוץ על יפאן להפסיק את החרם הבלתי־רישמי שלה על השקעות בישראל.

אם תצליח יוזמתו, הוא מתכוון להפנות את זרם ההשקעות היפאני לנגב — כך הבטיח ראש־הממשלה היוצא למועצת נבחרי הנגב. פרס גם סיפר להם כי ביקש משאול אייזנברג ומאל שווימר לדאוג להקמת תעשיות חרשות בדרום.

צבי חזן, יו"ר „מועצת נבחרי הנגב", הודיע בתגובה שהוא וחבריו חוזרים בהם מהחרם שהכריזו על חגיגות „שנת בן־גוריון".

מישפטי דיבה בעניין דמיאניוק

במיכתבים רישמיים לעיתונים „הארץ", „מעריב" ו„כותרת ראשית" הודיע להם היועץ המישפטי של „העולם הזה" שהוא עומד להגיש נגדם מישפטים על הוצאת־דיבה.

הדברים מתייחסים לטענה, שהופיעה בעיתונים אלה, כאילו פיברק העולם הזה ראיון שלא היה ולא נברא עם ג'ון דמיאניוק.

דו״ח על המגעים עם אש״ף

סיפרו של אורי אבנרי, „אויבי, אחי", יצא השבוע בו־זמנית בבריטניה, בצרפת ובארצות־הברית.

הספר מספר בפעם הראשונה את הסיפור המלא של המגעים עם אש"ף — החל בפגישות הסודיות הראשונות של אבנרי עם סעיד חמאמי, שליחו של יאסר ערפאת בלונדון, דרך המגעים עם עיצאם אל־סרטאווי וערפאת עצמו, ועד לחקיקת החוק ההופך את המגעים לפשע פלילי. הספר כולל פרטים על מעורבותם של יצחק רבין ומנחם בגין, הנרי קיסינג'ר וברונו קרייסקי, חביב בורגיבה והמלך חסן ממארוקו, ואחרים.

המהדורה האנגלית, שכבר הגיעה לחנויות בארץ, מכילה 350 עמודים, ונושאת את השם „ידידי, האויב".

לספר לא נמצא מו"ל ישראלי.

גולדנברג יעזור לבלס

עורך־הדין אמנון גולדנברג נענה להפ־צרותיו של איש־העסקים העצור דויד בלס ויעניק לו יעוץ מישפטי ושרותי שתד־לנות.

גולדנברג, שבעבר ייצג את בלס בפר־שת „בנק הספנות", סירב הפעם לייצגו בבית־המישפט.

זכויות־האזרח במיבחן

גוף חדש, שיגיש סיוע מישפטי לאזרחים בהתדיינויותיהם עם השילטונות, הוקם במיסגרת האגודה לזכויות האזרח. הגוף — המרכז לסיוע מישפטי שמו — יעסוק במיקרי־מיבחן ובעניינים תקדימיים. בראשו עומד עורך־הדין אביגדור פלדמן.

יום כיפורים בבירעם

קבוצת „השיבה" של פליטי בירעם מתכוונת לנצל באופן מקורי את סוף־השבוע הארוך, שייווצר בגלל יום־הכיפורים: הם מארגנים מחנה־עבודה, שבו יעסקו בשימור מיבנה הכנסיה הניצבת בין חורבות הכפר.

רשימה נגדית בבל"ל

עובדי בל"ל הזהירו את הנהלת הבנק, כי אם היא תגיש להם רשימת מועמדים לפיטורין, הם יגישו רשימה נגדית — רשימת מנהלים מיותרים, המקבלים משכורות־עתק והמועסקים לפי חוזים אישיים.

יו"ר הוועד, לואי רוט, הבהיר למנכ"ל, אלי הורוביץ, כי יש בידו הבטחות ישנות של מרדכי איינהורן, האיש מס' 2 בבנק, שלא יהיו פיטורין.

ורדי יצהיב את „הארץ"?

מינויו המפתיע של משה ורדי כאחד משני סגני־העורך של עיתון הארץ גרם להתרגשות בקרב העיתונאים הוותיקים בעיתון, שדרכם לצמרת נחסמה.

השמועה שנפוצה בינידם אומרת, כי ורדי יקבל יד חופשית לגבש קו מערכתי חדש, ויוביל את „הארץ" למיתקפה נגד הצהובונים.

ציונים ללא אולם

השבוע נקבע כי הקונגרס הציוני הבא, הל"א במיספר, ייפתח ב־7 בדצמבר 1987. לא ברור היכן יתקיימו הדיונים, כי בנייני האומה עומדים להיסגר לתקופה ארוכה, לצורך שיפוצים.

בעת מחפשים מקום מתאים אחר בירושלים.

דבר־התק"ם

הפקת ביטאון־התק"ם, יחד, תעבור לידי העיתון ההסתדרותי דבר. תנה זמר תזכה בכך בהשפעה בביטאון, שיהפוך לשבועון, ומזכיר התק"ם, אהרון ידלין, יחסוך 100 אלף דולר בשנה.

הוכמן עולה בסולם

במיפלגת העבודה עולות מניותיו הפוליטיות של רפי הוכמן, ראש עיריית אילת: יש לו סיכויים טובים להיבחר כנציג מחוז הדרום בלישכת המיפלגה.

„גן־אגם" בנוסח דיסנילנד

יעקב אגם עומד לקבל מעיריית אילת זיכיון על שטח של 10 דונאם, סמוך לעיר, להקמת פארק־שעשועים שישא את שמו — גן אגם. בעירייה מכנים את הגן המתוכנן „אטרקציה בנוסח דיסנילנד".

אלי דיין, ראש־עיריית אשקלון, מספר על האירועים הסוערים שהתרחשו בשעה שקראו באשקלון כיכר על שמו של מוחמד החמישי, מלך מארוקו, על ילדותו במרקש, על עלייתו ארצה, על מישפחתו ועל דרכו הפוליטית

„אבא היה סוחר בחו״ל, והיה לו קשה לעבור לעבודה פיסית"

„אבא למד להיות ברזלן. כפועל־בניין הוא עבד כמה שנים בבניית מיגדל־שלום"

„הגענו ללוד, וישר הביאו אותנו לשכונת שימשון באשקלון. היינו הצריף האחרון בשכונה"

„גם המארוקאים אשמים. הדביקו לנו תווית וישבנו בשקט"

„אני לא מתייעץ עם אשתי בנושאים פוליטיים. יש לי סגנים וידידים שעובדים איתי"

„רצינו לסיים את השנה במסר של שלום והתפייסות ומחווה כלפי בית המלוכה המארוקאי"

ראיינה ענת סרגוסטי

„מעולם לא הסתכלנו בזעם על מארוקו!"

מוחמד ה־5, מלך מארוקו, אולי לא התהפך בקיברו כשעשרות מארוקאים באשקלון צעקו, גידפו וקיללו, ואחר־כך גם שפכו צבע ירוק על אבן עגולה שהועמדה בכיכר ליד העיריה, שעליה נחרט שמו. הוא גם לא התהפך בקיברו למחרת היום, כשאלי דיין, ראש־עיריית אשקלון, לא יכול היה לדבר בהלווייתו של חיים עזרן, שנרצח בעזה. למרות העובדה שדיין הוא מארוקאי גיזעי, שנולד וגדל במארוקו עד גיל 13.

באמריקה היו אומרים על דיין שהוא סלף־מייד־מן – אדם שעשה את עצמו. סיפור הצלחה. הוא משמש כראש־עיריית אשקלון מאז 1978, ובשבוע שעבר היתה זו הפעם הראשונה בחייו שהוא נתקל בהמון סוער וזועם, שלא איפשר לו לדבר.

עיריית אשקלון נמצאת במרכז מיסחרי, הבנוי בטון אפור. אלי דיין יושב בחדר מרווח. לפניו שולחן בצורת האות האנגלית טי. לשמאלו מונפים שני דגלים גדולים: האחד דגל־המדינה, והשני דגל־העיר. מאחוריו, על הקיר, תלויות תמונותיהם של חיים הרצוג, הנשיא, ושל שימעון פרס, ראש־הממשלה. בשבוע הבא בוודאי יחליף אחת מהן. מחלון חדרו אפשר לראות, בקושי, את הכיכר הקרויה, מאז השבוע שעבר, על שמו של מוחמד ה־5, מלך מארוקו, אביו של חסן, המלך הנוכחי.

אלי דיין הוא גבר צעיר, בן 35, עורך־דין במיקצועו. הוא היה לבוש בפשטות – במיכנסיים כהים ובחולצה בהירה מפוספסת. לראשו הוא חובש כיפה סרוגה בכחול ובלבן. שיערו הכהה מלא ומסולסל. הוא מרכיב מישקפיים בעלי מיסגרת מוזהבת ממתכת. הוא מדבר בשקט, כמעט במונוטוניות. קשה להלהיב אותו. קשה לשמוע ממנו דברים היוצאים מן הבטן. כמו כל פוליטיקאי משופשף, הוא למד לדבר בלשון רבים: „אנחנו עשינו... אנחנו החלטנו... אנחנו באנו ודיברנו..." גם כשהוא דיבר אליי, אל שומעת אחת, הוא כמעט נאם, סיגנן את דבריו היטב, נמנע מכל נימה אישית או מחשיפת רגשות. הכל פוליטיקה, הכל חיצוני.

גם על ילדותו במארוקו הוא מספר כמו פוליטיקאי מיקצועי, היודע היטב על מה כדאי לשים את הדגש. בעבר קל היה להוציא מאדם כזה – שעלה ארצה בגיל 13,

הגיע עם מישפחתו הישר למעברה בשכונת שימשון באשקלון לתנאים־לא־תנאים – קצת מרירות וכעס על המדינה הצעירה שגרמה לו, ובעיקר לאביו, מצב של מחסור וקושי. בעבר היו אנשים כמו אלי דיין, אנשי שכונות־מצוקה ועיירות־פיתוח, עולים על בריקאדות, צועקים ויוצאים להפגנות תחת סיסמת הקיפוח.

אלי דיין אינו ממורמר. אין לו כעס על המדינה, הוא רק חושב, בעדינות, שאולי נעשו טעויות בקליטת העליה. וזהו.

דיין אינו שונה ממארוקאים אחרים. היום זה אופנתי להתגאות בצינעה בהישגים ולומר שבעצם האשמה אינה במדינה, ובעצם כל אחד יכול היה להגיע כמו שדיין הגיע להישגים אישיים.

סיפורו הפוליטי של אלי דיין אינו מבריק. הוא הקים ביחד עם חברים רשימה עצמאית, שהתמודדה בבחירות לעיריית אשקלון. הרשימה זכתה בבחירות שבהן התמודד גם נתקה ניר, קצין בכיר בצה"ל. זו היתה הצלחה ראויה לציון בדרכו הפוליטית. אחר־כך הלך דיין עם יגאל ידין לרשימה הדמוקרטית, שהיתה לימים מיפלגת ד"ש, שהצליחה בבחירות לכנסת בצורה מסחררת – וכפי שקמה בסערה, כך גוועה ונעלמה מעל המפה הפוליטית. אחר־כך הצטרף דיין לתמ"י, מיפלגה עדתית שניסתה, לשווא, לעלות על הגל, אך נכשלה וגם היא גוועה. וכמעט שנעלמה מעל המפה. רק אהרון אבו־חצירא, שר־לשעבר ואסיר־לשעבר, נשאר בכנסת כדגל. אך גם אורו של כוכב זה גווע והולך.

בינתיים עזב דיין את תמ"י, והוא מכהן כראש־עיריה מטעם רשימה עצמאית באשקלון. הוא אינו חבר בשום מיפלגה ארצית, ומחכה, לדבריו, ליום שבו יתקבל החוק לבחירות אישיות־איזוריות. אז אולי יציג את מועמדותו לכנסת.

בשבוע שעבר עלתה אשקלון לכותרות בעיקבות שני אירועים, שמכורח הנסיבות נקשרו האחד בשני והראו שני צדדים של מדינת־ישראל. האירוע הראשון היה מתוכנן מזה זמן, ובו הוחלט לקרוא כיכר על שמו של מוחמד ה־5, מלך מארוקו, אביו של חסן ה־2. לכבוד האירוע, שהיוזמה לו באה מן הנשיאות העולמית של יוצאי מארוקו, באו לארץ נציגי יהדות מארוקו, מהם המקורבים לבית־המלוכה המארוקאי. האירוע קיבל הן את אישור בית־המלוכה, הן את אישור ממשלת־ישראל. שימעון פרס, ראש־הממשלה, נתן את חסותו לאירוע, ואמור היה לנאום בטקס.

אך יום לפני הטקס המתוכנן קרה רצח שהאפיל עליו, ועל הסיחרור סביב ההתרפקות המחודשת על מארוקו. עזרן, תושב אשקלון, נרצח בעזה בעת שערך קניות בעיר זו. הלווייתו של עזרן אמורה היתה להתקיים ביום הראשון אחרי־הצהריים, כמה שעות לפני הטקס בכיכר. בגלל סיבות שונות, שאותם הסביר אחר־כך דיין, נדחתה ההלוויה. לכל היה ברור שהדברים קרו כך בגלל הטקס המתוכנן בכיכר, והדברים נקשרו יחד מתוקף הנסיבות. וכך, בפרץ של ריגשות זעם ונקמה, ובעזרתו הארסית והמקלקלת של כהנא, הוסתו תושבי אשקלון ויצאו בחמת־זעם נגד הטקס, נגד הממשלה, נגד ראש־העיריה, נגד כל דבר.

ביום החמישי בבוקר קיימו עובדי עיריית אשקלון הרמת כוסית לכבוד השנה החדשה. באולם רחב־ידיים, הסמוך לחדרו של ראש־העיריה, התקבצו כל עובדי העיריה. הם ישבו סביב שולחנות, לפניהם היתה מונחת תיקרובת ושתיה, והם באו לקבל ביחד את השנה החדשה ולשמוע את דיבריהם של מנהלי ופרנסי העיר. שם, באווירה רגועה, כשאותות המהומות בעיר עוד לא פגו, הסביר אלי דיין לעובדיו את השתלשלות העניינים בשקט ובאופן כרונולוגי.

■ ■ ■

● **אולי נתחיל מהסוף. דיברת עכשיו עם עובדי העיריה לקראת השנה החדשה, והסברת להם מה קרה השבוע באשקלון. מה אמרת להם?**

באשקלון יש 60 אלף תושבים. מאז שהגעתי לשילטון, ב־1978, כאדם שגדל בעיר ומכיר את התושבים, פעלתי לקירוב לבבות בין כל השכבות והעדות. יצרנו סטנדרט חדש תוך כיבוד הדדי. לצערנו, כנראה שאנחנו לא אי עצמאי, אלא מה שקורה בארץ משליך עלינו. בארץ יש החרפה, וגורמים קיצוניים אלימים מכתיבים סטנדארטים גם בשטח הדתי וגם בשטח הפוליטי.

● **אלה שהתפרעו לא אנשים מאשקלון?**

כל השנה היתה טובה, היו הישגים, כבר שבע

„מי שביקר במארוקו נדהם. פיתאום גילו עולם אחר. פיתאום הבינו שלא כך הציגו את המארוקאים בארץ"

שנים שאין שביתה בעיר, התקציב מאוזן, החינוך מתקדם — הכנסנו מחשבים לבתי־הספר, יש תיירות. אירחנו כאן את מרגרט תאצ'ר, יש שיפור במצב התעסוקה.

פיתאום נחת עלינו האירוע הטראגי. כשרצינו לסיים את השנה במסר של שלום והתפייסות ומחווה כלפי בית־המלוכה המארוקאי, שהיה טוב ליהודים ומשחק תפקיד מרכזי במאמצי השלום. והמלך ממשיך לעשות מחוות, למשל עכשיו, כשהירשה להעלות את עצמות נספי האוניה אגוז.

השחתת לוח־הזיכרון למלך מוחמד ה־5
יתכן שהיה זה מישגה שלא לדחות את הטקס

● **של מי היתה היוזמה לקרוא לכיכר על־שם מוחמד ה־5, מלך מארוקו?**

היוזמה באה מהנשיאות העולמית של יהודי מארוקו. הם התייעצו עם גורמים בממשלה בארץ, וכמובן שהיתה הסכמה של בית־המלוכה המארוקאי.

● **למה בחרו דווקא באשקלון?**

בגלל התדמית היפה שיש לעיר של סובלנות וחיים טובים בינינו ובין הרצועה. אנחנו מקיימים כאן קייטנות של ילדי הרצועה, הנערכות בכל קיץ בפארק באשקלון.

אחרי רצח עזרן באו כל 17 ראשי הרשויות ברצועה לטקס והזדהו איתנו באבל.

שרון בהלוויית חיים עזרן באשקלון
„הוא סתם התסיס את הרוחות באירוע טראגי!"

● **אתה חושב שבחרו את אשקלון מכיוון שאתה בעצמך יליד מארוקו?**

לא. זה עניין שמשרת אינטרס לאומי כללי. התכוונו לעשות אירוע סימלי, אבל שיכול לתרום משהו. אבל לצערנו קרה האירוע הטראגי ברצועה בשבת, שבו נרצח תושב אשקלון, ולא הצליחו להתגבר על האמוציות.

ההלוויה תוכננה להתקיים לפני הטקס בכיכר.

● **ולמה לא היתה?**

התארגנו ללוויה בתיאום עם המישפחה. היינו אצלם במוצאי־שבת וקבענו את כל הסידורים. הזמנו שר מהממשלה, מכיוון שזו הלוויה ממלכתית, עשינו הכנות. אבל ביום ראשון בבוקר בית־מישפט בבאר־שבע פסק שיש לנתח את הגופה לפי דרישת המישטרה ואז הכל התעכב באבו־כביר.

בגלל העיכוב של הניתוח ערכנו התייעצות עם המישפחה, והוחלט לדחות את ההלוויה ליום שני. אבל מועד ההלוויה כבר פורסם, וביום ראשון בצהריים הגיעו אנשי כהנא לבית מישפחת הנרצח. הם התחילו להסית ואמרו שזה קשור לטקס בכיכר, שזו הסיבה שההלוויה נדחתה.

הם באו לעיריה והשתוללו, ובאו איתם גם נציגים של המישפחה, וביקשו בכל זאת לערוך את ההלוויה באותו יום. אמרתי שאעשה מה שהם רוצים, ונערוך את ההלוויה מייד כשתגיע הגופה מאבו־כביר.

הגופה הגיעה ב־4 וחצי. הקמנו מייד צוות הלוויה והיינו מוכנים לערוך את ההלוויה ב־5 וארבעים דקות. התכוונתי שגם ראש־הממשלה יבוא להלוויה, מייד אחרי הטקס בכיכר, אבל כשהכל היה מוכן המישפחה חזרה בה ואמרה שלא תערוך ההלוויה כגנבים בלילה ודחו את כל העניין למחרת.

● **אז מדוע לא דחיתם את הטקס?**

לא רצינו, כי רצינו להפריד בין כיכר־השלום לבין הרצח, ובכיכר רצינו לגנות את הטרור.

● **אתה מצטער שלא דחית?**

יכול להיות שזה מישגה, אבל אנחנו שלמים עם כיכר־השלום.

● **לא נתנו לך לדבר.**

בטקס דיברתי. בהלוויה לא. הוזמנתי על־ידי המישפחה. אחרי קיום הטקס ביקשו שאשא דברים, אחד האחים ביקש שלא יהיו ויכוחים פוליטיים. אני קראתי את דבריי למרות ההפרעות.

● **איך הרגשת כשהיתה מהומה ולא נתנו לך לדבר?**

זו רק קבוצה שולית, רובם מחוץ לעיר, אבל אני יודע שכוחו של כהנא קטן ביותר. עובדה שהוא אירגן הפגנה ליד בית הנרצח וכמעט שלא באו אנשים.

● **לא פחדת מכל ההמון שסגר עליכם?**

לא, אני ידעתי שלא יפגעו בי פיסית. אני נגד אלימות, מנסה להראות שהכל יכול להיעשות גם בצורה אחרת, בשקט.

● **זו פעם ראשונה שאתה מוצא את עצמך במצב כזה?**

כן. במשך 16 שנה שאני פעיל בעיר, זו הפעם הראשונה שזה קורה. הייתי צריך גם להרגיע את הרב הראשי שהיה לידי.

● **השרים שבאו להלוויה פחדו?**

לא. שרון עמד לידי, וגם מוטה גור עמד איתנו. הם בוודאי עברו דברים לא פחות קשים.

● **מוטה גור בא להספיד מטעם הממשלה. למה אריאל שרון בא?**

אני לא יודע, אבל ראינו בזה פגם חמור כשיש שר מטעם הממשלה, שנקבע שהוא יספיד, ובא שר אחר, שרון, ויוציא הצהרה בכתב ויקרא אותה ויתסיס את הרוחות. זה ממש ניצול.

כשהכנו את ההלוויה, ביקשנו שישלחו שר שיספיד והם הודיעו שהם שולחים את גור. פיתאום, סמוך למועד ההלוויה, התקשר העוזר של שרון והודיע שגם הוא יבוא להשתתף בהלוויה. הוא בא ופיתאום שלף נייר מוכן מהכיס והתחיל לדבר.

הוא חכם אחרי מעשה. הוא הציע לקרוא את הכיכר על שמו של עזרן. אנחנו החלטנו בעצמנו לקרוא רחוב על שמו בשכונת־המגורים שלו. אנחנו חיכינו להצהרה של שרון? מה, סתם להתסיס באירוע טראגי? הוא הציע להקים אנדרטה לזכר חללי איסטנבול. הוא עשה אנדרטה לאיסטנבול בחווה שלו? כל הדבר הזה לא היה נחוץ, וסתם התסיס את הרוחות בעיר.

■ ■ ■

● **באשקלון יש בעיקר מארוקאים?**

זו עיר מאוד אינטגרטיבית, ורק 20 אחוז מהתושבים הם מארוקאים.

● **יש גם אשכנזים?**

חמישים אחוז אשכנזים. ויש גם אתיופים שקלטנו כאן.

● **אתה נולדת פה?**

לא, אני יליד מארוקו, ממרקש. עליתי לארץ בגיל 13.

● **מה אתה זוכר ממארוקו?**

דויד עמר אמר שלילידי מארוקו קשה להבין מה קרה בארץ ליוצאי מארוקו אחרי שהם עלו, כשהם הצטיירו כאנשים לא סובלנים.

● **מה אתה זוכר ממארוקו?**

את חיי־הקהילה בעיר מרקש, את הסובלנות.

● **הייתם עשירים?**

„חשבתי שבתמ"י צריכים להיות מכל העדות, אבל לא הצלחנו להשתחרר מהחו העדתי, וגם לא קיבלנו קולות מעדות־המיזרח"

לא, אנחנו מישפחה בינונית.

● **למה עליתם לארץ?**

כיהודים דתיים, ציונים, תמיד התפללנו לעלות. ביקרתי שם לפני שנתיים, ביחד עם קבוצה של חברי־כנסת ואחרים, ולקחתי את כולם לסיור מודרך בעיר. והם השתגעו מזה שזכרתי.

● **זכרת באמת?**

זכרתי הכל.

● **היית חבר בתנועה ציונית?**

היינו פעילים בתנועת־נוער. תמיד שאפתי לעלות. אני זוכר כילד שהייתי רוצה לעלות לארץ.

● **היה אסור לעלות?**

כן, זה נעשה בשקט. היו משתמשים בהורים שלנו כדי לשכנע אחרים לעלות.

● **אתה זוכר את היום שבו עלית לארץ?**

הגענו ללוד, וישר הביאו אותנו הנה, לשכונת שימשון באשקלון. קיבלנו צריף כל המישפחה.

(המשך מעמוד 9)

היינו הצריף האחרון בשכונה. ממארוקו באנו דרך צרפת, דרך מחנה־עולים.

● גרתם במעברה?

כן. היו שועלים בלילה — זה היה סוף תקופת המעברות. לא היתה תאורה ולא היה פיתוח.

● איך סיפרו לך שעולים לארץ?

ידענו כמה זמן לפני כן שעומדים לעלות, וסידרנו את כל הרכוש בארגזים, קנינו מיזוורות וכל אחד סידר את הבגדים שלו במיזוודה.

● זה היה שוק המעבר לישראל?

האמת שקיבלנו את זה בצורה יפה. אבא היה סוחר בחו"ל והיה לו קשה לעבור לעבודה פיסית. אבל אחרי כמה חודשים הוא התחיל לעבוד בחקלאות, בקרן הקיימת, אחר־כך למד להיות ברזלן. כפועל בניין הוא עבר כמה שנים בבניית מיגדל־שלום.

● וזה לא היה קשה?

לא, הוא קיבל את זה יפה ואפילו נהנה מהעבודה.

● כמה ילדים אתם בבית?

כשעלינו היינו שישה, היום אנחנו עשרה

„לפני שנתיים ביקרתי במרקש במארוקו, שבה נולדתי, ולקחתי את כל הקבוצה לסיור מודרך בעיר. זכרתי כל דבר"

אחים ואחיות. מובן שהיו משברים, כל מעבר הוא משבר, אבל אף פעם לא הסתכלנו בזעם על מארוקו.

● פעם היו אומרים שליהודים היה רע במארוקו, היום אומרים שהיה טוב.

היו עניים, היו כאלה שהיה להם קשה, אבל גם כשהיו עניים, היתה להם מסורת ותרבות ואמונה. גם מי שגר בתנאים פרימיטיביים, ידע לקרוא בתורה והיה מתפלל.

● ניסו להציג את הדברים כאילו היה ליהודים קשה שם.

דיין (במרכז) בכינוס תמ"י
„לא הייתי מחליף את העיריה בתפקיד חבר־כנסת!"

מי שביקר שם נדהם. פיתאום גילו עולם אחר, פיתאום הבינו שלא כך הציגו את המארוקאים בארץ.

● אז מה קרה?

המעבר למדינה מודרנית, שבה היתה דיעה שמה שהיה בעבר צריך לשרש, כדי לבנות אדם חדש.

● משהו נוסף קרה בשנים האח־רונות.

פיתאום יש התעוררות מחדש. פיתאום מבינים שהתרבויות שוות.

● אתה הרגשת אפליה בתור ילד?

לא. אני אף פעם לא חשתי שיש אפליה. אבל ידעתי שיש מחדלים בטיפול. שלא קולטים נכון את העליה. אני רואה מה שקורה עם האתיופים. זו מדיניות — שמים אותם בבלוקים לבד, אז הם כל הזמן יחד ולומדים יחד. אני גם רואה שהם מתחילים לשתות, ואני פוחד שתהיה הידרדרות.

● בילדות הרגשת שונה?

הייתי בחברה מעורבת והיו לי חברים אשכנזים, שהיו מבקרים אצלי בבית ואני הייתי מבקר אצלם. לצערי, בשנים האחרונות היחסים העדתיים יותר מתחדדים.

● אתה הצטרפת למיפלגה שמחדדת את היחסים, לתמ"י.

תמיד רגלתי בקירוב בין העדות. הייתי פעיל בעודד. אחר־כך הצטרפתי לתנועה הדמוקרטית עם יגאל ידין, ולצערנו כל העניין של ד"ש התנפץ. אחר־כך הוקמה תמ"י, וחשבנו שזו תהיה תנועה חברתית כללית, אבל בגלל מישגים העניין התפרק.

● אתה מצטער שתמ"י התפרקה?

אני מצטער שזה התפרק. תמיד אמרתי שצריכים להיות מכל העדות, אבל לא הצלחנו להשתחרר מהתו העדתי, וגם לא קיבלנו קולות מעדות־המיזרח.

● עזבת את תמ"י?

לפני שנה וחצי. אבי כרשימה עצמאית בשיל־טון המקומי.

● יש לך שאיפות לרוץ לכנסת?

יש לי סיפוק מהעבודה בעיריה, לא הייתי מחליף את העיריה בתפקיד חבר־כנסת.

● אתה יכול לעשות את שניהם.

חשוב מאוד שיהיו נציגים בכנסת מהעיר ומהאיזור. אני דוגל בבחירות אישיות ואזוריות.

● אתה חבר באיזו מיפלגה?

אני מביע את דעותיי, פעיל, אבל אני לא חבר רשום בשום מיפלגה.

● למה?

אני ממתין בשלב הזה לראות מה יהיה בגורלו של החוק לבחירות אישיות־אזוריות. לדעתי, זה יותר דמוקרטי ומאפשר תיפקוד טוב יותר.

● אתה נמצא פה בחממה?

אפשר להשפיע גם מתוך עיריה. אני משתתף בכל מיני אירועים, בחוגים בנושא סובלנות בבית־הנשיא, ופעיל בשילטון המקומי בתל־אביב. אני חבר בכל מיני גופים בעניינים חברתיים, אבל את רוב זמני אני משקיע באשקלון. אני גם חבר בפורום הישראלי.

● אתה רואה את עצמך כסיפור הצלחה?

את זה אחרים צריכים להגיד.

● אני מתכוונת לכמה ראשי־עיריות מיזרחיים, כמוך וכמו מאיר שיטרית מיבנה.

אני עושה את עבודתי. אני חושב שאם מביאים אותנו כדוגמה, זה דווקא לא משרת את העניין. דווקא כשמצביעים על מיספר, זה אומר שיש בעיה, דווקא כשמראים עלינו, סימן שהרוב לא בסדר.

● אתה בקשר עם שיטרית?

כן, שיטרית הופיע בטקס כיכר־השלום ונאם נאום נלהב.

● אתם מדברים ביניכם מארוקאית?

רק בדיחות במארוקאית. לפעמים יש מילה שחסרה, אז היא נאמרת במארוקאית.

● אתה מרגיש קרוב אליו משום שאתם מאותו מוצא?

אני מכבד גם אנשים שמדברים יידיש. גם ביידיש אפשר לומר מילה אחת במקום סיפור שלם בעברית.

■ ■ ■

● כל החיים שלך סובבים סביב הפו־ליטיקה?

המישפחה היא מעל לכל. יש לי שלושה ילדים, אבל הם לא מעורבים בחיים הפוליטיים שלי, גם לא אשתי.

● למה?

„למרות הכל היינו מוכנים לערוך את ההלוויה בערב, ורציתי שגם ראש־הממשלה יבוא אחרי הטקס בכיכר. אבל המישפחה החליטה בסוף לדחות למחרת"

זו החלטה של אשתי, שהיא לא רוצה להיות מעורבת.

● היא אשכנזיה?

היא אמריקאית. עלתה ארצה כמתנדבת, אחרי המילחמה של 1967. היכרנו זה את זה באו־

הפגנה באשקלון נגד חגיגת־הכיכר
„לא פחדתי מן ההמון. ידעתי שלא אפגע!"

ניברסיטה בירושלים והתחתנו.

יש נשים המצטרפות לבעלים שלהן לכל אירוע, היא מצטרפת רק לאירועים מישפחתיים.

● זה מפריע לך?

לא, לדעתי זה נכון, והיא תורמת לחיים שקטים בבית.

● דיברת איתה על כיכר־השלום?

רק באופן שיטחי. היא אמרה שהעם עוד לא עבר את המחסום הפסיכולוגי לקרוא כיכר על־שם מלך ערבי. הרצח הקצין את זה, אבל גם ללא הרצח היו חילוקי־דעות. היא אומרת שדווקא עכשיו, עם האבן המלוכלכת, זה נעשה אנדרטה לשלום וזה בולט יותר.

● אתה מתייעץ איתה?

לא. יש לי פה סגנים וידידים שעובדים איתי. זה טוב שאפשר להגיע הביתה ולדבר על דברים אחרים.

● מפריע לך שהיא שונה?

לא.

● אתה היית חוזר לגור במארוקו?

לא.

● אתה לא מרגיש לפעמים שאילו היית נשאר שם היית מצליח יותר, מכיוון שרוב היהודים שעלו ארצה הצליחו פחות מאלה שנשארו שם, או מאלה שהיגרו לצרפת?

מדינת־ישראל נתנה הרבה, אבל היא גם פגעה קשות בתדמית והרבה מישפחות עברו משבר קשה.

● אתה מרגיש כעס על המדינה?

לא. יש לי ביקורת על המחדלים. אנחנו גם אשמים. הדביקו לנו תווית וישבנו בשקט. בעולם הדתי המארוקאים נעשים קיצוניים, לובשים שחור, לא נותנים יד לאשה, בעוד שפעם הרב היה מנשק יד של אשה. אני מאשים את עצמנו ואת הרבנים. אנחנו צריכים לקום ולהראות סובלנות, להראות שיש דרך לשלום, שאפשר להסתדר עם הערבים. אורי אבנרי אומר שיש מארוקאים חדשים, זה לא נכון. אלה המארוקאים האו־תנטיים.

● גם בליכוד יש הרבה מארוקאים.

הם הצטרפו לליכוד כמחאה וזעם.

● אתה חושב שיש סיכוי?

אני אופטימי מטיבעי, מאמין במנהיגים עצמאיים, אותנטיים, בערי־פיתוח.

● הלכת ללמוד מישפטים משיקולים פוליטיים?

למדתי בתיכון וחשבתי להמשיך וללמוד מדעי־הטבע. כשהתחלתי להיות פעיל בעודד, ראיתי שעולם המישפט חשוב, והעדפתי ללכת ללמוד מישפטים.

● מי מימן את הלימודים שלך?

אני עבדתי וגם קיבלתי מילגות והלוואות.

● למה חזרת לאשקלון אחרי הלי־מודים?

מגיל צעיר הודעתי שגם אם אלמד מחוץ לעיר, אני חוזר העירה, למרות העובדה שהיו לי הצעות בחוץ.

● היו לך פיתויים להישאר בירושלים או בתל־אביב?

היה לי פיתוי אחד להישאר בפקולטה ולהת־עסק במחקר, והיה לי פיתוי להישאר בתל־אביב כעורך־דין במישרדו של שמואל תמיר. אבל חזרתי לאשקלון ופתחתי מישרד עורכי־דין. ואז היו בחירות קשות לעיריה, שאחד המועמדים בהן היה נתקה ניר. אנחנו היינו רשימה מקומית עצמאית וזכינו בבחירות.

● עד מתי אתה מתכוון לשבת על הכיסא הזה?

יש עוד הרבה מה לעשות, אני מתכוון ללכת לקדנציה שלישית בעוד שנתיים, יש הרבה מה לעשות בחינוך, בפיתוח, לפחות עוד קדנציה, עד שנסיים 15 שנה.

● ואחר־כך?

אני מקווה שנצמיח דור ממשיך עם מרץ חדש.

„יש חיים טובים בינינו ובין הרצועה. אנחנו מקיימים כאן בכל שנה קייטנות לילדי הרצועה בפארק"

● הצעירים חוזרים לאשקלון?

יש אירגון סטודנטים למען אשקלון. הם קשורים לקהילה. חלקם סיימו ונקלטו בעבודות בעיר. אנחנו מקווים שזה הדור שייכנס לחיים ציבוריים, למרות העובדה שזה דורש הרבה הקרבה במישפחה.

● אתה חושב שזו שליחות?

אני מרגיש שזה ייעוד לשרת את הציבור, והעול כבד.

● הכנסת זו אחת המטרות שלך?

בוודאי. צריך שצעירים שרכשו נסיון בשיל־טון מוניציפאלי יהיו שותפים להכרעות במישור הממלכתי.

אנשים ונשים אלה סימלו בשנת תשמ"ו את הישגיהם וכישלונותיהם של ישראל והעולם.

הם נבחרו על־ידי „העולם־הזה" תוך בחינת כל מאורעות השנה.

אנשי השנה

תשמ"ו

עולם

גורבאצ'וב: חיוך קוסמופוליטי

במאבק העולמי בין בני־אור ובני־חושך היתה תשמ"ו שנה טובה יחסית.

אולם לא חסרו במשך השנה אסונות שזיעזעו את האנושות — השריפה הקטלנית בכור הגרעיני הסובייטי בעיר צ'רנוביל, התפוצצות החללית האמריקאית צ'לנגר על ציוותה — ובתוכו מורה אמריקאית שכבשה את לב האנושות — ודליפת גאז מרעיל מאגם של הר־געש בקאמרון.

אך במאבק האנושי על החרות והצדק היו הצלחות מתונות. בהאיטי מוגר אחרי שני דורות מישטר־האימים של מישפחת דובאלייה, והרודן ז'ן־קלוד („בייבי דוק") **דובאלייה** נאלץ לברוח עם אשתו היפהפיה, כשבידו המיליונים שגנב. כמעט באותו הזמן קרה כמעט אותו הדבר בפיליפינים, כאשר הזוג הרודני־המושחת **פרדיננד ואימלדה מארקוס** גורש על־ידי העם במהפכה בלתי־אלימה, בהנהגת אשה: **קוראסון אקינו.**

בכלל, ברחבי העולם בלטה שורה של נשים במאבק למען החופש. בפאקיסתאן עמדה אשה, **בנאזיר בוטו**, בתו של מנהיג שנתלה, בראש המרד נגד רודן קשוח, **זיא חאן.** בדרום־אפריקה הפכה **ויני מאנדלה**, אשתו של המנהיג האגדתי הכלוא, **נלסון מאנדלה**, לסמל ההתנגדות למישטר העריצות הגיזענית הלבנה. בניגוד לאגדה המקובלת על גברים, כל הנשים האלה היו לא רק תקיפות ואינטליגנטיות, אלא גם נאות.

בדרום־אפריקה התקדמו הדברים בעיקביות של טרגדיה יוונית. היה נדמה שנגוזה כל תיקווה לפיתרון של שלום. הרוב השחור יצא למילחמת־שיחרור, שלא ניתן עוד לבלמה. מאות נרצחו בדם קר על־ידי השילטונות, העולם כולו ביטא את סלידתו, אך מתוך עקשנות שחצנית המשיך המיעוט הלבן בדרכו הנחושה אל האבדון. היתה זאת אזהרה חיה לישראל — אך זו המשיכה להעמיק את יחסיה עם הרודנות הדרומית.

מישטר אחר שעורר סלידה כללית היה מישטר־הרודנות של **אוגוסטו פינושה** בצ'ילה, שניהל גם הוא מילחמה בבני עמו. במהלך השנה היה ברור כי גם מישטר זה נסדק, אך הוא המשיך עדיין לעמוד על תילו, בעוד שבארגנטינה השכנה התבססה הדמוקרטיה, בהנהגת הנשיא **ראול אלפונסין.**

את העבר הזכירה דמותו של **קורט ולדהיים**, שנבחר השנה כנשיא אוסטריה. הוא עמד במרכז של ויכוח מוזר. מצד אחד הוברר כי שיקר כאשר העלים את העובדה שהיה קצין־מודיעין (אומנם זוטר) בצבא הגרמני בבלקאנים, בשעה שבוצעו שם פישעי־מילחמה מחרידים. מצד שני לא הצליחו מקטרגיו, אנשי הקונגרס היהודי העולמי, להוכיח כי היה פושע־מילחמה בעצמו. הם רק עזרו לו להיבחר.

ראש ממשלת־יפאן, **יאסוהירו נאקאסונה**, הדהים את העולם כאשר הכריז, באסיפה פנימית, כי העם היפאני אינטליגנטי מן העם האמריקאי, וכי זה נובע מן ההרכב החד־גיזעי של אוכלוסיית יפאן. הדבר עורר זעם בארצות־הברית, אך הבליט עובדה אמיתית: מבחינה כלכלית וטכנולוגית יפאן היא כיום המעצמה המובילה בעולם. הוגה־דיעות אמריקאי, הסופר **גור וידאל**, אף ניבא כי האימפריה האמריקאית שוקעת, וכי המאה ה־21 תעמוד בסימן האימפריה והכוח המשולב של יפאן וסין.

אולם בינתיים היה שילטון העולם מסור עדיין בידי שתי מעצמות־העל העכשוויות: ארצות־הברית וברית־המועצות. ביניהן נחתך גורל העולם וגורלם של עמים.

מבין המנהיגים של שתי המעצמות, היה הסובייטי בלי ספק החכם והחרשני יותר. מול **רונלד רגן** הזקן, השמרן והמאובן, ששיחק מישחקים של ראמבו מן הסרטים, עמד **מיכאל גורבאצ'וב** הצעיר־יחסית, שקיבל על עצמו לשנות את שיטות־הפעולה של המישטר הסובייטי, לחולל רפורמה במדיניות הפנים והחוץ, לפתוח פתחים לכל עבר כדי להגיע להפשרה המתאימה — לדעתו — לאינטרסים הסובייטיים בשעה זו.

אחד הפתחים שנפתחו על־ידי גורבאצ'וב פנה לעבר ישראל.

לעומת הנוקשות הזועפת המסורתית של המנהיגים הסובייטיים, בלט גורבאצ'וב בחיוך הקוסמופוליטי שלו. במאבק על דעת־הקהל העולמית, שהוא גיזרה חשובה במאבק הבין־מעצמתי, החל גורבאצ'וב לצבור השנה נקודות.

הימים האחרונים של תשמ"ו עמדו בסימן המשברון, שנגרם עקב מאסרו של מרגל סובייטי בניו־יורק ועיתונאי אמריקאי, שנאשם גם הוא בריגול, במוסקווה. גם פרשה זו הסתיימה בחיוכים — שני הגדולים פשוט החליפו ביניהם את העצורים, וגורבאצ'וב זרק לתוך הקופה, כאילו כבקשיש, את **יורי אורלוב**, מדען סובייטי כלוא שהתבלט כלוחם למען זכויות־האדם בברית־המועצות.

מרחב

חסן: גשר לשלום

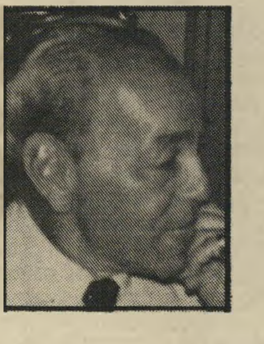

שתי תופעות הטילו את צילן על המרחב בשנת תשמ"ו: המילחמה המתמשכת בין איראן ועיראק ועליית הקנאות האיסלאמית בכל הארצות, מתורכיה עד סודאן וממארוקו עד פאקיסתאן. הקשר בין שתי התופעות היה האיית־אללה **רוח־אללה חומייני**, איש־השנה תשל"ט.

במילחמה שנכנסה השנה לשנתה השביעית, עמדו המאסות של בני־אדם איראניים משולהבי־דת מול הנשק העדיף של עיראק, ושום סוף לא נראה בעין. השאלה היתה מה יקדם למה: מותו של חומייני, העשוי להביא לעמדה פשרנית יותר באיראן, או נפילתו של **סדאם חוסיין** והעברת השילטון בבגדאד לידי מישטר שיעי־קנאי. אם יקרה הדבר השני, תהיה צפויה סכנה מיידית לכל המדינות השכנות.

בצל האיום הזה התקרבו זה לזה המלך **חוסיין** ואוייבו, **חאפט' אל־אסד**, נשיא סוריה. הקורבן היה **יאסר ערפאת.** חוסיין ניתק את יחסיו עם אש"ף בנאום היסטורי ב־19 בפברואר, שבו הטיח בערפאת ובחבריו האשמות מהאשמות שונות. תוך כדי כך גם סיכל חוסיין את תיקוותיו של **שימעון פרס** ל„תהליך שלום".

אש"ף עצמו דרך במקום. שורה של מעשי־טרור ראוותניים, שבוצעו על־ידי אויבי אש"ף והקו הפשרני שלו — ובעיקר על־ידי צברי אל־בנא, המכונה **אבו־ניראל** —השחירו את פני העם הפלסטיני כולו בעולם. בין פעולות אלה נמנו חטיפת האוניה האיטלקית אכילה לאורו והריגת הנוסע היהודי הנכה ליאון קלינגהופר, רצח השייטים הישראליים בנמל לארנקה, הריגת הנוסעים בנמלי־התעופה של וינה ורומא, הטבח בבית־הכנסת באיסטנבול, ועוד.

המאבק בין הזרם המרכזי של אש"ף, הדוגל בעצמאות פלסטינית, ובין הסוכנים של אסד שיתק את יכולת אש"ף להכריע בין קו חד־משמעי של מאבק מזויין ובין קו חד־משמעי של פעולה מדינית. התוצאה: אש"ף התמקד במאמץ להישרדות, מול פני ההתקפה המתמשכת של ישראל וארצות־הברית עליו, הנסיון של חוסיין ואסד לתקוע לו סכין בגב והאדישות של רוב שאר המישטרים.

כאמן של הישרדות, הצליח ערפאת גם השנה. סקרים הוכיחו כי הוא נהנה מתמיכתם המאסיבית של תושבי השטחים הכבושים, והוא הדין בארצות הפזורה הפלסטינית. בסוף תשמ"ו כמו בראשיתה היה ברור לכל בר־דעת כי אין פיתרון בלי אש"ף.

חוסני מובארכ הלך בין טיפות הגשם, כשהוא שומר אמונים לאש"ף, מתקן בזהירות את היחסים עם ישראל ומנסה לקרב גם את חוסיין. באותה שעה היה מודע לחולשתה הכלכלית של מצריים, שהתבטאה, בין השאר בנסיון־הפיכה של מישטרת־הביטחון המצרית. בסיכום הסופי הצליח מובארכ: למרות התקפה רצחנית על מטיילים ישראליים בראס־בורקה החתים את ישראל על שטר־הבוררות בעניין טאבה והשיג מארצות־הברית סיוע ענקי, בעזרת השדולה הישראלית.

שתי הדמויות הבולטות של השנה היו הפכים: **מועמר קד'אפי** הלובי ו**חסן** מלך מארוקו. קד'אפי התגרה בכל העולם, גידף את גדולי העולם המערבי, ספג הפצצה אמריקאית שנועדה להרגו, והצליח לעמוד במרכז הבימה העולמית, בהצגה מתמשכת של מגלומאניה נארקיסית.

חסן, לעומת זאת, ייצג את התכונות הטובות ביותר של העולם הערבי. הוא עשה את המעשה הנועז ביותר של השנה, כאשר הזמין אליו את שימעון פרס. היו שטענו כי עשה זאת כדי לקבל כסף אמריקאי להצלת כלכלתו ולהמשכת מילחמתו האינסופית על מידבר אל־צחרה. אולם מעבר למניעים אלה, פעל חסן בצירוף נדיר של כנות, הגיון ותבונה.

עוד ב־1958 הציע הנסיך (דאז) חסן בנאום פומבי בביירות להכיר בישראל ולקבלה לשורות הליגה הערבית. כעבור שנתיים ישב בראש כינוס בינלאומי בפירנצה, שנועד לשמש בימה לדו־שיח ישראלי־ערבי. מאז לא זנח את מחשבתו ההגיונית: על הערבים להכיר בישראל, על ישראל להכיר בזכות העם הפלסטיני למדינה משלו.

את זאת הציע השנה לפרס, כשהוא מבטא את הקונסנזוס הכללי של העולם הערבי („תוכנית פאס") ואת הקונסנזוס העולמי. פרס לא השיב בהצעה משלו, אך חסן לא הירפה. אחרי שהסביר את עמדתו בנאום גלוי־לב לבני־עמו, ואחרי שהביקורת של אש"ף עליו היתה כה מתונה עד כי גבלה בהסכמה, הזמין חסן ארבעה חברי־כנסת מישראל לביקור־המשך.

בין השאר התכוון חסן לזרוע זרע חשוב בתוך ישראל עצמה: לשכנע את מאות אלפי יוצאי־מארוקו לנטוש את המחנה האנטי־ערבי ולהפוך את עצמם לגשר של שלום. גם בכך הצליח — ואולי תהיה זאת התוצאה העיקרית של יוזמתו.

ביטחון

מרדכי: כבוד עצמי

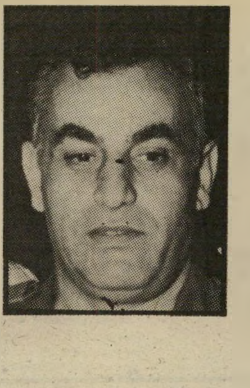

האם צה"ל יצא באמת מן הבוץ הלבנוני?

היו לשאלה זו שתי משמעויות שונות, ולגבי שתיהן לא היתה תשובה חד־משמעית.

מבחינה פיסית, צה"ל נשאר ברגל אחת בדרום־לבנון. הוא קיים את חיל־השכירים המכונה צבא־דרום־לבנון, וזה גירה בעצם נוכחותו את האוכלוסיה השיעית למילחמה בו ובישראל. כמה פעמים נאלץ צה"ל השנה להכניס כוחות ניכרים ללבנון ולבצע בה פעולות נרחבות על הקרקע, נוסף על התקיפות האוויריות החוזרות ונישנות.

בסוף תשמ"ו, כאשר חיל־האו"ם (יוניפי"ל) היה נתון במשבר, צד"ל היה נתון במילחמה־זעירה עם השיעים הקיצוניים („חיזב־אללה", מיפלגת־האל) והמתונים („אמל", התיקווה), היה נטוש ויכוח על השאלה אם „רצועת־הביטחון" היא אכן הפיתרון הטוב ביותר לבעיות הגבול הצפוני — או שמא היא תרופה גרועה מן המחלה.

אך שאלה חשובה יותר היתה אם פרש צה"ל מן הבוץ הלבנוני מבחינת איכותו המיקצועית והנפשית. צה"ל לא הודה בכישלונו הצבאי החרוץ במילחמת־הלבנון. הוא לא ביצע את הרפורמה היסודית שהתבקשה, אלא רק רפורמות חלקיות.

כאשר הודלף הדוח שערך הד"ר **עימנואל ולד**, חוקר צבאי מעולה, לגבי המחדלים של הנהגת צה"ל, יצא עליו הקצף של הצמרת הצבאית, והדוח נקבר תחת גל של השמצות. אולם הדוח של ולד היה מיסמך חשוב ביותר, נכון בעיקרו, ובסוף תשמ"ו המתין הדוח לרמטכ"ל הבא, כדי לבצע את מסקנותיו.

הרמטכ"ל הבא העסיק את צה"ל. בראשית השנה היה זה כמעט בטוח כי יתמנה **דן שומרון**, המפקד של פעולת־אנטבה ב־1976, הממתין לתפקיד זה זמן רב. אולם הרמטכ"ל, **משה לוי**, ביקש לקדם את **אמיר דרורי**, המצביא של מילחמת־הלבנון הכושלת. כתוצאה מכך אירע אחד המאורעות הצבאיים העגומים של השנה: „סבב המינויים" החפוז, שנועד לקדם את דרורי לעמדת־מפתח במאבק על תפקיד הרמטכ"ל.

באותו סבב התמנה האלוף **יצחק** („איציק") **מרדכי** כאלוף פיקוד־הדרום, זמן קצרצר אחרי שהתמנה כראש מחלקת ההדרכה.

מרדכי היה הדמות הצבאית הבולטת ביותר של השנה, בגלל הפרשה שהסתבך בה. באפריל 1984 היה אחראי לכוח המסתער על האוטובוס בקו 300, וכך צולם על־ידי צלמת העולם הזה ליד אחד משני האסירים, שעה קלה לפני שזה נרצח. בתמונה אוחז מרדכי באקדח כבמכשיר של הכאה, והוא לא הכחיש כי היכה את שני האסירים כדי למלט מפיהם מידע על מיטעני־נפץ נוספים אפשריים. מכיוון שאנשי השב"כ, אשר להם מסר מרדכי את האסירים, הכחישו כי נגעו באסירים — נפל כל החשד על מרדכי.

במיבחן מיוחד זה נהג מרדכי בכבוד־עצמי, סבל בשקט, לא פנה אל הציבור בדרישה לצדק, ונשאר נאמן טוטאלית למיסגרת הצה"לית. על כך זכה באהדה רבה.

השם הטוב של צה"ל בעולם הוכפש על־ידי פרשות שונות, שבהן התגלו גיבורים־לשעבר של צה"ל בדמות השפלה של סוחרי־נשק חסרי־מצפון וספקי „שרותים" למישטרי־עריצות. אחד מגיבורי מילחמת־ששת־הימים, תת־אלוף (מיל') **אברהם ברעם**, נתפס על־ידי האמריקאים בפרשה עכורה, שבמרכזה עמדה עיסקה ענקית (מפוברקת) של אספקת נשק לצבאות האיית־אללה חומייני. שמו של אחד מגיבורי מילחמת־יום־הכיפורים, האלוף (מיל') **אביגדור** („יאנוש") **בן־גל**, התפרסם כמי שמספק „ידע" בענייני כליאה וביטחון לאחד ממישטרי־החסות הבזויים של דרום־אפריקה הגיזענית.

לצד ידיעות עכורות מסוג זה היתה השנה עשירה גם בסיפורים על פרשות־ריגול של ישראל בארצות־הברית, שגיבורה העיקרי היה **ג'ונתן פולארד**, ושגם בקשר איתם עלו שמותיהם של קצינים בכירים.

ח"כ מאיר כהנא מצביע בשתי ידיו בעד החוק נגד הגיזענות

מדיניות

אדרי: הכבוד האבוד

בשטח המדיני הפנימי לא אירע בישראל דבר. השותפות בין הליכוד והמערך נמשכה בצל הרוטציה, כאשר חילוקי־הדיעות בין שני הגושים הם קולניים ואינטרסנטיים, אך לא מהותיים ועקרוניים.

הנסיון להקים משהו בין שני הגושים, בדמותו של „מרכז ליברלי", נכשל, ובסוף השנה פרש מהנהגתו **שלמה** („צ'יץ") **להט**, היוזם העיקרי. במחנה הדתי הודיע **יוסף בורג** הנצחי על פרישתו לטובת **זבולון המר**, שנבחר במקומו על־ידי המפד"ל החדש, שהתגבשה כמיפלגה לאומנית־קיצונית נוסח גוש־אמונים. המיפלגות הקטנות לא הפתיעו יותר מאשר הגדולות.

הפעילות המדינית העיקרית של ישראל היתה כלפי חוץ, ביוזמת **שימעון פרס**. הוא לא קירב את השלום ולא שינה את המצב, אך הצליח לשפר בהדרגה את התדמית של ישראל בעולם ואת מעמדה הבינלאומי. זה התבטא בין השאר בשיפור היחסים עם סין הקומוניסטית, קירוב היחסים הדיפלומטיים עם ברית־המועצות ובנותיה במיזרח־אירופה, חידוש היחסים עם חוף־השנהב וקאמרון באפריקה, וכינון היחסים עם ספרד באירופה.

אחרי ויכוח שנמשך שבע שנים חתמה ישראל על שטר־הבוררות של טאבה, ושיפרה את יחסיה עם מצריים. במאמץ זה בלט הצמד־חמד **אברהם טמיר** ו**דויד קימחי**, שיכלו לתפוס את מקומם בכל קאבארט כזוג שחקני־אופי. טמיר, כנציגו של פרס, התחרה עם קימחי, נציגו של **יצחק שמיר**. הביצועים של השניים היו לא־פעם משעשעים, כאשר הם שומרים איש על רעהו ומנסים לעתים לחטוף את ההילה למען הבוס של האחד או השני.

אולם תואר איש־המדיניות של השנה מגיע לאיש שלא בא מעולם הדיפלומטיה המיקצועית: ח"כ **רפי אדרי**, איש מיפלגת־העבודה יוצא־מארוקו, שמילא תפקיד חשוב בהכנת הביקור ההיסטורי של שימעון פרס באיפראן שבמארוקו, וגם בהמשך המגעים לאחר־מכן.

אדרי, הדומה בחיצוניותו למארוקאי ממוצא ברברי, עבר את כל דרך־הייסורים של ילד־עולה־חדש ממארוקו, ומייצג במידה רבה את גורלה של עליה זו. לכן גם היתה חשיבות לתגובתו האישית על המאורעות.

כמו כל יהודי־מארוקו ראה אדרי בפגישת חסן־פרס מעין סימן־דרך במאבקם של עולי־מארוקו בישראל להחזרת כבודם האבוד. כמו כולם, גילה בליבו מחדש את האהבה לארץ מוצאו, ואת ההערכה למלכה. כפי שציפה חסן עצמו, גברו בעיקבות הביקור מגמות חדשות בקרב עולי־מארוקו ובניהם, שהחלו עוברים מן המחנה האנטי־ערבי לגישה חדשה של חיוב ופיוס.

אדרי, פוליטיקאי זהיר ועסקן־מיפלגה מן המניין, הפתיע את חבריו כאשר החל מדבר, עם שובו מפגישת איפראן, על הצורך „לחשוב מחדש" על השלום. אין ספק שבכך טמון זרע לעתיד.

הדבר בא לידי ביטוי לא רק בעליית כמה קבוצות של יהודים מיזרחיים שדגלו בגלוי בשלום, כמו התנועה המיזרח אל השלום בהנהגת **שלמה אלבז**, אלא גם בהחלטתו של ראש־עיריית אשקלון, **אלי דיין**, יוצא־מארוקו, לקרוא כיכר בעירו על שם המלך מוחמד ה־5, אביו של חסן, מול פני התנגדות קולנית ואלימה.

כנסת

ליבאי: רגע שחור

אחד הרגעים הגדולים של הכנסת בתשמ"ו היה גם הרגע השחור ביותר שלה.

על הדוכן עמד ח"כ **דויד ליבאי** ונאם נאום מזהיר נגד החוק המחפיר ביותר שקיבלה הכנסת בכל 37 וחצי שנות קיומה: החוק האוסר מיפגשי־שלום עם אנשי־אש"ף. בהגיון צורב פירק ליבאי את הצעת־החוק לגורמיה, ופסל אותם אחד לאחד.

אולם בשעה שנאם ידע ליבאי כי נסיונו נדון מראש לכישלון: לגבי הצעת־החוק היתה קיימת קנוניה עכורה, מן הסוג שכבר הפך לשיגרה. המערך איפשר את קבלת החוק על־ידי היעדרות רוב חבריו, ותמורת זה איפשר הליכוד קבלת חוק אחר, על־ידי היעדרות חבריו שלו.

רק קומץ של אנשי־המערך — **אבא אבן, חיים רמון** וחמישה אחרים — הצביעו נגד הצעת־החוק, והצילו לפחות את כבוד הכנסת והמערך. ואילו כל שאר ראשי המערך, ובכללם **עזר וייצמן** וכל השרים האחרים, הצביעו „הצבעת בית־כסא" ונעדרו. כך התקבל חוק שיש לו ריח פאשיסטי מובהק — כפי שציין בוועדת־החוקה־חוק־ומישפט גדול המישפטנים הפליליים במדינה, הפרופסור שניאור־זלמן פלר.

תמורת שרות זה של המערך לאידיאלים של הליכוד, איפשר הליכוד למערך לקבל חוק אחר, שהיה גם הוא אופייני למערך: חוק מנופח, בעל כותרת מפוצצת ותוכן אפסי. היה זה החוק נגד הסתה גיזענית, שנועד, כביכול, להילחם בחבר־הכנסת **מאיר כהנא**. אולם, כפי שציין פלר באותה העדות בוועדה, חוק זה אינו רק בדיחה, אלא גרוע מכך: הוא מבזה את החוק הפלילי במדינה. ואכן, בסוף השנה כבר הפך חוק זה לחוכא ואיטלולא, כהנא השתולל ברחבי המדינה וגרם למהומות באשקלון, מבלי שיעלה על דעת איש להפעיל חוק זה נגדו ונגד חבריו.

שני הבזיונות־בצורת־חוקים היו אופייניים לכל מעשיה של הכנסת בתשמ"ו. הם עוררו שאלה נוקבת: איך ניתן למנוע הפקרות פרלמנטרית — ואף בריונות פרלמנטרית — במדינה שאין לה חוקה. שאלה זו נשארה בלא מענה. רוב מיקרי בכנסת יכול לזהם את ספר־החוקים בחוקים המתקבלים על־ידי חבורה של ח"כים שאינם יודעים כלל על מה הם מצביעים, אחרי דיון באולם כמעט־ריק, בעיקבות קנוניה בין כמה עסקנים מסוגם של **משה שחל** ו**רוני מילוא**.

בנוף הפרלמנטרי בלטו רק מעטים בעבודתם הרצינית. היו בה אמנים של יחסי־ציבור, ובראשם האלוף של כל הזמנים, **יוסי שריד**, ועמיתיו **גאולה כהן, שולמית אלוני, שבח וייס, מיכאל איתן, בני שליטא** ואחרים. היו שהתמקדו בשטח

אחר, כמו **יאיר צבן** ו**חיים רמון**, שעשה חיל בוועדת־הכספים ושבלט השנה גם כמי שניסה לכפות על מיפלגת־העבודה ויכוח אמיתי על השלום, בעיקבות ביקורו של **שימעון פרס** במא־רוקו. הנסיון הוכשל מייד על־ידי פרס.

בשקדנותו וברצינותו חסרת־הפשרות בלט גם השנה **מתי פלד**, לצידם של ליבאי וכמה אחרים — אך קולם כמעט שלא נשמע בכלי־התיקשורת.

מישפט

ביניש: מחיר העקרונות

היו במהלך השנה שורה ארוכה של מישפטים מעניינים, שבהם בלטו שופטים ופרקליטים, אך מעל לכולם עמד המיבחן העליון של פרשת־השב"כ.

פרשת־השב"כ נגעה לעצם מהות החוק. היא הוכיחה כי הפוליטיקאים אינם מבינים אותו. בהעלותם את השאלה אם החוק עדיף על הביטחון או להיפך, הם הוכיחו שאין להם מושג על עצם טיבו של החוק. כי החוק הדמוקרטי, שהתגבש במאבק של מאות בשנים, בא להגביל קודם כל את השילטון עצמו. אין צורך בחוק כדי לשעבד את האזרח למדינה, כי המדינה היא כל־יכולה, ובאין חוק היא יכולה לפעול כאוות־נפשה. אך החוק דרוש כדי להגן על האזרח מפני המדינה, ולהטיל על השילטון מיגבלות ברורות.

במהלך הפרשה לא חסרו השנה מועמדים לתואר איש־המישפט. בלטה דמותו של **יצחק זמיר**, שהיה מועמד בולט לתואר איש־השנה של תשמ"ו. הוא לחם על קיום שילטון־החוק. אולם זמיר הודיע בראשית השנה על כוונתו להתפטר מתפקידו כיועץ המישפטי לממשלה, והניח לאויבי־החוק להדיחו בשיא הפרשה.

שלושת שופטי בית־המישפט העליון שעסקו בפרשה — הנשיא **מאיר שמגר**, סגניתו **מרים בן־פורת** והשופט **אהרון ברק** — היו שלושתם מועמדים סבירים לתואר איש־המישפט. שמגר התלבט, הגן על הנשיא **חיים הרצוג** — גם הוא מישפטן — אך עמד על כך שאנשי־השב"כ יודו בפה מלא בפשעים שביצעו, וכי היועץ המישפטי החדש יבטיח חקירה עד תום. ואילו ברק הבריק כרגיל בפסק־דין עקרוני, שבו שלל את עצם זכותו של הנשיא במדינה דמוקרטית לחון אנשים שלא הועמדו לדין, ופסל את חנינת אנשי־השב"כ מכל וכל.

אך תואר איש־המישפט של השנה הגיע לפרקליטה ששילמה את המחיר הגבוה ביותר עבור דבקותה המוחלטת בעקרונות החוק והצדק. **דורית ביניש** היתה אחת מ„שלוש הפרק־ליטות" במישרד־המישפטים, לצידן של **יהודית קרפ** ו**יהודית צור**, שעמדו מאחורי פעולתו התקיפה של זמיר. מנגנון־הכיזוב גוייס נגדה, ובאמצעות חבר־כנסת שפל, חובש־כיפה, הפיץ את הטענה כי ביניש לא פעלה ממניעים טהורים, אלא בגלל ידידותה עם ראובן חזק, אחד מ„שלושת מורדי השב"כ". ביניש, שמילאה גם תפקיד מרכזי באיסוף־המידע למען ועדת **יצחק כהן** אחרי טבח צברה ושאתילא, עמדה גם במיבחן זה.

כאשר הודיע זמיר לראשונה על כוונתו להתפטר, עלה גם שמה של דורית ביניש כמועמדת סבירה לתפקיד היועץ המישפטי. עמדתה העקרונית בפרשת־השב"כ הרסה סיכוי זה. את המקום תפס **יוסף חריש** — שאינו איש־המישפט של תשמ"ו. הוא מינה בסוף תשמ"ו צוות לבדיקת המסקנות של חקירת המישטרה בפרשת השב"כ, וכלל בו שתי מישפטניות — יהודית קרפ ו**עדנה ארבל** — אך לא את דורית ביניש.

השערוריה של השנה היתה המשך כהונתם של **שני המישפטנים** האלמוניים של השב"כ, שהודו בהדחת־עדים והטיית־מישפט בשלושה הליכים ממלכתיים, זכו בחנינה והמשיכו לכהן בתפקידם המישפטי כאילו לא קרה דבר. מישרד־המישפטים, ובו שלוש הפרקליטות, הטילו עליהם חרם, ובסוף השנה ויתרו השניים על תפקידיהם — בתנאי שלא יישללו מהם רשיונותיהם כעורכי־דין.

יהדות

לנצמן: טלטלה גדולה

אנאטולי שצ'רנסקי בא והקסים את המדינה. מי שציפה לקנאי דתי, מסוג אשתו **אביטל**, הופתע לטובה. אנאטולי־נתן התגלה כאיש פתוח, חייכני, חילוני, שסיכל באדיבות אך בתוקף כל נסיון לנצל אותו למטרות פוליטיות.

הציבור היה סקרני לדעת איך יסתדר איש עתיר־הומור זה עם אשתו, הדתית־הקיצונית, אחרי שנים של פרידה. אך נראה כי הזוג הסתדר דווקא היטב. אביטל הצניעה את עצמה והתעטפה השנה בשתיקה גמורה, אנאטולי המשיך בפעולה למען אחיו בברית־המועצות. הוא שימש פה למחנה שדגל בתיאוריה שאפשר להכריח את ברית־המועצות לפתוח את שעריה ליציאתם ההמונית של היהודים על־ידי הקמת מהומה בינלאומית מתמשכת ועל־ידי התנאת כל שיפור ביחסי ישראל־ברית־המועצות בפתיחת השע־רים. דיעה זו היתה שנויה במחלוקת חמורה, כאשר המחנה הנגדי, שכלל גם הוא עולים מברית־המועצות, טען כי כדאי קודם כל להביא לחידוש היחסים בין המדינות, שיביאו בהדרגה גם לשיפור בשטח ההגירה.

בינתיים גברה הדאגה ליהודים בדרום־אפריקה, שנתפסו בין הלהבות של הטרגדיה המתגברת שם.

פעילות יהודית מפוקפקת התפתחה סביב מועמדותו של **קורט ולדהיים** למישרת נשיא־אוסטריה. עסקני הקונגרס היהודי העולמי בארצות־הברית פתחו במערכה מאולתרת, צעקנית אך בלתי־מוכנה כראוי, שהיתה עלובה מדי מכדי להזיק לאיש, אך די חזקה כדי לעזור לו להיבחר, דבר שהעמיד את ישראל במצב מביך.

הטבח שנערך בבית־הכנסת היהודי באיסטנבול על־ידי האיר־גון של **אבו־נידאל** הראה כי בהיעדר פיתרון, אשר יבודד את הקיצוניים במחנה הפלסטיני, עלול לגבור בעם הפלסטיני הדיעה כי יהודי כל העולם הם משתפי־פעולה עם ישראל ויעדים לפעו־

הרב ברוך סלומון בדרך לבית־המישפט אחרי התפרעות חרדית

לות־טרור. מכיוון שרוב הקהילות היהודיות בעולם תומכות דווקא בעמדות היותר קיצוניות בישראל, נוצר כאן מעגל־קסמים.

בין התומכים בקו הימין הקיצוני בישראל בלטו רבים מבין היהדות החדשה בפזורה: ה„יורדים" מישראל, שמיספרם גובר והולך, לצד ה„נושרים", המגיעים מברית־המועצות ישר לארצות הברית. כל אלה הם סופר־פטריוטים ישראליים, כאשר הם מוכנים בהחלט להילחם עד החייל הקרבי הישראלי האחרון.

תואר איש־היהדות של תשמ"ו מגיע לאדם שאינו מציע הצעות לעתיד היהודי או להווה היהודי, אלא המפנה את המבט אל העבר היהודי: **קלוד לנצמן**, סופר יהודי־צרפתי שעבר לעולם־הסרטים. הוא הביא לישראל השנה את יצירתו המונומנטאלית, הסרט־בך שמונה־השעות שואה, שהעביר את תושבי ישראל טלטלה ריגשית אדירה והכריח אותם להתמודד עם הבעיה היהודית, בעבר ובעתיד. לנצמן הוסיף ליצירה היהודית ההיסטורית — הדתית, הסיפרותית והשירתית, מימד חדש: היצירה הקולנועית.

צעיר

שילוני: הפראיירים

מי שהתבונן בנוער הישראלי יכול היה לנטות השנה לפסימיות. היה נדמה במבט שיטחי כי רבים מן הצעירים חולמים על ירידה מהארץ, כמו נכדו של משה דיין, **דן שיאון**, או מסתבכים בקרבות בדיסקוטקים, כמו הנער **גיל אלעזרוב** מבת־ים, שנהרג בקטטה בדיסקוטק תל־אביבי.

אולם פנים אחרות של הנוער הישראלי התגלו כאשר התלונן חייל קרבי אלמוני על כך שהוא וחבריו הם „פרייארים". הרמטכ"ל עצמו השיב לו פומבית, וכך ניטש הוויכוח על דמותם של המוני הדור הצעיר, הממלאים את תפקידם בשקט ובמסירות — אף־על־פי שהם מרגישים „רפוקים".

אחד ששימש פה לדור הזה היה **איתי שילוני**, חייל קרבי במילחמת־לבנון, שפירסם השנה את סיפרו שלושה מדורי לבנון, היצירה האותנטית הראשונה של חייל מילחמת־הלבנון. גם הוא חש עצמו כ„פראייר". אך בן־טובים זה מרמת־השרון התגבר על התיסמונת של „הראש הקטן" — התגברות שהיתה גם היא אופיינית, כנראה, לשנת תשמ"ו.

דת

סלומון: כתובת על הקיר

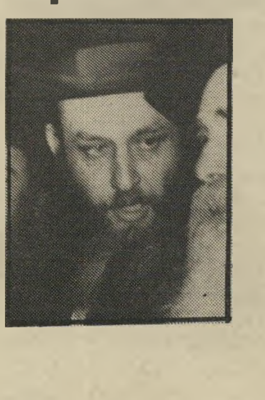

היחסים בין הדתיים והחילוניים הולכים לקראת משבר בלתי־נמנע, למרות מאמצי־ההתפייסות של נשמות טובות ושל פוליטי־קאים, מסוגו של **שימעון פרס**, שיש להם עניין במניעת הקיטוב.

ההסתערות הדתית היתה השנה מתמדת ורצופה. כמו על פי פקודה של מטה סודי, נטל הציבור החרדי לידיו מדי פעם נושא מרכזי אחד, ולחם עליו בשצף־קצף.

בפתח־תיקווה נמשך הקרב על קולנוע היכל, כאשר הרב **ברוך סלומון** נגרר על־ידי שוטרים, נעצר, והפך את המישטרה, בית־המישפט, הממשלה ושילטון־החוק לבדיחה. הוא סימל את התהליך כולו.

במשך חודשים סערה הארץ סביב האוניברסיטה של המור־מונים, המוקמת בירושלים. אחרי־כך באה הסערה סביב מודעות־הפירסומת לבגדי־ים, כשחוליות־קומנדו דתיות שורפות תחנות־אוטובוסים בסיטונות. הדתיים יצאו להרוס אתרים ארכיאולוגיים, בטענה שיש בהם עצמות של יהודים. ראשי הדת, וביניהם **אברהם שפירא**, ישבו יחד עם הרב **מאיר כהנא** על בימה בחיפה כדי לעצור את הרכבל והצגות־קולנוע בשבת.

כאשר ניסה שר־הפנים **יצחק פרץ** למנוע את הנהגת שעון־הקיץ, הוגדשה הסיאה. ברחבי הארץ התארגן באופן ספונטאני מרי אזרחי, חסר תקדים, כשמיפעלים ומוסדות מודיעים על כוונתם לעבוד לפי שעון־הקיץ, על אפו ועל חמתו של השר. ברגע האחרון נכנע שר־הפנים, והנהיג שעון־קיץ — במשך תקופה מקוצרת.

יתכן שתקדים זה הפיח רוח־קרב בקרב הציבור החילוני. בפעם הראשונה התארגנו יחידות־קומנדו נגדיות, שפרצו לבתי־כנסת, ציירו כתובות על הקירות, קרעו סיפרי־תפילה. היה זה אות־אזהרה.

גם כאשר ביקש פרץ להנהיג רישום של „נתגייר" בתעודות־

זהות של אזרחים שעברו לדת היהודית, כדי לבלום גיורים רפורמיים, בקע הזעם מלב הציבור החילוני.

ברור כי המצב עומד לפני פיצוץ, אם גדולי־התורה המפוכחים לא ירסנו את עצמם ואת צאן־מרעיתם.

שלוחה אחרת של הקיצוניות הדתית — אנשי גוש־אמונים וכהנא — היו השנה מאופקים יותר, אם מפני שהמתינו לרוטציה, אם מפני שציפו למתן חנינה לחבריהם, הרוצחים והמחבלים של אירגון הטרור היהודי. אך המהומות באשקלון בסוף השנה הוכיחו כי הם ממשיכים במלאכתם, שגם היא תטיל את צילה על השנים הבאות.

כלכלה
גינדי: הבושה והמוות

האספירין עזר. הסכם כפוי להורדת השכר הריאלי לזמן־מה הוריד את האינפלציה, בעזרת סיוע מאסיבי של ארצות־הברית, וירידת מחירי הדלק וחומרי־הגלם בעולם.

הציבור היה מרוצה. ריפוי האינפלציה, כך היה נדמה, פירושו ריפוי המשק הישראלי.

זוהי טעות. הבעיות האמיתיות לא נפתרו. מתחת לפני העור הרגוע, הן מכרסמות בתוך הגוף הכלכלי כמו סרטן נסתר.

הצמיחה לא התחדשה. המשק הישראלי ממשיך לשאת בקרביו את תאי המחלה.

הסימפטום הגלוי של מחלה זו היה מצבם של המיפעלים הגדולים והקטנים. ככל שהיה המיפעל גדול יותר, כן ניתן היה להסוות את המחלה. הבנקים, שמצבם קשה ביותר, סוחבים איתם חובות־ענק אבודים, שהופיעו בספרים כחובות אמיתיים. סולל בונה התעטף בתוכניות־הבראה מרשימות, אך בעלות ערך מפוקפק.

מיפעלים קטנים יותר, שלא נהנו מחסות ממשלתית כזאת, כרעו תחתם. השנה מלאה באנשי־משק כושלים. חברת־הנסיעות קופל קרסה. האופנאי **גי פולום** הסתלק. המלונאי חיים שיף נאבק על חיי האימפריה שלו. **דויד בלס** ישב בכלא.

יתכן שאת המצב העגום כולו סימל **אברהם גינדי** מראשון־לציון, שניסה כמה פעמים להתאבד, עד שלבסוף ביצע את זממו באופן אכזרי במיוחד, כששפך על עצמו בושם ושרף את עצמו למוות.

גינדי היה לכל הדיעות אדם חיובי, שביקש לבטא את אישיותו בבניינים שנשאו תו אישי, כדי לעלות לצמרת החברתית ולעשות לעצמו שם במדינה. כאשר נכשל, שלא באשמתו, ונעצר, העדיף את המוות על הבושה.

אנשים אחרים היו בעלי עור עבה יותר. שני אחיו, **משה ויגאל גינדי**, הסתלקו ונהנו מן החיים בחו"ל. מנהלי־הבנקים חילקו לעצמם משכורות אדירות — פי עשרה יותר ממשכורת של אחות מוסמכת ותיקה. לפני כן ביקשו המנהלים לחמוק מאחריות אישית להתמוטטות מניות־הבנקים, שגרמה לאסון כלכלי ממלכתי ואישי. רק אחרי שוועדת השופט **משה בייסקי** הסיקה מסקנות אישיות חמורות ועמדה עליהן, התפטר **גיורא גזית** מבנק הפועלים, **ארנסט יפת** של בל"ל נאלץ לוותר על מישרתו הבולטת ביותר (אך לא על האחרות), וכך עשה, אחרי התנגדות עקשנית, **רפי רקנאטי**, שוויתר על מישרתו בבנק דיסקונט, אך לא על השליטה בו.

עיתונות
יודקובסקי: מילחמת הירושה

שלושה צלמי־עיתונות הטביעו את חותמם על השנה — אבל הם עשו זאת כבר לפני שנתיים. היו אלה **ענת סרגוסטי** (העולם הזה), **שמואל רחמני** (מעריב) **ואלכס ליבק** (חדשות), שצילמו את שני חוטפי־האוטובוס שנלכדו חיים. למרות העובדה שרק אחד משלושת התצלומים פורסם מייד (בהעולם הזה), גרמו שלושת התצלומים לפרשה, שגדלה ככדור־שלג, עד שהפכה השנה לעניין מס' 1 על סדר־היום הלאומי. כך הוכיחו השלושה את חשיבותה החיונית של העיתונות החופשית לעצם קיומם של הדמוקרטיה ושילטון־החוק.

לפי מסורת העולם הזה, אין חברי המערכת של שבועון זה זכאים לתואר איש־העיתונות של השנה. משום כך לא יכלה סרגוסטי לזכות בתואר, ואותו הכלל חל על **דפנה ברק**, כתבת העולם הזה, שהשיגה את גדול הסקופים של תשמ"ו: הראיון המיוחד־במינו עם האסיר ג'ון דמיאניוק, שהוסגר לישראל בחשד שהיה שומר במחנה־המוות טרבלינקה, ושזכה שם בתואר "איוואן האיום". ראיון זה גרם לסערה ממושכת, שלא הסתיימה בתשמ"ו. לפני כן זכתה ברק בסקופ אחר, כאשר ריאיינה בכלא את האסיר־הבורח, צבי גור, רוצח הילד אורון ירדן.

השנה לא היתה העיתונות עשירה בסקופים, שהיו פרי יוזמה והעזה. אומנם, במערבולת של פרשת־השב"כ מילאה העיתונות תפקיד חשוב, אך רק אחרי שבמשך תקופה ארוכה מעלו רוב העיתונים בתפקידם בפרשה זו, והשאירו אותה להעולם הזה, לחדשות ולקומץ משוגעים־לדבר.

ההזדנבות של העיתונות אחרי השילטון באה השנה לידי ביטוי נוקב בהפיכת עורכי־היומונים לחברי־הפמליה של ראש־הממשלה בעת ביקורו במצריים, כפי שנהוג במישטרים טוטאליטריים. הדבר החייה מחדש את הוויכוח הישן על תפקידה המפוקפק של "ועדת העורכים".

אך איש־העיתונות של תשמ"ו היה דווקא עורך. אחרי מותו הטראגי של **נוח מוזס**, עורך ידיעות אחרונות, שנהרג בפתח המערכת בתאונת־דרכים, עבר תפקיד זה **לדוב יודקובסקי**, שהיה אחראי במשך 30 שנה לעלייתו האיטית אך המתמדת של הצהרון לדרגת העיתון הנפוץ ביותר במדינה, כשהוא עובר על פני מעריב. זאת היתה נקמה מתוקה, מאחר שמעריב הוקם בשעתו על־ידי פורשי ידיעות אחרונות.

בממלכת ידיעות אחרונות — שתפוצתו עלתה בינתיים על זו של כל שאר עיתוני ישראל ביחד — היה נטוש קרב על הירושה, אך איש לא פיקפק בזכותו של יודקובסקי — מיקצוען שקט, שאינו כותב בעצמו, אך שיש לו גישה עניינית.

פרשת־השב"כ הוכיחה את חשיבותה וכוחה של העיתונות, אך זו המתינה בחרדה לקראת הבאות: ההרס הצפוי לה עם הקמת טלוויזיה מיסחרית, שתגזול ממנה את שארית הפירסומת המיסחרית, שבלעדיה אין קיום לעיתונות חופשית. תחת שילטון המערך, וביוזמתו של שר־תיקשורת שהוא עצמו מקורב לעיתונות, עלול להיוולד גולם ממשלתי אשר ישים קץ לחופש־העיתונות ולעיתונות החופשית גם יחד.

אשה
יערי: לגהץ אותה

השנה העלתה דמויות נשיות רבות — הן כגיבורות של טרגדיות, הן כגיבורות של מלודראמות, הן כגיבורות של מותחנים.

אשה בשם **לאה חכמי** שכרה חדר במלון והתאבדה בשקט, בגלל מחלה שהפכה את חייה לגיהינום. אשתו של נשיא־לשעבר, **נינה קציר**, נפטרה אחרי שהעניקה ראיון אחרון, קורע־לב. המשוררת **יונה וולך** מתה בעיקבות מחלה וגרמה לאבל־רבתי.

היו נשים שהיו מעורבות בפרשות אישיות. **אורנה גאון**, שריתקה פעם את המדינה כאשר נישאה כקטינה ליהורם גאון, נפרדה השנה ממנו בפרשה שעוררה רעש רב. **יעל שיאון** ניהלה מילחמה עם אשתו השניה של אביה, **רחל דיין**. ואילו אחיה, אסי דיין, גרם לרכילות מתמשכת ביחסיו עם הדוגמנית הצעירה **סמדר קלצ'ינסקי**, שהיו בגדר אהבה־שינאה־אהבה־שינאה.

לא חסרו השנה נשים לוחמות. בראשן עמדו שלוש הנשים הלוחמות של הפרקליטות — אשת־המישפט **דורית ביינייש** ועמיתותיה, הפרקליטות **יהודית קרפ** **ויהודית צור**. הפמיניסטיות גרמו — בשותפות מוזרה עם החרדים — לסערה ציבורית ממושכת בגלל מודעת־פירסומת מבזה בחוצות, שבה הופיעה הדוגמנית **פזית כהן** כשהיא מהלכת על ארבע ומושיטה את אחוריה אל־על. ויתכן כי הלוחמות העיקביות ביותר היו **האחיות** של בתי־החולים, שהתמרדו נגד הקיפוח השיטתי של "המיקצוע הנשי".

אך האשה שריתקה את המדינה יותר מכל אחרת היתה דמות מסוג אחר: **חווה יערי**, שישבה על דוכן־הנאשמים יחד עם חברתה־אויבתה **אביבה גרנות**, כשהיא נאשמת ברצח תיירת קשישה בגלל כמה רבבות דולארים. פרשה זו הכניסה ללכסיקון של תשמ"ו מושגים כמו "לגהץ אותה", "מערוך" ועוד ועוד, כשפרטים מדהימים יותר ויותר ומגלים תהומות של יחסים אנושיים מפותלים. יערי, אשתו של כתב־הטלוויזיה הפופולארי, היתה בלי כל ספק אשת־השנה.

ספורט
מנסדורף: זינוק עולמי

פני הספורט בישראל בשנת תשמ"ו היו כפני החברה הישראלית. הרבה רעש, אינטריגות, הישגים עלובים ומהומה רבה על לא מאומה.

תופעת הגיזענות, שהרימה את ראשה המכוער בשנים האחרונות, לא פסחה גם על הספורט. **שלמה קירט**, כדורגלן הנבחרת הלאומית, האשים את כדורגלניה הערביים של נבחרת ישראל, **זאהי ארמלי וריפעת טורק**, בכישלונותיה במוקדמות הגביע העולמי, ונתקל בתגובה סלחנית למדי של ראשי ההתאחדות־לכדורגל. מרכז־אליצור החליט להגביל את מיספר הכדורסלנים שחומי־העור, "מינימום הכרחי".

הכדורגל, ענף־הספורט הפופולארי במדינה, המשיך בדעיכתו. הנבחרת נכשלה כישלון מביש בניסיונה להגיע לטורניר גמר הגביע העולמי במכסיקו, ולעם היושב בציון לא נותר אלא להתנחם **בדיאגו מאראדונה**.

הקהל הצביע ברגליים והשאיר את הקופות במיגרשים ריקות. חשבונות־הבנק של כמה מבכירי השחקנים בליגה הלאומית, לעומת זאת, תפחו באלפי דולארים. מכיוון שכסף אינו צומח יש מאין, הגיעו הגירעונות של קבוצות־הכדורגל למימדים אסטרונומיים, ומהווים כיום את אחת מפצצות־הזמן בספורט הישראלי.

בפיסגת הליגה הלאומית התחולל מהפך כשקבוצת הפועל־תל־אביב הדיחה את אלופת השנתיים האחרונות, מכבי־חיפה — הישג שנזקף לזכות מאמנה, **דויד** ("רוביד") **שווייצר**.

בהיעדר כדורגל־לשמו, עסקו עיתונאי־הספורט הקיץ בבועות, נוסח המירוץ המוזר לתפקיד מאמן הנבחרת, במקום **יוסף מרימוביץ** המפוטר, בסיכסוכים המטופשים בין מרכזי־הספורט, ובשני גיבורי־הקיץ, זאהי ארמלי **ואורי מלמיליאן**, ששיגעו את המדינה ולבסוף, כצפוי, חתמו על חוזים שמנים עם קבוצותיהם מכבי־חיפה וביתר־ירושלים.

הכדורגל הישראלי ניסה הקיץ את כוחו בייצוא לחו"ל. שלושה כדורגלנים — **רוני רוזנטל, מוטי איווניר ודויד פיזנטי** — ינסו להצליח במקום שנכשלו אחרים בשנים קודמות.

דראמה של ממש סיפק השנה **שפיק אל־הוזייל**, הכדורגלן הבדווי הראשון שהשתלב בהצלחה בליגה הלאומית. לקראת סוף השנה נפצע קשה בתאונת־דרכים, שכב בחוסר־הכרה שבועות רבים, כשחייו תלויים מנגד, ולבסוף התאושש.

שנה טובה בהרבה סיפק הכדורסל הישראלי. נבחרת ישראל הגיעה להישגים חסרי־תקדים באירופה, והדהימה כשזכתה במקום השביעי באליפות העולם בספרד. **לבן מרסר**, הכדורסלן הכושי הראשון בתולדות ניבחרת ישראל, תרם רבות להצלחתה, והוא מסמל את התפשטות תהליך האמריקניזציה בכדורסל.

בליגה נתנה כרגיל מכבי־תל־אביב, האלופה הנצחית, את הטון, אך בעורפה נשפה הפעם יריבה חדשה, אליצור־נתניה.

מחלתו של כדורסלן האלופה, **לי ג'ונסון**, סיפקה חומר רב לניחושים בקרב חובבי־הכדורסל.

ענף־הספורט שביצע את הזינוק הגדול ביותר השנה, היה הטניס. מענף כמעט בלתי־מוכר הפך לספורט השלישי מבחינת הפופולאריות שלו בקרב חובבי־הספורט בישראל. ובזינוק־ענק עלה הטניס הישראלי בשעות האחרונות של השנה למקום ה־16 בעולם.

היתה זו השנה הגדולה של **עמוס מנסדורף**, שהצטייר כיורשו של האלוף הוותיק, **שלמה גליקשטיין**. מנסדורף, חייל בן 21, שלפני זמן קצר היה עדיין טניסאי חצי־אלמוני, זכה השנה בנצחונות על כמה מטובי הטניסאים בעולם, והצעיד את הנבחרת לנצחונות גדולים במישחקים בין־ארציים. מנסדורף דילג תוך שנה מהמקום ה־180 למקום ה־69 בטבלת בכירי־החובטים בעולם. מסתבר כי שלמה גליקשטיין לא היה תופעה יוצאת־דופן וחד־פעמית בטניס, כפי שהיתה **אסתר רוט־שחמורוב** באתלטיקה. בינתיים בא **שחר פרקים**, ועתה עמוס מנסדורף, והם ממשיכים להוות את ראש־החץ, המספק השראה לטניסאים צעירים רבים אחרים, הפוקדים את מרכזי־הטניס שצצו בשנים האחרונות כפיטריות.

מנסדורף היה מהילדים הראשונים שהגיעו לפני 10 שנים למרכז־הטניס ברמת־השרון. באימונו המסור של **שלמה צורף** בנה את עצמו בדרך המהירה ביותר שהיתה אי־פעם בטניס. להבדיל מגליקשטיין ומפרקים, שנכנסו לדרוג העולמי רק אחרי השרות הצבאי, היה מנסדורף ברשימת הטניסאים הטובים בעולם כבר בגיל 18. אז זכה בתחרות־בהלסינקי בפרס הראשון בסך 25 אלף דולר. בתקופת שרותו הצבאי המשיך להיות שחקן פעיל.

אנשי־מיקצוע מנבאים שעתה, עם שיחרורו מהצבא, יוכל לנצל את מלוא הפוטנציאל שלו, ויתן בשנה הבאה זינוק נוסף. בינתיים קנה הטניס אחיזה גם בצמרת המדינה, החל ביצחק רבין וכלה בישראל קיסר.

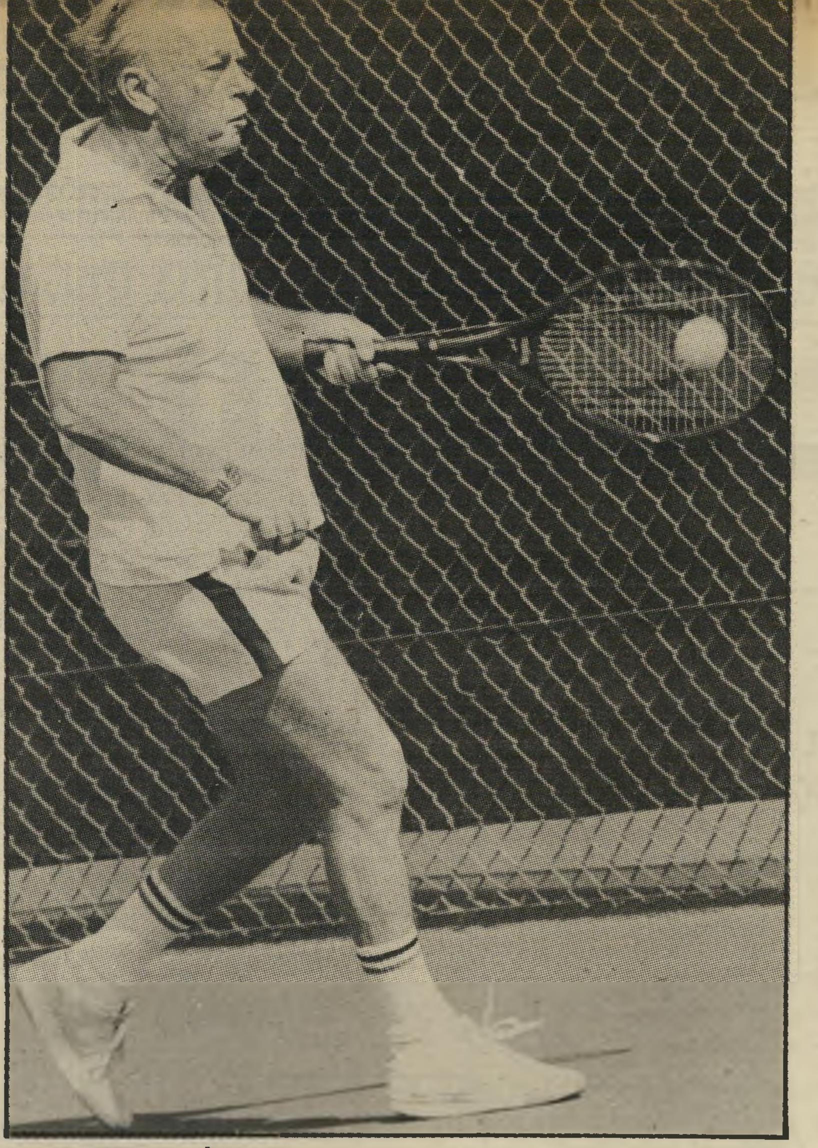

שר־הביטחון יצחק רבין עורך מיתקפה על מיגרש הטניס

הערוץ השני, שיהיה גם מיסחרי־פרטי וגם משועבד לחלוטין לממשלה מבחינה פוליטית־חרשותית.

ההשתעבדות לממשלה בלטה גם בערוץ הראשון. כתב מיוחד — **יגאל גורן** — הוצמד לשימעון פרס בדרכו למארוקו, על פי בחירתו של ראש־הממשלה, כשתפקידו היחידי הוא לקלס ולשבח את פרס. התופעה של שדרך־חצר ניבאה רעות.

אך גם באווירה קשה זו נעשו נסיונות פרטיזניים לשפר. במיסגרת מבט שני שודרו כמה תוכניות מצויינות. הסרט לחם שהוכן עבור הטלוויזיה על־ידי **רם לוי** זכה בצדק בפרס בינלאומי. התוכנית תצפית, בהנחיית **יורם לס** ו**יעל דן** היתה טובה, וכך גם כולבוטק של **רפי גינת**. **מנשה רז** השתדל להרחיב את מהדורת־החצות של החדשות לתוכנית נרחבת ותרבותית יותר. **שמואל הכהן** המשיך למלא תפקיד חיובי ביותר בליל־שבת, בניגוד גמור לטיפטוף היומי של תעמולה לאומנית קנאית בצורת פסוקו־של־יום. בטלוויזיה החינוכית, שרמתה היתה טובה מאוד, בלטה התוכנית ערב חדש וזכתה באהדת הציבור.

הרדיו היה חופשי יותר בפעולתו, ותוך התחרות בריאה בין רשתות קול ישראל ובין גלי צה"ל פעלו והצטיינו בו שדרים רבים.

סיפרות

גרוסמן: ערך האהבה

האיש שהפך השנה לאובייקט של פולחן סיפרותי היה **דויד גרוסמן**. אחרי מות הצביה, שהפך גם לסרט, וספר־הסיפורים רץ, פירסם את סיפרו עיין ערך: אהבה שעורר תגובות חזקות מאוד בכמה מישורים.

עד כה חששו סופרים ישראליים להתמודד עם השואה במישרין. גם **אהרון אפלפלד** לא תיאר אף פעם מחנה־ריכוז. ההרגשה היתה שהמציאות היתה כה חזקה, עד כי הסיפרות — שאינה באה להעתיק את המציאות — אינה יכולה להתחרות עימה.

לגרוסמן, יליד ירושלים, נמוך ורזה, הנראה צעיר מ־32 שנותיו, אין כל קשר ישיר עם השואה. הוא תיאר בסיפרו ילד השומע מהוריו על „החיה הנאצית", ושהחליט לכלוא את החיה הזאת במרתף. אחד מגיבוריו הוא ברונו שולץ, סופר יהודי שחי (במציאות) בעיירה ברוהוביץ בפולין והיה בין מתרגמיו ופרשניו הראשונים של פראנץ קפקא. במציאות היה שולץ בן־חסותו של קצין־גסטאפו, ונרצח על־ידי קצין־גסטאפו אחר על רקע של יריבות בין שני הקצינים. הקצין השני רצח כנקמה יהודי שהיה בן־חסותו של קצין־הגסטאפו האחר. המציאות חיקתה את הבדיחה היהודית העגומה. בספרו של גרוסמן הופך שולץ לדג וחוצה את האוקיינוס.

גיבור אחר בספר הוא דודו של הילד, סופר הכותב בסיגנון ההשכלה, המספר כל יום סיפור לקצין נאצי, כמו שחרזאדה בספר אלף לילה ולילה. הדוד מבקש למות, אך הנאצי מחזיק אותו דווקא בחיים, מפני שהוא אוהב לשמוע את הסיפורים.

שם הספר לקוח מן הפרק האחרון, המסודר כמילון של ערכים.

פירסומו של הספר לא באה רק בשל איכותו, אלא גם בשל מסע־פירסומת חסר־תקדים שערך לו **מנחם פרי**, במיסגרת הסיפריה החדשה של הוצאת כתר. עוד לפני הופעת הספר הוצא לו שם של יצירה המזכירה את **גינתר גראס**, ונקשרו לה סופרלטיבים שהרגיזו רבים, ועל כך התלקח ויכוח לוהט בחוגי הסיפרות.

פרי הצדיק את הפירסום בטענה כי אפשר לשווק מוצר־איכות סיפרותי כמו כל מוצר אחר. סופרלטיבים דומים ניתנו גם ל**יעקוב שבתאי** ול**יונה וולך**, שנפטרה השנה — אך הם עוררו פחות זעם, מפני שסופרים אלה מתו.

סיפרו של גרוסמן פתח את סידרת סיפרי הסיפריה שקמה כמתחרה לסיפרי עם עובד. בסוף השנה התפוטר **גיורא רוזן**, שהואשם בשמרנותו של עם עובד, ואולי היתה גם זאת תוצאה של ערך־האהבה.

שידור

יניב: עמוק לתוך הלילה

במשך כמה שבועות שלטה הטלוויזיה בחיי המדינה, שינתה סדרי־חיים של מאות אלפי אזרחים עד עמוק לתוך הלילה, וסיפקה להם נושא בלעדי לשיחה. זה היה כאשר הועברו ממכסיקו בשידור חי המישחקים על אליפות העולם בכדורגל. הם הדגימו את כוחה העצום של הטלוויזיה, ההופכת את כדור־הארץ ל„כפר עולמי", מאחדת מאות מיליונים בכל היבשות לקהל אחד. **דיאגו מאראדונה** הארגנטיני הפך גיבור עולמי ידוע בשדרות ובאופקים לא פחות מאשר בעיר מולדתו.

על המיבצע מגיע התואר איש־השידור של השנה לצוות־הספורט של הטלוויזיה, אך במיוחד הוא מגיע ל**אורלי יניב**, הקריינית שפניה הפכו סמל לשידורי־הספורט. היא סימלה גם בעיה אחרת של הטלוויזיה: אי־השיוויון בין המינים בה. הגברים נסעו למכסיקו, יניב נשארה באולפן בבית.

הטלוויזיה היתה עסוקה השנה עם עצמה. המילחמות הפנימיות בה התחרו עם תוכניות־הטלוויזיה ביכולתם לרתק את הקהל. אחרי מאבק־איתנים התמנה **חיים יבין** כמנהל הטלוויזיה, אך רק אחרי שכבל עצמו בהבטחות שונות המגבילות את יכולתו לשפר את רמתה. עד סוף תשמ"ו עדיין לא היתה לו ההזדמנות להוכיח את יכולתו כרופא התיקשורת.

הטלוויזיה נשארה עניה בנכסים רוחניים, כמו בנכסים חומריים. היא התכוננה למאבק שבו היא עלולה לספוג מכת־מוות: הקמת

תיאטרון

ריטה: ליכלוכית

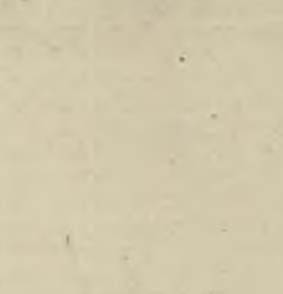

הכוכב העולה על בימת ישראל לא היה השנה שחקן ותיק, אלא צעירה שבראשית השנה היתה אלמונית גמורה.

ריטה קליינשטיין (יאן־פרוז) התגלתה כאשר הופיעה כזמרת בקדם־אירוויזיון, וגם אז לא זכתה בניצחון. אך היא כבשה את לב הקהל בסערה, הן בקולה המיוחד, הן באישיותה הסוערת. הדבר עורר בלב מפיק פיקח את הרעיון שהיא הכוכבת האידיאלית למחזמר גברתי הנאווה, שבמרכזו עומדת נערת־אשפתות ההופכת ללידי, מין סיפור ליכלוכית במהדורתו השנונה של **ברנארד שו**.

הנסיון הצליח מעל למשוער. ריטה כבשה את הבימה, המונים נהרו אליה. אך תוך כדי כך הוטל על הצעירה, העולה מאיראן, מעמסה בלתי־אנושית. העליה המסחררת מן האין אל הכוכבות, אל המקום הראשון במיצעד־הפיזמונים, אל תפקיד של שחקנית העומדת במשך שלוש שעות רצופות במרכז של מחזמר תובעני, ולפעמים פעמיים ביום — כל זה היה יותר מדי. ריטה התמוטטה כמה פעמים, איבדה את קולה, נאלצה לסבול שבהצגותיה יישמע פליי־בק מוקלט, במקום קולה האמיתי.

אירוע תיאטרוני־מוסיקלי־רכילותי זה, שריתק את הקהל, עמד במרכז העשייה התיאטרונית של ישראל בשנת תשמ"ו, שבה לא הגיעה הבימה ה„לגיטימית" לפיסגות אמנותיות חדשות. שום מחזה קלאסי או מודרני, מקורי או מיובא, לא יכול היה להביא למישהו את התואר איש־התיאטרון.

הרשלנות הכללית מתבטאת גם ב„רישומים" הרפואיים —

שירבוטים בכתב־יד משובש קובעים את גורלם של חולים

קישקושים רפואיים

בחודש האחרון התרחשו במערכת־הבריאות אירועים האופייניים לה, לא יוצאים מהכלל. כדי להשיג תוספת־שכר, השתמשו האחיות באלימות, לקחו חולים כבני־ערובה ופעלו לפי מתכונת טרוריסטית, כפי שהגדיר את הדבר הפרופסור צבי אייל מהדסה.

האחיות הכריזו בגלוי: „עד שאין מתים, לא עושים כלום." הן האשימו את החברה כי היא הדוחפת אותם למעשים אלה. מה הפלא? בג'ונגל של ניו־יורק הורגים אדם עבור חופן דולארים. פה מדובר בהרבה יותר מאשר ב־10 דולר!

במקביל, קברניטי־הרפואה דרשו את שלהם. הד"ר רם ישי, סוציאליסט ויו"ר הסתדרות הרופאים, שוב דרש שירשו לרופאים לעסוק בפרקטיקה פרטית, תוך ניצול המיכשור והמיטות של בתי־החולים הציבוריים.

בכינוס המרדימים שנערך לאחרונה בחיפה, במקום לעסוק בבעיות מדעיות, נשמעו קולותיהם של רופאים רבים: „תנו לנו פיצוי עבור חוסר פרקטיקה פרטית!" ראש שרותי־האישפוז של מישרד־הבריאות הד"ר משה משיח, עמד לפני מצלמות הטלוויזיה ומילמל: „אנו צריכים שתי מישמרות כדי למנוע רפואה שחורה." שוב הכרזה ללא מעשה.

לעומת זאת, המישטרה עשתה צעד בלתי־שיגרתי: היא פלשה לבית־החולים „בילינסון" ואספה מיסמכים רבים ותעודות בחשד לפרקטיקה שחורה, קבלת כסף עבור העדפת טיפול־אישפוז. החשודים העיקריים: מנהל מחלקת העיניים הפרופסור יצחק בן־סירא וסגנו הד"ר שימעון כהן.

יש לברך את המישטרה על שעלתה על הדרך הנכונה.

כמעט במקביל ממשיכה האלימות ברפואה. קבוצת חולים, מושתלי־כליות, התפרצה ללישכת מנהל בית־החולים שיבא בתל־השומר, בדרישה למנות את הד"ר סגל לתפקיד מנהל יחידת־ההשתלות.

אין להאשים את החולים באלימות. אין להם ברירה — המועמד השני, הפרופסור ארווין יעקב, לאחר שהשתחרר ממעצרו בחשד לעבירות שוחד תמורת טיפול, נסע לארצות־הברית כדי לקבל טיפול רפואי.

כמו עמיתו הד"ר ליברמן, ומאות רופאים אחרים, גם הפרופסור יעקב יודע מה מחירו של הטיפול בארץ.

6 ימים ומוות

המולך הרפואי דרש קורבנות נוספים:

● הרצל חזן, תושב תל־אביב, לקה בהתקף־לב, ולפי טענתם של קרובי מישפחתו הגיע האמבולנס רק שעה וחצי אחרי הקריאה. כמובן: מאוחר מדי. הנהלת מגן־דויד־אדום עומדת על כך שהזמן היה קצר יותר, אך אין רישומים מדוייקים.

● משה סעדיאן, ככן 60, נתקף בכאבים עזים בחזהו, הגיע לרוקח־הדסה בתל־אביב בכוחות עצמו. הוא לא התקבל שם ונשלח משום מה לבית־חולים שיבא. הוא מת בדרך, קרוב לוודאי מהתקף־לב. גם על מיקרה זה אין רישומים מדוייקים:

● תושב כפר מסעדה שבגולן סבל ממחלת־כליות וטופל בדיאליזה בבתי־חולים שונים בארץ. הוא נפטר לפני שבוע ממחלת האיידס, שעברה אליו דרך עירוי־דם.

מנכ"ל מישרד־הבריאות מנסה לאתר את מקום קבלת העירוי, אך גם במיקרה זה אין בנמצא רישומים מתאימים.

לכל שלושת המיקרים הטראגיים הללו יש דבר אחד משותף: רישומים לקויים בגליונות הרפואיים, המקשים על האפשרות לבדוק מה מידת ההתערבות והאחריות של הרפואה בדרכם האחרונה של האנשים הללו.

וכאן אני מגיע לגופו של העניין, הנמצא השבוע על שולחן־הניתוחים שלי:

בביטאון של אירגון הרופאים־עובדי־מדינה המופץ בימים אלה בין הרופאים בארץ, מופיע „סיפורה של קובלנה: פטירת יולדת שישה ימים לאחר לידה בניתוח קיסרי."

בסיפור לא הוזכר שם בית־החולים ולא שם הנפטרת — אלא רק שהיתה בת 29 — לא הוזכרו גם שמות הרופאים שטיפלו בה. הכל נכתב ברמזים. ניסיתי לזהות את „גיבורי" הסיפור.

מונחת לפני רשימה ארוכה של יולדות שנפטרו בשנים האחרונות לאחר ניתוחים קיסריים:

● ברכה רות מבני־ברק, אם לשלושה ילדים, נפטרה בבית־חולים הקיריה בתל־אביב;

● ציפורה זנזורי הלכה לעולמה בבית־החולים הלל יפה בחדרה;

● רות סויסה, בת 28, מתה מלידה בבית־החולים סורוקה בבאר־שבע;

● חטיב קוטב, בת 37, נפטרה, לפי דיברי בעלה, „מרשלנות פושעת בעת ניתוח קיסרי" בבית־החולים מאיר בכפר־סבא;

● מיכל סטמפלר, הפכה לצמח כתוצאה מלידה בבית־החולים אסף הרופא.

● מרטין כחלה, בת 29 מנתניה, ילדה בת בניתוח קיסרי בבית־החולים הלל יפה. ונפטרה ביום השישי לאחר הניתוח.

לרשימה זו אפשר להוסיף עוד שמות רבים.

רישומים בלתי רשומים

מדינת־ישראל היא אחת מהמדינות ה„מובילות" בעולם המערבי בשיא התמותה בלידה. הוועדה שדנה על גורלה הטראגי של היולדת האלמונית (ייתכן שזאת מרטין כחלה — לפי הנתונים במאמר היא הקרובה ביותר לתיאור) לא הצביעה בוודאות על רשלנות רפואית. מהסיפורים שהועברו במאמרים שונים ומידיעות אישיות עליהן למרתי בבתי־חולים שונים, נראה לי שהסיבה העיקרית לתמותה הגבוהה של היולדות בארץ היא רשלנות.

בכל זאת הצלחתי ללמוד משהו מההחלטות השטחיות של הוועדה האלמונית הזאת. כאילו בדרך אגב נפלטו בדיווח הוועדה דברים חשובים ביותר כמו:

„מבדיקות אלה אין רישומים" (מדובר על בדיקות של רופאים בכירים, שנעשו כאילו בחולה אך לא נרשמו). „בהתייעצויות טלפוניות עם הכונן הבכיר הוחלט על טיפול..." (גם הן לא נרשמו). „במיקרה זה הרשימות הרפואיות לוקות בחסר בולט בגלל היעדר מודעות מצד הצוות הרפואי לכתיבת המימצאים. החסר ברישומים מכביד על הבנת רצף האירועים ומקשה על היועצים לקבל מידע רחב ככל האפשר על המיקרה."

לאחר כתיבת דברים אלה, ממליצה הוועדה בחצי־פה: „רצוי שתוקם ועדה בבית־חולים שתבקר את רמת הרישום הרפואי במחלקות."

גורלה של הקובלנה הזאת אופייני לסיום רוב הטיפול בקובלנות: „לישכת היועץ המישפטי של מישרד־הבריאות החליטה לגנוז את הקובלנה" (!), מדווח עורך־הדין חיים זליכוב בסיום הסיפור.

נושא החיפוי ומתן הגנה למעשה לרשלנות רפואית על־ידי לשכת היועץ המישפטי של מישרד־הבריאות נמצא ברשימת הניתוחים העתידיים שלי.

עניין של רישומים רפואיים לקויים יכול להיראות ממבט ראשון כדבר שו־

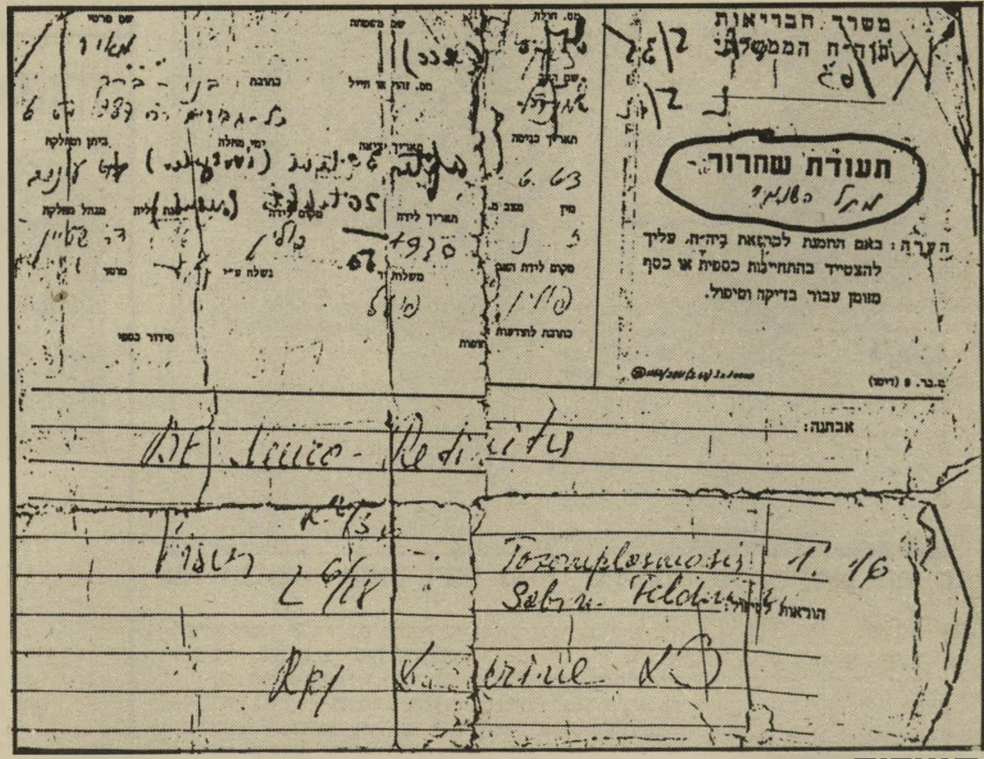

תעודות־שיחרור כך כותבים רופאים ישראליים (למעלה) את רישומיהם, בכתב־חרטומים שאינו ניתן לפיענוח, בין אם המדובר בתעודת־שיחרור של חולה מבית־החולים ובין אם המדובר בסתם הוראת־טיפול. וכך כותבים רופאים אמריקאיים (למטה).

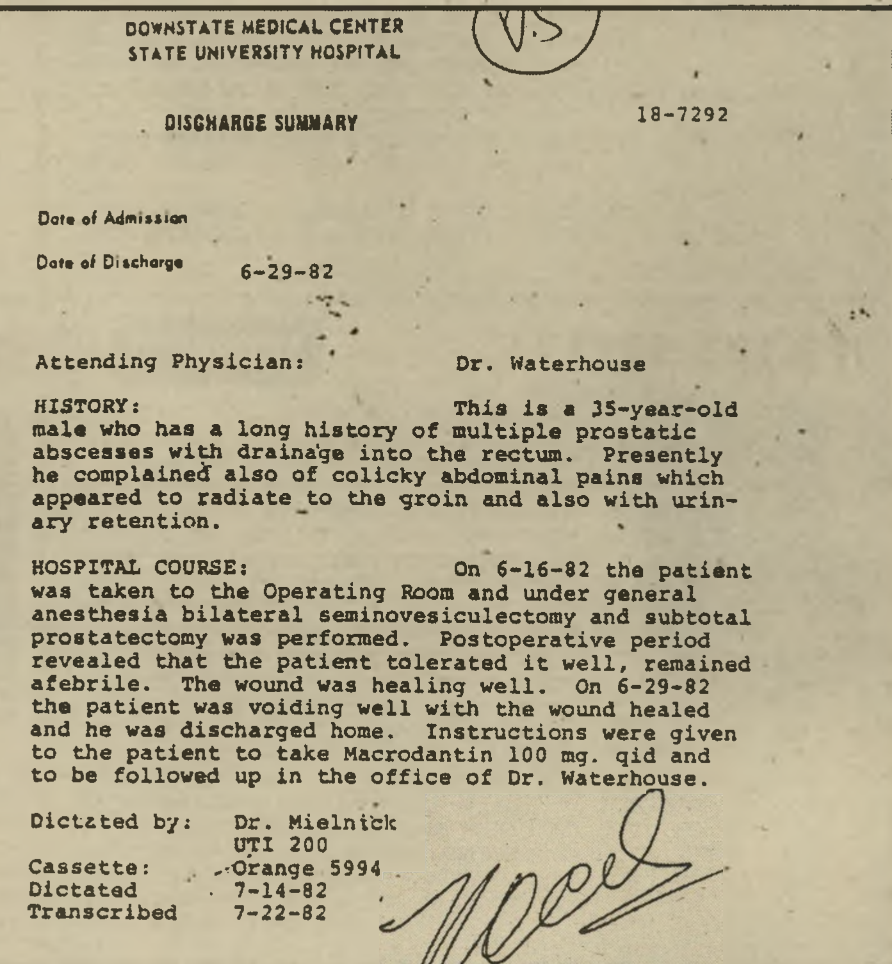

DOWNSTATE MEDICAL CENTER
STATE UNIVERSITY HOSPITAL

DISCHARGE SUMMARY　　18-7292

Date of Admission

Date of Discharge　6-29-82

Attending Physician:　Dr. Waterhouse

HISTORY: This is a 35-year-old male who has a long history of multiple prostatic abscesses with drainage into the rectum. Presently he complained also of colicky abdominal pains which appeared to radiate to the groin and also with urinary retention.

HOSPITAL COURSE: On 6-16-82 the patient was taken to the Operating Room and under general anesthesia bilateral seminovesiculectomy and subtotal prostatectomy was performed. Postoperative period revealed that the patient tolerated it well, remained afebrile. The wound was healing well. On 6-29-82 the patient was voiding well with the wound healed and he was discharged home. Instructions were given to the patient to take Macrodantin 100 mg. qid and to be followed up in the office of Dr. Waterhouse.

Dictated by: Dr. Mielnick
UTI 200
Cassette: Orange 5994
Dictated 7-14-82
Transcribed 7-22-82

לי ופורמאלי בלבד, ולא כל־כך משמ־עותי ובעל השפעה לטיפול בחולה, לתוצאות הסופיות של הטיפול.

כאשר לומדים את הנושא לעומק, מסתבר שמה שמתרחש בתחום הרי־שומים הרפואיים מעיד על מחלה קשה של כל המערכת הרפואית, ומשפיע בצורה ניכרת על הטיפול שמקבלים האזרחים בארץ.

אנחנו מרבים לדבר על השתלות כבד, לב, כליות, ולהתרברב על הישגים בביכול בשטח הרפואי. מספיק לבדוק את הרישומים הרפואיים בכל שלבי הטיפול (אבחנות, מתן הוראות רפואיות, תוצאות של בדיקות במע־בדות של מכוני־רנטגן) כדי לוודא על מידת ההישגים שלנו.

מה שמתגלה ברישומים אפ־שר להגדירו במילה אותה אני שונא. אך חייב במיקרה זה להשתמש בה — קטסטרופה!

מטרתם של רישומים רפואיים אינה רק קביעה פורמאלית של מצב החולה. הם מהווים מורה־דרך לכל הטיפול בחולה.

לרישומים הרפואיים מאז ומעולם היו מטרות רבות:

● התיעוד נחוץ לרופא עצמו כדי לזכור את החולה, את פרטי מחלתו. את מהלכי הטיפול. כדי להשגיח על המטופל.

● התיעוד מיועד להעביר מידע על החולה לעמיתיו של הרופא המ־טפל.

● התיעוד משמש להעברת הור־אות ופקודות לאחיות הרפואיות ולכל הצוות הרפואי על דרך הטיפול בחולה.

● התיעוד מכין חומר ומעביר ידע ליועצים שלעזרתם אנו נזקקים.

● התיעוד מעביר את חוות־הדעת של היועצ"ם לרופאים.

● דרך המירשמים ניתנת הוראה לבית־המירקחת על סוג התרופה שעל החולים לקבל.

● התיעוד מבית־החולים, המיועד לרופא במרפאה ולרופא־המישפחה ומהם לבית־החולים, מבטיח המשכיות הטיפול ואת הקשר בין החוליות השונות המבצעות טיפול בחולה.

● התיעוד מיועד לתת לחולה עצ־מו הוראות ברורות כיצד לקבל טיפול.

● **רישומים רפואיים מיוע־דים לספק למקורות־בקרה — למישטרה, לבית־המישפט — על דרך הטיפול, לגלות שגיאות שנעשו בטיפול בחולה.**

● הרישומים עוזרים ללמד סטודנ־טים ורופאים צעירים.

לסיכום, ללא רישומים המתנהלים בצורה מסודרת, ברורה, מדוייקת, הגיונית, אי־אפשר לנהל רפואה תקינה ולהבטיח לחולה שהוא יטופל טוב.

✶ להשמיד צילומים

אינני יכול להצביע על שום חלק מהמערכת הרפואית בארץ בו הרישומים מתנהלים באופן סביר ועונים על מטרות הרישומים המוג־דרות לעיל. לדבר זה יש כמה סיבות:

● **רוב המסמכים הרפואיים בארץ נכתבים בכתב־יד בצו־רה בלתי ניתנת לפיענוח, ב־שגיאות־כתיב רבות.**

את השגיאות אפשר להבין, להסביר ואפילו להצדיק במידה מסויימת, בכך שאנו ארץ־עליה, ורופאים מפורסמים במיקצועם לומדים עברית תוך כדי עבודה, והופכים להיות „במעט אנ־אלפאבתים."

● נוסף לכך יש במיכתבים רפו־איים הרבה מילים באנגלית, הנכתבות בלועזית „והמוכנסות" בין מילים עבריות. אלה הסיבות האובייקטיביות לאנדרלמוסיה במיסמכים הרפואיים. אך יש סיבות סובייקטיביות. כביכול:

● לא קיימת כלל ביקורת מיק־צועית על צורת הניהול של הרישומים הרפואיים. במשך 15 שנה לא שמעתי אפילו פעם על ועדה כלשהי שבדקה את הרישומים הרפואיים או מתחה ביקורת, מלבד הוועדה בעלת ההמלצה החיוורת, המוזכרת בתחילת מאמר זה.

● רוב המסמכים במחלקות בתי־החולים נכתבים על־ידי סטז'רים על דעת עצמם, כאשר ההוראות על תוכן המיכתבים ניתנות להם ב„פרוזדור", בדרך מיקרה, ורק לעיתים רחוקות מכתיבים להם. לפעמים, בעקבות מיכתבי הסטז'רים, שולחים למירפאות מיכתבים נוספים ובהם „תיקונים" של רופאים בכירים יותר. הדבר קורה זמן רב לאחר כתיבת המיכתבים הראשו־נים, ו„תיקונים" אלה אינם יכולים להשפיע על הידע של הרופא המטפל ועל הטיפול בחולה עצמו.

● האדמיניסטרציה של בתי־החו־לים והמירפאות כאחת לא מקדישות תשומת־לב מספקת לניהול מיסמכים רפואיים, וזאת מכמה סיבות:

(א) אין מודעות לחשיבות הרי־שומים.

(ב) לא מספקים מזכירות רפואיות לצורך הדפסת התיעוד ולניהול מסודר של הרישומים.

(ג) כאשר הרישומים הרפואיים מתנהלים בצורה כזאת, קל מאוד לב־רוח, לטשטש עובדות, לשנות אותן, לזייף אותן, כאשר בודקים חשדות שמטופל נפגע מרשלנות.

כך שיתכן כי המימסד הרפו־אי מעוניין בניהול רישומים בצורה בלתי־מובנת.

● חומר ארכיוני במערכת הבריאות לא נשמר היטב. את הצילומים והגליונות הרפואיים שנעשו לפני 10 שנים כמעט שאי־אפשר להשיג, כי הם מושמדים. נתקלתי לא פעם בבעיה שהחולים בהם טיפלתי לא יכלו להשיג אישור רפואי על טיפול שנעשה בהם רק לפני חמש־שש שנים.

לא כך במדינות אחרות. בשום מקום בעולם בו עבדתי לא נתקלתי בזילזול כה חמור ברישומים רפואיים ובהזנחה בתחום זה.

בקוריוז יכול אני להביא דוגמה של חברי, גרישה פייגין, גיבור לאומי שעלה ארצה ב־1969. הוא פנה לארכיון של בית־חולים בברית־המועצות וביקש אישור על פציעותיו בשנת 1944. כעבור חודש קיבל ה„אוייב הציוני" של ברית־המועצות אישור רפואי מוסמך ומאושר על־ידי מיש־

(המשך בעמוד 32)

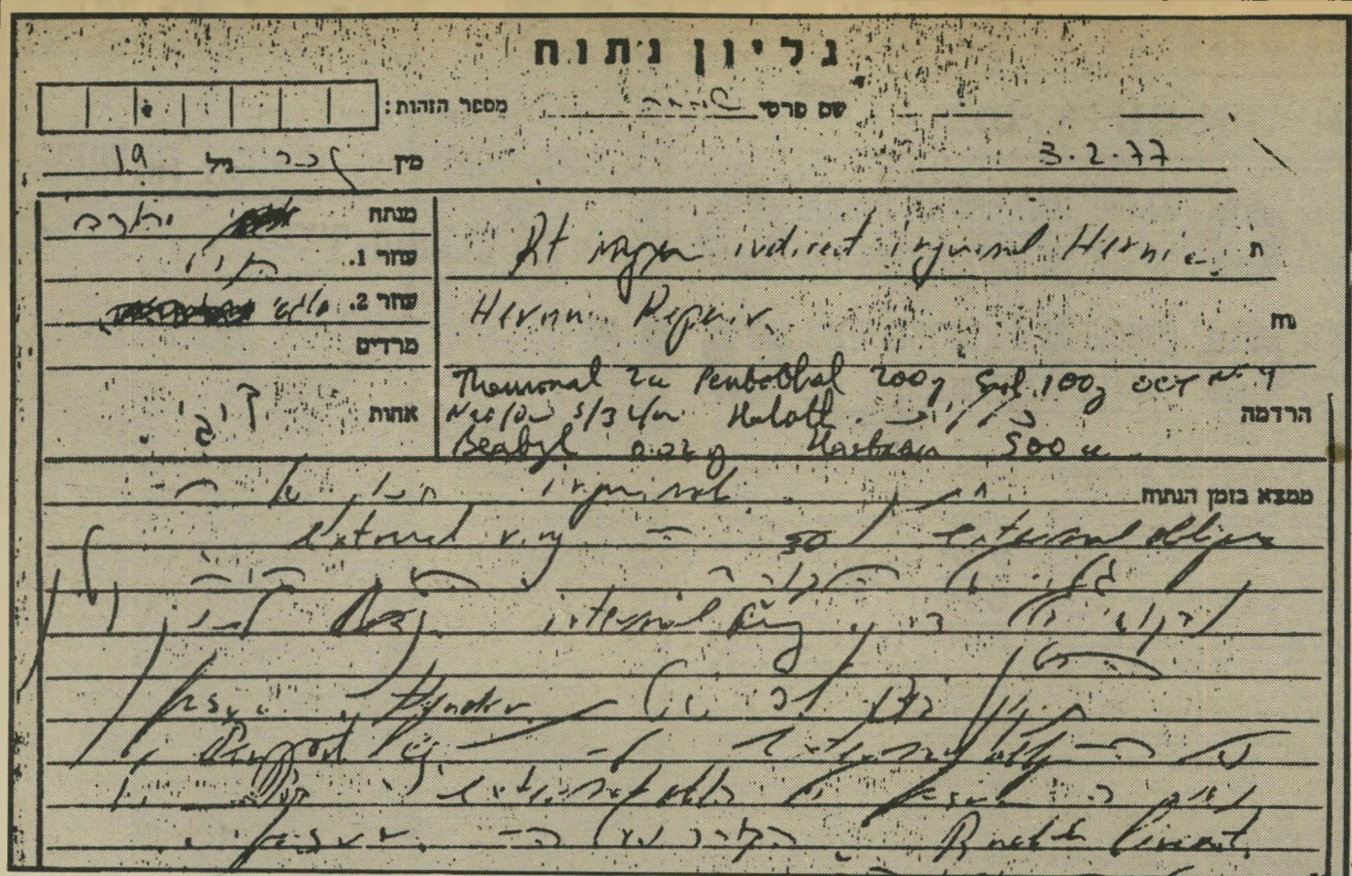

דוחות־ניתוח הם פן נוסף של הרשלנות הרפואית הישראלית (למעלה). רישום לקוי כזה מקשה על בדיקת אחריותו של הרופא, בניגוד לדוח הקריא, כדוגמת הדוח מבית־החולים הגרמני (למטה) המונע כל מקום לאי־הבנה, גם מצד החולה וגם מצד רופאים האמורים לטפל בו בעתיד. כדי לנפק דוח ברמה כזאת זקוק הרופא למזכירה, המקפידה להדפיס את הדוח הזה, במכונת־כתיבה.

KLINIKUM DER JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITAT

NEUROCHIRURGISCHE KLINIK Prof.Schü./Ne.

O P E R A T I O N S B E R I C H T

geb.: 14.06.39 Station: NC IIb
(45 Jahre)

Operation am : 13.02.1985
Operateur : SCHÜRMANN / HELMS / ULRICH / DEI-ANANG / SCHWÄRZ
Narkose : ITN Dr. KNORRE und Assistent
OP-Schwester : OH

Beurteilung:

Es handelt sich um einen riesigen Clivustumor der mittleren Schädelgrube mit petro-clivaler Ausdehnung nach rechts (zum rechten Felsenbein hin) und mit Ausdehnung auch in die hintere Schädelgrube. Nach dem CT handelt es sich aller Voraussicht nach um ein Meningeom, dessen Matrix am Clivus und der rechten petro-clivalen Naht gelegen ist. - Klinisch bestehen Paresen der Hirnnerven von N. V bis N. XII, wobei es sich wahrscheinlich um nucleäre und supranucleäre Paresen durch die erhebliche pontine und medulläre Kompression handelt. Nach dem MRI sind Pons und Oblongata zu einem schmalen Saum ausgewalzt (sagittale Schicht). - Es ist geplant ein neurochirurgisch-otochirurgisches Vorgehen von einem temporo-subccipitalen Zugang aus, unter Entfernung des Felsenbeins und Durchtrennung des Sinus transversus, sodaß auf transtentoriellem Wege der Tumor und dessen Matrix zugänglicher werden. - Mit der Patientin wurden die eminenten Risiken und auch die Notwendigkeit der Operation einge-

מיקיס תיאודורקיס

בשיחה עם אורי אבנרי

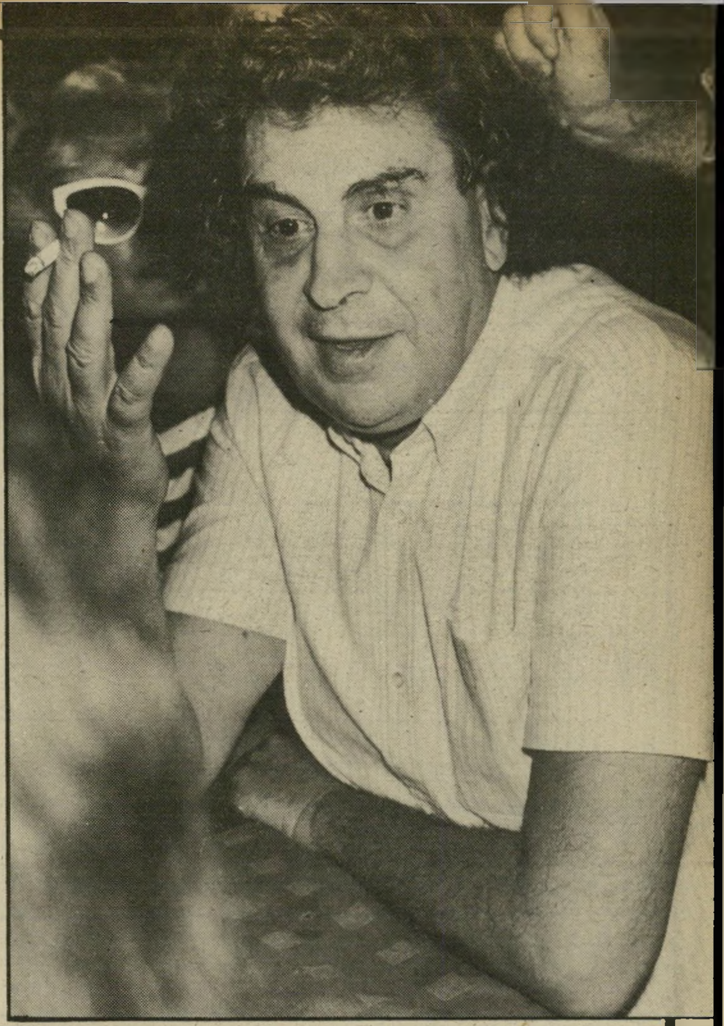

„הגרמנים דנו אותנו למוות, נתנו לנו אתים ואמרו לנו לחפור את הקברים!"

„משה דיין רצה לעזור לנו לארגן התקוממות נגד מישטר הקולונלים!"

„ניצלתי בחדר־העינויים של הגסטאפו בגלל ואגנר ובטהובן, באך ובראמס!"

„בארצות הקומוניסטיות — כמו צפון קוריאה — קם סוג חדש של מלוכה!"

הסוציאליסטים והסוציאל־דמוקרטים במערב, כמו מיטראן ופפנדריאו, ולכן ביטלו את כל הקונצרטים שלי בברית־המועצות.

ישוע ומרכס

אני יווני, אבל אין לי שורשים בשום מקום מסויים ביוון.

אבי היה בן האי כרתים, והיוונים מתייחסים אל אנשי־כרתים כאל אנשים מבחוץ. אמי היתה בת מישפחה יוונית מאסיה הקטנה (תורכיה). כאשר גורשו היוונים מתורכיה בהמוניהם, בשנות ה־20, הם לא נקלטו בחברה היוונית. הקימו להם מעברות ושכונות־עוני ליד הערים, והם מעין־פליטים עד עצם היום הזה, אחרי יותר מ־50 משנה. הם לא שייכים.

(אולי מכאן השתתפותו של תיאודוראקיס בריגשות הפליטים הפלסטיניים, שגורלם דומה.)

היינו מישפחה לא־שייכת. אבי היה פקיד ממשלה, וכל שנתיים העבירו אותו ממקום למקום. זה הוסיף לחוסר־השורשים שלי.

מכיוון שלא הייתי שייך, לא יכולתי לשחק עם הילדים האחרים. למדתי לשחק עם עצמי, לשיר לעצמי. אולי זה גרם לכך שאני אדם בודד, שייך ולא־שייך.

אני זוכר שגרנו זמן־מה באי לסבוס. בקיץ, כשהיה חם, היינו ישנים בלילות בחוץ, מתחת לכיפת־השמיים. הייתי שוכב ומסתכל בכוכבים, ומקשיב לרחש הים, והיתה לי הרגשה של הארמוניה, של שלמות. מאז אני מחפש את ההארמוניה בין האדם והטבע, ובין אדם לאדם. ההארמוניה היא אהבה.

אני שונא פגיעה בבעלי־חיים, פגיעה בצמחים, ופגיעה בבני־אדם — בסדר זה.

אחרים. לחמתי בנאצים, כי הנאציזם הוא אלימות. החוק יכול להיות אלים. הניצול הוא אלים, הבערות היא אלימות. העוני הוא אלימות.

תליה, יריה ועינויים

הגרמנים תפסו אותי ודנו אותי למוות. הם לקחו אותי יחד עם אחרים, נתנו לנו איתים ואמרו לנו לחפור את הקברים שלנו.

בפעם הראשונה נאסרתי עם חמישה אחרים. דנו אותנו לתליה. לקחו אותנו לכפר, כדי לתלות אותנו בכיכר המרכזית, אבל הכפר היה נטוש, הם שרפו אותו.

יצאנו אל מחוץ לכפר, אמרו לנו לחפור את הקברים. אבל לפני שהספיקו לירות בנו, באו פרטיזנים וזרקו פצצה לעבר הגרמנים.

„אני לא שייך!"

קודם כל בעניין ההימנון, שעורר כאן סערה.

ב־1981 בא יאסר ערפאת לאתונה, לביקור רישמי אצל ראש־הממשלה, אנדריאס פפנדריאו. באותה שנה הכירה יוון באש"ף, והעניקה לנציגות שלו מעמד של שגרירות. ערפאת ביקש ממני לכתוב מנגינה להימנון, וכך עשיתי.

אינני יודע מה קרה להימנון זה לאחר מכן. את המנגינה השמיעו כמה פעמים ברדיו בביירות, בלי מילים.

(לפי בקשתי, שר תיאודוראקיס את המנגינה, כשהוא מחזיק בידו את הרשם־קול הקטן שלי. „לשיר את זה בישראל! זה מוזר!" אמר).

יש שלוש אפשרויות. האחת: שיש מילים, וששרים את זה. אך לפני שנתיים הייתי בתונים, ואז עוד לא היו מילים.

האפשרות השנייה היא שבתוך אש"ף יש יסודות המתנגדים לעמדתי. ידוע שאני מתנגד לטרור. באש"ף יש טרוריסטים ואנטי־טרוריסטים, יש תומכי ערפאת ומתנגדיו, יש הרבה מאוד אנטי־קומוניסטים. עמדותיי בעניינים אלה ידועות. אולי החליטו שבגלל השקפותיי לא יחברו מילים למנגינה.

האפשרות השלישית היא שבגלל ההתנגדות שלי לפפנדריאו החליט ערפאת לגנוז את השיר. ערפאת מיודד עם פפנדריאו, וזקוק לו מבחינה פוליטית. אולי חשב שאימוץ מנגינה משלי יכול להפריע ליחסים אלה.

זה קורה לי בכל מיני מקומות. זה עתה ביטלו את כל ההופעות שלי בגרמניה המיזרחית, מפני שפפנדריאו מיודד מאוד עם ראשי המישטר בגרמניה־המיזרחית. ביטלו את כל הקונצרטים שלי שם.

אותו הדבר גם בברית־המועצות. לגורבאצ'וב יש גישה פוליטית חדשה. הוא רוצה לשפר את היחסים עם

בזכות המבוכה ובגנות הטיח

אני אוהב את מיקיס תיאודוראקיס.

הוא יווני.

הוא יווני של כל הדורות. הוא יווני בכל מילה שהוא אומר, בכל תיו שהוא שר.

האידיאלים שלו הם יווניים: הארמוניה, שלמות, אהבה, יופי. בעיקר הארמוניה. וגם דמוקרטיה.

מכיוון שהוא דמוקראט אמיתי, דמוקראט יווני, אין הוא יכול להיות לקומוניסט מאורגן, איש־שורה ממושמע בגוף סמכותי. הוא מזלזל במיפלגות, במנהיגים, בדוקטרינות.

היוונים הקדומים נהגו לגרש, ואף להוציא להורג, מנהיגים ומצביאים שהצליחו יותר מדי. הם חששו שמא יהפכו לעריצים. מיקיס עדיין דוגל בדיעה זו.

במידה מסויימת, גורלו הוא הגורל של דורנו. הוא שונא אלימות, אך הוא נאלץ להילחם ולהרוג. הוא יכול היה להקדיש את חייו לאמנות הצרופה, לחיבור סימפוניות, אך מצפונו הכריח אותו לצאת למאבק נגד העריצות, העוולות, הדיכוי, הבערות, העוני.

הוא אוהב את כל החי והצומח, את הטבע והכוכבים. התיאוריות אינן מעניינות אותו. הוא מעדיף את החיים. וכך צריך להיות.

הוא קומוניסט, אנארכיסט, הומאניסט, דמוקראט. מבחינה מסויימת, הוא אחד מאבות הגל הנוכחי של הירוקים־השמאליים, הדוגלים ב„דמוקרטיה ישירה", בהגנה על הסביבה והטבע, באי־אלימות. כיום הוא דוגל בזכות המבוכה. אין הוא עוסק בפוליטיקה. „מה שיש לי לומר אני אומר בשירים!"

יחסו לסיכסוך הישראלי־פלסטיני הוא חלק מסירובו להתאים את עצמו למיסגרות קבועות ונוקשות. אין הוא רוצה לבחור בין שני הצדדים. הוא תומך בשניהם. הוא דוגל בזכותם של שני העמים – הישראלי והפלסטיני – לחרות, לעצמאות, להגדרה עצמית. משום־כך הוא תומך בזכותה של ישראל לקיום ולביטחון, וגם בזכותם של הפלסטינים למדינה משלהם ולייצוג משלהם – אש"ף.

ערב צאתו מן הארץ רשמתי מפיו את המונולוג הזה. אין הוא מאורגן ושיטתי, כי כזה האיש.

הוא דיבר בצרפתית, שבה הוא שולט להפליא, ובאנגלית, שבה הוא שולט פחות. עמוס קינן עזר בתרגום מצרפתית.

לפני כן, במסיבה שערכו כמה חברים לכבודו, התבקשתי לומר כמה מילים של ברכה. אמרתי: „יש בליבי שתי תיקוות. הראשונה: שלעולם לא נימצא אנחנו במצב שבו מצאת אתה את עצמך אחרי הפיכת הקולונלים, שעולם לא יקרה כדבר הזה אצלנו. אך אנחנו יודעים שזה יכול לקרות בכל מקום. גם כאן. והתיקווה השניה: שאם חלילה זה יקרה גם לנו, שנעמוד בזה בגבורה ובאומץ־לב כמו שעמדת בזה אתה."

מגיל צעיר אני מחבר מוסיקה. בשנות־העשרה שלי חיברתי סימפוניות. שלחו אותי לקונסרבטוריון ללמוד מוסיקה, קומפוזיציה. זה כבר היה אחרי כיבוש יוון בידי הנאצים, ואנחנו, תלמידי הקונסרבטוריון, התחלנו לפעול נגדם. כך נעצרתי בפעם הראשונה על־ידי הגרמנים.

בבית־הסוהר באתי בפעם הראשונה במגע עם המרכסיסטים, הקומוניסטים. הם היו היחידים שלחמו בגרמנים. הבורגנים, הימין והמרכז — לא לחמו בגרמנים. הקומוניסטים נתנו דוגמה אישית, במעשים ולא רק מילים.

זה חשוב להבין. אני באתי אל הקומוניזם דרך הדלת של הפטריוטיזם. תחילה היה הפטריוטיזם, המילחמה בנאצים, ואחרי כן באה האידיאה.

לפני המילחמה (מילחמת־העולם השניה) שלטה ביוון הדיקטטורה הימנית של הגנרל ג'ון מיטאקסאס. הקומוניזם היה מחוץ לחוק ולא היתה הסברה קומוניסטית.

באופן כללי אני מקבל את המרכסיזם, כתיאוריה פרגמאטית. האידיאה של האהבה, אהבת האדם לאדם, היא אידיאה נוצרית. ואילו הקומוניסטים מטפלים בעובדות. שילוב השניים ביחד יוצר הארמוניה, שילוב של ישוע ומרכס.

את ההארמוניה בין אדם לאדם קשה יותר להשיג מאשר פיתרונות כלכליים. אנחנו חייבים לחיות ביחד, אבל זה קשה. זה כמו שאמר סארטר, „הזולת הוא הגיהינום."

באותם הימים היתה התעלות אוניברסלית. כולם לחמו בנאצים. ברית־המועצות, ארצות־הברית, האנגלים, האירופים, סין, כולם. זה היה אידיאל העתיד. חיפשתי את אלוהים, ומצאתי אותו במאבק: זאת היתה ההתפתחות שלי.

אני שונא את האלימות. אבל ההגדרה שלי של אלימות שונה מזו של

הקצין הגרמני נהרג. האחרים נבהלו וברחו. מישהו מהם הספיק לירות בנו. שניים מאיתנו נהרגו במקום, ואחד נפצע.

אנחנו, השניים שלא נפצענו, שכבנו והעמדנו פני מתים.

הגרמנים הסתלקו. החבר השני ואני לקחנו את הפצוע. נכנסנו ליער. הפצוע ביקש מים, והחבר השני יצא לחפש מים.

הגרמנים שילחו בנו כלבים. טיפסתי על עץ והרמתי גם את הפצוע על העץ. כלב אחד תפס אותי ברגל.

שמתי את הפצוע לידי על העץ וכך ישבנו כל היום וכל הלילה. בבוקר ראיתי שהחבר מת.

נשארתי על העץ עוד יום ועוד לילה, כשהכלבים מסביב.

החבר, שיצא לחפש מים, חזר בליוויית איכרים מהסביבה. הם הביאו אותנו לעיר הסמוכה, טריפוליס, ושם מסר אותנו אחד האיכרים לידי האיטלקים.•

אלה העבירו אותנו לידי הגסטאפו.

שם ניצלתי מפני שהייתי תלמיד בקונסרבטוריון.

כשנתנו לי תעודת־זהות, וביקשו לציין את מיקצועי, רשמתי: מלחין.

בגסטאפו לקחו אותי ואת החבר שלי לחדר־העינויים. התחילו לענות את החבר שלי. אותי העמידו ליד הקיר, ולידי עמד איש אס־אס גבוה מאוד, יותר גבוה ממני, ובכל פעם שניסיתי להפנות את הראש הוא הלם בראשי. לבסוף חתכו לחברי את אברי־המין, והוא מת.

אז הם באו לקחת אותי. אחד אמר לי בגרמנית: „תן את תעודת־הזהות שלך!" ואז הוא קרא: „מה, אתה מלחין? באך? בטהובן? בראמס? ואגנר?" ואני גימ־

• חלק מיוון היה אז כבוש בידי הגרמנים, ושאר החלקים נמסרו לבעלי־בריתם, האיטלקים.

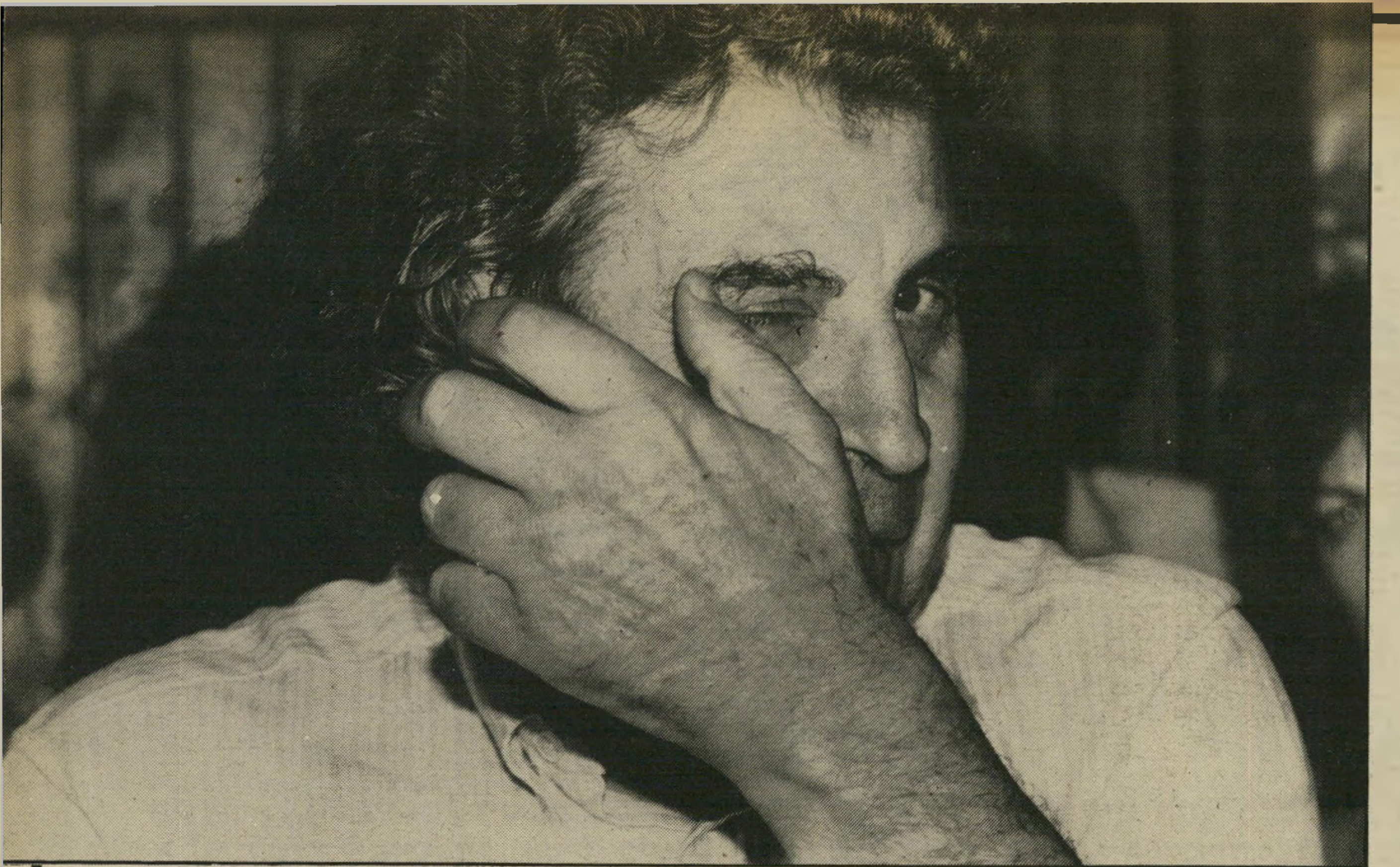

מלחין תיאודורקים
„אני שונא פגיעה בבעלי־חיים, בצמחים ובבני־אדם, לפי הסדר הזה!"

גמתי בגרמנית: „יה! יה!"

האיש החליט לתת לי ללכת. היה שם מתורגמן, גרמני שחי ביוון, והוא התנגד לשיחרורי. אבל מכיוון שהייתי גבוה ובלונדי — אז הייתי בלונדי — ובעל חזות ארית, ומכיוון שהייתי מלחין, שיחררו אותי.

הגובה שלי 1.95 מטר.

אמרו לי: „אתה משוחרר, חזור מהר ותקבל את תעודת־הזהות שלך." כך ניצלתי.

עד אז הייתי לבדי. הייתי נגד אלי־מות. אבל עכשיו הצטרפתי לצבא העממי — המחתרת הקומוניסטית — והפכתי לאיש מאורגן.

אני נגד אלימות, אבל הייתי בעד אלימות נגד הגרמנים. לחמתי נגד הגרמנים, הרגתי הרבה אנשי־גסטאפו, הרבה אנשי אס־אס. לכדנו אותם והרגנו אותם. כשהיינו לוכדים איש כזה, היינו לוקחים אותו ליער, היינו מטילים קוביה כדי להחליט מי יהרוג אותו, וכשהגורל נפל עליי — לקחתי אקדח ויריתי בראשו.

אחר־כך לחמנו באנגלים *.

והרגנו גם הרבה אנגלים.

כמו היהודים אני מאמין בעיקרון של שן תחת שן ועין תחת עין.

סימפוניות בכלא

איש שמן אני, ואני נגד האלימות. אבל גם הבערות היא אלימות. בארצות הקומוניסטיות, אם המנהיגים נוסעים בלימוזינות והעם עני — גם זו אלימות.

מאז 1942 אני חבר במיפלגה הקומוניסטית. עכשיו אני גם בפנים וגם בחוץ. המיפלגה הקומוניסטית היוונית מפולגת. יש שניים־שלושה פלגים, והיא במצב קשה מאוד. הייתי חבר הפרלמנט מטעם המיפלגה הקומו־ניסטית אבל התפטרתי, ועכשיו אינני חבר מן השורה. אני דוגל באידיאלים שלה, אבל יש לי השקפות לגמרי שונות על הדרכים להגשמתם.

אינני מקבל את המישמעת הנד־רשת על־ידי המיפלגות הקומוניס־טיות. בכל מיפלגה קומוניסטית יש קומץ של מנהיגים, והם קובעים לבדם. זה לא נראה לי. זה לא לרוחי.

הנה, אחרי שמת צ'רניינקו, היו שני מועמדים לרשת את מקומו. האחד, גורבאצ'וב, נבחר. השני נעלם כלא היה.

בחיי הפנימיים אני אדם בודד. כתבתי סימפוניות. כשהייתי בכלא, ולא היה פסנתר, חיברתי סימפוניות בראשי. אולם בצבא העממי באתי במגע עם אנשים פשוטים. הצבא העממי היה מורכב מאנשים פשוטים. היה קיים פער ביני ובין אחרים, כי לא היו שם הרבה אינטלקטואלים. קשה לשלוף את הפרטיטורות של בראמס ולעיין בהן בשעת הקרב. הפועלים לא הכירו מוסיקה קלאסית. את המגע הראשון עם האחרים, עם האנשים הפשוטים, יצרתי בקרב.

זאת היתה אחוות־לוחמים. זאת היתה החברות האמיתית. בלי אינטלק־טואליזם.

כאשר אתה נמצא בחוליה קטנה במחתרת, מה שחשוב הוא המגע בין האנשים. כל אחד מדבר בגילוי־לב. כך זה במחתרת. כך זה בבית־הסוהר. לכן בית־הסוהר הוא מקום טוב.

זה האסון של האנושות: שרק באסון אתה מגלה את היפה.

בשנים שבין 1945 ו־1950, כש־הייתי בבית־הסוהר ובגלות, גיליתי את האחווה. את ההתפייסות במישור האנו־שי. אבל במישור האינטלקטואלי לא היה שום מגע.

כתבתי במחתרת הרבה יצירות סימפוניות. חלק אבד, חלק שרד.

היתה לי אז האשליה הגדולה. האמנתי שהמחנה הקומוניסטי, הצבא העממי, יתפוס את השילטון, ואחד ה־ביטויים של העידן החדש יהיה המוסי־קה.

אחרי 1950 (כשהסתיימה מילחמת־האזרחים במפלת הקומוניסטים) הת־חילה ההתפכחות מן האשליה. אותם האנשים הטובים שהיו איתי בבית־הסוהר, השתלבו בחברה וכבר לא היו כל־כך טובים.

צריכים להבין את הרקע. הקומו־ניסטים היו נושאי התחיה ביוון. בימי המילחמה הפטריוטית הגדולה, הימין שיתף פעולה עם הנאצים. אנשי המרכז ישבו בקאהיר ונהגו כמו פונטיוס פי־לאטוס**. רק הקומוניסטים לחמו בתוך יוון, והם משכו אליהם את כל יסודות ההתחדשות. אבל הם לא היו מוכנים לכך. הם היו לפני כן מיפלגה קטנה, בת 50 אלף איש בסך־הכל, ופיתאום הצטרפו אליהם שני מיליונים. הם לא היו מוכנים ולא היו מסוגלים לעכל את כל זה.

היו לנו שני אויבים — אחד בפנים ואחד בחוץ. במישור הבינלאומי היה צ'רצ'יל, שהחליט לחסל את הקומו־ניסטים ביוון. ואילו הקומוניסטים עצ־מם, שרצו להשתלט, לא היו מסוגלים לכך. האידיאלים היו יפים, אך האנשים לא התעלו לרמת האידיאלים.

האנגלים והאמריקנים הובילו אותנו אל מילחמת־האזרחים, והקומוניסטים הובסו.

אחרי־כן היו עשר שנים של שילטון הימין. כשהסתיימו, התחיל השמאל להתאושש ולעלות לשוב. זה היה זינוק, ובזינוק זה מילאתי את אחד התפקידים המרכזיים.

היזהרו מפני המנהיגים!

השתמשתי במוסיקה. גיליתי את השיר. הבנתי שיש לו ערך אסתטי. הוא גם מבטא את העם.

יצרנו תנועה של תחיה, לא רק במישור המוסיקלי, אלא גם במישורים האחרים. יצרנו נוער פוליטי. הקמנו אירגון על שמו של לאמבראקיס*. השפענו על החיים הלאומיים.

אז באה ההפיכה הצבאית של הקו־לונלים, והשמאל התפצל.

תנועת־לאמבראקיס, שהייתי המנ־היג שלה, לא היתה שייכת למיפלגה הקומוניסטית. היו לנו קשרים עימה, אבל היינו משהו נפרד. היתה לנו תיאוריה שונה. שאפנו לתחיה לאומית. לקחנו מן המרכסיזם כמה עקרונות־יסוד — חיסול הניצול, חלוקת הרכוש. אבל היינו נגד הבירוקראטיה, נגד הקפיטליזם הממלכתי. היינו בעד ה־דמוקרטיה הישירה — דמוקרטיה בכל תא חברתי, בכל קהילה**.

בכל כפר קמו צעירים שלקחו לידיהם את היוזמה לתקן את המצב במקום. הגענו למסקנה שכדי ליצור דמוקרטיה אידיאלית, צריכים לחסל את המנהיגות. אסור שיהיו מנהיגים. כתבתי אז: „היזהרו מכל מנהיג, וזה כולל גם אותי!"

זאת לא היתה התחכמות. כל האסו־נות מתחילים במוסד המנהיגות.

גיבשנו את הרעיונות האלה בקונ־גרס שקיימנו ב־1967 בכרתים. הנושא היה סוציאליזם ותרבות. היו שם אור־חים מחו"ל. מיטראן וגארודי היו שם. אמרתי שם שבארצות הקומוניסטיות קם סוג חדש של מלוכה. למשל, לפי החוקה הנהוגה עכשיו בקוריאה הצפו־נית, בנו של המנהיג קים איל־סונג הפך למנהיג החדש, בדרך של ירושה. אותו הדבר ברומניה של צ'אושסקו. אותו הדבר בבולגריה. יש שושלת.

הפיתרון היחידי הוא לשים קץ למוסד המנהיגות, להחליף את המנ־היגים כל ארבע שנים, לשים את המנהיגים הישנים בבית־הסוהר.

(הערתי שזהו רעיון יווני מאוד. הרי ביוון העתיקה היה מקובל לשלוח מנהיגים, שהצליחו יותר מדי, לגלות.)

בדיוק כך. זה חשוב מאוד. זוהי הפילוסופיה שלי.

דיין בא לעזור

בימי שילטון הקולונלים הייתי בכלא במשך שלוש שנים. בשנה הרביעית היגלו אותי.

באו לעצור אותי ביום ההפיכה, כי הייתי מנהיג החזית הפטריוטית. באו לביתי. הסתתרתי.

משה דיין טילפן באותו היום. הוא שהה אז במיקרה ביוון. הוא ביקר אצל בתו, יעל, שהיתה חברה של ידידי, קאקויאניס.

ביום ההפיכה טילפן משה דיין לביתי. הוא ביקש לדבר עם אשתי. היא אמרה לו שירדתי למחתרת. כעבור כמה ימים חזרתי הביתה, ואז אשתי אמרה לי שדיין הציע לה לבוא לעזר־תנו ולארגן את ההתנגדות למישטר הקולונלים.

זה היה, כמובן, קשה מאוד, כי דיין היה איש ידוע.

הודינו לו, אבל לא קיבלנו את הצעתו.

כעבור כמה ימים פרצה מילחמת ששת־הימים. כשבאתי ב־1972 ליש־ראל היה דיין שר־הביטחון. ביקשתי לדבר איתו. הוא אמר: „מעולם לא פגשתי בתיאודוראקיס!" וזה היה נכון.

הוא שינה את השקפתו. אני חושב שדיין היה אדם מלא סתירות. אבל אני חושב שהיה כן.

אחר־כך היגלו אותי לכפר זאפרה, במרכז הרי הפלפונזים, אותי ואת מישפחתי, תחת שמירה של 20 איש. זה היה ב־1968־1969. הכפר שוכן בגובה של 1200 מטרים מעל לפני הים.

(המשך בעמוד 35)

** יוון שוחררה מהגרמנים על־ידי הבריטים. בפקודת ויינסטון צ'רצ'יל, לקח הצבא הבריטי חלק במילחמה נגד הקומוניסטים, שעמדו אז להשתלט על יוון. מילחמת האז־רחים, שבה נתמך הימין על־ידי הבריטים והאמריקאים, היתה אכזרית ביותר ונמשכה זמן רב.*

** שרידי הצבא היווני ישבו אז במצריים ובארץ־ישראל, וגם המלך היווני גר אז בקאהיר. פונטיוס פילאטוס, הנציב הרומי בארץ בימי חייו של ישוע, מתואר בברית החדשה כמי שרחץ את ידיו ואמר לפני הצליבה: „לא אני שפכתי את הדם הזה."*

** לאמבראקיס, פוליטיקאי ליברלי, נרצח בידי הימין הקיצוני בחסות השילטונות. הוא הגיבור של הסרט של קוסטא גאבראס, זד.*

*** רעיונות אלה השפיעו על השמאל החדש, מהפכת הסטו־דנטים של 1968, ולאחר מכן על מיפלגות הירוקים.*

מיקים עם אשתו מירתו
„אנחנו 50 שנה ביחד!"

אבנר אגוד לביטוח נפגעי רכב בע"מ

תל־אביב שד' רוטשילד 39, ת.ד. 31848, מיקוד 61318 • טלפון: 627333

1986—1976

מטרות

המטרות שהניעו את חברות הביטוח ואת ממשלת ישראל להקים את "אבנר", הן כדלקמן:

א. להבטיח שמירה על תעריף ביטוח אחיד, תוך בטחון שכספי הפרמיות של המבוטחים יגיעו ליעדם ללא "עיכובים" וישמשו אך ורק לתשלום פיצויים לנפגעים ולכיסוי ההוצאות הכרוכות בכך.

ב. לאפשר על־ידי ניהול נפרד של ענף ביטוח רכב־חובה, ריכוז כל הנתונים הדרושים לשם חישוב וביסוס תעריף רכב־חובה על נתונים מלאים, מדוייקים וזמינים בכל עת.

ג. להבטיח על־ידי ריכוז הייצוג של הענף, שיתוף פעולה מלא בין חברות הביטוח לבין הגופים הממלכתיים והפרלמנטריים הנוגעים בדבר, תוך פיקוח ציבורי מלא והדוק על ביטוח החובה שבעצם טיבו הוא בעל משמעות סוציאלית חשובה ביותר.

ד. לכוון באופן מרכזי כלפי נפגעי תאונות הדרכים את יישום המדיניות הנובעת מחוק הפיצויים.

ה. לייצג את ענף ביטוח רכב־חובה באופן מרוכז כלפי מבטחי־המשנה.

כל המטרות הללו הושגו במלואן.

הישגים

הטיפול בנפגעים על־ידי חברות הביטוח ו"אבנר"

- שולמו פיצויים ונסתיים הטיפול בתביעות של כ־200,000 נפגעים.
- תביעות של כ־100,000 נפגעים נוספים עדיין בטיפול.
- כ־1 מיליארד ש"ח פיצויים שולמו עד היום לכלל הנפגעים.

נכסי "אבנר"

סך הכל הנכסים של "אבנר" כיום, המיועדים לתשלום פיצויים לנפגעים, מגיע לכ־250 מיליון ש"ח.

גידול צי הרכב — הוזלת התעריף

בעשור השנים גדל היקף הפעילות של הענף כתוצאה מן הגידול בצי הרכב בשיעור של 80%:
בסוף שנת 1976 היו בישראל 430,000 כלי־רכב, וכיום 780,000 כלי־רכב.
באותה תקופה הוזל תעריף ביטוח רכב־חובה (לרכב הבודד) בשיעור ריאלי של כ־25% בממוצע.

בטיחות והסברה

"אבנר" פעילה בשיתוף עם גורמים אחרים במערכת הסברה להעמקת המודעות בקרב הציבור, להגברת הבטיחות ולמניעת תאונות דרכים.

★

"אבנר" מאחלת לכל הנהגים שנה טובה
שנת נהיגה בטוחה וזהירה!

עוגת תשביץ

אביגיל ינאי, הממונה על תשבץ העולם הזה, מאוד נעלבה מכך שבארוחת־התפוצות, אשר פירסמתי במדור לקראת ראש־השנה, נעדר מת־כון מברית־המועצות. לא אוכלים שם רק בורשט ופירושקי אמרה אביגיל, ומייד שלפה עוגת־תפו־זים ללא אפיה, שעושים הרוסים, כשהם גומרים לעמוד בתור כדי להשיג את כל המיצרכים.

הנה מה שאמרה לי אביגיל:

המיצרכים הדרושים: רבע קילו ביסקו־טים (לא ביסקוויטים), 7 כפות סוכר, 100 גרם אבקת פודינג וניל גלעם, 1 שמנת מתוקה מוק־צפת בתוספת 2 כפיות סוכר, 6 כוסות מיץ־תפוזים.

אופן־ההכנה: להניח בתבנית פיירקס 2 שכבות של הביסקוטים. מתוך המיץ לקחת ¼ כוס ולערבב באבקת הפודינג. את המיץ הנותר יש להרתיח עם הסוכר. כשרותח, לשפוך לתוכו, תוך

כדי עירבוב, את תערובת המיץ והפודינג. לערבב שניות אחדות ולשפוך על הביסקוטים בעוד הפודינג חם. להכניס למקרר. לקרר שעתיים ואז למרוח את הקצפת, לקרר שוב, לפרוס ולהגיש עם הרבה מפיות־נייר.

אם בתשבץ העולם הזה יופיע פעם „...ארץ מוצאה של עוגת־תפוזים", תדעו ישר שהיא מתכוונת לרוסיה או לברית־המועצות, תלוי במיספר האותיות.

בתיאבון וצום קל לכולכם.
אפשר גם בסדר הפוך.

הערה אישית: טרם ניסיתי את העוגה, אבל ממבט ראשון, הייתי מורידה 3 כפות סוכר ומעט מאבקת הפודינג. אבל זה רק ממבט ראשון.
תכתבו לי מה דעתכם.

שירה בציבור תוצרת בית

ברור לי כשמש שאלוהים עובד בשבילי שעות נוספות. כל בעיה שהיתה לי אי־פעם בחיים נפתרה איכשהו בלי שאני אתאמץ יותר מדי, וכל קושי שלי נגמר עוד לפני שהספקתי להיכנס לדיכאון ממנו.

הנה, בשנים האחרונות יש העניין הזה של הפגישות והשירה בציבור של שירים עבריים. חוץ מספגטי ומהילדים שלי, אין דבר בעולם שאני אוהבת יותר מאשר לשמוע ולשיר שירים עבריים. איך שהתחילה האופנה הזאת, כבר דאגתי להיות מוזמנת לכל פורום שר באיזור מישור־החוף, השפלה הפנימית ואפילו הרי־יהודה־וירושלים. באתי בעיניים בורקות, הבאתי איתי שירונים, למדתי בעל־פה את המילים של השירים שהספקתי לשכוח, ואפילו הבאתי איתי חברים שמנגנים על אקורדיון ועל בללייקה, ובשימחה גדולה ועצומה התיישבתי עם כולם על הריצפה והתחלתי לשיר עם כולם.

אלא שאז קרה דבר מוזר מאוד. אחרי השיר השני, ובזמן זימזום השיר השלישי, שמתי לב שכל האנשים שרים, וחלק גדול מהם מסתכל עליי. מייד התמלאתי גאווה עצומה, כי מהמבטים ותשומת־הלב הבנתי שכנראה יש לי קול יפה במיוחד או צלול במיוחד, וזה אף־על־פי שבדיבור דווקא יש לי קול של מכונת־תפירה ישנה ובלתי־משומנת.

בשיר הרביעי, שאותו שרתי בלהט גדול, ראיתי שהאיש אשר ישב לידי זז למקום אחר. אחרי השיר החמישי זזו עוד כמה אנשים, ובסוף הערב ישבה בצד אחד של החדר קבוצה גדולה של אנשים שרים — ובצד השני ישבתי אני. כאן כבר הבנתי שמשהו לא בסדר, ובסוף הערב שאלתי את בעלי אם יכול להיות ששכחתי לשים דאודורנט או משהו כזה. בעלי הסתכל עליי ואמר לי: „הבעיה שלך זה לא דאודורנט. דווקא יש לך ריח טוב, ואת גם די נחמדה. הבעיה שלך היא שאת שרה כל הזמן בקול ראשון, כלומר את הראשונה בעולם ששרה ככה." מה שהמנוול התכוון להגיד הוא, שהזיופים שלי יכולים להרוג אפילו את מקהלת הצבא האדום.

עברו עליי שבועיים קשים מאוד, ובסופם החלטתי שגם לאדם מזייף מותר ליהנות מהחיים, ואני לא אתן לאף אחד לקלקל לי את התענוג לשיר. המשכתי ללכת לערבי־שירה. אם הערב היה של אנשים שלא מכירים אותי היטב, הם פשוט היו כולם מתרחקים ממני ולא אומרים מילה. אבל אם במיקרה באתי לשיר בין ידידים, הפכתי להיות הבדיחה של הערב, וכל אחד מהם הציע לי סכום כסף מסויים רק כדי שאסכים לשתוק מדי פעם ולאפשר להם ליהנות מהשירה.

ככה עברו החודשים. הארץ המשיכה לשיר, ואני איבדתי את מקומי בקירבה לאט־לאט, אבל בטוח. כשראיתי שגם בעלי הפרטי מתחמק ממני בערבי־השירה, והחברים הכי־קרובים עוברים למירפסת, הבנתי שאין לי סיכוי להשתלב בדבר הנפלא הזה ונדרונותי לבדידות. כבר שנה שהעם ממשיך לשיר ואני יושבת בבית שותקת, ומבכה את גורלי.

לפני שבוע זה נגמר. חברת סי־בי־אס, ששמעה כנראה על מצוקתי, יצאה לשוק עם שני תקליטים שקוראים להם למארוסיה באהבה. שני התקליטים כוללים 43 שירים רוסיים בלבוש עברי, מאלה שגדלנו עליהם בתנועת־הנוער ועד היום הם השירים של דור שלם (לא כולל זייפנים). מאז שהתקליטים נמצאים בביתי, אני קמה מוקדם, שולחת את הילדים לבית־הספר, שמה תקליט על הפטפון ומצטרפת אליו בקולי העמוק, כשהצוואר מתוח, העיניים בורקות והפה שר: סתיו מאפיר, ציפורים נדמו / עירום היער. שדות נתייתמו / רק חלקת־שדה אחת לא קצורה / תעורר מחשבה נוגה ומרה.

ואחר־כך גם קצת מתפתל מישעול הפרא בין ההרים / מתקדמת בו דומם פלוגת פרשים / במורד השביל ניצבת נערה / זהב צמתה, תכלת עינה...

ככה עובר עליי כל הבוקר וכשהילדים חוזרים הביתה מסתבר שהאוכל עוד לא מוכן והבית עוד לא מסודר. אבל מי שיש לו שיר בלב, יכול להרשות לעצמו הרבה דברים.

אגב, הזמרים בתקליט הם רוחמה רז, רותי בן־אברהם, אופירה יוספי ודויד נאור, גדי רייך ויוריק בן־דויד, שגם מנגן וגם עשה את העיבודים המו־סיקליים.

הוגה הרעיון והמפיק, וזה שהציל את חיי מאילמות, הוא עמירם הר־אבן. המחיר לשני התקליטים הוא 8 שקל (כן. עבור שניהם).

דיאטת־רוטציה

לכבוד הרוטציה רציתי גם אני להכניס מילה. הסתבר שהאמריקאים נמצאים עכשיו בטריפ של ריאטה חדשה ומהפכנית, שקוראים לה דיאטת־הרוטציה.

מייד הפעלתי את הקשרים שלי וקיבלתי את הדף הזה, שעליו כתובה כל הדיאטה ומה אוכלים ואיך וכמה מרזים, והיו לי כל הכוונות פשוט לתרגם את הכתוב ולתת לכם, קוראים יקרים, משהו שהוא גם רוטציה וגם מרזה.

אבל כשהתיישבתי לעבודת התירגום, והתחל־תי לקרוא שוב על חצי אשכולית ופרוסת לחם עם גבינה רזה, נפלה עליי תרדמה עמוקה וטובה, וכשהתעוררתי הייתי רעבה עד מוות.

קשה לי שוב לכתוב ולהאמין שחצי אשכולית ועוף מבושל בלי עור, ומלפפונים ירוקים יעשו משהו איפה ששאר הדיאטות לא עשו כלום. ובכל זאת, לא יפה מצידי לגרום לכם להפסיד דיאטה שכל אמריקה חוגגת עליה, בגלל חוסר אמונתי.

לכן אני מתחייבת בזאת לשלוח לכל קורא, שיבקש זאת ממני, צילום של הדף, לכתובתו הפרטית.

„או שתסלחו לי, או שאני קופצת!"

סליחה

רוב הזמן אני בטוחה שאני בן־אדם בסדר. רק לעיתים רחוקות יש לי הרגשה שאולי פישלתי קצת, אולי העלבתי מישהו, אולי זילזלתי, אולי השמצתי לא לצורך. אם לא היה יום־הכיפורים בטח הייתי שוכחת את עוונותיי וממשיכה לחייך לעצמי ולהיות מבסוטה. כנראה שבדיוק בשביל זה המציאו את יום־הכיפורים, כדי שהמרוצים מעצמם יעשו הפסקה קצרה במבסוטיות העצמית, ותוך כדי בקשת־סליחה פה ושם, יזכרו שהם רק בני־אדם, ואצל הסוג הזה אין מושלמים, ברוך השם.

אז קודם כל סליחה מאמא ואבא שלי, על שעד היום אני לא רופאה חשובה ולא עורכת־דין ידועה, על שאני לא לבושה בצורה אלגאנטית, אבל מאופקת, ועל שאני לא מתנהגת בנימוס לאנשים שאני לא סובלת.

סליחה מבעלי ומילדיי שסובלים ממני יום־יום, ושמתכונותיהם הנוראיות אני מתפרנסת בכבוד.

סליחה מכל השכנים שלי, על שאף פעם אני לא מצליחה לזהות אותם ברחוב, וכמובן סליחה גדולה על שלא נתתי לכל אחד מתוך ה־132 (כן, גם מהרחוב המקביל) את הספר שלי במתנה, עם הקדשה אישית, כמובן.

סליחה מהבחור של הסופרמרקט שנאלץ לטפס פעמיים בשבוע את כל 70 המדרגות לדירתי, כשעל כתפיו הארגזים הכבדים.

סליחה מכל מישרדי־הפירסום ויחסי־הציבור שלא פירסמתי שום דבר שלהם שלא עניין אותי ממש, ובזה, כנראה, חיבלתי בעבודתם.

סליחה מכל חבריי לעבודה, אם הייתי חסרת־סבלנות אליהם, או אם חטפתי להם קו טלפון או מכונת־כתיבה, ממש מתחת לאף.

סליחה מחברתי לעבודה שולמית, שמאכילה אותי כל יום בשני כריכים ענקיים ובסוף היא משמינה.

סליחה מכל קוראיי, אם פגעתי בהם במילה, במישפט, בדיעה או בחוסר־הבנה.

סליחה מהרבה מאוד אנשי־ציבור ועסקנים, על הדברים האיומים שאני חושבת עליהם, ושכנראה אמשיך לחשוב.

סליחה מכל אלה שפגעתי בהם בכוונה, כי הגיע להם. תסלחו לי. ואחרי יום־הכיפורים נתחיל הכל מהתחלה.

סליחה ממלון קרל בעיירה מטקוביץ אשר בדרום יוגוסלוויה, על שגנבתי להם מאפרת־זכוכית קטנה. תאמינו לי שהיתה לי סיבה טובה.

וכמובן, סליחה גדולה מאוד מאלה ששכחתי לבקש מהם סליחה.

דניאלה שמי

ארץ ישראל היפה נותנת חסות לסרטים יפים וברכות בשפע שפות

אבי חזן דוגמן, בחברת חברתו ... ואור־אל חברים מזה ... הכירו זה את זה באילת, שהיא עיר הו...

ארנסט יפה אוחז בידו כוס־משקה, ומנהל שיחה עירנית בחברת בנקאים וחשובים אחרים, במסיבת הקוקטייל של האגודה־לארץ־ישראל־יפה. ארץ יפה ואנשים יפים.

פלאסידו דומינגו ושלמה להט ניסו לטעום מהבשר שהוגש להם, אך הופרעו ללא הרף על־ידי המעריצים הנלהבים הרבים שחפצו להצטלם בחברת הטנור המהולל.

בתיה דיסנצ'יק אשתו של עידו, עורך מעריב, בחברת גיסתה, נאווה דיסנצ'יק, במסיבת הקוקטייל רוויית העיתונאים. בתצלום מימין למטה – המארחת גילה דמון.

רזיה ישראלי שחקנית תיא... הצילינדר ש... לעם, בהפסקה שבין המופעים, בחבר...

הטנור והגברת מס' 1

הצמר **גלובוס־גולן** — **יורם את מנחם** — אוהב לעשות סרטים. השניים גם אוהבים לערוך מסעות יחסי־ציבור מפוצצים לסרטים שהם מפיקים. האחרון ברשימה הוא הסרט אותלו, בכיכובו של הטנור המהולל **פלסידו דומינגו**. לשם כך הובא ארצה כוכב־הסרט.

הסרט קיבל את חסותה של המועצה לארץ ישראל יפה מידי יושבת־ראש המועצה, הגברת הראשונה **אורה הרצוג**. לאחר הצגת הבכורה הישראלית נערכה מסיבת קוקטייל בהילטון התל־אביבי. כמובן, „כל הכנסות הערב נתרמו למיפעל חינוך".

בחלל האולם שבו נערך הקוקטייל פוזרו תפאורות של שיריוני־אבירים, והרבה־הרבה חשובים וחשובות מכל הזנים היו שם: בנקאים ובנקאים לשעבר, אנשי־חברה, שחקני תיאטרון, כוכבי־בידור וכוכבים לשעבר, וכמובן, הרבה־הרבה עיתונאים.

צילינדר ואמנים בעם

מיפעלי אמנות לעם מארגנים אמנים מענפים שונים ושולחים אותם להופיע באתרים מרוחקים או במקומות אשר אינם מורגלים בחוויות אמנותיות, המוקנות בדרך־כלל לתושבי הכרכים.

רבים מהנוטלים חלק במיפעל עוסקים בהפקות ממוסדות, ועבודתם באמנות לעם — כלומר, הופעות במקומות מרוחקים, כמו בתי־סוהר, מתנ"סים ועירות־פיתוח — היא לגביהם שליחות במלוא מובן המילה.

אחת לשנה עורך המיפעל ערב הוקרה למשתתפיו, ומחלק פרסים למצטיינים. בשבוע שעבר נערך האירוע באולם צוותא בתל־אביב, ובמהלכו הופיעו רבים בקיטעי־שירה, פרוזה, מישחק ופנטומימה. בהפסקות שבין הקטעים חולקו הפרסים.

ספרות: **שלמה אבס**, מחול: **אמי אידלשטיין ודויד רפפורט**, מוסיקה: **מיכל מלצר**, תיאטרון: **רזיה ישראלי**.

דויד גורפינקל צלם הקולנוע, בחברת אשתו, צלמת הסטילס שרה. גורפינקל מרבה לצלם בסירטי־גולן.

מתנה בצורת ריקוד

בשלב מסוים של הערב, מייד אחרי הברכות והאיחולים, עלתה לבימה **ענת שלמה** השרירנית מרת־ישראל לשנת 1986, כשהיא לבושה בבגד־ים מינימאלי, ורקדה לפני **רן קובלנץ** ריקוד מיוחד בשבילו.

רן הוא מנחה תצוגות־אופנה, מה־בולטים בתחומו, וזאת היתה מתנת ההולדת שקיבל מידידיו, ליום חגו ה־28.

גם מסיבת יום־הולדת זו, כמו כל המסיבות מסוגה בזמן האחרון, היתה מסיבת־הפתעה. היא נערכה ברוק־קפה החדש, שבטיילת התל־אביבית.

במהלך הערב עלו חבריו לבימה ובירכו אותו, כל אחד בשפת־אמו. וכך נשמעו שם ברכות ביידיש, בפולנית, בהונגרית, בבולגרית בשוודית, בער־בית וכמובן גם קצת בעברית.

ערכה את ההפתעה ידידתו הקרובה, מארגנת תצוגות־האופנה **שלווה בן־גל**, והשתתפו רבים מהקרובים לעולם־האופנה, כמו **סמדר גנזי, נימרוד דור, קלארה רון** וחברה־ארוסה **קמיל נייקרג. איתן מסורי** בא לבדו אחרי שנפרד מהדוגמנית **אנבל טמיר. נילי פלד** באה ללא **יהודה ברקן**, הנמצא בחו"ל לצורך הסרטת סרט.

וכמובן, היו הזוג המלכותי **ירון פינק וביאטריס גייר.**

אור־לה זוהר כך קראו לה הוריה, כשנולדה. והאור אכן זוהר וקורן מיופיה הרב, כפי שהפגינה במסיבת ההפתעה של רני קובלנץ.

ל זרביב. אבי
ע שנים, והם
של אור־אל.

טהר־לב. בתצלום הימני למטה: השחקנית ורוניקה גוטליב. בתצלום השמאלי למטה: השחקן הוותיק ניקו ניתאי, כמו כולם אחד ממשתתפי מיפעל אמנות לעם.

ן וזוכת פרס־
מיפעל אמנות
תמלילן יורם

ענת שלמה שרירנית שזכתה בתואר „מרת־ישראל" בתחרות ש־נערכה לא מכבר, עלתה לרקוד לכבוד רני קובלנץ, כשהיא לבושה בגד־ים קטן־מידות. זאת היתה מתנת יום־ההולדת שהוכנה לו על־ידי חבריו. ענת עומדת לנסוע בקרוב לתחרות עולמית לשרירניות.

כתב וצילם: צבי טל

חשופות בבטן

חולצות קצרצרות, חושפות טבור, ממשיכות להיות באופנה — כדאי לרכוש גם בסוף העונה

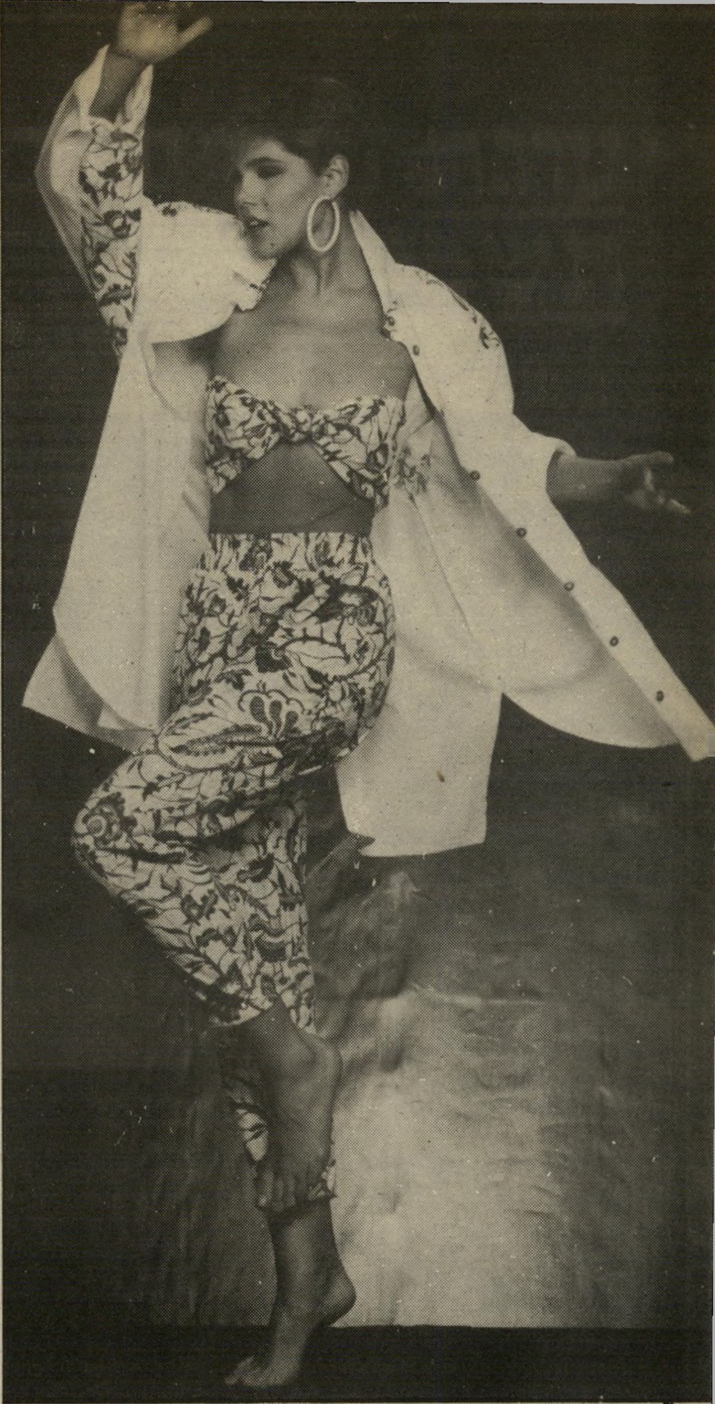

באטיק בד בציור־יד שחוזר לאופנה. המערכת כוללת שלושה חלקים: חולצה בסיגנון חזיה, מיכנסיים ארוכים וצרים, שגומי במותניהן וחולצת ז'אקט בסיגנון גברי. למטה: סיגנון דומה.

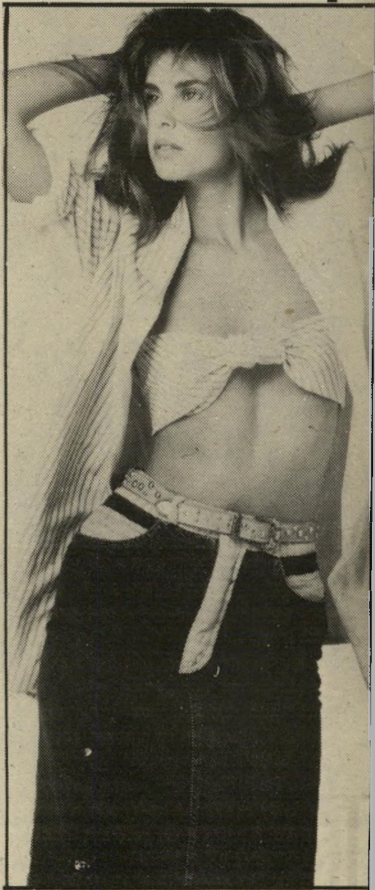

ב **אירופה** מרגישים כבר את הסתיו. אצלנו עדיין מעצבים ומוכרים בגדים קיציים קצרצרים ואווריריים.

עכשיו, כשהתחילו מכירות סוף־העונה, אפשר, כדאי ורצוי לרכוש כמה פריטים שניתן יהיה לנצלם בשבועות הקרובים כל זמן שהשמש יוקדת, וגם בתחילת העונה הבאה.

דגמים כאלה לא נס ליחם, הם תמיד אופנתיים, יפים וחתיכיים. קניה כזאת היא בהחלט השקעה טובה.

במה דברים אמורים? בחולצות קצרצרות, חושפות־טבור, בחולצות סטרפלס בסיגנון מרילין מונרו, בחולצות־חזיה ובמערכות של חולצות, חצאיות ומכנסיים, קצרים או ארוכים, ועשויים בדי טריקו, כותנה ואפילו סריג.

שסע עמוק. לפני כמה שנים, כשעיצבו הפאריסים בגדים בסיגנון החושפני הזה, הגיעו לארץ רק דגמי־יבוא. היום כבר מוצע מיבחר רב ועשיר, תוצרת הארץ, של חליפות כאלה, אותן אפשר ללבוש בכל שעות היום ולהתאים להן אביזרים שונים ביום ובלילה.

אחת היצרניות עיצבה חליפת־כותנה מבד פירחוני, בגווני לבן וטורקיז. החולצה בסיגנון חזיה, צמודה לגוף ומסתיימת מעל המותן. החצאית צרה וארוכה, ומגיעה עד מתחת לברך. שסע עמוק מאחור וכיסים מלפנים.

במשך היום ניתן ללבוש את החליפות ללא תוספות, ולבילוי ערב או במקום ממוזג, או בירושלים או בצפת, מן הראוי לצרף למערכת ז'אקט כלשהו, או ללבוש חולצה גברית לבנה של הבעל.

הוספת כריות תשפר את מראה החולצה.

חולצות־החזיה הקצרצרות מופיעות בצורות רבות, חולצה קצרצרה מבד משובץ, הנרכסת בכפתורים בחזיתה. יתרונה הוא בכך שאם משמינים, יכולים להזיז את הכפתורים לכיוון אחד, אם מרזים, להזיז אותם לכיוון השני.

מיכנסיים קצרים בגיזרת פנסים מאותו הבד, משלימים את המראה ויוצרים חליפה קיצית נהדרת.

מחשוף עמוק. מי שבעניין חשיפת טבור, כדאי לה לרכוש חליפה חתיכית מבד טריקו בגוון אחיד, משולב בבד טריקו מודפס. צווארון החולצה הוא גולף קטן, השרוול קצר ומוכנס פנימה, ואימרת־החולצה מסתיימת מעל הפופיק.

החצאית צרה־צרה, משולבת בבדי טריקו תואמים, והיא מתחילה הישר מתחת לטבור ונרכסת ברוכסן.

גם מיכנסיים צרים־צרים וחולצות קטנות־קטנות הנרכסות בשרוכים, חזרו עתה לאופנה, בהופעה חתיכית, צעירה וקורצת לבעלות הגוף הדקיק: מיכנסי ג'ינס צמודות וחולצת־ג'ינס צמודה, בסיגנון חזיה הנרכסת בשרוכים בחזיתה.

בין רווחי השרוכים מתגלה טפח, ולפעמים טפחיים.

לנועזות מצויה חולצה קצרצרה בסיגנון חזיה — חזיה של ממש, כתפיות ומחשוף עמוק.

הופעה חושפנית נוספת, אך בסיגנון אחר, הן חולצות־החזיה שניתן לעשות

סיגנון חזיה לאותן המחפשות תשומת־לב לא רק על החוף, אלא גם ברחוב – חולצה חושפנית קיצית ואוורירית, עשויה בד ג'ינס, כשמשולב בו הדפס־ריקמה בגוון לבן. החולצונת מתאימה לבעלות חזה שופע. את ההופעה ישלימו מיכנסי־ג'ינס צמודים ונעלי־התעמלות.

גם מחולצות טריקו, ג'ינס או כותנה אשר בארונך תוכלי לעצב במו ידייך חולצה קצרצרה

אורנה גליז

חלון ראווה

יש רק לגזור אותה בגובה הרצוי ואם יש צורך — להוסיף גומי באימרה

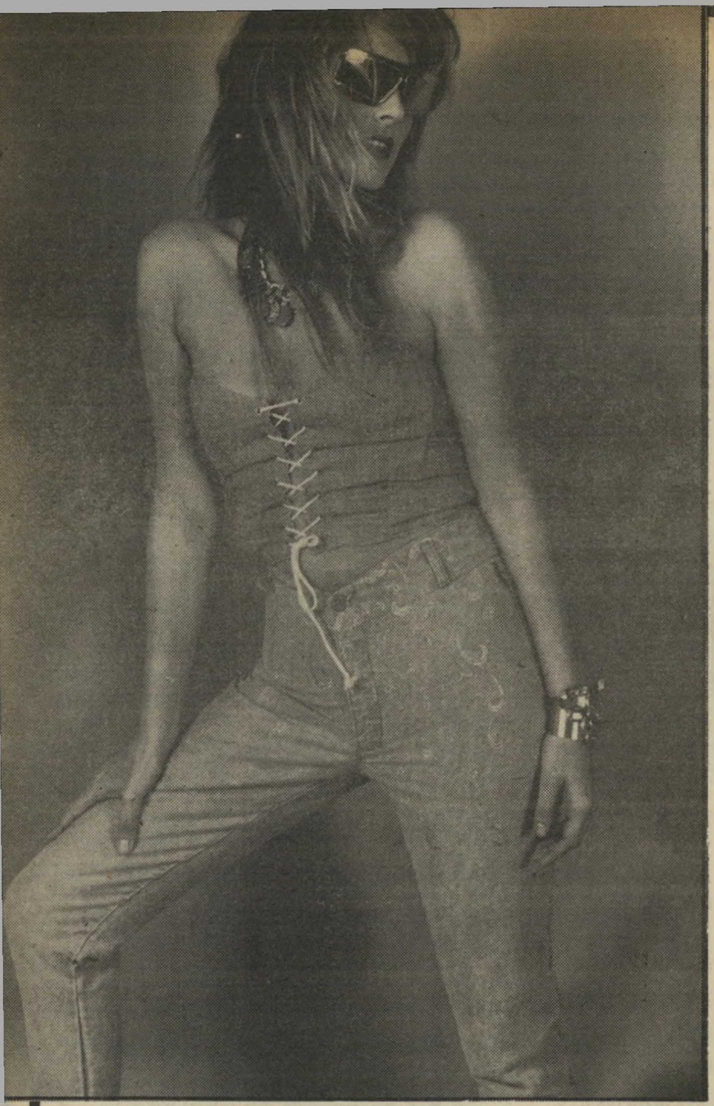

שרוכים שנות ה־60 חוזרות בחולצה צמודה והדוקה, רכוסה בשרוכים, המגלים טפח, ולפעמים טפחיים. החולצה מבד ג'ינס כחול והשרוכים לבנים. כדאי לצרף מיכנסי ג'ינס צרים.

טריקו הג'ינס חוזר גם בבדים מסוג אחר, בטריקו בגוון ג'ינס כחול כהה. החולצה קצרצרה והחצאית צרה. הרוצות לעשות נסיון בגופיה או בחולצת־טריקו של הבעל, לוקחות מיספריים וגוזרות.

לבד על־ידי קשירת צעיף או פיסת־בד מוארכת מסביב לחזה. כדי שחולצת־החזיה תקבל צורה ותחזיק את מה שהיא צריכה להחזיק, מומלץ לעשות קשר בפיסת־הבד. הקשר יהווה את מרכז וחזית החולצה ויש לקשרה מאחור.

אם מצויה פיסת־בד נוספת מאותו הסוג ניתן לתפור בה תוספות על חולצה גברית, אותה לובשים מעל לחולצת־החזיה. למשל: שני כיסים מרובעים או עגולים, או שני טלאים על השרוול באיזור המרפק. או גוזרים את הבד בצורת פרח ותופרים אותו כקישוט על החולצה בקירבת הצ־ווארון.

צורת זיג־זג. כמעט מכל חולצת סריג, טריקו או אריג ניתן לעצב לבד חולצה חושפת־טבור. לוקחים גופיה של גבר במישפחה, גוזרים אותה בצורה ישרה ומוסיפים גומי באימרה, אם יש צורך בכך.

אפשר גם לגזור את הגופיה בצורת זיג־זג ולהשאיר אותה בסיגנון פרנזים חופשיים וספורטיביים. גם שימלת טריקו שנמאסה, ניתן לגוזרה באותו אופן ולעשות ממנה חולצונת קצרצרה.

הדפסים מראה שנות ה־50 בחולצת חזיה סטרפלס, מבד פירחוני מודפס בגוונים קיציים של טורקיז ולבן. החולצה נרכסת בכפתורים, החצאית צרה.

משובץ בסיגנון צעיר, לבעלות גיזרה חטובה. חולצה קצרה והדוקה משופעת כפ־תורים, מיכנסי שורטס קצרים. מימין: חליפת־טריקו.

אהבות ווידויים
על שלושה סיפרי
שירה מתורגמת

שמעון זנדבנק הוא בלי ספק אחד מבחירי המתרגמים בסיפרותנו המשופעת בחאלטוריסטים אך לא במתרגמים שוחרי־סיפרות. רק אנשים כמותו, או כמו נילי מירסקי, אילנה המרמן, אליעזר כגן, בנימין הרושובסקי, חיים איזק או רינה ליטוין יקחו על עצמם את המשימה כפויית־הטובה (גם מבחינה כספית) שבתרגום יצירות כמו סיפורי קנטרברי ל צ'וסר או השאה נאמה לפירדוסי, יוליסס לג'ויס, בית בודנברוק לתומאס מאן, מיבחר כיתבי פרויד, מיטב הרומאנים של פוקנר או מיבחר שירה מודרנית בת זמננו. בכך הם ממשיכים את מיפעלם המפואר של אנשים כשלונסקי, מנשה לוין, יצחק שנהר, פסח גינזבורג, טמקין, לאה גולדברג וייבדל לחיים ארוכים מרדכי אבי־שאול, בדור הקודם — כדי למנות רק כמה שמות — כשהם מחלקים עם מרביתם את גורלם: הרבה עבודה ומעט יוקרה, והכנסה בצימצום, כשגולת־הכותרת של ההכרה הציבורית, אם וכאשר זכית בכך, היא פרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת. טשרניחובסקי — המאור הגדול בשביל החלב של התרגום העברי במאה הזאת — לא יכול היה, כמובן, לזכות אפילו בכך. ובזאת ארח לחברה לאלכסנדר פן, מתרגם המיבחר הנפלא של שירי מאיאקובסקי, ויונתן רטוש, מתרגם מישלי לאפונטיין, שלא זכו אף הם בשום פרס שהוא, ככל שזיכרוני עומד לי.

אבל אליה וקוץ קטן בה, ממש קוצו של יוד במיקרה שלפנינו. דווקא משום שהכל נמנו וגמרו — בצדק גמור, לדעתי — את ההלל על שמעון זנדבנק, ואף את הפרס הגדול עמדו והעניקו לו, דומה שאיש אינו טורח עוד לקרוא את תרגומיו; מכל שכן — להשוותם למקור (שזה טיבעו גס־הרוח, ואולי אפילו עצם הצידוק לקיומו, שהוא מלבין את פניהם של מתרגמיו!). אכן, עם צייקן אנחנו. שיבעה מדורי גיהינום אנחנו מעבירים את סופרינו עד שאנו מעניקים להם את כרטיס האשראית לכספומט הנצח הזמני שלנו. אבל משהענקנו לבר־מזל כלשהו קו אשראי מיוחד — והסיכויים שנעשה זאת רבים בתחום התרגום עשרת־מונים יותר מבשדה המקור, שהרי בתרגום אין לנו בעצם, הבה נודה בכך, שום עניין מיוחד — שוב לא נבוא לעולם לפשפש בכליהם. מעתה הם חסיני־אש, כולל מטחיה של אש הביקורת. כל מעשה־ידם יבורך וכל דרכיהם אושרו — בקמץ. אחרת, או שאם לא כן, אינני יכול להבין את העובדה שקובץ התרגומים האחרון־המצוי־בידי של שמעון זנדבנק, אהבות מקבילות (מהדורה דו־לשונית בהוצאת שוקן) לא זכה באותו פישפוש קרחתני בבני מעיו שכל פרוזאיקן מתחיל בישראל (ראה: עיין ערך קינאה) זוכה בו מידי המוכסים (שלא לקרוא להם, חלילה ובשוגג, מבקרים) שלנו.

לא שיש לי כל־כך הרבה טענות לקובץ קטן ונאה זה וכו מיבחר מיצירתם של משוררי־מופת אנגליים בני המאה השבע־עשרה המכונים „מיטאפיסיים" — מן הסתם משום שאין בהם יותר מיטאפיסיקה מבשיריהם של משוררים גדולים אחרים (והשווה הלדרלין, רילקה, ואלרי או תומאס הארדי) והם עוסקים לעיתים קרובות באהבת־דודים המזכירה את אלוהים כדרך ששדי השולמית, אותם „תאומי צבייה הרועים בשושנים", מזכירים את משה ואהרון. כיצד מנסח זאת אנדרו מארוול, באחד ממיפגני הכוח המרשימים יותר של זנדבנק כמתרגם שירה:

הקבר הוא מקום פרטי, נאה,
אך איש לא מתחבק שם, כנראה.

אילו כל השירים שלפנינו, וכל תרגומיהם, ברמה כזאת, מי יכול היה לבוא לזנדבנק־את־מארוול בטענות?

הצרה היא שלא כך הם פני הדברים. קחו, למשל, את שירו של ג'ורג' הרברט, „הייסורים", ובו שורות כמו:

החטא הוא גת וצבת, והוא דוחק
כבאב לצוד לו טרף בכל עורק.

החטא הוא גת וצבת? מאה שקלים חדשים למי שיבין פה דבר וחצי־דבר. והאמינו לי, זה לא באשמת המיטאפיסיקה. שורש הבעיה נעוץ בכך שהחטא האנגלי אינו גת כי אם — מה לעשות — כלי או מכשיר שבאמצעותו מפעילים לחץ וכן (וכאן: בראש וראשונה) עינויים (ולכן הוא גם אורח כאן לחברה לצבת). נכון שיש גם press בהוראה של גת, אבל הרי יש גם press בהוראה של עיתונות, ואיש — חוץ אולי מרוני מילוא ומרים תעסה־גלזר — לא יטען כי החטא הוא פליט סטריט וצבת. ויכולתי להביא דוגמאות נוספות של פליטי־קולמוס ממין זה.

הייתכן שהמתרגם הלך כאן שולל אחרי החרוז הפנימי (גת־צבת) שאינו קיים במקור? אבל אם כך, מה נאמר על מקומות שבהם ויתר על חריזה קיימת־גם־קיימת. מה תאמרו למשל על שורות דוגמת אלו הבאות, שלבד מנועם הצליל שלהן באנגלית, המושתת על מישקל וחרוז עשיר, אין בהן הרבה, או, מוטב, עיקרן מישחקי אופנה:

Hadst thou the wicked skill
By pictures made and marr'd, to kill,
How many ways mightst thou perform thy will!

ראו מה קרה לחרוזים שלנו בעברית של זנדבנק:

אם היית יכולה להמית
בבריאה וקטילה של צלמים —
איך באלף דרכים היית עושה רצונך!

וזאת, אם נחליט שלא להיות קטנוניים ולשאול כיצד ניתן „לקטול" צלמים (תמונות)! באנגלית הוראת המלה היא, כמובן, לעוות, לשבש, למחות.

השאלה היא, אם שורות ממין אלה, וכאן הייתי מוסיף גם שירים ממין אלה, עשויים לחבב את השירה ה„מיטאפיסית" האנגלית על ציבור קוראי השירה העברית בן הזמן הזה. או שמא די בהם כדי להמאיס אותה עליו, ואם כך מן הראוי היה להניח לכל העמל הרב הזה שאין הוא שווה בטירחתו. מי שנפשו יוצאת לקרוא דווקא שירה אליזבתנית מיטאפיסית יתכבד ויקרא אותה או בה בלשונה שלה. ולא הייתי אומר כדברים האלה ביחס לכל חטיבה של שירה זרה. שיקוליי כאן הם, שכאן חובר קשי השירה במקורה, קשי שירה שהיא תלויית־הקשר ומלומדת וחכמנית וגחמנית, עם מיגבלות התרגום שלפנינו, הניכרות פה ושם. אומנם רק פה ושם, אבל לשירה כזאת די גם בפה ושם. הנה למשל עוד „פה" עברי אחד מבית־מלאכתו (לא בית היוצר, במיקרה זה) של שמעון זנדבנק:

נפלא מולד אהבתי
ומשאה מורם וזר,
כי ליאוש אהבתי
נולדה מרחם אי־אפשר.

כל קשר בין הבית חסר־השחר המצוטט, על תחבירו העילג, לבין המקור הוא מיקרי כלבד. אדרבה, השוו וראו:

My Love is of a birth as rare
As 'tis, for object, strange and high;
It was begotten by Despair
Upon impossibility.

ומה נאמר על:

Church-bells beyond the stars heard, the soul's blood
The Land of spices; something understood.

שהוראתו בתרגום מילולי:

פעמוני־כנסיה שקולם נשמע עד אל מעבר לכוכבים, דם הנפש,
ארץ התבלינים; דבר־מה אשר הובן.

אשר בו מתגלית השירה המכונה מיטאפיסית במיטבה: במלוא כוחה המיוחד לחבר את הארצי והחושני עם מה שמעבר להם. וכל זה היה בעברית ל־:

צליל כנסיה מעבר לכוכב,
הר המר; משהו הובן.

אכן, משהו הובן. אבל לא מספיק.

נכון, קשה לתרגם שירה קשה לתרגום — מוסיקלית, מחורזת, שקולה, שופעת מישחקי מלים וחידודי לשון, בת תקופה זרה, תרבות זרה, משופעת באסוציאציות ובאיזכורים זרים. אבל להרגיעכם: גם אין כל הכרח. אדרבה, הניחוה לנפשה, ובלבד שלא תיטלו ממנה את נפשה: את הצלילים — דם הנפש — ואת התבלינים שריחם מגיע עד לכוכבים.

וככר אינני מדבר על שגיאות דפוס בנוסחיהם האנגליים של השירים המובאים כאן לשם השוואה. ראו, לסיכום, את יופיין המופלא של השורות האנגליות:

Herbs sleep unto the East, and some fowls thence
Watch the Returns of light;
But hearts are not so kind: false, short delights
Tell us the world is brave,
And wrap us in Imaginary flights wide of a faithful grave;

האם כדאי היה להשקיע במעשה־תרגומן את כל העמל הרב הזה רק כדי להשיג טקסט דוגמת:

העשב נם מזרחה, וצפור
שומרת לבקרים.
לא־כן הלב: מרב הבלי־כזב
רואה עולם כי טוב,
ומתעופף בדמיונות, הרחק
מקבר צדיקים.

מקבר צדיקים?! אנחנו קוראים ולא מאמינים למראה עינינו. אכן, כך כתוב בעברית: אפור (סדר־צילום) על גבי לבן. אבל מהיכן הגיעו לכאן הצדיקים? מסקנה נוספת מתבקשת איפוא: מסוכן לגור יותר מדי שנים בירושלים, יותר מדי צדיקים באוויר.

חתולים שימושיים

ומן ה„מיטאפיסיים" אל המשורר שהיה אחד מראשי המדברים בעדם בעשורים הראשונים של המאה הנוכחית ואשר עשה יותר מכל אדם אחר (כולל חוקרים חשובים כגרירסון ואחרים) למען „החזרתם לחיים", הלא הוא ת"ס אליוט.

צחוק הגורל: מה שעשה אליוט לאנדרו מארוול וג'ון דאן וחבריהם עשו עכשיו החתולים לשירתו של אליוט עצמה, בעיקבות הירידה התלולה שחלה במניותיה בקרב בני הדור של 1968, שנפשו נקעה מן הצירוף של מלוכנות בפוליטיקה, אנגלו־קאתוליות בדת וקלאסיציזם בסיפרות, שבו התגדר המשורר הגדול בשעות שבהן התגברה אימת־הבריות שלו על השכל הישר. וב„חתולים" הכוונה כמובן לסיפרו של פוסום הזקן על חתולים שימושיים (כך בעברית, בהוצאת סימן קריאה/הקיבוץ המאוחד. ובאנגלית: חתולים מעשיים. ובאמת, מה הם חתולים שימושיים? המושג גם נוגד את כל החתולולוגיה המוצגת לפנינו כאן). „פוסום הזקן" — הלא הוא כינויו של אליוט בפי עצמו ובפי ידידיו הקרובים, כגון עז קשישא (עזרא פאונד) ואחרים. והחתולים — הרי זה שם מישאלתו של המשורר הרציני עד ייאוש, המכובד יותר מדי לדבר בלשון התולים. וגם זיקת־נפש למסורת פלינית כאן (בלא כל קשר לבימאי האיטלקי הידוע אבל בהחלט בקשר עם שמו, שהוראתו: חתולי); מסורת שראשיתה באמנות סין ובעיקר מצריים העתיקה, המשכה בשירת כריסטופר סמארט, בודלר ומשוררים חובבי חתולים אחרים, להבדיל מאוהבי הכלב, שנציגם הגדול האחרון — תומאס מאן — אף עמד וחיבר לכבוד „ידידו הטוב ביותר של האדם" שיר־הלל, בפרוזה אומנם.

פירסומם המאוחר של החתולים המעשיים, או השימושיים, כמו גם העובדה שתפוצת סיפרי שיריו של אליוט הרקיעה בעת האחרונה שחקים מעבר לכל שיא קודם, קשורה כמובן בהצלחתו של המחזמר חתולים המתיימר (אני עצמי לא ראיתי) להתבסס על סידרת שיריו של פוסום הזקן. ללמדך שמחזמר מסוגל לעשות למשורר מה ששום משורר אינו מסוגל לעשות למחזמר. החיים, כידוע, אינם — לא צודקים ולא סימטריים, חרף כל מה שנאמר בנושא זה בהר הקסמים.

כאן המקום להודות על חטאי. אני עצמי מעולם לא נמניתי עם חסידיהם של חתוליו המפוכחים והמתחכמים של אליוט. יותר מדי עורמה אקדמית, יותר מדי העמדת־פני־משתובב כאן, לטעמי. בעיניי נדמה היה תמיד כי האיש המחבר שירים אלה הוא ניאו־פלטוני המאוהב אולי באידיאה של החתול, או, אם תרצו, שרלוק הולמס של החתולים הבולש אחר אורחם וריבעם, אבל לא מי שאוהב חתול אחד או שניים, מארח אותם על בירכיו ועובד אותם (אי־אפשר לאהוב חתול או כלב מבלי לעבוד אותם!) באמונה שלמה.

בדיעבד, אני מוצא את עצמי, בכל זאת, אסיר־תודה ל„חתוליו" של אליוט על שעשו למען חידוש מוניטיו מה שלא עשתה הביקורת. והרי הוא דווקא גרס כי „להחזיר את המשורר לחיים — הוא תפקידה הגדול הבלתי־פוסק של הביקורת." נתמזל איפוא מזלם של המבקרים הצדיקים ותפקידם „הגדול הבלתי־פוסק" נעשה, במיקרה זה, בידי חתולי חוצות ובית.

יהודית קופנהגן, מתרגמת הספר שלפנינו, השקיעה בו אהבה רבה ותושיה לשונית לא־מבוטלת. ואם אינני מביע התפעלות רבה יותר נוכח התוצאה, הרי זה נובע, במידה רבה, מיחסי הלא־חם־ולא־קר למקור. גם כאן — עשרות התחכמויות והברקות מילוליות של אליוט, בעיקר בשמותיהם של החתולים שאותם ברא ברוב המיקרים יש מאיין. בכלל עסוק כאן אליוט במידה כזאת בנושא הנכבד של שמות החתולים והדרך הראויה שבה יש לפנות אליהם — עד שמתעורר הרושם שעוד צעד לא־זהיר אחד והסידרה כולה היתה הופכת לתיזה מוסווית על גבולות הלשון הפיוטית ועל הקושי הכרוך בקריאה לדברים בשמם, נושא נכבד בשירת המאה העשרים, במקצת גם בזכות מיפעלו של פוסום הזקן עצמו.

מובן שבעיה זו של שמות החתולים היא אחד האגוזים הקשים ביותר לפיצוח בשביל כל מתרגם, ויהודית קופנהגן בכלל זה. מה תעשה, למשל, בשיר ששמו כשמות גיבוריו החתוליים:

אהרן אלמוג

איך היתה אמי

איך היתה אמי גאה; בני משורר
הביטו בה השכנות ביראת כבוד, בנה משורר
לא רופא לא מהנדס, משורר
כאלו זה משהו מעולם אחר
מלא התפעלות עטף החנוני דגים במכלת
וספר על המשוררים בעיר מולדתו שהכליף
התיז את ראשיהם

ראתה אמי בחלום ראש עטור תלתלים
עטרת קוצים
קיץ רדף קיץ
לבוש פפיון וחליפת ערב התענה
הרצל בחדר האורחים בביתנו כשהוא מביט בתמיהה בביאליק
המחיך בשדה ממול
אני מסתכל בזקן הארך שאמי נקתה כל ערב שבת
בוילונות שרצתה להחליף
בספרים ברצפות
נפשה לא עיפה מלצפות ולצפות
איזו משמעות יש למה שעשתה
אדם לוקח אתו הכל

עם צאת ספר השירים רחוב הרצל **בהוצאת** עם עובד

Mungojerrie and Rumpelteazer? פיתרונה של המתרגמת העברית: מנגוג'רי ורמתול־קניט (מלשון „להקניט") בוודאי שאינו אידיאלי, שהרי כולו שעטנז או מעשה־כילאיים: מכאן הוא משמר את המקור האנגלי מבלי לנסות להעביר את רימזי־המובן האצורים בו, ומכאן ניסיון „לעברֵת" את החוכמה, ניסיון שלא עלה יפה ביותר, שהרי „רם" (בשם העברי „רמתול") אינו מאזכר אפילו את ה־Rumpel שבמקור, המכיל מצידו את זכר הפועל האנגלי rumple, שהוראתו לקמט, לפרוע, להכניס אי־סדר, כיאות לחתולים שעליהם נאמר שהם „מוקיוני איגרוף, ליצני היפוך־גוף, לוליני־חבלים" ושמם נודע לשימצה.

מחד גיסא ולמען הצדק והדין, מי יבוא בטענות למתרגמת על שלא הצליחה להתמודד כאן עם מה שרק שלונסקי — מכל המתרגמים העבריים המוכרים לי — היה עשוי לגבור עליו. אבל, מאידך גיסא, לתרגם מה שנוח ולהותיר מה שאין מצליחים בו בלשון המקור — אף היא שיטה לא מומלצת.

חמור מזה בהרבה הוא מה שעשתה המתרגמת, או ההוצאה, או השניים גם יחד, בהשמיטם לגמרי מן הספר העברי את שירו החתולי של אליוט Bustopher-Jones: The Cat about Town השייך אף הוא לחתוליאדה שבכאן. מותר למתרגם/הוצאה להשמיט שיר מתוך מחזור שירים מטעם זה שתרגומו לא עלה יפה (אף על פי שגם זו שיטה לא מומלצת: מה היינו אומרים על השמטה כזאת בפרוזה?!), אבל אל לה — וגם אסור לה — שלא לציין עובדה זו בגוף הספר המתורגם. כאן הועלם אחד השירים שבמחזור והדבר לא צויין בשום מקום, וזהו חטא רציני. גרוע מזה: אי־יושר.

חטא רציני הרבה יותר מזה שבתרגום הפועל האנגלי scoff, שפירושו לבוז, ללעוג, להביע זילזול, כאילו נכתב כאן cough, שפירושו להשתעל, כך שמתקבלת בעברית שורה חסרת־שחר כמו „הקשיבו נא בלי להשתעל", במקום שנתבקשה הקשבה בלא ליגלוג. וגם זה: מה ההבדל בין פסיון לפסיין, ומשום מה להרחיק לכת לחפש אותו? אצל אליוט מופיעים כאן שני סוגי בעלי־כנף המשמשים שניהם למאכל (פסיונים ותרנגולי־בר).

ועם זאת ואחרי כל זה, יש כאן לא־מעט הראוי לטעימה ולהנאה. אומנם, לקינוח־סעודה. לא כתחליף ל„ארץ השממה" או ל„ארבעה קוורטטים" בבקשה! על אף ברברה סטרייסנד.

שירת החוליגן

למזלו ואפשר מאוד שלחוסר מזלו של המשורר והעורך יעקב בסר, מתרגם מיבחר שיריו של סרגיי ייסנין (וידויו של חוליגן, סיפרי עיתון 77), נבצר ממני להשוות את השירים והפואמות שהגיש לנו בלבוש עברי למקורם, שהרי אינני

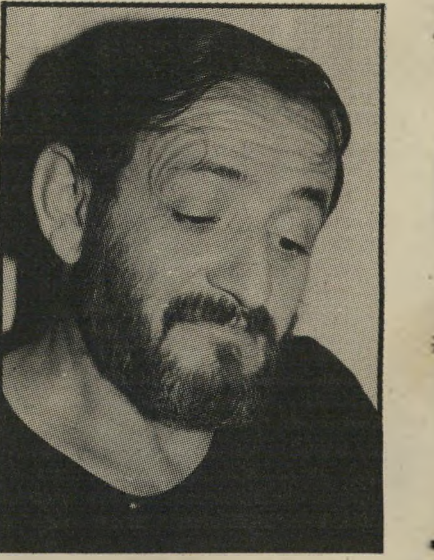

יעקב בסר

קורא רוסית. לא נותר לי אלא לקרוא בספר שבו זיכה אותנו, לקרוא בו ואותו ולחזור ולקרוא בו, ולומר שכאלה הם בעיניי מעשי התרגום שבהם באמת כדאי להשקיע כל מאמץ. שהרי מה שעשה יעקב בסר בשירי ייסנין הוא מצויין ממש, מלאכת־מחשבת עתירת־השראה.

וכיוון שעסקנו קודם־לכן בחתוליו של אליוט, אזמן לכאן, אל מולם, את כלבתו או בת הכלב של ייסנין. הנה כך צריכים להיראות שירים מתורגמים בשפה הקולטת אותם תוך כדי שימור זרותם ועם זאת, באורח פאראדוכסלי, הטמעתם בגופה כאילו היו עצם מעצמיה ובשר מבשרה:

שיר על בת־כלב

לְיַד אַמְבָּר עֵת הִפְצִיעַ הַבֹּקֶר
בְּצֵל מְשׂוּכָה זְהַבְהַבִּית,
שִׁבְעָה הִמְלִיטָה בַּת־כֶּלֶב,
שִׁבְעָה גּוּרִים צְהֻבִּים.

עַד הָעֶרֶב אוֹתָם לִקְּקָה הִיא,
סֵרְקָה בִּלְשׁוֹנָהּ פַּרְוָתָם.
קְלוּחַ לָבָן וְדַק־דַּק כֹּה
אֶל מִתַּחַת כְּרֵסָהּ זָרַם.

עִם עֶרֶב, עֵת בָּאוּ לָשֶׁבֶת
עוֹפוֹת עַל עַמּוּד הַגָּדֵר,
תָּחַב שִׁבְעָה גּוּרֵי כֶּלֶב
אֶל הַשַּׂק ←— בַּעַל־בַּיִת קוֹדֵר.

טוֹבַעַת בְּשֶׁלֶג רָדְפָה הִיא,
רָדְפָה בְּעִקְבוֹת הָאִכָּר.
כַּמָּה זְמַן, כַּמָּה זְמַן רַעַד־אָז
מִישׁוֹר לֹא־קָפוּא שֶׁל נָהָר.

עֵת הַבַּיְתָה הָיְתָה מִזְדַּחֶלֶת,
וְלוֹקֶקֶת זֵעַת פַּרְוָתָהּ.
לָהּ נִגְלָה יָרֵחַ מְלֹא כַּחֹלֶת
כְּמוֹ גּוּר הַמַּבִּיט אֶל בִּקְתָּהּ.

אֶל גֹּבַהּ הַכָּחֹל הַזּוֹרֵחַ
הִיא הִבִּיטָה תּוֹךְ יְלֵל מַר.
אָז גָּלַשׁ דַּק־דַּקִּיק הַיָּרֵחַ
וְנֶעְלַם אֶל מֵעֵבֶר לָהָר.

תּוֹךְ אֲנָקָה חֲרִישִׁית שֶׁבִּילֵל
כְּמוֹ הֻכָּה בְּזָדוֹן נַעַר גַּס
גָּלְשׁוּ אָז עֵינֶיהָ לַשֶּׁלֶג
כְּמוֹ שְׁנַיִם כּוֹכְבֵי הַפָּז.

ויש כאן תרגומים משובחים אפילו מזה. אדרבה, כאלה תנו לנו לעיתים קרובות וחיתה נפשנו:

גּוֹרָלוֹ שֶׁל כָּל חַי שׁוֹנֶה־הוּא,
מִגִּיל רַךְ כְּבָר נוֹתֵן אוֹתוֹתָיו.
אִלְמָלֵא מְשׁוֹרֵר הָיִיתִי,
אָז הָיִיתִי נוֹכֵל וְגַנָּב.

דַּל בָּשָׂר, נָמוּךְ וְדַק־מָתְנַיִם,
בָּרְחוֹב בַּעַל־אֶגְרוֹף וְגִבּוֹר,
מִדֵּי־יוֹם, מִדֵּי יוֹם מֻכֵּה־חֹטֶם
נֶהֱגֵתִי הַבַּיְתָה לַחֲזֹר.

וְאָמַר לְאִמִּי הַנִּבְהֶלֶת
כְּשֶׁדָּם מְכַסֶּה לִי הַפֶּה.
„שׁוּם דָּבָר, רַק נִתְקַלְתִּי בְּאֶבֶן,
זֶה הַכֹּל, עַד מָחָר יִתְרַפֵּא!"

גַּם עַכְשָׁו, עֵת קָרָה כְּבָר הַלְּבָבָה,
הִיא הַסְּבַךְ הַלּוֹהֵט שֶׁל עָבָר,
הַטֵּרוּף וְהָעֹז שֶׁהָיָה בָּהּ —
בַּפּוֹאֵמוֹת שֶׁלִּי נֶאֱגַר.

עוֹרְקֵי הַמִּלָּה הַזְּהֻבָּה,
מִימֵי הַיַּלְדוּת — עַד בְּלִי־סוֹף
מִכָּל שִׁיר וְשׁוּרָה מִשְׁתַּקֶּפֶת
פִּרְאוּתוֹ שֶׁל יֶלֶד־רְחוֹב.

עוֹרִי גֵּא וְאַמִּיץ כְּמוֹ קֹדֶם,
חַדְשָׁנוּת מַתְּיִזִּים צְעָדַי...
אִם אֵי־פַּעַם בְּלֶסֶת הֻכֵּיתִי
עַכְשָׁו כָּל הַנֶּפֶשׁ כְּדָם.

וְאָמַר, לֹא לְאֵם מְבֹהֶלֶת,
כִּי מוּל צְחוֹק הֶהָמוֹן, גַּס־הַפֶּה:
„שׁוּם דָּבָר, רַק נִתְקַלְתִּי בְּאֶבֶן,
זֶה הַכֹּל, עַד מָחָר יִתְרַפֵּא!"

בקיצור: הרי המועמד שלי לפרס טשרני־חובסקי הבא. ומכיוון שמרבית הפרסים המוענקים אצלנו בשנים האחרונות הם מוצרים של פשרה (על כך במקום הראוי!), אציע גם אני פשרה מקורית משלי: פרס ביאליק או ישראל למשורר האומלל ייסנין — בעיקבות החוק נגד הגיזענות — ופרס טשרניחובסקי למי שהעלה את נפשו, אם גם לא את עצמותיו, ארצה.

ועוד עצה אחרונה, אף היא בלתי־מבוקשת: את הספר הזה — קנו בעצמכם, קיראו, שימרו על המדף ותנו במתנה. ואילו את האחרים — השתדלו שיקנו לכם במתנה. יש כאן איזה בדל הבדל.

בברכה כַּלְבּוּ־חתולית — **נתן זך** ■

לאן נושבת הרוח

סידרת שיחות על נושא: „האמנות הישראלית־כיום" בשיתוף דף חדש עם תוכנית הרדיו בימות ו־בדים.

מסיבות שאינן תלויות בעורכי דף חדש נדחה הגיליון הסיפרותי של ראש־השנה, אשר אמור היה להופיע בשבוע שעבר, לתאריך הנוכחי, ועימו נדחה לשבוע הבא פירסום הדיון הראשון בסידרה „לאן נושבת הרוח", העוסקת בבחינת השאלה: „האם קיימת או מתפתחת אמנות ישראלית."

עד כה התקיימו ושודרו שיחות עם אנשי־תיאטרון: שוש אביגיל, משה שמיר, מרים קיני ונעם סמל; עם אנשי־מוסיקה: עמי מעייני, אריק שפירא, יוסי מר־חיים ויעקב גלעד; עם אנשי־מחול (שיחה שתשודר בשבת הקרובה): אשרה אלקיים, רונית לנד, לאה אברהם, נאווה צוקרמן ואור בגים.

השבוע יוקלטו ויוכנו לשידור שתי שיחות נוספות: האחת עם אנשי־קולנוע, בהנחיית ניסים קלדרון, והשניה עם אנשי־ציור, בהנחיית יונה פישר. כמו כן מתוכננות שיחות עם סופרים, משוררים ואנשי־רוח. פרטים נוספים יפורסמו במועד מאוחר יותר.

ש"צ

הירהורי קסאנדרה: על מבקרים וכיבודים

הסידרה שלנו מגיעה לסופה ואנחנו עדיין בסוגיית ביקורת ומבקרי תיאטרון בישראל. ברשימה הקודמת דיברתי על בירიונות מילולית הבאה במטרה למשוך תשומת־לב. אוסיף הפעם כי עובדה פאראדוכסלית אך מובנת (פסיכולוגית) בהחלט היא שדווקא האגרסיביים והמתנשאים שבין הרצנזנטים שלנו מגלים נכונות מרתקת לוותר על כתיבתם אם אומנם תוצע להם מישרה ניהולית רמת־דרג במוסד זה או אחר.

האמת היא, שבתנאים הנוכחיים אין זה משנה הרבה מי ינהל תיאטרון זה או אחר. ממילא אין לצפות לשינוי גדול במדיניות. ובכל זאת נכונותם המוכחת של המבקרים שלנו לחצות את הקווים מעידה כמאה עדים על אופיים ואופי כתיבתם.

כדי להמחיש את הדברים, אביא את סיפורו של יורם קניוק. בשעתו כתב הסופר ביקורת תיאטרון בעיתון דבר. כמבקר הצטיין קניוק בסיגנון תוקפני וגס במיוחד. יום אחד הגה שמעון פינקל, מי שהיה באותם ימים מנהל תיאטרון הבימה, רעיון מבריק. הוא הזמין אליו את המבקר עושה־הצרות והציע לו לביים מחזה פרי־עטו בהבימה. קניוק, המגדיר עצמו מעל לכל כ„סופר", בלע את הפיתיון ביחד עם הקרס. מבלי להתייחס כאן לערכו הסיפרותי של המחזה, ומתוך רצון להיות קונסטרוקטיבי ולא להשמיץ, אציין רק את העובדות: ההצגה היתה כישלון מוחלט. יתר־על־כן, עמיתיו של קניוק לביקורת עטו עליו ברגע שבו חצה את הקווים ועשו בו שפטים — באותו סיגנון שבו נהג הוא עצמו לכתוב על אחרים. זה היה סופו של קניוק כמבקר תיאטרון ואולי גם סופו כדראמאטורג. אחרי שחש על בשרו ובנפשו את מיכוות הביקורת שוב לא מלאו ליבו להוסיף ולבקר אחרים.

רעה־חולה אחרת המאפיינת את המימסד התיאטרוני שלנו קשורה בעובדה, שמרבית המבקרים אינם מסתפקים בהבעת דעתם בציבור. תוך פרק זמן קצר יחסית ניתן למצוא את הקולניים שבהם יושבים בכל מיני ועדות, כולל ועדות „אמנות לעם": המחליטות אלו הצגות יומלצו לפני מנהלי המתנ"סים ברחבי הארץ. הצגות שלא נוצרו בין כותלי התיאטרון המסובסד תלויות מבחינות רבות באותן ועדות, שלעיתים יש בהן כדי להכריע את עתידן — לחיים או לירידה מעל הבימה. כאן, במיסגרת זאת, ניתן איפוא למבקר — גם הגרוע ביותר — להפוך את חוות־דעתו לעובדה קיימת במציאות. כשהוא מצביע בבוהן מופנית כלפי מטה הוא לא רק חורץ את גזר־דינן של הצגות, כי אם גם משליט למעשה את השקפת עולמו. תופעה זו נראית בעיניי כעיוות חמור ביותר ואני מעלה אותה כאן כדי לחשוף עוד פן של עירוב התחומים והנורמות הפסולות הרווחות בעולם התיאטרון בישראל.

דוקטור ללוין

דוגמה נוספת שיש בה משום נופך סאטירי קשורה באותה מבקרת ידועה בציבור אשר זכתה בתואר הדוקטור שלה על דיסרטציה שכתבה על מחזות חנוך לוין באוניברסיטה אמריקאית. חלילה לי מלהיכנס כאן לדיון בערכה של יצירת לוין והרי גם אינני עוסק כאן במחזאים. כל רצוני הוא להצביע על המבקרת דנן כתופעה תרבותית, ולא על המחזאי שברור כי איננו אחראי למעלליה של מעריצתו.

ובכן, אותה מבקרת נכבדה, פחות או יותר, מרבה לכתוב ביקורות ולחוות את דעתה הנאורה, פחות או יותר, מעל כל בימה אפשרית, כולל בימות הרדיו והטלוויזיה. האם יהיה זה קטנוני מצידי אם אשאל, האם היא בכלל מסוגלת להביע דיעה אובייקטיבית? תשובתי שלי על השאלה חייבת, לצערי, להיות שלילית. בהיותה שבויה

(המשך בעמוד 35)

עודד סברדליק

השתוקקות

עֵינָיו הַשְּׂמֵחוֹת שֶׁל הַכֶּלֶב
לְמוּד נְדוּדִים לְטוּשׁוֹת יָשָׁר
לָרְשִׁימָה הַשְּׁמֵמִית שֶׁבָּהּ
נֶחְקְקוּ בֵּין הַשְּׁטִין
אֲרָצוֹת אֲזוֹרִים אֲהָבוֹת
נִכְנָבוֹת גֵּאָיוֹת נְחָלִים
לָרֹב עָרִים צְדָיִים תְּלָאוֹת
גְּבִיחָה צְרִירִית כְּקֶמֶץ
נֹשֶׁב חֲרִישִׁי שׁוֹבֵב
שׁוֹסֵף בַּעֲצַלְתַּיִם
אֶת נְחִירֵי אַפּוֹ
כְּרֵיחַ שְׁטוּף מְתִיקוּת
כְּמִלְחֵי הַיָּם הַבּוֹרֵחַ
מֵהַמָּקוֹם הַקּוֹסְמִי הַמְפֻזָּר
עֲצֵי הַדֶּקֶל בְּגֵי מַבָּט מְלַהִיט
וְגוֹהֵר כִּפְנֵי נוֹכְחוּת הָאַזְדְּרֶכֶת

מתוך הספר חלונות בסחף **העומד לראות אור** בספריית מעריב

41 שנים אחרי שיחרור הולנד מידי הנאצים, עדיין מתייסרים ההולנדים בשאלה: האם אנשי ההתנגדות היו גיבורים או פחדנים?

היהודיה האחרונה שרה, בתו של זוג יהודי אמיד, שלמרות נסיונותיו לרכוש את חרותו בכסף מובל לבסוף אל מחנות־ההשמדה, יחד עם כל יהודי אמסטרדם. היא נתפסת תוך פשיטה נאצית על רחוב יהודי שאינו רחוב מגוריה. לקצין הנדהם היא מסבירה שאם לא תגיע הביתה עם רדת הלילה, יכו אותה הוריה. התירוץ הזה משעשע עד כדי כך את הקצין הגרמני, שהוא מניח לה ללכת. שם הסרט: מתוק־מריר. הבימאי: קיס ואן־אוסטרום. (1985).

טרוריסטים או לוחמי חרות?

ה תמונות **שבו** וחזרו על עצמן: מחתרת מתוצרת בית, צעירים חסרי־נסיון מאלתרים התנקשויות בקצינים גרמנים, דוהרים על אופניים בכפרים. נערים מסתתרים צעירים אחרים מעיני הגרמנים. ממל־טים יהודים. משתפים פעולה תמורת תלושי־מזון. מסגירים יהודים. מעונים על־ידי הגסטאפו. מצילים יהודים. יורים למוות בקצין גרמני. נלכדים אחרי הלשנה. נוקמים בתליינים ובמל־שינים. נלכדים שוב. וחוזר חלילה.

היתה זו חוויה נדירה. זכיתי להימ־נות עם 13 מבקרי־קולנוע מ־11 מדינות שהוזמנו להשתתף בסמינר מיוחד במינו: כיבוש, שיתוף־פעולה ולוחמי־מחתרת בקולנוע ההולנדי. הייתי העיתונאית היחידה מן המיזרח התיכון. האחרים באו מאוסטרליה, בריטניה, דנמרק, נורווגיה, שוודיה, יוגוסלוביה, הולנד, בלגיה, הונגריה ופולין.

הסמינר, שהוכן במשך חמש שנים תמימות על־ידי תא המבקרים ההו־לנדי, בתמיכה כספית נדיבה של מישרדי החוץ והתרבות ההולנדיים, יחד עם המישרד לעידוד הסרט ההו־לנדי, לא הצליח להביא אורחים נוספים מאזורנו, והיה לי חבל על כך.

אומנם, לכאורה נראה כי הנושא הכבד הזה, שהואר בכינוס קולנועי ראשון מסוגו, שייך לעבר הקרוב של אירופה. לאמיתו של דבר, נגע בלב־ליבו של העתיד המעורפל בעולם כולו, ואין כמו העמים החיים היום במרחב אגן־הים־התיכון הסובלים עד עצם היום הזה מתוצאות העבר. שכן אחת השאלות, מיני רבות שהועלתה בשי־חות ארוכות לתוך הלילה, אחרי 20 סרטים בנושאי כיבוש ומחתרת, לא היתה כי זו: מה בין טרוריסט ללוחם־מחתרת, האם לוחמי־ההתנגדות לנא־צים היו באמת גיבורים? האם כל לוחם התנגדות הוא אידיאליסט נקי־כפיים, או שיש מניעים אחרים לפעולותיו? מתי אפשר להצדיק פעולה טרוריסטית ומתי אפשר לראות בה התנגדות לגי־טימית למישטר דורסני?

כמו וירוס!

ה שנה: **1986**. המקום: אוט־רכט, עיר אוניברסיטה ששמה הולך לפניה, מרחק של 25 דקות ברכבת מאמסטרדם, וזמן נסיעה דומה מארמון־השלום בהאג.

באוטרכט מקיימים ההולנדים זו השנה השישית את שבוע־הקולנוע הלאומי שלהם, ומציגים לפני קניינים ואנשי־קולנוע את התוצרת הקולנועית כולה של ארצם בשנה האחרונה.

זוהי עיר נפלאה לשוק־סרטים כגון זה. עיר עתיקה יפהפיה, מצטיינת בדוגמות ארכיטקטוניות מופלאות לסיגנון הבאוהאוס, במיסבאות ציוריות ובבתי־קפה על שפת־התעלות, החוצות את העיר מתחת לפני מידרכותיה.

היתה זו שנה רזה לקולנוע ההולנדי בבית. ההולנדים עצמם לא אהבו את הקולנוע שלהם, ואחוז־הצופים בסיר־טי־מולדת מתוך כלל הצופים צנח לכדי 3.5 אחוזים בלבד.

כשנשאל אחד המפיקים ההולנדים הצעירים מה לדעתו שורש הרע, הזדרז לענות: „ההולנדים עייפו כבר מסרטים על נושאי מילחמת־העולם השניה. הם לא רוצים לראות עוד כיבוש, שיתוף־פעולה ומחתרת. ובכל זאת, עדיין עושים סרטים על הנושאים הללו. מדוע? זה כמו וירוס!

האומנם וירוס? זוהי דרך קלה מדי לתרץ תופעה מעין זו. אומנם רק 15 סירטי־עלילה מתוך 200 סרטים שהופקו בהולנד אחרי מילחמת־העולם השניה עסקו בנושאים אלה, אבל ההולנדים בעצמם רואים בסרטים אלה את נקודת־הכובד של הקולנוע שלהם ב־40 השנים האחרונות, ועוד יותר בעשור האחרון. בייחוד מרובר בסרטים

מחבוא בחווה בסירטו של וים פרשטאפן, פאסטורלה – 43 מוצא כהן, יהודי יחיד בתוך חבורה מוזרה של פליטים המבוקשים על־ידי הגרמנים בהולנד הכבושה, מחבוא זמני בחווה. חוותיהם של האיכרים שמשו כמקומות־מחבוא אידיאליים בזמן המילחמה, אבל לפעמים היתה זאת אווילותם או פחדנותם של הכפריים שהסגירה את המסתתרים. במיקרה זה: קינאתו של נער לבת האיכר שהלכה עם אחר.

משחקים באש לוחמת־מחתרת הולנדית מתחזה כמשתפת־פעולה עם הגרמנים, כדי להפיל ברישתה קצין גסטאפו, הממונה על חקירתו של אחד מגיבורי־המחתרת המבוקשים ביותר על־ידי הגרמנים. היא מנסה לפתות אותו במישרדו, כשהיא גורבת לפניו גרבי־משי שנתן לה במתנה. אבל הוא, היודע שהיא אהובת „הטרוריסט" ההולנדי, נותן הוראה לאוסרה ולענותה. צל הניצחון (1986).

כמו הנערה בעלת השיער האדום (של בן ורבונג), חייל בכתום (של פול ורהובן) שהיו הצלחה קופתית של ממש לא רק בהולנד, כי אם גם מחוצה לה.

או, להיפך: סרטים שהיו כישלונות קופתיים, אבל עוררו הדים רבים, כמריר מתוק (קיס ואן אוסטרום), או צל הניצחון (אטה דה־יונג), שנעשו בשנה שחלפה, יחד עם סירטו האחרון של הידוע בבימאי הולנד, פונס רדמייקרס, ההתנקשות, המופץ בעו־לם על־ידי קנון ושיגיע בקרוב גם למסכי־הקולנוע בישראל.

מה, אם כן, אוכל את ההולנדים, ועל מה הם מתייסרים עד היום, 41 שנה אחרי שיחרור מולדתם מן הכובש הנאצי?

את השאלה הזו שאלו מבקרי־הקולנוע ההולנדים לא רק את עצמם, כי אם את אותם האורחים שלפניהם הציגו סרטים עלילתיים ותיעודיים גם יחד, במשך ארבעה ימים תמימים. איש מן האורחים לא העז להחמיץ אף אחד מן הסרטים, אף שלא כולם היו בעלי איכות קולנועית מופתית, אבל הצ־טיינו באווירה קודרת ובמיטען העגום של זיכרונות הולנד תחת כיבוש הגר־מנים.

בצל הניצחון אין מקום לספק מדוע נכשל הסרט בבית. ההולנדים לא אהבו את תיאורו של מנהיג־המחתרת, שפעל כהרפתקן וכקאזאנובה־לעת־מצוא, כשהוא בוגד באשתו ובילדיו, הנאלצים למצוא לעצמם מקום מיסתור ולחיות ללא אב, בסכנת הסגרה לידי הגרמנים, שעה שהוא — הגיבור הלאומי — מחליף דמויות ושפמים באותו הקצב שבו הוא מחליף מאהבות.

בעוד אשתו של המנהיג מאמינה שהוא שומר לה אמונים, הוא מסכן את חייהן של שתי אהובות אחרות — האחת הרה לו, וכשהיא נתפסת לחרדה, הוא מתאהב באחרת. שתיהן מוכנות לשים נפשן בכפן למענו, ומנסות להפיל בקסמיהן קצין גסטאפו גרמני, כדי לאפשר לו להימלט, תחת עינו הפקוחה של הגרמני, מן הכלא שבו הוא אסור.

אבל הגרמני כבר יודע מי הוא השבוי שלו. תא מחתרתי שלם מסתכן כדי להבריחו מן הכלא, בפעולת־חילוץ נועזת. התוצאה: מרחץ דמים. נצחונה המוסרי של המחתרת מוטל כאן בספק.

גיבור או בוגד!

סרט אחר: זהות תצויה. מאחוריו סיפור לא פחות מרתק מן הסרט עצמו. לפני 20 שנה החליט איל־הבירה פרדי היינקן לממן לבימאי פונס רד־מייקרס הפקת סרט, אם יימצא בו תפקיד קטן לכוכבת צעירה שנעתרה לחיזוריו.

בשנת 1964, כשהיינקן הגיע לפס־טיבל־קאן עם סירטו החדש, התברר לו שהכוכבת שלו נטשה אותו לטובת עוזר־הצלם. היינקן, כעוס ונפגע, החר־רים את הסרט ואסר להציגו.

לכד מהצגה חד־פעמית סגורה בפס־טיבל־הסרטים ברוטרדאם, לפני שלוש שנים, היתה זו הפעם היחידה, בסמינר הנוכחי, שהיינקן נתן רשות להציגו. מה חבל. זהו אחד הביטויים השלמים ביותר לזהות החצויה של גיבור המח־תרת הקלאסי, שהמניעים לפעולות־הגבורה שלו אינם מוסריים למהדרין.

גיבור הסרט הוא אחד דרוקר, בעל חנות־לטבק וחובב־צילום מושבע, שאשתו רואה בו לא־יוצלח וחדל אי־שים עד כדי כך, שלדעתה אפילו אינו מוכשר לעסוק בשוק שחור, „כמו כו־לם”.

הוא חי בשיממון ובציפיה נואלת לאמריקאים, עד שלילה אחד הוא מג־לה צנחן שנחת בחצרו. הוא מוקסם מן ההרפתקה הבלתי־צפויה, משתוקק להיות שותף לסוד ומציע את עזרתו לצנחן המיסתורי. עד מהרה הוא עסוק בהעברת מסרים מיסתוריים לאנשים שאותם אינו מכיר, ופועל לפי הור־אותיו הסתומות של הצנחן. דורבק, זהו שמו של הצנחן, אינו אלא תעתיק מדוייק של דרוקר: שניהם דומים זה לזה כשתי טיפות־מים, אלא ששיערו של דורבק שחור, בזמן ששיערו של דרוקר זהוב.

חשודה בשיתוף־פעולה

המורה לאנגלית שוכבת עם הקצין הגרמני והופכת לבוגדת בעיני לוחמי־ההתנגדות שבכפר. רק אחרי שהיא נאסרת באשמת פעולות טרוריסטיות נגד הגרמנים, מסתבר שהרכילות והרישעות גברו על האמת הסודית: היא לא שיתפה פעולה עם הנאצים, כי אם העבירה סודות מודיעין לידי המחתרת. השחקנית לינדה קריסטל התגלתה על־ידי הבימאי פרשטאפן בסרט זה, והפכה אחר־כך לכוכבת – בעיקר בזכות סירטי־הפורנו.

שעה שדרוקר עסוק בפעילותו המחתרתית, נעצרות אמו ואשתו על־ידי הגרמנים. אמו מתאבדת בכלא, ואשתו משתחררת, אחרי שהיא משתפת פעולה עם הגרמנים יחד עם מאהבה, חבר במיפלגה הנאצית ההו־לנדית.

בינתיים, אחרי שדרוקר הורג נערה הנחשדת בשיתוף־פעולה עם הגרמנים, יחד עם סוכן־גסטאפו — תוך שהוא צובע את שיערו לשחור ומחליף זהויות עם דורבק הצנחן — הוא נעצר על־ידי הגרמנים. אבל משתחרר אחרי ששי־ערו הצומח מחדש חוזר אל צבעו הבלונדי המקורי.

המילחמה מסתיימת. ההולנדים תופסים משתפי־פעולה, וביניהם את דרוקר, הנאשם בבגידה. מסתבר, שכל האנשים שאיתם היה בקשר, נתפסו מייד לאחר מכן על־ידי הגסטאפו והוצאו להורג, האחד אחרי השני. אין ספק: דרוקר הוא דורבק ודורבק הוא דרוקר — ופירושו של דבר, בעיני השילטונות, שהאיש היה פושע ומ־שתף־פעולה, האחראי למותם של עש־רות אנשי־התנגדות הולנדיים.

דרוקר מנסה להוכיח את חפותו, אך לשווא. אין כל הוכחה שדורבק שחור־השיער אכן היה קיים במציאות, וכי דרוקר הבלונדי רק מילא אחרי הור־אותיו. אפילו רופאו אינו מאמין לו, וכבור שהאיש בודה את כפילו מדמ־יונו.

הסרט מסתיים בתמונה של זוג מתעלס על חוף־הים. היא, אהובתו של הגיבור, מלטפת את חזהו ואומרת: פעם היכרתי טיפוס שהיה הכפיל המדוייק שלך. הצופה שואל את עצמו: האם לפנינו דרוקר, הגיבור, או שמא זהו דורבק, שלא היה קיים מעולם? או אולי זהו דרוקר הפחדן, שבלי דמותו ההירואית של כפילו הדמיוני לא היתה לו כל זכות קיום בעולם? ובזיכרון עולה ומהדהדת הערתו של אחד האנשים המופיעים בתחילת הסרט: „פעם חשבו שאנשי־המחתרת היו גיבורים, אבל אין זה נכון!”

הערכה מחודשת זו של גיבור־מחתרת כתוצר של החברה ההולנדית הבורגנית, שהיתה חסרת חוט־שידרה פוליטי של ממש באותה תקופה נוראה של חיים תחת הכיבוש הנאצי, היתה לב־ליבו של הדיון המסכם, שניסו לערוך מארגני הסמינר.

לא הכל יכלו לשאת את האווירה ההססנית קימעה והשקולה למדי של השיחה כולה.

יהודית הרצברג, תסריטאית יהודית שכתבה את שארלוט, שהוצג בשעתו בסינמטקים ושעודנו מוצג לעיתים בבית־התפוצות בתל־אביב, לא הת־אפקה ופרצה בבכי עז, כשהיא מטיחה בפני כל הנאספים: „איך אתם מעזים?! אתם יושבים כאן ומדברים בנחת על גיבורים כאילו היו פחדנים!” המשיכה הרצברג הנרגשת: „אתם מנסים להטיל רפש באנשים שהיו קדושים! הרי אותם גיבורי־מחתרת מופלאים סיכנו את עצמם ואת בני משפחותיהם כדי להציל אותי ואת בני מישפחתי היהודים ממחנות־ההשמדה!

„הרי בלי אותה מישפחה שהסתירה אותנו ימים ולילות בעליית־הגג שלה, תוך שהיא מסכנת את ילדיה שלה, לא הייתי אני יכולה לשבת כאן ולדבר איתכם. הרי כבר מזמן הייתי נשרפת באחד מאותם התנורים!”

לרגע השתררה דממה. הנקודה היהודית איננה מן הנקודות הקלות לעיכול בעולם המערבי. הסובל עד היום מריגשי־אשמה כבדים. הולנד, שעודנה מתייסרת עד היום על מאה אלף יהודיה שהובלו למחנות־ההשמ־דה, טרם התגברה על הבושה. הקולנוע מקדיש לבעיה היהודית חלקי־סרטים, מהם ציניים ובוטים, וסרטים שלמים, מהם מלודרמאתיים ואפילו שיטחיים.

האם עכשיו אתה מבין מדוע אני בוכה? הוא שמו של סרט דוקומנטרי. רופא פסיכיאטר מטפל בחולה הלוקה במה שהוא מכנה „תיסמונת ההישר־דות”. הרופא מטפל בו במנות קטנות של אל־אס־די, כדי לשחרר אותו מסיוטי מחנות־ההשמדה וממראות־הזוועה השבים ורודפים אותו. החולה נאנק ופורץ בבכי כל אימת שהמראות חוזרים אליו: „מי שלא היה שם, לא יוכל להבין זאת לעולם.”

אחרי צאת הסרט לאור, בשנת 1970, קמה בהולנד שערוריה — הסתבר שהחולה המטופל באותו סרט לא היה מעולם במחנה־ריכוז. הוא אומנם היה במילחמה וסבל מאותה תיסמונת המכונה „תיסמונת ההישרדות”. אבל מכאן ועד לטיעון שאיש לא יכול להתמודד איתו. לבד מאותם אומללים שאכן היו במחנות־הריכוז. עדיין יש הבדל מהותי.

אלא שההתקפה שהיתה על לואיס ואן־גאסטרן, שהפיק וביים את הסרט הזה, כלל לא נועדה לטפל באמיתות העדות, כי אם בעובדה שרבים התנגדו לשימוש החדש (באותה התקופה) באל־אס־די, ולכן קמה הסערה.

הנקודה היהודית חוזרת בהצלחה קלושה בסירטו של קיס ואן־אוסטרום, מריר מתוק. הרבה סצינות של בתי־כנסת ויהודים אמידים, שאינם מאמי־נים כי „הפיתרון הסופי” מאיים על יהודי הולנד. כשמישפחה יהודית אחת מועברת בנימוס מדירתה היפהפיה שב־גטו באמסטרדם, מתנחלת בה מישפחה יהודית אחרת.

ההולנדים אינם מתביישים לקחת — בנוסף לכופר על הצלת עורם של היהודים — גם כמה חפצים בעלי־ערך, שאותם הם משלשלים בסתר לתוך הכיס.

הבת הצעירה שרה, מטיילת בקלי־לות בין הגטו לרחוב האסור ליהודים, שעה שבבית חברתה הנוצרית מתאמ־נים צעירי המיפלגה הנאצית לעתיד.

הוריה של שרה עולים לרכבת, אחת מיני רבות הדוהרות לפולין, והיא מסתתרת בגינה. אחיה רוצה לעלות לפלשתינה, אבל רעייתו, שרעתה נט־רפת עליה תוך כדי מנוסה, מכשילה את התוכנית. שרה נשארת בהולנד ו־מתקיימת באורח מיסתורי עד סוף ה־מילחמה. איך? רק לבימאי ולאלוהים הפיתרונות.

בסרט יש הרבה סצינות של יהודים בבית־כנסת, בערב־שבת ובסדר־פסח. הם חפים מפשע, אבל תאוות־הבצע משותפת להם כמו להולנדים שהיו מוכנים להסתיר אותם.

מבקר־קולנוע מדנמרק, לגם בחב־רתי כוס בירה צוננת (של היינקן הנ”ל), מירר בבכי. „למה הם עשו את זה ל־יהודים?”

מייד אחר־כך הוא שאל אותי איך אוכל להסביר את „העובדה” שהיהודים חכמים וחריפים יותר מאחרים. השאלה הבאה שלו: מדוע יש יהודים רבים כל־כך בתעשיית הקולנוע? וכיצד זה, הוא שאל, גדולי המבצעים במוסיקה בעולם הם יהודים? ועוד שאלה: כיצד זה דוו־קא ישראל עושה מה שהיא עושה בלב־נון, ולמה הגאון היהודי הסתבך כל־כך?

האיש הזיל דימעה אחרי דימעה ל־תוך הבירה הגדולה שלו, אי־שם באוט־רכט, והתנצל על שבעצם בדנמרק אין כמעט יהודים — כי בשעתו פתרו הדנים את הבעיה בצורה אלגנטית ביו־תר — הם מילטו את היהודים שלהם לשוודיה.

הנערה האדומה

סטודנטית למישפטים הרוצה להוכיח את עצמה לפני מאהבה – מפקד תא מחתרתי המבוקש על־ידי הגרמנים – הופכת ללוחמת־מחתרת קשוחה ונועזת, מרגע שהוא נהרג באחת הפעולות. אחרי שחבריה דורשים לשנות את שיטות־הפעולה של המחתרת, בהוראה מגבוה, היא ממשיכה לפעול בסיגנונה האישי, וגורמת בסוף להוצאתה להורג.

הם העדה השלישית בארץ — ואולי הם בעצם הישראלים האמיתיים. הם: חצי אשכנזים, חצי ספרדים. רונית אנטלר מספרת עליהם בסידרה זו: מי הם? עם מי הם מזדהים? איך זה השפיע על חייהם, אהבותיהם, טעמיהם וסיגנונם?

האשכרדים

מושג חדש נולד בעמודי „העולם הזה": „האשכרדים".
שם זה ניתן לעדה השלישית בציבור היהודי, שאיש אינו מדבר עליה.
מדברים על האשכנזים ועל הספרדים. על המילחמות ביניהם. על הפערים ביניהם. על הצורך בהבנה ובהתפייסות ביניהם.
אך יש בארץ עדה גדולה, ההולכת וגדלה, של מי שאינם אשכנזים ואינם ספרדים. ליתר דיוק: שהם כאלה וכאלה גם יחד. אותם שנולדו מ„נישואי־תערובת". האשכנזים־ספרדים, או הספרדים־אשכנזים. „אשכרדים" או „ספרנזים".
מיהם? לאן הם שייכים? עם מי הם מזדהים? האם הם שייכים לאחת משתי העדות, או לשתיהן, או אף לא לאחת מהן?
האם הם מהווים עדה שלישית בציבור היהודי־ישראלי, או אולי מהווים הם את הישראלים האמיתיים, חסרי־העדה?
האם הם תופעה שולית — או אולי מייצגים דווקא הם את עתיד המדינה והחברה הישראלית?
על כך ינסו הם עצמם להשיב בעמודים האלה — בסידרה השופכת בפעם הראשונה אור על חלק חשוב זה של הציבור הישראלי.
קוראי „העולם הזה" שהם „אשכרדים" מוזמנים לתרום לסידרה על־ידי שליחת זיכרונות, אנקדוטות, מחשבות ותמונות השייכים לנושא זה.

● יואל מרקוס

עיתונאי ביומון הארץ.
נולד בתורכיה. בן 54.
אביו נולד בווינה והתחנך בגרמניה. הגיע לאיסטנבול עם הוריו. הסב התמנה כרב הראשי של העדה האשכנזית בתורכיה.
אמו, לבנה־לונה, היתה ממישפחה עממית פשוטה של סוחרים, יהודי תורכיה.
הוריו התחתנו בתורכיה. הסבא והסבתא האשכנזיים לא אהבו — בלשון המעטה — את השידוך עם הספרדיה.
הוריו דיברו בבית צרפתית.
עד גיל 10 גדל בתורכיה. אז החליטו הוריו לשלוח אותו לארץ, עם עליית־הנוער. כאן נשלח לכפר־הנוער הדתי, ליד קיבוץ יגור.

כמה הם!

מנתוני השנתון הסטטיסטי של 1985 מתברר, כי 23.9 אחוז מכלל הזוגות שנישאו בשנה שעברה היו זוגות מעורבים.
דובר הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה, דויד נוימן, קובע כי נתוני הלישכה אינם כוללים חתנים או כלות ילידי־הארץ, אשר גם אביהם נולד בארץ, דור שני או יותר. לפיכך ברור ששיעור „נישואי־התערובת" בשנים האחרונות עולה על 25 אחוז מכלל הנישואין היהודיים, שכן לגבי הצברים־בני־צברים אין נתונים לגבי השתייכותם העדתית.
בני „נישואי־התערובת" הם העדה השלישית בארץ, עדת האשכרדים. זהו גזע מיוחד הקורא לעצמו „חצי־חצי".
בין השאר דיבר העולם הזה עם יואל מרקוס, חיים ברעם, אברהם כץ־עוז, דורית הופמן, חיים הנגבי, מירון בנבנישתי, חווה ארליכמן.
החבורה האשכרדית הזאת הגיבה על שאלת הזהות, התייחסה למוצא ההורים, סיפרה על הילדות, על עלבונות – אם היו – והציעה פיתרון לבעיית העדות בארץ.

כשהגיעה אמו כמה פעמים לביקור בארץ, אמרה לו תמיד שהיתה מאוד מרוצה אילו התחתן עם ספרדיה טובה. בחורה ממישפחה תורכית טובה. „היא לא ראתה בדימיון שלה ספרדיה ממקום אחר, חוץ מתורכיה, ורצתה למסור אותי לידיים טובות."
שער־ראשו לבן, עיניו שחורות, „עיניים עצובות של ספרדים," הוא אומר. גוון פניו כהה, נראה בעל חזות מיזרחית אצילית.
נשא את לאה, אשכנזיה, „המבשלת את הבמיה הכי טוב בעולם."

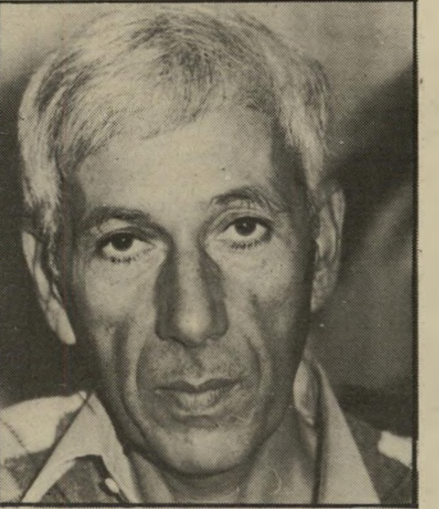
יואל מרקוס
אוסטריה + תורכיה

חיים ברעם
אוקראינה + מארוקו + סוריה

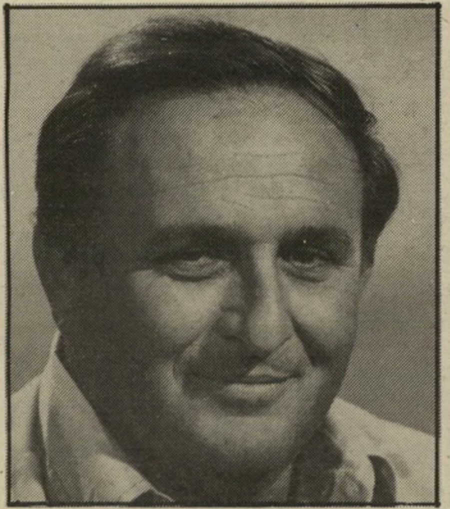
אברהם כץ־עוז
רוסיה + עיראק ועוד

● חיים ברעם

עיתונאי. בן 45.
אמו, גראציה, נולדה בביירות וגדלה ברובע המוסלמי בעיר העתיקה. אביה מוגרבי (מארוקאי), שנולד ביפו למישפחת אלקיים. אמה חלבית.
אביו, משה, שר־העבודה לשעבר, הגיע לארץ מאוקראינה.
נולד וגדל בירושלים.
בבית הוריו דיברו רק עברית.
אצל הסבתא מצד אמו דיברו ערבית.
המושג מישפחה קשור אצלו יותר בחלק הספרדי מאשר בחלק האשכנזי. „היה יותר נעים. לא היו צריכים להודיע מראש שמגיעים, ותמיד היה אוכל טוב מוכן."
גוון־עורו לבן, שערו שחור, עיניו כחולות. נראה אשכנזי לכל דבר.
גרוש משולה, אשכנזיה.

● אברהם כץ־עוז

סגן שר־החקלאות.
נולד בתל־אביב, בן 52.
אמו, ציונה טאג'יר, לימים החליפה את שמה לתג'ר, ממישפחת ישעיה הירושלמית, מישפחה מעורבת של בולגרים, תורכים ועיראקים.
אביו, מרדכי, ממישפחה רוסית, שעברה למצריים. אביו נולד במצריים. בבית אביו דיברו יידיש, התרבות היתה צרפתית וערבית.
כשהיה ילד, החליטו הוריו לדבר בבית רק עברית. וכך הפסיד את הספניולית, שדיברו בבית אמו, ואת היידיש, שדיברו בבית אביו.
שערו חום, עיניו כהות, גוון עורו בהיר. נראה צבר אשכנזי.
נשא את אילנה, אשכנזיה.

● דורית הופמן

ארכיטקטית.
נולדה בישראל, בת 32.
אמה, שרה כפרה, ילידת שכונת־מרמורק התימנית ברחובות.
אביה יליד צ'כוסלובקיה, הגיע לארץ עם אחיו אחרי מילחמת־העולם השניה. היה באושוויץ. הוריה התחתנו ועברו לגור בעיר־הייקים, נהריה.
גרושה מיוסי מיזרחי, אשכרדי. אמו מפתח־תיקווה, אביו ממישפחת מיזרחי מחברון.
לדורית שיער שחור עבות, עיניים שחורות גדולות, גוון־עורה כהה. נראית מיזרחית.

● חיים הנגבי

עיתונאי, מזכיר פרלמנטרי.
נולד בירושלים. בן 51.
אמו, ציונה לבית וייספיש, נולדה במאה־שערים. א"ט כהגדרתו — אשכנזיה טהורה.
אביו, מרדכי, נולד בחברון למישפחת באג'יו. סבו היה הרב הראשי הספרדי של חברון. ס"ט — ספרדי טהור.
בכל ילדותו זוכר שהאנשים היו מתבלבלים. ידעו שהוריו הם זוג מעורב, אך הרבה פעמים חשבו שהאמא ספרדיה והאבא אשכנזי. „אמא דיברה קצת ערבית וקצת לארינו. אבא דיבר יידיש וקצת רוסית, מלבד ערבית על בוריה, תורכית ואנגלית."
הנגבי גדל „בשכונה מעורבת פעמיים". בתפר שבין יהודים וערבים, ובמקום שיש גם ספרדים וגם אשכנזים.
שיער ראשו שחור, עיניו בגוון הזית, גוון־עורו חום כהה. נראה מיזרחי.
נשא את אילנה, אשכנזיה.

● מירון בנבנישתי

היסטוריון.
נולד בירושלים. בן 53.
אמו, לאה, נולדה בליטא, עלתה לארץ ב־1925.
אביו, דויד, נולד בסלוניקי, עלה לארץ ב־1913 כשבא ללמוד בסמינר למורים בירושלים.
נולד בשכונת גאולה בירושלים, גדל ברחביה, שכונה של אשכנזים. „אנחנו ספרדים לבנים."
בבית דיברו עברית. כשלא רצו שהילדים יבינו, דיברו צרפתית.
לא שמע בבית רומאנסות ספרדיות, ולא שירים רוסיים.
כשיצא בפעם הראשונה לספרד, אמר לו אביו: „אילו היה סבא בחיים, הוא לא היה מרשה שתסע לספרד. אנחנו החרמנו את ספרד." אביו לא הבין איך האשכנזים נוסעים לגרמניה, ותמיד היה אומר שזה מפני שהם אשכנזים.
גוון־עורו כהה, שיער ראשו תלתלים לבנים, עיניו כהות, נראה ספרדי ירושלמי.
נשא את שושנה, אשכנזיה.

● חווה ארליכמן

סטודנטית.
נולדה בישראל. בת 27.
אביה נולד בוורשה. בא לארץ בגיל 13, אחרי השואה, והתחנך בירושלים, אצל קרובי־מישפחה, מישפחת הדוקטור קורץ.
אמה, מזל לוי, נולדה בירושלים. הסבתא מצד אמה הגיעה מפרס. בגיל צעיר עברה מישפחת האם לחולון.
בבית מדברים רק עברית.
חווה שחורת־שיער, עיניים שחורות כהות, גוון־עורה כהה. נראית מיזרחית.
רווקה.

ילדות:

● **יואל מרקוס:** כילד אני זוכר שתמיד היו מזהירים אותי. כשהייתי הולך לבקר את הסבים האשכנזיים, אמא היתה אומרת לי שאזהר, כי האוכל שלהם נא. וכשהייתי הולך לבקר את הסבים הספרדיים, אבא היה אומר: „תיזהר מהאוכל שלהם, הוא מלא שמן."
סבא וסבתא האשכנזיים קיבלו את

דורית הופמן
תימן + צ'כוסלובקיה

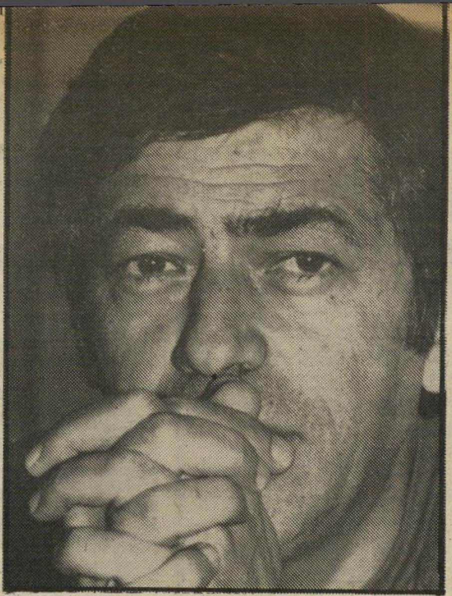

חיים הנגבי
מאה שערים + חברון

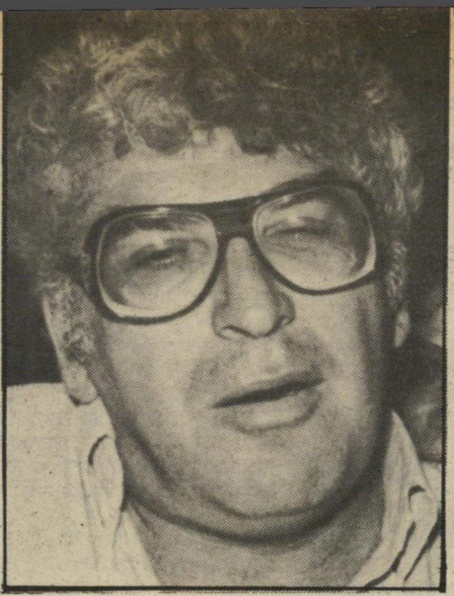

מירון בנבנישתי
ליטא + יוון

חווה ארליכמן
פרס + פולין

החתונה של אבא עם אשה ספרדיה בצורה קשה, ואפילו רעה. אני זוכר מישפט ביידיש, שהיה חוזר תמיד: „דר קליינר ספרדי איז קומן," (הספרדי הקטן בא) כשהייתי בא לבקר אותם.

את הצבע השחור שלי קיבלתי מ־אבי, דווקא. מאמי קיבלתי את העיניים העצובות והסנטימנטליות של הספר־דים.

כשהגעתי לארץ ונשלחתי לכפר־הנוער, לא הרגשתי את עצמי שונה מפני שהייתי ספרדי, אלא מפני שהייתי תורכי. הילדים ביקשו שאלמד אותם קללות בתורכית, וכולם למדו שאקמק פירושו „לחם" בתורכית.

● **חיים ברעם:** אני זוכר שכילד בכיתה ג' מילאתי שאלון בבית־הספר וכתבתי שאני ספרדי. המנהל שאל אותי למה כתבת ספרדי, ועניתי לו שהילד על פי ההלכה נקבע לפי האם.

עד גיל 14 הצגתי את עצמי כספ־רדי. הסיבה היתה פרוזאית. אהבתי את התפילות של הספרדים. הייתי הולך כל שבת עם האח של אמא שלי לבית־הכנסת. עכשיו אני אוהב יותר את הת־פילות של האשכנזים.

כילד הייתי הולך הרבה לבקר את הסבתא, אמא של אמא. קראו לה „אם עזרא". היא דיברה רק ערבית, ותמיד היה אצלה אוכל ואנשים. היתה קולה לנו גרעיני־אבטיח.

● **אברהם בין־עוז:** אני זוכר כ־ילד את הביקורים אצל הסבא הספרדי, שעישן נרגילה, חבש תרבוש ודיבר רק ערבית.

הסב היה מבין 66 המישפחות הראשונות שיסדו את אחוזת־בית. היה עובד־ציבור של העדה הספרדית.

בביתו, החלוצים היו בבחינת מוקצה.

בשבת היינו הולכים לבית־הכנסת, מקדשים על היין, ובערב, במוצאי־שבת, היינו מריחים תבלינים. כולם היו

יושבים רוב שעות היום על המירפסת ואוכלים מאראנצס — תפוחי־זהב.

במישפחה הסכימו שציונה תתחתן עם האשכנזי, אבל לא ראו בזה כבוד

גדול.

כילד אני זוכר שהוריי התנדבו לצ־בא הבריטי, ואותי שלחו לקיבוץ גיב־עת־השלושה. אמא היתה מגיעה מפעם

לפעם לבקר אותי בקיבוץ, וכל הילדים היו צוחקים ממני ואומרים שאמא שלי ערביה. למהז כי היא דיברה בהברות ספרדיות. ח' ו־ע' מודגשות. אני זוכר

מרקוס ואמו לונה
„הספרדי הקטן בא!"

ברעם
„עד גיל 14 הצגתי את עצמי כספרדי!"

בין־עוז ואמו במדי הצבא הבריטי
„הילדים אמרו שאמא שלי ערביה!"

שביקשתי ממנה להפסיק לדבר כך.

גדלתי כילד בחברה אשכנזית וב־תרבות אשכנזית, חוץ מהביקורים אצל הסבא הספרדי.

● **דורית הופמן:** נולדתי בנה־ריה, וכילדה אינני זוכרת כל אפליה על רקע עדתי. נולדתי וגדלתי וחייתי בחברה של ייקים, חברה אשכנזית טהורה.

את החגים והאירועים המישפחתיים היינו מבלים אצל הסבא והסבתא התי־מניים, במרמורק. הצד המיזרחי בבית היה יותר דומינאנטי. אני זוכרת ילדות בנהריה, בחברה אשכנזית לגמרי.

● **חיים הנגבי:** הילדות החבר־תית שלי היתה כולה עם אשכנזים. גן ילדים של אמהות עובדות, בית־ספר עממי, בית־הכרם, אפילו שהמנהל היה דויד בנבנישתי, בראייה לאחור זה היה בית־ספר אשכנזי. התנועה המאוחדת.

לעיתים תכופות שמעתי את הביטוי „פרענק", אבל תמיד בהקשרים שלי־ליים. כשהייתי בא לבית חבר, האמא, שהיתה מתרגזת עליו, היתה אומרת לו: „אתה מתנהג כמו פרענק פארך."

בבית הספר בירושלים, בתחילת ה־שנה, היו מעדכנים את יומן־הכיתה. כל תלמיד נתבע לציין, בקול, את שייכותו העדתית של האב. התשובה שלי, ספ־רדי, היתה מביכה אותי. היה לי שם

(המשך בעמוד 32)

הופמן
„את החגים ביליתי עם התימנים!"

הנגבי
„האשכנזים הטיפו לי יותר מוסר!"

בנבנישתי
„אני ספרדי לבן!"

(המשך מעמוד 31)

מישפחה שאף אחד לא היה יכול לבטא אותו במדוייק — באג'איו.

ההבדל בין ספרדים ואשכנזים ליווה אותי כל הילדות. שתי המישפחות, האשכנזית והספרדית, היו מובהקות מהדור הישן — האשכנזית — מיזרח־אירופית במראה, בדיבור ובמאכלים, ואותו דבר גם הספרדית. אופייני לשתי המישפחות היה שהזקנות דיברו עברית לגמרי רצוצה. ובשתי המישפחות לא נראה שהתאמצו להשתלט על העברית. דיברו בעברית עילגת. ובדרך כלל העדיפו את השפה האחרת — יידיש ולאדינו.

כילד אני זוכר את המישפחה הספרדית כיותר נינוחה, יותר סובלנית. יותר חופשית, אם אפשר להגיד כך. המישפחה האשכנזית היתה עצבנית יותר, כופה. כילד היה לי מודד קבוע איפה מטיפים לי יותר מוסר. לא היה מיקרה אצל האשכנזים שלא שאלו אותי למה אני לא חובש כיפה. ואצל הספרדים לא היה מיקרה כזה, אף־על־פי שסבא שלי היה רב מכובד ומנהיג־ציבור.

מרקוס בין הוריו

יהדות הולכת לפי האם, עדה – לפי האב

● **מירון בנבנישתי:** גדלתי ב־בית שבו גם האמא וגם האבא עבדו. בשכונה אשכנזית מובהקת.

אבי, דויד בנבנישתי, היה מנהל בית־הספר בית הכרם, ואמי אחות במיקצועה. בבית היתה אווירה של מורשת ספרדית. נולדתי בל"ג בעומר, ומכאן שמי. ינקתי בילדותי את שתי התרבויות. אמא דיברה רוסית, אבא דיבר לאדינו. היתה לי הזדמנות לספוג את שתי התרבויות. אני זוכר שכילד הייתי הולך עם אבא כל שבת לבית־הכנסת של יוצאי־סלוניקי.

● **חווה ארליכמן:** כילדה אני זוכרת שהיינו מבקרים אצל הסבתא. היתה לי רק סבתא אחת, הספרדיה, ואני זוכרת את האוכל שלה, את ביתה הפתוח.

גדלתי כמו כל ישראלית. בחולון, עיר שיש בה הרבה ספרדים והרבה אשכנזים והרבה אשכרדים. גדלתי בחברה ישראלית מעורבת, ללא אפליה או רי־גשי נחיתות.

עם איזה צד אתה מזדהה?

● **מרקוס:** הנושא הזה לא העסיק אותי מעולם. כששואלים אותי איזה חלק בי אשכנזי ואיזה חלק ספרדי, התשובות שלי הן תמיד בצד ההומור.

אני זוכר שכאשר הלכתי לרבנות, שאל אותי רשם־הנישואין מה עדתי. באופן הטיבעי ביותר אמרתי „ספרדי". הוא שאל איך מרקוס זה ספרדי, והסברתי לו שאמי תורכיה ואבי אשכנזי. רושם־הנישואין הסביר לי שהיהדות הולכת לפי האם, ועדה לפי האב. כך שבעיני הדת אני אשכנזי.

בשום שלב בחיי לא הרגשתי את העניין הזה של ספרדי או אשכנזי. לא היה לי מעולם שום יתרון, לא מהצד הזה ולא מהצד הזה.

הצד הספרדי שלי מתקומם נגד ה־שם „אשכרדים". למה האשכנזים בהת־חלה?

כשהתפוצצה פרשת סויסה, אמרתי לעצמי שכדאי לבדוק את הדברים לגופם. בלי ריעות קדומות. אילו היה שמו רבינוביץ, היו מתייחסים למעשיו בפחות חומרה?

אין לי שום טענות כלפי המוצא שלי.

● **ברעם:** אני נטול עדתיות. אין לי שום התייחסות עדתית לאנשים. אף פעם זה לא עלה על דעתי. יש לי חיבה מיוחדת לגוון העדתי שיש בארץ. ההז־דהות שלי היא תמיד פוליטית. לעולם לא עדתית.

יש אגדה, אצלנו במישפחה, שפעם גולדה מאיר אמרה משהו נגד הפרענ־קים בנוכחות אמא שלי. כשנודע לה שאמא ספרדיה, היא התנצלה ואמרה: „לא התכוונתי לאנשים תרבותיים כמוך."

אני לא יודע אם זה בגלל העלבון שגולדה העליבה את אמא, אבל כולנו בבית לא סבלנו אותה.

● **כץ־עוז:** הריב הזה של אשכנזים וספרדים מצחיק אותי. אין לי הז־דהות מיוחדת. אני לא יכול להיות אנ־טי־אשכנזי או אנטי־ספרדי. אני לועג למריבה הזו. אצל ילדיי, ההזדהות עם מישפחת תג'ר מאוד גדולה. הם שומ־עים הרבה סיפורים בבית על המישפחה הספרדית ועל מישפחות ספרדיות אחרות שהיו מחוברות אליה.

● **הופמן:** אני מזדהה עם שני ה־צדדים. אני בכלל לא מכירה את העניין הזה, מיזרחי או אשכנזי, מהבית. קיבל־תי במקביל את השפעת שני הצדדים.

מעולם לא הפריע לי בחיים שאני בת־תערובת. אדרבא, הייתי אפילו מתגאה בכך. בעיר של הייקים, תמיד אמרתי שאני חצי תימניה.

אני מגדירה את עצמי כחצי־חצי. חצי תימניה, חצי אשכנזיה. החצי התי־מני שלי הוא החוואיג' של החיים.

● **הנגבי:** הנטיה הטיבעית שלי מגיל קטן היא לעמוד לצד המוכה, או הנרכא. בחלוקה גסה, הנטיה שלי ה־ריגשית והרציונאלית היא לצד הספ־רדי.

אם אני צריך להגדיר את עצמי, אני יהודי מעורב, מתבולל. יהודי שהתבו־לל בסוציאליזם. ככל שהתבגרתי, העירוב הזה היה אצלי יותר הרמוני. ועם השנים, פחות ופחות מעורר בעיות.

● **בנבנישתי:** ההזדהות שלי היא עם החלק הספרדי, והיא באה מרצוני ומיוזמתי. היא ענתה לי על צרכים.

אני היסטוריון. אני שייך לשבט ה־ספרדי. אהבתי את הארצות שמיש־פחתי הספרדית באה מהם — ספרד, יוון וישראל. היה לי, כנראה, צורך להזדהות עם הצד הספרדי.

אני מגדיר את עצמי כאיש ים־תיכוני. אני זוכר שבנח"ל הייתי גאה שבמסעות ידעתי לשיר את כל הפיו־טים של בית־הכנסת הספרדי בעל־פה. גדלתי בתקופה שבה שללו את הגלות, את היידיש, אך לא את הלאדינו.

● **ארליכמן:** אני מזדהה עם שני הצדדים.

מהצד של אמא יש לי החום המיש־פחתי, בצורה שאני מקיימת אותו. ויש לי הזדהות עם אבא בדרך־החיים, ההתנהגות, ההשכלה והסיגנון. השילוב הזה של הוריי הביא לנו, הילדים, הרבה מוטיבאציה ללמוד ולהתקדם.

אני יודעת דבר אחד בפירוש. אני אוהבת את השם האשכנזי שלי. ואולי זה בעצם רצון להזדהות. אני אוהבת את הצליל האשכנזי. את העניין האשכנזי. הגורם הדומינאנטי אצלי הוא האשכ־נזי.

אני דומה לאבי, אומנם לא במראה החיצוני שלי. יש לי מראה מיזרחי, אני שחורה כמו אמי.

בסיכומו של דבר, אני די מרוצה מה־עירוב הזה. חזות ספרדית, שם אשכנזי. אני אוהבת את השילוב הזה שבי.

מי לובש את המיכנסיים בבית האשכרדי?

● **מרקוס:** בכל הקשור לשילטון הגבר או האשה בבית, קשה לי לזכור. מגיל צעיר לא הייתי בבית ובמיסגרת מישפחתית.

● **ברעם:** אמא תמיד אמרה שה־אידיאל הוא אשה ספרדיה ובעל אשכ־נזי. אשה ספרדיה לא דוחפת, ויש לה טאקט. ובעל אשכנזי פירושו לא אלים ולא שתלטן.

אני חושב שהמישפט הזה היה מופ־נם אצלי. אפילו היום יש לי התחושה הריגשית שאשה ספרדיה עדיפה באיז־שהו מקום. זה עניין לגמרי ריגשי, ולא רציונאלי.

● **כץ־עוז:** היחס של הספרדי לאשה הוא יחס של כבוד והערכה. הספרדי הטהור נותן לאשה חופש, עם גבולות מסויימים. שתישאר בבית, ושלא תתערב בעסקים. אצל הספרדי הפתיחות לאשה הרבה יותר גדולה. האשכנזי תמיד הולך קדימה והאשה אחריו. הספרדי מהדור הישן ילך תמיד אנגז'ה עם אשתו. הוא גאה בה.

אצל החלוצים, אחר־כך, המסר היה שיוויון. אבל אני חושב שהתפתחו בעניין הזה מצוקות מופנמות. אני חושב שהיום הליברליזם כלפי האשה אצל האשכנזי הוא יותר עניין של אידיאולוגיה להתהדר בה. הספרדי מעולם לא התהדר בליברליזם, הוא היה פשוט יותר ליברלי.

הנשים הספרדיות, לדעתי, יותר יפות מהאשכנזיות.

● **הופמן:** אבא שלי יותר ליברלי ויותר פתוח, למשל, מאבא של בעלי לשעבר, שהוא ספרדי. אבא נתן לאמא לעשות מה שהיא רוצה. והיא, כאשה ספרדיה, פינקה אותו.

אני יכולה לומר שאבא שלי התנהג לאמא שלי אחרת מאשר אבא של בעלי לאשתו.

● **הנגבי:** כשאני מביט במישפ־חות שבהן גדלתי, אין שום יסוד להנחה המקובלת שהאשה הספרדיה יותר מדו־כאת מאשר האשה האשכנזיה. אבל מהנסיון שלי, מעמדה של האשה הספ־רדיה בבית ובמישפחה הוא יותר איתן ויותר מכובד מאשר במישפחה האשכ־נזית.

אני מדבר על המישפחות מהדור הישן. גם פה וגם פה האשה יושבת בית. גם פה וגם פה האשה אינה מועמדת ללימודים ולהשכלה.

● **בנבנישתי:** אני זוכר את אמא ואת אבא תמיד עובדים. אבל את גישת הספרדים לנשים ראיתי בבית הדודים הספרדיים. כל הדודות ישבו בבית, בישלו, גידלו את הילדים. נשים חזקות, שולטות בבית, וזה תלוי באופי האשה.

החברה המיזרחית מאפשרת או מתירה לאשה, שהיא בעלת אופי חזק, להיות דומינאנטית בבית.

אבל אני זוכר שתמיד אבא היה הולך לעשות שוק. גם היום, כשהוא כבר בן 91, הוא ממשיך ללכת לשוק. הנימוק שלו הוא שבשר ודגים זה יותר מדי רציני מכדי שהנשים תקנינה לבד.

● **ארליכמן:** קשה לי להגדיר את העניין הזה של שילטון האשה או הגבר בבית. היחסים בין הוריי הדדיים. כולם עובדים מחוץ לבית ובבית. אמא מבשלת, ואבא עוזר בנקיון־הבית. העבודה מתחלקת בין שניהם, ובינינו הילדים.

(המשך מעמוד 17)

רד־הבריאות של ברית־המועצות. דוגמה טובה למדינת ישראל.

לפענח מיכתבים

רישומים רפואיים בארץ פגומים גם מהסיבה הבאה:

כאשר חולה במחלקה מת, מייד נסגרות דלתות חדרו של מנהל־המחלקה או סגנו, והצוות הבכיר של המחלקה „מתיישב" על גליון החולה. מכניסים שי־נויים, תיקונים בכל עמודי מה־לך הטיפול כדי להראות שה־טיפול היה נכון, האבחנות היו בזמן, הבדיקות נעשו כהלכה.

מפעם לפעם מזמינים לחדר רופא צעיר שהשתתף בכתיבת גליון החולה ומכתיבים לו את השינויים שעליו להכניס בכתב־ידו.

● הרופאים בכל החוליות של מע־רכת הבריאות אינם מקבלים אינפור־מציה נכונה על מהלך מחלתו של החולה ועל הטיפול שהוא מקבל. בדרך כלל המיכתבים המתקבלים בבית־החולים מהרופא המטפל, אם לא נזרקים מייד לפח — לכל היותר הם מצורפים באופן פורמאלי לגליונו של החולה, בלא להתעניין בהם.

לפעמים נאלצים בכל זאת לקרוא את המיכתבים הללו. כל הצוות הרפואי מתיישב סביב השולחן ומנסה לפענח מיכתב. לעיתים קרובות שומעים: „למה הוא התכוון פה, כאשר כתב את המישפט הזה?" או „מהי משמעות המילה הזאת?" „תרגום" המיכתב גוזל זמן רב מהרופאים, ולא תמיד מצליחים לפרש את כל תוכנו.

● בדיקות המעבדות שנעשות מחוץ לכתלי בית־החולים לא מתקב־לות בבית־החולים מאותה הסיבה ומתבצעות שנית — דבר שעולה כפליים, דורש זמן נוסף, ומעכב אבחנה וטיפול.

● **החולים, המקבלים מיכ־תבי־שחרור, לא יודעים לקרוא אותם, לא מקבלים בזמן את הטיפול הנכון שהומלץ להם, מבזבזים זמן רב כדי למצוא מישהו היכול „לתרגם" את הוראות־הטיפול שעליהם לקבל עם שיחרורם מבית־החולים.**

● בבית־החולים עצמו, כתוצאה מזה שרופא כותב הוראות־טיפול לאחות כפי שתרנגול משרבט ברגלו, הרבה טיפולים לא מתבצעים בזמן הנכון, אם בכלל, או מתבצעים בצורה מוטעית. כתוצאה מכך שהאחות, המדווחת על שינוים המתרחשים בחולה, כותבת גם היא בכתב־חרטומים, לעיתים קרובות לא נעשות אבחנות בזמן ולא מתגלה מייד החמרה במצב החולה.

לעיתים יש טעויות במינון התרופה. ולא רק במינון — אלא גם בסוג התרופה.

החולים מקבלים תרופה אחרת לגמרי או מינון אחר לגמרי — דבר היכול לגרום נזק רב. למשל, חולה אחת קיבלה במשך חודש וחצי מינון של הידרוקורטיזון גדול פי ארבעה, מפני שרופא כתב בהוראה לאחות „כדור אחד כפול 4" וכל הצוות לא שם לב, ולא ידע שישנם כדורים של 20 מיליגרם ושל 5 מיליגרם.

במקום כדור של 5 מיליגרם קיבלה החולה כדור של 20 מיליגרם, וכתוצאה מהמינון המוגזם הזה נפגעו המעיים ונאלצו לכרות לה את המעיים.

כתב־יד סכיזופרני

הבאתי כאן דוגמות אחדות של רישומים רפואיים מכל שלבי הטיפול בחולה (ראה עמודים 16–17). עליי להדגיש שלא בחרתי ב־מיוחד במיסמכים אלה, אלא החלטתי לקחת אותם כפי שהם, וכל אחד מהמיסמכים הוא טיפוסי לכל חוליה רפואית, ולא מהווה יוצא־דופן.

איזה מין טיפול יכול לקבל אדם בעזרת הרישומים האלה? איזו יעילות בעבודה יכול להיות כאשר צריכים לקרוא את אותם רישומים? איזה שגיאות נוראיות יכולות לקרות כתוצאה מהם?

כדוגמה להשוואה הצגתי שני מיס־מכים רפואיים שנלקחו מגליון רפואי בחו"ל. הם לא נלקחו ממאמרים, אלא מגליון רגיל, כפי שמתנהל בכל בית־חולים בגרמניה ובאנגליה.

לא צריכים להיות גרפולוג כדי לקבוע אבחנה קשה לכל הגוף הרפואי בארץ מקריאת רישומים אלה.

רישומים אלה הם כתב־היד של מערכת הבריאות בארץ. כתב־יד זה מאפשר להבחין במחלה סכיזופרנית של מערכת הבריאות כולה: פיצול־אישיות, פיזור־המחשבה, אי־יכולת להתרכז במטרה — שהיא היא טיפול בחולה.

כדי לשנות את המצב יש לטפל בצורה דחופה ויעילה במחלה. הטיפול אינו דורש ממון אלא רק שינויים מינהליים ומהפך בהלך המחשבה.

מהפך מחשבתי יש להשיג בדרך הסברה, חינוך ולימוד הצוותות הרפו־איים הקיימים בבתי־חולים וסטודנטים לרפואה ובבתי־ספר סיעודיים.

ואלה הם המהלכים האדמיניסטר־טיביים המומלצים:

● **לעבור להדפסה של כל המיסמכים הרפואיים. לצורך**

מבקש־אישור פייגין (1971)

דוגמה טובה למדינת ישראל

זה יש להקציב לכל יחידה רפואית מזכירה רפואית שת־נהל את הדפסת הגליונות וה־מיסמכים.

● להנהיג ביקורת קפדנית על ניהול המיסמכים בתוך בתי־החולים ובתוך המירפאות על־ידי הנהלת בית־החולים ומישרד־הבריאות.

● המיסמכים המודפסים צריכים לצאת ביחד עם החולה ביום יציאתו מבית־החולים.

● **אני פונה לחולים וממליץ להם לא לקבל מיסמכים מרופא באופן שהוא מקבל אותם היום, ולא רק בגלל צורת הכתיבה, שהיא לכשעצמה מעליבה, אלא כדי שהחולה יוכל לקבל טיפול טוב יותר, יעיל יותר, זול יותר ובריא יותר.**

מרים בנימיני

מזל החודש: מאזניים

מה מגלה האופק העולה

את מי שנולד בשעה שהמזל העולה היה במאזניים, אפשר לכנות בר־מזל. מזלו קשור בסימפטיה שהוא מעורר בלב האנשים. אי־אפשר שלא ליהנות בחברתו, הוא מתחבב על כולם ומייד. חוש־ההומור, ההופעה ה־מושכת וכן רצונו לחיות בשלום עם כל אחד הופכים אותו לאדם פופולארי ומבוקש.

רבים אינם יודעים את השעה שבה הם נולדו, אבל אותה החביבות והקסם המיי־חדים את בעלי אופק מאזניים משאר המ־זלות יכולים לתת מושג על השעה.

אי־אפשר לטעות. זהו סוג מיוחד במינו, ואם רוצים לראות אם זו לא חביבות מזוייפת, אפשר אפילו לעשות נסיון – ומי שלא עומד בו אינו נכלל בקטגוריה זו. נסו להרגיז, להכעיס או לפגוע בזה שנולד בשעת מאזניים, והתגובה לעולם לא תהיה של כעס, תוקפנות, התפרצות ורצון לנקום או להרע. להיפך. הוא ינסה לפייס, לוותר על רצונו, להרגיע, לשמור על היחסים ולא לנתקס. הוא יאמר את דעתו, הוא אינו מן הפחדנים,

אבל לא יוכל לסבול אווירה של כעס, מרירות ועויינות. לכן, גם אם הוא נפגע – הוא יבלע זאת, וינסה להחזיר את היחסים למצב מאוזן כפי שמחזירים את המאזניים למצב מאוזן, לאחר שהשתמשו בהם.

ובכל זאת, למי שאינו בטוח בדיוק ויודע רק בערך מתי הוא נולד, ניתנת כאן טבלה שמראה את השעה המשוערת. זו אינה טבלה מדוייקת, היא רק נותנת מושג לגבי האופק העולה. כדי להגיע לדיוק מירבי יש להיעזר בטבלאות שמופיעות בספרים שבהם משתמשים האסטרולוגים.

הוא מאוד יפה, בעל קסם, נועם וחן, ואפילו אם אינו ניחן בתווים הקלסיים המוסכמים על כולם כיפים, הופעתו מושכת תשומת־לב, והרושם שהוא משאיר הוא של אדם נאה.

הוא גבוה ותמיר בצעירותו, אך עם השנים והגיל הוא נוטה להשמין. ואם הוא לא נזהר, הוא יכול להיות ממש שמן ועגול.

ראשו של בעל האופק במאזניים מעוצב יפה, תווי־הפנים עדינים ויפים. הפנים עצמם סגלגלות (אליפטיות) יש להם מראה רגיל, אין תווים המייחדים אותו. העור ענוג, רך וקטיפתי, כולו כאילו מרופד ומעורר את הרצון לגעת בו וללטפו.

השפתיים כמו בציורים. השפה העליונה קצרה והשיניים יפות ותואמות. השיער נוטה להיות מתולתל. פירקי־הידים וכן הקרסוליים דקים ועדינים. כפות־הידיים, האצבעות והציפורניים מעוצבות בצורה עדינה ויפה. הליכתו קלה ומלאת־חיים. גם בלכתו לעבודה הוא מעורר את הרושם

המזל	השעה	האופק עולה
מאזניים	06־04 בוקר	מאזניים
עקרב	08־06 בוקר	מאזניים
קשת	10־08 בוקר	מאזניים
גדי	12־10 בוקר	מאזניים
דלי	14־12 צהריים	מאזניים
דגים	16־14 אחה"צ	מאזניים
טלה	18־16 אחה"צ	מאזניים
שור	20־18 ערב	מאזניים
תאומים	22־20 ערב	מאזניים
סרטן	24־22 ערב	מאזניים
אריה	02־24 לילה	מאזניים
בתולה	04־02 בוקר	מאזניים

שהוא הולך למסיבת ריקודים.

הוא מוקסם במידה שווה מגברים ומנשים, ואינו מראה חיבה מיוחדת למין שלו. הוא מאוד חינני, חמוד ופלרטן, אך כל זאת בטעם, אינו עובר את גבול הטעם הטוב.

הוא חייב לומר את המילה האחרונה, על כך הוא מתעקש ואינו מוותר. יש לו טבע של שופט, ואנשים מעלים את בעיותיהם לפניו כשהם מוצאים אוזן קשבת. הוא אוהב לפתור את בעיותיהם של האחרים, אך אינו מוכן שיתערבו בבעיותיו הוא. מעטים מאוד יהוו שותפים להתלבטויותיו ויידעו מהן חולשותיו, היסוסיו וחרדותיו.

לרוב הוא אינו מצטיין בכישרון לבישול, אבל בעל אופק מאזניים הוא המארח הטוב ביותר. גם אם יש ברשותו רק לחם צר ומים־לחץ, הוא יתן את ההרגשה כאילו סועדים אצלו סעודת־מלכים. קולו רך ומלודי, ונעים להקשיב לו.

יש לשים לב למזל שבו ממוקמת וונוס, שליטת מזל מאזניים. אם מיקומה טוב, זה ישפיע על אופיה, ההופעה שלה, הקומה והמישקל. מיקומם של יופיטר וסטורן יכולים גם הם להשפיע על גוף גדול או קטן מימדים.

יש לשים לב אם יש כוכבים בבית הראשון או בקירבת האופק.

שמש – בבית ראשון: זקוף קומה.
ירח – חינני, מקסים ושקוע במחשבות.
מרקורי – מראה צעיר, נאה, זריז ורזה.
ונוס – גבה־קומה ויש לו גומות־חן.
מרס ־ גוון השיער אדום, והוא כולו מרץ, שימחת־חיים וחוצפה.
יופיטר – גבוה, ולאחר גיל 28 אף מתחיל להשמין.
סטורן – גבה קומה, בעל מצח גבוה, רזה וזריז.
אוראנוס ־ חזק ובוטח.
נפטון – גבוה, יפה מאוד, בעל עיניים כחולות או קורנות בהירות.
פלוטו – פנים חיוורות, הבעה קרירה שאינה מגלה מה מתרחש בקירבו, לרוב נוטה להיות בעל הומור סרקאסטי, פוגע בדבריו, משאיר רושם שהוא תמים וחסר־כוונות.

הוא מאוד יפה, בעל קסם, נועם וחן, שיערו מתולתל, קולו רך ומלודי, פניו סגלגלות, עורו ענוג, רך וקטיפתי

בשבוע הקרוב שוב תהיו מתוחים ונוטים להתעצבן ולהתפרץ. אנשים בסביבה ינסו לפגוע בנקודות היותר רגישות, וזה יגרום לחו־סר מנוחה. השבוע הק־רוב נראה מסוכן בעיקר בכל הקשור לתאונות־דרכים. מתוך תקופה שהיא יחסית שקטה, השבוע הזה הוא יוצא דופן, אבל דווקא זו הסיבה שצריך להשגיח יותר מתמיד. אתם נו־טים לזלזל בסכנות. ידידים עלולים לאכזב, בייחוד אל תסמכו עליהם בעניינים סודיים.

* * *

מצב הרוח וההרגשה הכללית אינם טובים בימים אלה, העבודה הופכת להיות מכבידה וחוזרת על עצמה, ואינ־כם מצליחים להתפנות לעיסוקים שמהם אתם נהנים. הבריאות אינה טובה, מחלות ישנות שוב מזכירות את עצמן, אל תקחו על עצמכם יו־תר ממה שאתם מסוג־לים לבצע. המצב הכס־פי ישתפר מעט, אולם לזמן קצר, וזו לא סיבה ולא הזמן לביזבוזים או כניסה להוצאות לטווח־רחוק. אנשים שונים ירצו להזיק לכם.

* * *

בזמן האחרון אתם שוב יותר מקובלים ומבוקשים בחברה, היחסים עם הסביבה משתפרים ובעבודה א־תם זוכים ליתר הערכה. מחשבות על נסיעה ל־חו"ל עולות שוב על הפרק, בחודש הקרוב חלק מכם יוכלו לבצע זאת. אחרים יזכו לבי־קור מחו"ל או להפתעה מאוד לא צפוייה, ש־תגיע מארץ אחרת. ב־קרוב מאוד תהיה לכם הזדמנות להחליט על השתלמות בתחום לימודים חדש. ה־8, ה־13 וה־14 יהיו קשים.

ב־8 וב־9 בחודש צפויות בעיות במקום העבודה, זה לא בגלל מישהו אלא בגלל העבודה עצמה, שתדרוש מכם להקדיש יותר זמן מתמיד. יתכן שתתעו־רר בעיה שאי־אפשר לדחות את פיתרונה לז־מן אחר. אין ספק – תצ־ליחו להתגבר על כל הקושי, אלא שתהיו עיי־פים מאוד מהמאמץ. ב־11 עד ה־13 בחודש אתם נוטים שלא להר־גיש טוב, ביחוד בכל מה שקשור לאיזור הבטן ומחזור הדם. הופעתכם – מושכת.

* * *

בשבוע הקרוב אתם מתכוננים להיפגש עם אנשים חדשים ולהרבות בנסיעות. באופן כללי התקופה נוחה ל־עניינים מסוג זה, אך בשבוע הקרוב צפויות לא מעט סכנות שיש להתחשב בהן. יש נטיה חזקה להיפגע מתאונות ועוד יותר מסוכן שבן־הזוג, חבר או שותף לעבודה יהיו הנהגים. הזדמנויות לפתוח בק־שרים חדשים לא יח־סרו השבוע. אם אפשר – תמתנו את ה־התלהבות. הורים – השגיחו טוב על ילדכם.

* * *

עניינים כספיים שהטרידו אתכם לאחרונה כבר אינם מהווים מקור לדאגה. השבוע תוכלו לחשוב על דרך חדשה לטפל בכספים, וכדאי שתחשבו לבד, ללא יועצים – אין איש כמותכם שימצא רעיו־נות נכונים וטובים. במ־קום העבודה מתחילה תקופה לא קלה, אבל חשובה, אתם תצטרכו לקחת יוזמה ולהציע שינויים וחידושים שע־ליהם חשבתם כבר מזמן. מבחינה רפואית זה אינו שבוע נוח. הקפידו על תזונה נכונה.

השבוע תהיו יותר רגועים. הדאגות ומצב־הרוח הירוד מתחילים לחלוף ובחודש הקרוב תמצאו את עצ־מכם מוקפים בחברים ישנים וחדשים, והב־דידות שממנה סבלתם בזמן האחרון תחלוף. דרישות מצד בני־מיש־פחה אינן הגיוניות, ולא תוכלו להיענות להן, הפעם זה חשוב שתהיו תקיפים והחלטיים יו־תר ותעמידו אותם במ־קומם הנכון. היכרויות חדשות מבטיחות הרבה, ותיקוות גדולות יותר מתעוררות.

* * *

זו אינה תקופה קלה לכם, ביחוד בגלל ה־הרגשה המכבידה. אתם חשים עצב ובדידות, וזה לא מפני שאינכם מוקפים באנשים אלא שאין לכם סבלנות לא־חרים. חוסר מרץ אינו נותן לכם לפעול בקצב הרגיל וגם גורם למצב־רוח אפור ומדכא. זו רק תקופה והיא תעבור. רצוי שתהיו זהירים ב־דרכים, יש סכנה מתאו־נות, גם מפיגועים ואפי־לו מאנשים זרים. בנות עקרב – היו זהי־רות ביותר, בעיקר ב־9, ב־10 וב־11 בחודש.

* * *

ה־8 וה־9 בחודש אינם מתאימים לנסיעות, לפגישות עבודה או לראיונות. גם אם התכוננתם לשיחת שתב־היר אי־הבנה שהיתה, ימים אלה עוד יגבירו אותה – המתינו לשבוע הבא כדי לבצע את כל הדברים מהסוג הזה. ב־10 בחודש תגיע ידיעה משמחת בענייני כס־פים, יתכן שנפתח פתח לצאת מהבעיות ה־עיקריות שהציקו בחו־דשים האחרונים. ה־14 וה־15 בחודש מאוד לא נוחים, ואתם עלולים להרגיש לא טוב.

ב־9 וב־10 בחודש תהיו עייפים ומחוסרי־מרץ, ודווקא אז יש כל הסיכויים שתגיעו לעימות עם הבוס או עם מישהו אחר שיש לו הש־פעה במקום שבו אתם עובדים. זה לא הזמן להילחם על עקרונות, אפילו אם אתם צוד־קים, בינתיים תקשיבו למה שיש לו לומר, ואת דעתכם תאמרו בשבוע אחר. בעניינים כספיים כדאי שתהיו זהירים, אתם נוטים להוציא מעבר לאפשרויות. שי־חות עם בן־הזוג חשובות מאוד בימים אלה.

* * *

הבעיות העיקריות הצפויות השבוע קשורות למעמדכם בעבודה. למעשה, מצאתם את הכיוון הנכון, אבל ה־שבוע אתם עלולים לומר מילה או לעשות מעשה שיכול לעכב את כל התוכניות. ה־9 וה־10 בחודש יהיו מאוד מעייפים, אך לאחר מכן תרגישו יותר טוב. נסי־עות יכולות להיות מ־סוכנות – אם לא פגיעה בתאונה, לפחות נזק ל־מכונית, שיכול לעלות ביוקר. בענייני הלב צפויה הפתעה מבלי שמישהו חשב על כך.

* * *

ב־8 בחודש יתגלה לכם מידע חשוב בקשר למישהו שמנסה לחתור תחתיכם במקום הע־בודה – דעו שכל החודש הקרוב תצטרכו להיות זהירים בקשר לאנשים שבהם אתם נותנים אמון, ומדובר גם בענ־יינים אחרים. מה־11 עד ה־13 אתם עלולים לא להרגיש טוב, בין כה וכה בתקופה האחרונה אינכם חזקים ולא ברי־אים, תצטרכו להשגיח על עצמכם ולא לבצע מאמצים שלהם אינכם רגילים. בשטח חיי הרגש – תיתכן פגישה.

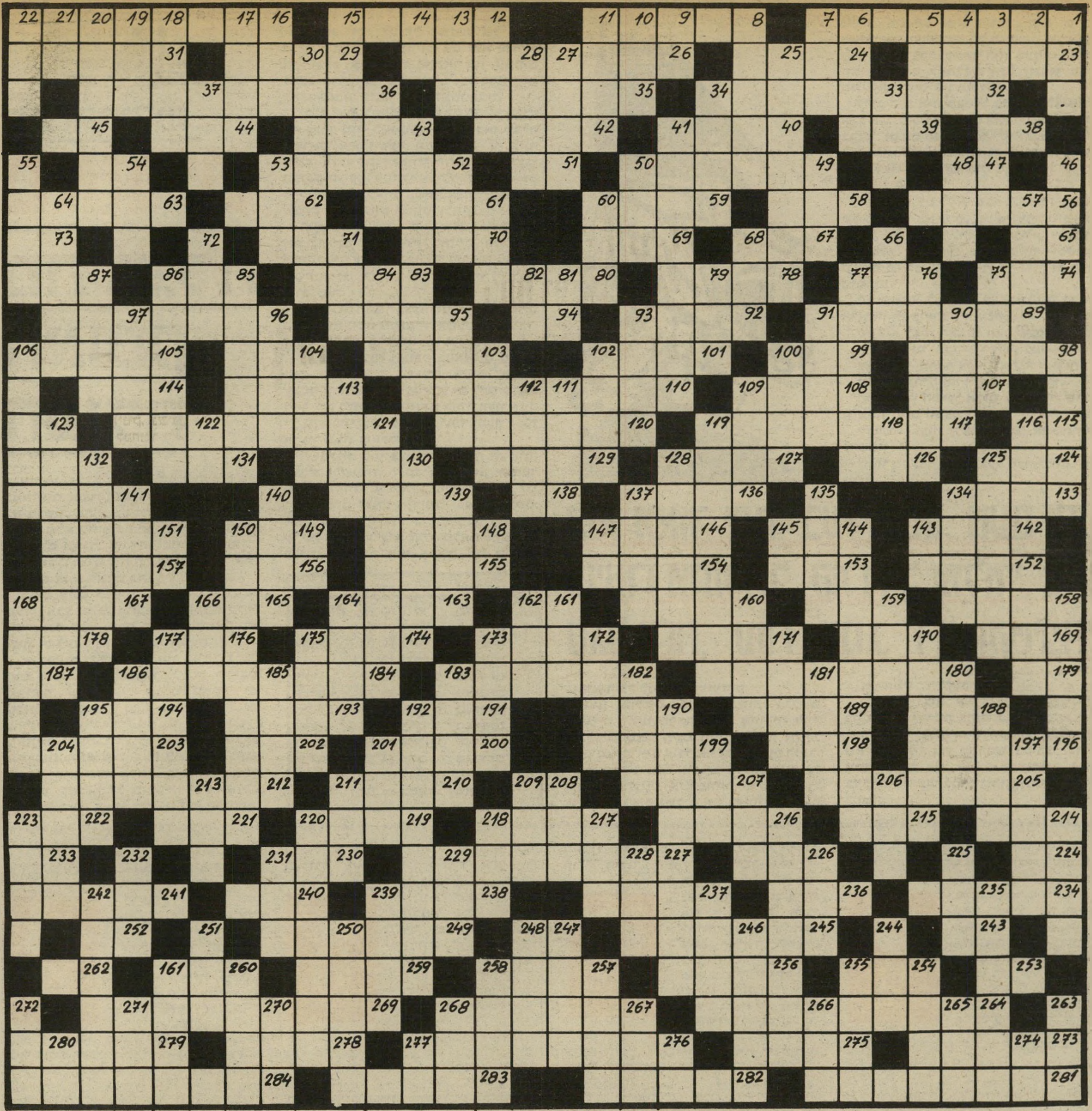

תשבץ ענק

מאת **אבנר יריב**

מאוזן: 1. קבוץ בגליל (3, 5); 8. ארץ לידה; 12. שמו של וגנר; 16. בדרום סיני (4, 4); 23. מזור; 24. בדוק הנתונים; 26. תפילה ביום־הכיפורים (4,4); 29. בתשלובת פולגת; 31. פרוק השלם; 32. תנועת אלקטרונים (4,5); 35. ירכין אותה; 36. מתכנן מיבנים (4,5); 38. משותף ליהודים ולערבים; 39. עוף דורס; 40. אזרח עוץ; 42. שאיפה; 43. מקדים למכונית; 44. שפוך; 45. סמיך ממים; 47. משותף לנסתר ולרוחמה; 49. מנהיג יהודי אמריקאי; 51. נשאר עד למחרת; 52. כדאי שזכוכית זו תהיה ורודה; 54. ....., צו לצו; 56. הבטן של המדינה; 58. לחפש עם השכמה; 59. קבילה בבית־המשפט; 61. בקידמת המקרן; 62. פרח כמו צבעון; 63. קרן שהתמוטטה; 65. קשה כספחת; 67. סרט — מצויין; 69. מפקד חטיבה; 70. עיקר פרנסתה של המרחלת; 71. אריה צרח; 73. חרמון; 74. ח"כ יפה־תואר וצח־לשון; 76. המקומיים טוענים שיש 87 ימים כאלה; 78. קומונה; 80. נולדת כל ירח; 83. צוק ליד טבריה; 85. שמו הפרטי של אנך־אמון; 87. אואזיס במדבר; 89. אפילו מוות לא יעצור בעדו; 92. שיפר; 94. נשלם; 5. עיט אצל מאפו; 96. אתר־טיולים סמוך לצפת (4,3); 98. חבורת סוד; 99. על גדותיו נלחמו בשתי מלחמות־עולם; 101. נחל אכזב; 103. פיתה תימנית; 104. הככר — ככר; 105. מרופש; 107. המפתחות בפנים; 108. בור כרה....; 109. מה היא זוכרת? (3, 5); 113. משותף לממשלת איטליה ולקולנוע בצרפת; 114. אבי הצוללת; 115. קנטון בשוויצריה; 117. קו מנחה (2, 6); 120. על הר זה על תבנה ביתך (2, 4); 121. פרקליטה (4, 4); 123. קול חוזר; 124. משענת לראש הנערה; 126. כדין; 127. החזיק אחריו; 129. סופר שאינו כותב; 130. מעון; 131. הווה שחלף; 132. אציל; 133. איכלוס מחדש במקום אוכלוסיה קיימת; 136. בחלומו של הקבצן; 138. צד אחד; 139. אזר; 141. ידידה לספחת; 142. פועלו של הנודניק; 144. השסי שלנו; 146. חלל; 148. רם; 149. ארגוב; 151. אחו מזין; 152. סביון על הכרמל; 153. חבורה ייצוגית; 154. בין האב לדלת; 155. שור כעסן; 156. שיר־לכת; 157. לסיגריה שני צדדים, בצד אחד אש; 158. אבי אבות המוכים; 159. אבן יקרה; 160. זוהמה; 161. הירח בשמים; 163. באביה־סונסטה ובקיסריה; 165. תיטול; 167. איטלקיה עם עיני חתול ופה גדול; 169. פצח בשיר; 170. דג משה רבנו; 171. גמיעה; 172. אחד תרגום ואחד...; 174. בין עפולה למגידו; 176. בגליל; 178. טלפון אפריקאי; 179. כן, בגרמנית; 180. במבואות ירושלים (4, 4); 182. רומני, דבר...; 184. מעופות שחוטים ועד פירות העונה (5,3); 187. הימאי הראשון; 188. מונע בדלק נוזלי; 189. לא חכם גדול; 190. גורל לא סימפטי; 191. שעם; 193. גב' לנון; 194. שחל;

195. משותף לכדור־סל ולשירה; 198. קישט; 199. היאך; 200. בנו של ערבי; 202. הצדעה באוויר; 203. הכיר את אלוהיו; 205. מחזאי של פעם; 207. קצין תהיה אס?; 208. בן זוגו של הסדר; 210. שם; 212. עיר נמל (באנגליה, וגם בארצות־הברית); 214. חדוה; 215. אחז חזק; 216. מטורף רומאי; 217. אויב מאחור; 219. משותף לדואר ולעוני; 221. חלפן; 222. חוט מתכת; 224. פרא; 226. קצר־קומה ושמנמן; 227. איחוד מאוחד בעמק־חפר (4,4); 230. שלומיאל תנ"כי; 233. אחרי שני קווים; 234. גאוותנית; 236. שרה שיר שמח; 237. הירדן במזרח; 238. שוזר שירים; 240. פנים; 241. חצר מצוייר; 243. בן נח; 245. בסיס עורפי לשמשון; 247. לא כל כד שמן יצלח; 249. ברומא קראו לה דיאנה וכך קראו לה ביוון; 252. עמד בראש רשת הריגול במצרים; 253. נעלם; 254. מכרה זיפזיף; 256. נמשלת למרירות; 257. זוכה בנתח לאחר הלוית המת; 259. משותף לדבורה ולנוכל; 260. מדון; 262. לא ימלא את הכנרת בקיץ; 264. בירת הקטיושות (5,4); 267. לפני בוא החורש (3,3); 269. שר האוצר לאחר הרוטציה? (5,4); 273. בן לשכנים עויינים בעבר הרחוק; 275. משותף למטבח הונגרי ולאנגלים; 276. אנשי גולני וגבעתי (4,4); 278. תולעים חוגגים בפרי כזה; 279. צפור; 281. משכן האלים; 282. אם נתחיל בתינוק, נשיג?; 283. סיפורי סבתא; 284. משותף למחזמר ולנפט.

מאונך: 1. נזר; 2. שור; 3. שוקולד; 4. הפרע; 5. ברור; 6. המשיל על אטד; 7. עוף לילי; 8. כל שוטה; 9. צר; 10. מאמין; 11. מפל להסקה; 12. פסל; 13. יהודי קשה הבנה; 14. אחות הכפית; 15. מראשי ההגנה, נהרג בתאונה (2, 3); 16. אנתרופולוגית; 17. רק המפריסה כשרה; 19. ממגרעות כביש גהה; 19. משורר אנגלי; 20. קונדיטוריה תל־אביבית; 21. רקב; 22. הר קדוש; 25. אצל השכן תמיד (4,3); 27. בנימין זאב הראשון; 28. מיכל־תה; 30. קיבוץ בשומרון (2, 5); 33. מעך; 34. לוחם באריות; 36. עומד לבוא; 37. שוק תורכי; 41. בלי מציאה; 43. אחד מספרי המשנה (4, 4); 46. הזדווגות; 48. ליד הקמיצה; 49. בקצה הזרוע; 50. עולה באף; 52. שי לזוכה; 53. טבח; 54. נמדד ברציבלים; 55. שארית; 57. נסיך הזמר; 60. מס; 61. עשר בריבוע; 64. אזור הררי במרכז הארץ; 66. הוסיף; 68. פליטה רותחת; 71. ... יפול; 72. שער; 75. חיסול חשבונות; 76. דומה במחירו (3,3); 77. אציל גרמני וראש־ממשלה; 79. זכות הנשמרת לחזקים; 81. שאירה; 82. ישן; 84. אחי השר; 85. עבודת האחזקה של מיתקן; 86. פרסום; 87. דעיכה איטית, ירידה בכושר; 90. רבותינו; 91. שם לקלס; 93. שקר; 95. ללא עבירות; 96. נפלט מנשק; 97. מצע; 98. חג האורים; 100. מכשיר כריה; 102. כינוי לתמים; 103. זמרת אופרה וקינוח; 104. מחצית המח; 106. על ראש הסוס; 109. תבלין; 111. לרחף; 112. מומחה לטעימת יינות; 113. מדרך רגל; 116. מאבק חייה של שולמית אלוני (2, 6); 118. רטוב; 119. חווה גלילי (3, 5); 121. קיבוץ בצפון (3, 5); 122. מתחת לאפי; 123. מושבה בשרון (3, 5); 125. מקדש יווני; 128. החלימה; 130. חיפש ולא מצא צדק; 132. מחשבות; 134. מראשי לח"י; 135. בית־חרושת סמוך למענית; 137. הירדם; 139. לוחם שנתפס בידי צר; 140. בעל־מקצוע ההולך ונעלם; 141. צלי־פחם; 143. כבש; 144. אופרות סבון (5, 4); 145. כפתור ופרח; 147. ממציא העוזי; 148. גינה; 149. חומר משעבד; 150. מינהג שתיינים (4, 5); 151. הבסת השח; 158. סופר; 159. פתח בראש ההר; 160. כלב בהונגרית; 161. מקור המצופים; 162. צליל; 164. נעשה בטעות; 166. בור כרה המשורר; 168. מקום המפוח; 170. המתנה רצויה; 171. קרוב; 172. מכין המפות; 173. הביא מזור; 175. להתרומם; 177. היה שער־כניסה לארץ־ישראל (3, 3); 180. קילל; 181. על ראש הצדקת; 182. ענף באתלטיקה; 183. במצב פעולה טוב; 185. צמצמם מידותיו; 186. חוף בוונציה; 188. סיור; 190. רצוי להיתפס בו (4, 4); 192. יצרן בשרים (4, 4); 195. מחלת ילדות; 197. בספינה; 199. דומה; 201. עול־ימים; 204. התעוררות; 206. כיפוף בבד; 207. ממשפחת הזוחלים; 208. פיסל; 209. נקב; 211. מנגד; 213. מעופף זעיר; 214. עשיר־העיר; 216. ישוב ליד לטרון (3, 4); 217. מעטה לרגל; 218. דבק לארובה; 220. שכונה ברמת־גן (3, 4); 223 הגרלה; 225. התיר; 226. אביו של אהוד; 228. תו־דואר; 229. פוחד; 231. ביד השתוי; 232. נותר לאחר אסון; 235. נביא; 237. מדינה באפריקה; 239. מונח על; 242. כלבול חושים וכיוונים; 244. סימן; 246. צום; 247. משמיע קול עמום; 248. אוברול; 250. מכשיר לאיסוף היבול; 251. זוהר; 254. בן עוזר, נשיא־המדינה; 255. התנפלו; 257. צמודה לדלת; 258. משם הובאה לדוויד המלך; 260. גיבור עכשווי; 261. מתכת; 263. סוג קבינה; 265. רב; 266. מאכל־תאוה; 267. התכופפו; 268. זר; 270. ראשית הקואליציה; 271. בטרם תישן; 272. מדבר; 274. קרס; 276. מבשר את אלול; 277. נותר לאחר הדיש; 280. משותף לאבזם ולזמרת.

(המשך מעמוד 19)

מארצות רבות רצו לבוא אליי לכפר. היתה לנו הצעה מיעל דיין לבוא אלינו בספינת־מנוע. אבל קשה לעבור את כל ההרים האלה עם שני ילדים. דיברתי על כך עם הז'נדארמים ששמרו עלי.

הייתי קרוב מאוד לשומרים. אחד מהם היה תחילה אנטי־קומוניסט קנאי. לילדים שלי לא הירשו לטייל בכפר, אלא רק ללכת לבית־הספר ולחזור ישר הביתה. והקצין הזה, הקנאי, הרביץ לבן שלי.

אבל אחרי כמה חודשים הוא בא אליי הביתה, ואמר ששינה את דעתו. הוא אמר שהוא מוכן להתייצב לפקודתי. היו לו רעיונות לכבוש את האיזור הזה ולהכריז עליו כעל יוון החופשית.

זה היה מצב מוזר. העברתי להם שם, בתחנת־הז'נדארמים, קורס בהתקוממות עממית. עשיתי את זה כדי למנוע מעשה פזיז של ההתקוממות וההשתלטות. הם פשוט רצו לקחת את המיקלעים ולצאת למילחמה עממית. זה היה מוזר מאוד.

קיבלנו מסרים מיעל דיין. היתה לנו שיטה איך להעביר מסרים.

למשל, הייתי כותב שיר, ותוך שבוע הייתי שומע אותו ברדיו לונדון, וברדיו מוסקווה.

תיאודוראקיס במסיבה בין אריה זקס, סילבי קשת ויבי
יעל דיין רצתה לבוא בספינת־מנוע

פעם ביקשנו רשות לבני לנסוע לאתונה, כדי לעבור בדיקות רפואיות. אבל למען האמת רצינו להעביר באמצעותו מסרים. הנשים החביאו את המסרים בביטנת־הכתפיים של מעילו. אבל בשלוש בבוקר הוא אמר לי: „אבא, ימצאו את זה. המציאו שיטה אחרת!"

פרמתי את כל הכפתורים של המעיל, וכל שיר הפכתי לכפתור של המעיל. אשתי עשתה את זה. ואכן, חיפשו אצלו בכיסים ובכל מקום, אלא לא עלה על דעתם שהכפתורים הם בעצם שירים. גם הילד עצמו לא ידע. בדרך אחרת העברנו למי שצריך את ההודעה שהכפתורים הם השירים.

צלם על עץ

צלם של השבועון הצרפתי פארי מאץ' רצה לבוא לצלם את הבית שבו הייתי עצור. אבל הבית היה מוקף. הוא ביקש מפה של הכפר, כדי שיוכל לחדור מבעד להגנה ההיקפית הזאת ולהגיע לבית, וגם לצאת בערב עם הצילומים שלו.

אבל לא הכרתי את הגיאוגרפיה של הכפר, כי הותר לי לטייל רק ברחוב הראשי.

בתי מרגריטה היתה אז בת 11. אמרנו לה: „לכי לשחק בכל הכפר," ובכל פעם, כשהיתה חוזרת בערב הביתה, היא היתה מציירת את הכפר. אחר־כך אמרנו לה לזכור את המפה. כשהיא זכרה היטב את מפת הכפר, שלחנו אותה לאתונה, כדי שתעביר שם את המידע למי שצריך. אבל פחדנו שיחקרו ויענו אותה. אמרנו לה: אם יתפסו אותך, תצעקי ברחוב שאת הבת של מיקיס. אז יפחדו לנגוע בך.

היא הגיעה לאתונה וציירה לכתב פארי מאץ' את המפה. הצלם בא לכפר, אבל לא לקחנו בחשבון את הכלבים. כשהגיע למרחק של 30 מטר מהבית שלי, הכלבים תקפו אותו והוא טיפס על עץ. ושם הז'נדארמים תפסו אותו.

„העם היווני חולה. אני הייתי הרופא הרע, זה שאומר שדרוש ניתוח, מפני שיש סרטן. והוא אומר: זה לא כלום. זו רק שפעת!"

„העם חייב לי!"

כיום אני גר בין פאריס ואתונה. יש לי דירה, שאני שומר עליה עוד מימי גלותי שם. שני ילדיי נולדו בפאריס. הבת שמה מרגריטה, ויש לה כבר ילד ששמו מיקיס. הבן שמו ג'ורג'. שניהם גרים באתונה. אשתי, מירתו, נמצאת תמיד איתי. אנחנו כבר 50 שנה ביחד.

גם כשאני נמצא באתונה, אני נמצא מחוץ ליוון. אני הולך ברחוב ואני אומר לעצמי: „אני לא מכיר את האנשים האלה!"

פפנדריאו הפך לדמגוג. הוא לא כן, הוא לא אומר את־האמת.

העם היווני חולה. אני הייתי הרופא הרע, זה שאומר שדרוש ניתוח, מפני שיש סרטן. והוא הרופא הטוב האומר: זה לא כלום, זו רק שפעת. אז העם בחר בו, מפני שהוא דמגוג. זוהי זכותו של העם.

מלינה מרקורי נשארה איתו, מפני שהיא מאוד שאפתנית. היא תמיד היתה בורגנית. היא לא מבינה דבר בפוליטיקה. הפעולה הפוליטית הראשונה בחייה היתה ביום שנעצרתי. היא הופיעה אז בברודוויי, והיא התחילה בפעולה למעני. היא היתה איתי בחזית הפטריוטית, אבל כשראתה שאנחנו מפסידים, היא הלכה עם פפנדריאו.

אלה היו שתי תפיסות. הוא דמגוג.

אני הייתי חייב הרבה לעם היווני. אני פרעתי את החוב הזה. עכשיו העם היווני חייב לי. אני לא מתכוון בזה למתים, לחברים שסבלו, לקורבנות, וגם לא לילדים הנולדים היום.

בשעתו, כשהיינו בבית־הסוהר, היתה אידיאליזציה של העם. אני הצעתי אז שבכל יום בכלא נקדיש חצי שעה לביקורת על העם.

(המשך מעמוד 27)

בנוסחאות הדוקטורט שלה, ברור שהיא תשרת את האינטרסים של מושא הערצתה ופרנסתה, ובדיעבד — של השקפת־עולם צרה וקרתנית.

אבל מחלתה המכוערת ביותר, לדעתי, של הביקורת הישראלית היא זו שאני מכנה בשם „האובייקטיביות המזוייפת" או האובייקטיביות במירעה (ההיפך מ„מיטבה"). כולנו חיים בארץ קטנה, שבה כל אדם מכיר את חברו (או כמעט) ואין סודות רבים. בצד אחד של המיתרס ניצב הענק בעל רגלי החימר המכונה „התיאטרון המסובסד", ומעברו השני — כמה נסיונות חלושים ליצור תיאטרון שונה, אחר. חטאה של הביקורת בכך שאינה מבחינה די־הצורך, ולפעמים אינה מבחינה כלל, בין השניים, והיא אצה לשפוט את המתרחש בשני עברי המיתרס על פי אותן אמות־מידה. והרי כל ינוקא יבין, שאם אין בידך משאבים כספיים או שחקנים מתאימים, אינך יכול ואולי אף אינך צריך להציג את מחזות שקספיר. אבל כוונתי אינה להגן על מחזות הגאון האנגלי: הוא כבר אינו זקוק לכך. כאן מדובר במחזות חדשים, מחזות מקור, שעדיין לא הוכיחו עצמם בחו"ל ואף לא בארץ, לא על הבימה ולא מבחינת ערכם הסגולי הסיפרותי.

בנקודה זו עליי להצהיר על ה„אני־מאמין" התיאטרוני שלי. ובכן, אני מאמין שעוד לא נכתב מחזה „סיפרותי" המיועד לקריאה בלבד. כל מחזה „סיפרותי" בעל ערך, כלומר, טקסט דרמאטי בעל ערך, יגיע לידי מיצויו ולידי תכליתו רק בעת שיועלה על הבימה. רק הבימה תגלה את מלוא עושרו ואת מלוא עושרן של האפשרויות הגלומות בו. במילים אחרות: מחזה (טקסט) זקוק לבימה, וזקוק לשחקנים.

כדי להיות מושלם, על המחזה להיות מבוצע בכלים מושלמים, ככל שניתן בתנאים קיימים. כאשר המדובר במחזה קונטרוברסיאלי, כלומר, בכזה המעורר חילוקי־דעות, אך טיבעי הוא שהתיאטרון המסובסד על־ידי רשויות ציבוריות לא ישוש להעלות אותו. ואילו המחזאי, זה המחבר את הטקסטים המגיעים לידי חיים מלאים רק בהיותם מועלים על הבימה, עשוי לבוא לכלל ייאוש בראותו את מעשי־ידיו נמקים על הנייר. זו, לעיתים קרובות, הסיבה לכך שהוא מפקיד אותם בידי בימאי מתחיל או מחליט לביים אותם בעצמו, ללא עזרה ובתנאים הגרועים ביותר האפשריים, ובלבד שלא לתת ידו לגניזה.

בצרפת, באנגליה ובארצות־הברית למדו המבקרים להבחין בין שני העולמות. שם מביאה הביקורת המיקצועית בחשבון את התנאים — ולעיתים קרובות את המיגבלות — בהם נוצרת היצירה הבלתי־מסובסדת. ואילו הרצנזנטים שלנו משחקים את המישחק ה„אובייקטיבי" ושופטים את ההפקה שלך המוצגת באולם־לא־אולם, בתפאורה דלה־שבדלות ולפעמים גם בלא תפאורה ואביזרים כלל, ועם ארבעה שחקנים למחזה הזקוק בעצם לעשרה, כאילו כל אוצרות קורח ועדתו לרשותך, וכמו הועמדו לרשותך — כבמיקרהו של הבמאי הרוסי יורי לובימוב — לא רק חזית בית הבימה ובית־הקפה של התיאטרון אלא גם אחוריו.

עד כאן בפרשת אובייקטיביות שלא במקומה. גם אני, בסידרת מאמרים זו, ניסיתי לשמור לפחות על מידה מסויימת של אובייקטיביות שקולה. הגיעה השעה להודות כי הדבר היה קשה לי מאוד, שכן רגשות עזים של זעם ותיסכול אצורים בתוכי. דווקא מתוך כך אני מבקש להודות לידידי נתן זך שלא פעם עזר לי למתן את נטייתי הטיבעית לתוקפנות בלתי־מרוסנת.

ובסיום: התיאטרון הישראלי — על כל מרכיביו, יוצריו ומבקריו — הינו כפי שהינו בהיותו משקף את החברה הישראלית בכללותה. ואולם, מעל לכל, הוא משרת או מבטא את עולמה הרוחני והתרבותי של שיכבה חברתית שלטת ומצליחה אשר אותה יש לנתח מתוך גישה סוציולוגית. אם אומנם תבוא מהפכה חברתית אשר תטלטל את אושיותיה של החברה הישראלית, יתבטא הדבר גם בנוף התיאטרוני, אשר ימצא בוודאי דרכים לשיקוף התמורה.

לפי שעה תמורה כזאת אינה נראית באופק. כיום, כשהרוטציה המפורסמת בפתח, ניתן רק לצפות להרעה במצב הקיים, לא לשיפור, ולוא גם מינימאלי. אבל אתה, איש התיאטרון, שהתיאטרון הוא חייך וטעמם, זכור את מה שכתב פראנץ קפקא במילותיו הנפלאות: „גשם עז ניתך מעל, הנח לסילוני הברזל לפלח את גופך, היגרף עם זרמי המים הסואנים, המנסים לשסע אותך. יחד עם זאת, עמוד איתן, זקוף קומה, וצפה לשמש אשר תופיע בנהרתה האינסופית."

(רשימה אחרונה בסידרה)

יוסף מונדי ■

בשל יציאתו של נתן זך לחופשה בת מספר שבועות, נערך „דף חדש" על־ידי שמעון צמרת.

מופע אור־קולי

כלה טלי צמח
איפה להקת הנח"ל?

אם כלה ברכה צמח
איפה הצופים!

אז ככה: אלף וחמש מאות איש ואשה על הדשא של מלון רמת־אביב. באמצע בימה.

מאחורי הבימה כתובת־אש, בגודל 4×10 מטר, הבוערת את המילים „שנה טובה".

לפני הבימה זוג כיסאות־מלכים, שעליהם יושבים הכלה והחתן כמו זוג נסיכים בתחרות באסקוט.

על הבימה כמה וכמה אומני ישראל (הקשורים לאבי הכלה, הלוא הוא **שמואל צמח**). כל אמן קיבל פתק, ועליו רשומה הבקשה המיוחדת של הכלה. תיזמורת מנגנת מוסיקה פופולארית, הקהל מסתובב כשהכוסיות ביד.

בשלב מסויים עולה לבימה אם־הכלה, **ברכה**, כשעל ראשה כובע ורוד מצופה בשובל חרוזים, היורד עד כתפה. ברכה מברכת את המוזמנים בחמש שפות (לא כולל עברית) והתיזמורת עושה בומים במקום המתאים.

כשיורדת אם הכלה, זרקור־ענק זורק אור על מסך גדול, ועליו תמונות מחיי היומיום של הזוג הצעיר. הזוג הצעיר יושב בבית־קפה, הזוג הצעיר אוכל גלידה, הזוג הצעיר מטייל יד ביד, הזוג הצעיר מסתכל בשקיעה, הזוג הצעיר מודד בגדים לחתונה, הזוג הצעיר מחייך, וכך הלאה.

וכל המופע האור־קולי הזה הוביל לרגע של החופה. מתחת לחופה עמדו הורי הכלה והורי החתן, כשעין אחת מציצה אל הרבי והעין השניה מציצה אל פועלי־הבימה, שהיו צריכים לקחת חלק פעיל מאוד.

ואז... ברגע שהחתן הצעיר ענד את הטבעת לאצבעה של הכלה הצעירה, **טלי**, פצחה התיז־מורת בנגינת „הללויה הוליווד" (משהו מעברו של אבי־הכלה) ומאות בלונים נושאי זיקוקים עפו אל תוך שמי תל־אביב.

ולחשוב שבני־הזוג הכירו זה את זה כשהכלה באה עם להקת־הנח"ל לעשות חזרות בקן של הצופים! איפה להקת הנח"ל, איפה הצופים? הללויה הוליווד!

כמו בשירים

הו, הו, איך הגלגל מסתובב, שר **שמוליק קראוס**, והוא יודע מה הוא מדבר.

כשנערת־השערוריה מלונדון, **מנדי רייס־דייוויס**, הגיעה ארצה, אחרי שפגשה שם את איש־העולם־הגדול, **רפי שאולי**, לא היה לה כלום, מלבד גוף יפה ועור כמו אפרסק. באותו זמן היה לרפי הכל. המון כסף, הצלחה מסחררת בכל מה שהוא נגע, כולל נשים, המון חברים, המון קשרים, ואלוהים ששמר עליו כל הזמן.

רפי בנה למנדי מועדון הנושא את שמה, ועשה ממנה את הליידי הראשונה של תל־אביב. קנה לה כל מה שהיא רצתה, נתן לה כל מה שהיא חלמה.

ההמשך ידוע. הם נפרדו, מנדי חזרה למולדתה, רפי נשאר כאן. היא הלכה קדימה. הוא, כנראה, הלך אחורה.

היום שניהם בלונדון. לרפי אין כלום. למנדי יש הכל. הצלחה גדולה בקריירה שלה כשחקנית,

רפי שאולי
למנדי יש זיכרון

הרבה חברים, הרבה כסף, הרבה קשרים. והכי חשוב שיש לה גם זיכרון. בגלל הזיכרון היא נותנת עכשיו לרפי שאולי מה שהוא נתן לה כשהיא היתה צריכה.

הו, הו, איך הגלגל מסתובב. שיר חשוב.

לא רוצה או לא יכול

בפעם האחרונה ששמעתי על הצייר הישראלי **שאול נמרי** נאמר לי ששאול מצליח מאוד בארצות־הברית, אנשים ממש עומדים בתור כדי לקנות ציורים שלו, מוסיאונים מתעניינים בו, ואפילו הנשיא **רונלד רגן** הזמין אותו לבקר בבית הלבן.

אחר־כך היתה הפסקה בשמועות על נמרי, ורק

שאול נמרי וציור אשתו אורית
בכלא עתלית

נודע לי שאשתו היפה, **אורית**, לקחה את בתם המשותפת, וברחה איתה בחזרה ארצה.

אחר־כך שוב לא שמעתי על נמרי שום דבר, ורק עכשיו נודע לי שהוא יושב כבר שבועיים בכלא עתלית, על שאינו משלם מזונות לאשתו ולבתו.

אורית הגישה תביעה למזונות, נמרי הגיש תביעה נגדית לביטול המזונות. הוא טוען שהיא חיה עם גבר אחר, והוא לא רואה סיבה לשלם לה כסף. היא טוענת שהוא לא רוצה לשלם לה את הכסף, והחברים שלו טוענים שפשוט אין לו גרוש על התחת כדי לשלם.

הוא יציב הן־לא

צילום: אלכס ליבק

אנדרה קלצ'ינסקי ואשתו ריקה
איך באים ילדים לעולם! האבא יורה אותם!

אם יעירו אותי באמצע הלילה, וישאלו אותי כמה זה שתיים ועוד שתיים, ישר אני אגיד „קלצ'ינסקי".

השם הזה לא נותן לי מנוח. כבר מזה חמש שנים אני רק שומעת על **סמדר קלצ'ינסקי** ועל **שרון קלצ'ינסקי** ועל **אסי דייך־קלצ'ינסקי**.

חשבתי שאולי יתנו לי לנוח שבוע מהשם הזה, ואז פיתאום אני שומעת ש**אנדרי קלצ'ינסקי**, האבא של שרון וסמדר, בן ה־50, התחתן לו עם בחורה בת 19 בשם **ריקה**. נו, אז ישר עשיתי לו דרינג־דרינג:

„הלו!"

„שלום זו שולה קלצ'ינסקי. סליחה, שולה יריב, המרחלת, נו, סליחה, התבלבלתי."

„כן. מה רצית?"

„רציתי לדעת אם באמת התחתנת עם בחורה בת 19, או שזה עוד אחד מתעלולי מישפחת קלצ'ינסקי?"

„מה זאת אומרת? אני תמיד מתחתן ברצינות!"

„זו הפעם השלישית שלך, נכון?"

„כן. קודם התחתנתי עם **פנינה** הבוכרית, שהיא האמא של סמדר. אחר־כך התחתנתי עם **פרידה** העיראקית, אמא של שרון, ועכשיו התחתנתי עם ריקה העיראקית, שהיא שחקנית בהקומה השלישית."

„שמעתי שאשתך החדשה רוצה המון ילדים."

„זה מפני שהיא עוד לא יודעת שאני לא מכונת־יריה שיורה צרורות. אני יורה בודדת."

„אני מקווה שהנישואין הפעם יהיו יציבים."

„אני בן־אדם מאוד יציב. אני לא אשם שהנשים שלי לא תמיד יציבות."

מאת
שולמית יריב

האם ראו את זה בכוכבים?

שלא תגידו עליי שאני כותבת רק על האנשים מהעשירון העליון. הנה לכם סיפור על העשירון התחתון.

אתם זוכרים את **מרים זגל**, הג'ינג'ית היפה שקיבלה הרואין במיליון דולר כדי להעביר אותו מארץ לארץ, ושהבטיחו לה שתקבל 7000 דולר

מרים זגל
פגישה בכלא

בשביל ההעברה? אבל מה שהיא קיבלה אחרי ההעברה היה שבע שנים בכלא ולא שיבעת אלפים במזומן.

כשהיתה מרים בחוץ, לא היה ידוע עליה כמעט דבר, כי היא לא היתה פטפטנית. אבל בבית־הסוהר, כנראה, נפתחים האנשים ומספרים ומספרים ומספרים. כך נודע על שני מאהביה המאוד־מפורסמים של מרים. האחד הוא חבר־כנסת והשני הוא **אחד מראשי אש"ף**. כך, לפחות, מספרת מרים לכל המעוניין לשמוע.

אולי בגלל שני המאהבים המפורסמים האלה, ומפני שהיא רוצה להשתלם במחשבים, נחשבת מרים בכלא כדי מיוחסת כדי להחליף מילים עם המיוחסת השניה של הכלא, **חווה יערי**. ברגע ששתי הנשים ראו האחת את השניה בכלא הן נזכרו שבעצם הן כבר מכירות. אחרי מחשבה קצרה הסתבר ששתיהן נעזרו בשרותיה של האסטרולוגית הירושלמית **זהבה הלוי**. מה שמעניין אותי באופן אישי הוא: האם חזתה זהבה הלוי ששתי לקוחותיה ייפגשו דווקא בכלא?

ששש... סודי ביותר

מאיפה כל הצרות של העולם, אני שואלת אתכם? נו, נו? מהעיתונות, כמובן! בכל מקום הם נמצאים, הכל הם רואים, הכל הם שומעים והכל הם מספרים והכל הם כותבים, וככה לכולם נודע מה ששומרי־הסוד לא התכוונו שיידעו. אני לא אתפלא, למשל, אם **אברשה טמיר**, הידוע בכנויו „ראש ממשלת טאבה והסביבה", יפסיק לקרוא עיתונים, אחרי הפאשלה שעשו לו העיתונאים.

אברשה טמיר החליט סוף־סוף, אחרי רומאן בן שבע שנים, לשאת לאשה את **תהילה סלע**. אחרי שהחליט את ההחלטה הגורלית, הוא חשב למי כדאי לו לספר את זה. חשב ותשב, ובסוף החליט לספר על החלטתו רק לבן־אדם אחד. הוא סיפר את החדשות לתהילה, ששמחה מאוד ומייד רצתה לרוץ ברחובות ולספר לכל העולם שהנה התגשם חלומה, והיא נישאת לאברשה.

אבל אברשה מייד הסביר לה שהוא בן־אדם מאוד סודי, והוא לא מוכן שהיא תספר את החדשות לאף אחד, ובטח לא לשום עיתונאי או עיתונאית.

אז בהתחלה באמת אף אחד בעולם לא ידע. אחר־כך הסתבר שבשביל חתונה צריך לפחות שהרב יידע. אז סיפרו לרב **ישראל לאו**. אחר־כך נודע להם שבשביל מניין צריך להזמין כמה אורחים, אז סיפרו לכמה אורחים וביקשו מהם לא להגיד לאף אחד. אבל כשהזמינו את המניין הסתבר שנשארו עוד כמה חברים טובים שגם אותם צריך להזמין. אז סיפרו גם להם, והשביעו גם אותם. ובאמת, הקהל הרחב והעיתונאים לא ידעו כלום, כי רוב החברים של אברשה הם אנשי־צבא ואנשי־צבא־לשעבר, והם יודעים את חשיבותו של הסוד.

ואיך בכל זאת נודע הסוד, אתם שואלים? מהחברות של תהילה, שהן לא משרותי־הביטחון, והן לא כל־כך אמונות על שמירת סוד.

ביום החתונה הלכה תהילה לעשות תיסרוקת אצל **ז'קלין ליכטנשטיין**, וכמו בערב־חתונה לא הלכה לבד למיספרה, אלא לקחה איתה את שתי חברותיה הטובות ביותר, כדי שיעזרו לה להחזיק את ההתרגשות והסוד. בעוד תהילה מרימה את השער ובוחנת אותו בראי, החליטה אחת מהחברות לפרוש, ושאלה את באות־המיס־פרה מי מוכנה לתת לה טרמפ. אחת המסתפרות התנדבה. כשנסעו שתי הנשים באוטו, סיפרה החברה של תהילה שחברתה מתחתנת ועם מי היא מתחתנת ועוד גילויים מפה ומשם. מה שלא ידעה החברה הוא שהנהגת טובת־הלב היא עיתונאית. 10 דקות אחרי שהחברה ירדה מהמכונית, ידעה כל הארץ שאברשה טמיר מתחתן סוף־סוף עם חברתו, נשואת רומאן שבע השנים.

החתונה היתה בבית ידידים בכפר־שמריהו. הקהל (חוג מצומצם מאוד ונבחר) התקבל בנגינה של צ'לן ונבלנית. אחר־כך הופיעה תהילה, לבו־שה בשימלה ארוכה אדומה, מרהיבה ביופיה, הע־שויה מארבעה סוגי־בד שונים, ושזורה בחרוזים קטנים. אברשה הצטרף אליה, והם נראו כמו חתן כלה קלאסיים. הוא נבוך ומבולבל, והיא מאושרת עד קצה העולם. אחר־כך כולם שתו ואכלו ורקדו שם עד אור הבוקר, כשעל כל השימחה מנצחים **גליה טופול**, שהובילה את הכלה לחופה, **וחיים טופול**, שהוביל את האורחים בריקוד רונדו בשבילי הגן.

צילם: אבי חזאב

אברשה טמיר ואשתו תהילה
הנהגת הנחמדה במיספרה של ז'קלין

אהבה בשקט בשקט

לפני 10 שנים היו בתל־אביב שני זוגות־חברים קרובים.

הבעלים עבדו שניהם בתעשייה האווירית, ושם הכירו זה את זה, והנשים הכירו זו את זו דרך הבעלים.

זוג אחד היו השחקנית **נירה רבינוביץ** ובעלה **פרנס שייע**, והזוג השני היה **אסף בן־נון** (אחיו של **יוחאי בן־נון**, שהיה מפקד חיל־הים), טייס־ניסוי של התעשייה האווירית, ואשתו **לאה**.

שני הזוגות נפגשו הרבה, ובילו ביחד. ואז ביום אחד, לפני 10 שנים, נפטר פרנס שייע, בעלה של נירה, מהתקף־לב, והשאיר אותה עם שתי בנות קטנות.

כל החברים תמכו בנירה ועזרו לה לעבור את השעות הקשות. גם מישפחת בן־נון תמכה בה, ועזרה וקירבה אותה עוד יותר.

בינתיים עברו השנים, לנירה הצעירה והנאה היו רומאנים, אבל אהבה גדולה מאוד לא היתה לה מאז מותו של בעלה. הקשר עם אסף ועם אשתו נשמר כל אותן השנים, ופה ושם הם גם ניסו להציג מישהו לנירה.

לפני כשלוש שנים נפטרה לאה, אשתו של אסף, ונירה החזירה לאסף את מה שהוא נתן לה בשעות הקשות שלה. הם נפגשו הרבה, ולאט־לאט הם גילו שמהידידות הרבה והקירבה נולדה אהבה.

נירה רבינוביץ
מאז מות בעלה ועד למות אשתו

הרומאן התחיל בשקט־בשקט, ורק לאחרונה הוא התפרץ, ונירה ואסף החליטו ללכת ולגור ביחד. היא השכירה את הדירה שלה, הוא השכיר את הדירה שלו, ושניהם ביחד שכרו וילה גדולה מאוד ברמת־אביב. בה יגורו שני בני־הזוג עם כל הילדים שלהם, שתי בנותיה של נירה ושלושת בניו של אסף.

מקורבי הזוג סיפרו לי שהאהבה הזאת היא מהסוג שמוביל לחתונות.

דויד אבידן וציפורן לוטוס בר־לב
ונוס אמיתית, אם לשתי בנות

שורים עם אורות נוגה

משהו קרה לו למשורר **דויד אבידן**. הוא התחיל לצאת עם זקנות בנות 26. אם לפני שנתיים הייתי אומרת לו שהוא יתאהב בבחורה בגיל המופלג הזה, הוא היה צוחק עליי בציניות הידועה שלו, ואומר איזה מישפט בעברית שאף אחד לא היה מבין אותו.

אבל עם עובדות קשה להתווכח. והמשורר בן ה־50 פלוס נראה בחברתה של **ציפורן לוטוס בר־לב**, גרושתו של חוזר־בתשובה ואם לשתי בנות קטנות.

טילפנתי לדויד אבידן כדי לברר אצלו מה הוא מצא בבחורה כל־כך קשישה.

„היא פשוט ונוס אמיתית, עם אופק של שור, ורואים על הפנים שלה שכל האור של נוגה נופל עליה."

„איפה הכרת אותה?"

„באחד מקיבוצי השומר הצעיר, ומאז אנחנו גרים ביחד."

„מה היא עושה?"

„היא עוזרת לאבידן."

השר נראה כפי שהוא נראה מפני שהוא אוכל חצי, ובטאבה תקום מדינה

■ מייד עם נחיתתו בנמל־התעופה בן־גוריון, כששב בשבוע שעבר מניו־יורק, נשאל ראש־הממשלה הכמעט נכנס **יצחק שמיר** מה תגובתו על כך שנבחר כאיש השנה של העולם הזה. שמיר נראה מרוצה למדי והשיב: „בדרך־כלל, העולם־הזה אינו העיתון שאני ממהר לקרוא מדי שבוע. הפעם זה יהיה שונה...”

■ כל מי שפגש לאחרונה בשר־האוצר לשעבר ושר־המישפטים לשעבר **יצחק מודעי**, נבהל כהוגן: מודעי הפחית מישקלו בצורה דראסטית. לשאלות הדאוגות לשלומו משיב מודעי: „אני נראה חצי, כי אני פשוט אוכל חצי!” מודעי מבטיח לשתף את כל המעוניינים בפרטי הדיאטה שלו.

■ עד שאירע האסון בכור האטומי בצ׳רנוביל, לא הירבו לשמוע על עיירה אוקראינית זו. אבל יש לה ייחוס, לפחות בעיני הד״ר **מאיר פעיל**, ההיסטוריון

הצבאי. הסיבה: אביו היה „היהודי היחידי שבא משם,” כדבריו.

■ השדרן **מיכאל קרפין** נשאל מדוע לובשות פניו תמיד ארשת חמורה. „זה מפני שאני צוחק בפנים,” השיב.

■ משהו קרה ל**לילי שרון** בדרך מדרום־אמריקה ארצה, בליוויית בעלה, **אריאל**. היא הגיעה הביתה כשהיא מצוננת קשה.

■ **איה אדמון**, רעייתו הצעירה והבלונדית של הפירסומאי **דויד אדמון**, שוקלת לצבוע את שיערה לכתום־לוהט. הסיבה — **אדי**, בנם הקטן של איה ודויד, הוא ג׳ינג׳י לוהט, הקוטף את כל תשומת־הלב כשהוא עובר עם אמו ברחוב. איה נאלצה לשמוע נון־סטופ הערות כגון: „מה זה — חינה?” או „את בטוחה שהוא שלך? שלא החליפו אותו בטעות בבית־החולים?” כדי להחזיר לעצמה חלק מתשומת־הלב, היא מוכנה להיות ג׳ינג׳ית בעצמה.

■ לאן נעלם **משה שחל**, האיש המופקד מטעם המערך לעסוק בפרטים המלווים את תהליך הרוטציה? לא, שחל לא נסע עדיין למצריים. הנסיעה שעליה הוכרז ברעש גדול נדחית שוב ושוב, ותתקיים רק בחודש הבא, בלי נדר. בינתיים מסתפק שר־האנרגיה בעיר־האורות פאריס.

■ כמעט בחשאי ביקר בארץ סגן שר־החקלאות המצרי. היה זה לרגל תערוכת האגריטך, שנערכה בתל־אביב, אך נבלעה בהמולת מסעו המדיני של שימעון פרס בארצות־הברית. בכל זאת „גילה” אותו שר־הכלכלה **גד יעקובי**, שפגש בו בעת שסייר בתערוכה, ואפילו זכה בהזמנה לבקר במצריים. צריך לדעת את מי לפגוש!

■ לפירסומאי **יורם ברנע** יש פיתרון מקורי לבעית טאבה. לדעתו, יש לשנות את שם המקום ל„פפואה” על שמו של

אלי („פפו”) **ספושדז**, בעל המלון שבאיזור־המסיבה.

■ לכל מי שתמה כיצד ש**מוחמד בסיוני**, חובב החברה והמסיבות, הועלה לדרגת שגריר, כל־כך בשקט: אל דאגה — בקרוב יחלו החגיגות. הראשונה בסדרה תיערך ביזמתו של **יעקב טל** ובברכתו של חתן־השימחה באמצע אוקטובר. רשימת המוזמנים הוכנה על ידי השניים בקפידה יתירה.

■ עוד אחד שנעלם זמנית מהכותרות הוא המנכ״ל המיועד של שירות־התעסוקה **דויד מנע**. מנע, שמינויו לתפקיד במקומו של **ברוך חקלאי** הוותיק עורר סערה, נכנס לתפקידו, בסבלנות ראויה לציון. בינתיים השקיע מנע את מירצו וזמנו הפנוי בלימוד השפה הערבית.

■ עדיין נותרו שלושה מועמדים לתפקיד מנהל מחלקת־הבידור של הטלוויזיה: **רפי גינת**, **חיים מלובן** ו**אהרן גולדפינגר**. אולם מלחשים כי המיכרז תפור על פי מידותיו הגדולות של גינת. בתור הוכחה מביאים במחלקת־הבידור את ההודעה המוקדמת שקיבלה **תמי מולה**, מזכירתו של מנהל המחלקה היוצא, **חנוך חסון**, על העברתה למחלקה אחרת. מולה נמנתה עם קבוצת־עובדים שהתלוננו נגד גינת בנושאים הקשורים לתוכניתו המצליחה כולבוטק. בעיקבות זה הועברה

שולמית אלוני חברת־הכנסת השיאה את בנה אהוד (לידה בתצלום) לסיגל פרימור (בתצלום משמאל, מקבלת נשיקה מראובן אלוני, אבי החתן) בטקס אזרחי.

החגיגה נערכה ברחבת הדשא בביתה של מישפחת אלוני שבכפר־שמריהו. אלוני הסבירה לנוכחים באירוע את היעדרם של שרים וחברי־כנסת: „הפעם בלי כיבודים – רק אנשי מועצה וחברים קרובים!”

מיצווה

● ביום הראשון בערב התארח המלחין והמנצח הידוע **לנרד ברנשטיין** בבית־הנשיא. האירוח היה חמים ביותר וכלל אישים כגון שר־הביטחון **יצחק רבין**. אולם לקראת שעת לילה מאוחרת חש ברנשטיין ברעב. בשל נימוסיו הטובים, לא אמר זאת למארחיו בקול. סמוך לחצות נכנסה לבית־הנשיא אשת־החברה **שרה דווידוביץ**, שהגיעה לשם הישר ממסיבת בר־מיצווה פרטית, שערכו **אתי ורמי סלנסקי** במלון דיפלומט הירושלמי. משמעה דוויד־דוביץ כי האורח המפורסם רעב, וכי הוא מתעניין היכן אפשר לאכול בירושלים בשעת־לילה מאוחרת, לא חשבה פעמיים ואמרה לו: „אני מזמינה אותך ואת חבריך לאירוע פרטי שמח, שבו גם תוכלו לאכול...” ואכן, מקץ כמה דקות נראתה שיירת מכוניות עוצרת ליד מלון דיפלומט. להפתעתם הרבה של המארחים והחוגגים במסיבת הבר־מיצווה, נכנסה לאולם דווידוביץ כשהיא מלווה במנצח המפורסם. המצלמות פעלו שעות נוספות וברנשטיין, שהתמוגג מהמאכלים המיזרחיים שהוגשו שם, אף בידר אישית את בעל־השימחה הצעיר והצטלם עימו למזכרת.

אוהב־שונא

מודעי
„אתה שונא אותי?”

● ביום הרביעי בצהריים התקיימה בביתו של ראש־הממשלה **שימעון פרס** הפגישה בהא הידיעה – שיחת־נפש בין פרס לשר הסורר לשעבר וחבר־הכנסת המצוברח בהווה, **יצחק מודעי**. השיחה, נמסר, ארכה שעתיים וכן־ולא נידונה במהלכה שאלת חזרתו של מודעי לממשלה. כן־ולא – אותו מושג הכל־כך יאה הן למודעי ההפכפך והן לפרס, על־פי תשדירי־הבחירות של הליכוד. פרט שהוצנע, משום־מה, הוא ביוזמתו של מי נערכה הפגישה. בלישכת ראש־הממשלה מספרים כי מודעי שלח שליחים ומסרים אינספור בדבר רצונו העז לפגוש באיש שבו עלב בפומבי. לפני כמה שבועות פגש מודעי בפרס בעת חנוכת מיפעל בדימונה. מודעי ביקש אז ישירות את הפגישה, ונענה בחיוב.

ביום הרביעי בלילה, בעת הישיבה השבועית של „שרינו”, התעניינו שרי המערך מה היה בפגישה המסקרנת. פרס סיפר, בין השאר, כי מודעי הביט בעיניו ושאל אותו: „אתה שונא אותי?” פרס השיב לו בשלילה. „הוא גם שאל אם אתה אוהב אותו?” שאל יצחק נבון המשועשע. „לשלב כזה,” ענה פרס. „עוד לא הגענו...”

אבי הזאב צלם־העיתונות הצטלם עם זוג הקוקסינלים קתי וירדנה – שני הקוקסינלים שהיו שותפים לגילוי גופתה של התיירת מלה מלבסקי. השתיים באו לחזות במישפטן של חווה יערי ואביבה גרנות. בתום הדיון התנפלה עליהן אמו של הגבר הנאשם בכך שרצח קוקסינל בדירתן.

אף אחד לא קם

● בדוח־אדן, הדוח המכיל את מסקנותיהם של האלוף בדימוס אברהם אדן וניצב־מישנה איתן גולן בפרשת התלונות נגד רפי סויסה, מוזכר חבר־כנסת שביקש מסויסה הקלות ומתן יחס מיוחד עבור אי־אלה אסירים. על־פי הדוח, אכן נעתר סויסה לבקשתו. משדלף הסיפור, הזדרז חבר־הכנסת בני שליטא וסיפר אל מול פני האומה, במהדורת החדשות הטלוויזיונית, כי הוא אכן ביקש מסויסה שיתיר לכמה מאסירי־המחתרת לצאת לחופשה מיוחדת בחג־הפסח. על ראש הגנב, כידוע, בוער הכובע, אך מסתבר שהדוח לא נקב כלל בשמו של שליטא! המדובר בחבר־כנסת השייך דווקא למיפלגתו של סויסה, ואפילו לעדתו, שביקש ממנו יחס מיוחד לשני אסירים המרצים את עונשם בכלא באר־שבע.

ייתכן שהח"כ שמח על כך ששליטא התנדב לקחת על עצמו את העניין, וייתכן גם שהוא אינו בקיא כלל בפירסומים, מפני שלאחרונה שהה בחו"ל.

רבקה רז **הזמרת שגילמה בעבר הרחוק את הליכלוכית במחזמר** גבירתי הנאווה, **באה ארצה לצורך הקלטת שירים מוכרים ממחזות־זמר, ונשארה עוד תקופת־מה בארץ, בעידן** גבירתי הנאווה **של ריטה. רז נראתה לאחרונה באירועים רבים. ביניהם: במסיבת קוקטייל בשגרירות הצרפתית.**

למחלקה אחרת. כעת מפרשים את ההודעה בדבר העברתה כסנונית הראשונה המבשרת את בואו של גינת למחלקה.

■ במסדרונות הפוליטים מ־לחשים כי יש מתיחות קלילה בין ראש־סיעת המערך **רפי אדרי** לבין **סם בן־שטרית.** המתיחות הסמויה בין השניים, כך מספרים, התפתחה על רקע הטיפול החשאי בהבאתן ארצה של עצמות הרוגי האוניה אגוז. העצמות היו אמורות להגיע ארצה ביום השלישי, אחרי טיפול ממושך בו היו מעורבים גם אדרי, גם בן־שטרית וגם אישים נוספים.

■ השחקן־העולה מרומניה **קוסטנטין אנאטול** מעלה בימים אלה הצגת יחיד עפרונות צבעוניים. ההצגה, פרי עטו ובבימויו, עוסקת בחלומות, בזיכרונות ובאשליות של אדם בודד, שתיקוותיו מתנפצות אל מול המציאות. האם זהו סיכום של נסיונו הקצר בארץ?

■ **נועם סמל,** המנכ"ל ברוך היוזמה של תיאטרון חיפה, הפתיע שוב: הוא הזמין את כל המי־ומי בעולם העיתונות, בציבור המתחככים והמתחככות הקבועים, ליומיים של תיאטרון בעירו. הנוסחה: חמש פרימיירות, מסיבות ואירוח במלון חמישה כוכבים.

■ **למרק אוקונור,** פרקליטו האמריקאי של החשוד בפשעי־מילחמה **ג'ון דמיאניוק,** יש בעיה עם המיסעדות הנהדרות של ירושלים המיזרחית, שם הוא מתאכסן בישראל. אוקונור, המתלהב מהמאכלים הערביים, מבלה אחרי כל חגיגה גסטרונומית כזו במיטתו במלון, כשהוא קודח מחום וכאבי־בטן.

דפנה ברק

חווה יערי השבוע (מימין קצינת־המישטרה חרותה הראל)
„אחותי לא בשביל זה... שתינו יחד נגמור עליה באוטו!"

התפנית בתדמית

„ה **יום הכל** התהפך אצליי!" אמרה ביום שני בבוקר אחת הצופות במישפט יערי־גרנות. „עד עכשיו חשבתי שחווה יערי היא אשה מיסכנה ושברירית, שנגררה אחרי אביבה, וריחמתי עליה. תמיד מרחמים על החלש! אבל היום התברר לי שזה בכלל לא כך! בחקירה הנגדית היא התגלתה כאשה נוקשה והיסטרית, תוקפנית וכלבתא, ואני כבר לא מרחמת עליה!"

היה זה אולי ניצחונה הגדול ביותר של התובעת פנינה דבורין, שהוכיחה השבוע כי אין לה מתחרים. היא הצליחה בחקירה נגדית צולבת ועקשנית לשנות את התדמית שנוצרה בדימיונו הקולקטיבי של הציבור, כי חווה יערי היא חלשה, שברירית ונגררת.

קול צווחני. כבר מתחילת המישפט ניכר היה כי חווה יערי רכשה לעצמה את אהדת הקהל. רבים היו מוכנים לתת לה ליהנות מהספק, ולרחם עליה כאנדר־דוג. בעיקר ריחמו עליה מי שראו אותה נכנסת למעצר כיפהפיה זוהרת ומגיעה לסוף המישפט כשבר־כלי אומלל.

אביבה גרנות, לעומת זאת, לא זכתה מעולם באהדת הקהל. היא היתה האשה הגדולה והשלווה, הלוקחת הכל בקלות ואיננה מראה את רגשותיה. האשה השולטת ברוחה ומתלוצצת עם עיתונאים וצלמים. חווה אמרה עליה כי היא יצוקה מסלע. „היא היתה הגורו שלי, בגללה מכרתי את אהוד, מכרתי את הבית ואת הילדים שלי!"

בתחילת החקירה הנגדית הביאה התובעת כמה שיחות־טלפון מוקלטות בין חווה יערי ואביבה גרנות ובין חווה יערי ואמה. התובעת התעקשה להשמיע את השיחות הללו כדי שכולם ישמעו את קולה הצווחני, המלא זעם וכוח, של חווה בטלפון. בשיחות אלה לא נשמעה חווה כאשה תלותית וחלשה. קולה היה כלבתאי וצורם, בעיקר בשיחה עם אמה הקשישה. דווקא אביבה נשמעה בשיחות כאשה חביבה ומתונה, שניסתה למתן את חווה חמומת־

בחדר־האוכל, והיא התחבאה מתחת השולחן. „אחר־כך לא יכולתי לצאת מהחדר שבוע ימים. כי מצפים ממני שאני, שיושבת על תיק כזה, אחזיר מכות, ואני ביישתי את עצמי בכך שהתחבאתי מתחת לשולחן. אפילו שמוליק אמרה לי..." סיפרה חווה לשופטים.

לטרוף אותה!" אבל בשיחה בין חווה לאביבה, שהוקלטה על־ידי המישטרה זמן קצר לפני מעצרה של חווה, היא אינה נשמעת כל־כך פחדנית. בשיחה זו, שבה היא מדברת על נאווה, השוטרת שנשלחה אליה על־ידי המישטרה כדי לאיים עליה ולספר לה שראתה אותה ביום מותה של מלה מלבסקי, אומרת חווה לאביבה: „הנאווה הזאת צילצלה עוד פעם, ואחותי אמרה לה שאני אינני. אני רוצה להיפגש איתה בכל זאת! אחותי אומרת שאלך עם שוטר, אבל אני לא רוצה להסתבך. אני רוצה לתפוס אותה עכשיו בכוח. אני באה לקחת אותך עם האוטו. מתי את יכולה? אחותי לא בשביל זה. שתינו יחד נגמור עליה באוטו. אני לא יכולה לפעול לבד, כי היא תמיד באה עם עוד חברה... המטרה שלי היא לקחת ממנה את התיק שלה ואת הפרטים שלה ולדעת מי היא... אני לא יודעת למה היא כל־כך רודפת אחרי. אם אני אלך לבד ואחטוף את התיק שלה, זה בסדר? לא טוב? אם אני אפגש אתה לבד, אני אטרוף אותה!"

בשיחה זו לא מצטיירת חווה כתלותית או חלשה. להיפך, היא היוזמת את הפגישה, והיא המדברת על מימוש בכוח ועל „לגמור עליה ולטרוף אותה". אביבה מסרבת לבוא איתה, ומנסה למתן אותה.

חרדר חשש. בשיחה אחרת שואלת חווה את אביבה אם היא מכירה „מאפיונרים" כדי לטפל בנאווה. בבית־המישפט הסבירה חווה כי התכוונה רק שהמאפיונרים יבררו מי זאת נאווה, וכי לא התכוונה לפגוע בה. אבל שתי שיחות־טלפון אלה, שהוקלטו על־ידי המישטרה, הן שעוררו את פקד מישל חרדר לפעול מייד. הוא חשש כי

חווה יערי: לא תלותית, לא פחדנית, לא מיסכנה, לא שברירית, לא נגררת, לא חלשה

המות. חווה לא שמעה כלל לעצותיה של אביבה, ובשיחה אחת אמרה: „לא מעניין אותי! ויוי, אני כרגע פועלת ככה! ואני לוקחת עלי את כל האחריות. יכול להיות שאני אוכל חרא, יכול להיות שאני אמות, אבל הפעם זה פינאלה, זה הסוף!" אלה אינן מילים של אשה חלשה ותלותית לגורו שלה, אלה מילים של אשה החלטית ובטוחה בעצמה.

בשיחה אחרת שמע בית־המישפט את קולה של חווה כשהיא צורחת על אמה הזקנה, המתחננת אליה ומבקשת ממנה לחזור לאהוד למען ילדיה: חווה'לה, חווה'שי, אל תכעסי עליי, למען הילדים!" אומרת האם, וחווה צועקת עליה בקול צורמני: „זה הילדים שלי! והם שונאים אותך!"

בשיחות אחרות מדברת חווה על סקנדאלים שעשתה לבעלה ועל מכות במחבת שרצתה לתת ליריבתה. „אני תוקפנית, אבל לא אלימה," ניסתה חווה להסביר לבית־המישפט, וסיפרה כי בנווה־תירצה תקפה אותה אסירה

חווה עלולה לפגוע בנאווה, והוא חשש לה. על כן שלח את השוטרים לעצור את חווה בדרכה מתל־אביב לירושלים במכוניתה, באמצע הדרך.

„את יכולה להגיד מה שאת רוצה," אמרה חווה לתובעת, במהלך חקירתה, „את יכולה להגיד עליי שאני שקרנית ושאני גנבה, אבל זה לא יעזור! אני לא רצחתי אותה ולא נגעתי בה!"

אלא שמישפט יערי־גרנות, יותר מכל מישפט אחר, תלוי במהימנות העדים. וכאשר הוכיחה התובעת כי חווה שיקרה אפילו לסניגוריה עד השבוע, בקשר לתאריך מותו של אביה, עירערה את מהימנותה של חווה כמעט עד לאפס.

אבל התובעת הצליחה לעשות יותר מכך, היא גם הצליחה לשנות מהקצה לקצה את תדמיתה של חווה יערי בעיני הציבור, תפקיד לא קל.

אילנה אלון

הוא מקדש עם מישפחתו את השבת
שעות לצד מזכירתו־ידידתו ברחובות

"הוא לא אותי

תמונת השבוע של הזוג אורה בהרב ומרדכי מאיר, לובשים, כרגיל, בהידור ובאלגנטיות. אורה לבושה בחליפה בצבעי שחור־לבן, הצבעים היחידים אותם היא לובשת. הם צולמו בהצגת הבכורה של הסרט אותלו, כשאחרי ההצגה הם המשיכו לחגוג עם האורחים הנבחרים, כולל נשיא המדינה, במסיבה מפוארת במלון הילטון. למטה: אורה ובתה דנה.

הם גנבו את ההצגה.
זה היה בקונצרט־היובל של התיזמורת הפילהרמונית. כל המי ומי — שוחרי המוסיקה ושונאיה — ראו חובה לעצמם להיות שם, במחלצות־הפאר המפוארות ביותר שלהם.

אבל כאשר נכנס המולטי־מיליונר מרדכי מאיר (75) בחברת מזכירתו, אורה בהרב (50), עבר רחש בקהל.

כעבור שלושה ערבים, בהצגת־הבכורה של הסרט אותלו, בנוכחות נשיא־המדינה וכל הצמרת, שוב גנבו השניים את ההצגה. מוטקה מאיר ואורה בהרב — כרגיל בשחור לבן — היו במוקד תשומת־הלב.

אחר־כך עברה כל הצמרת הנ"ל למלון הילטון, לאירוע חברתי נוצץ. היה שם הזמר פלאסידו דומינגו, היה שם הבימאי פרנקו זפירלי, היתה שם אורה הרצוג בתוספת צמה מלאכותית. אבל כאשר הופיעו מאיר־בהרב, והצלמים רצו להנציח את הזוג, מיהרו השניים להימלט אל מכונית־הלינקולן השחורה, הנהוגה בידי נהג שכיר.

מזה 32 שנים מהווים מרדכי מאיר ומזכירתו את הזוג המלוחש בארץ, אחרי הזוג משה דיין ורחל רבינוביץ, שהפכה לימים הגברת רחל דיין, שהיא חברה טובה של אורה.

יש אישים ויש מזכירות. אבל מזכירה כמו אורה בהרב עוד לא היתה בארץ.

בעיטה של סוס

השושלת מאיר (או מייאר) התחילה בתלמיד־חכם מפולין, שלום מאיר, ששודך לבתו של סוחר עשיר מרומניה. הם עלו לארץ והביאו איתם שלושה בנים ובת אחת — בנימין, משה, מרדכי וטובה, לפי סדר זה.

הם גרו בפרדס־חנה. בגיל 42 חלה האב ומת מסרטן. לפני כן הטיסו אותו ברחבי אירופה, במאמץ נואש להצילו. הוא נפטר בתישעה באב.

אשתו לא נותרה אחריו בחיים זמן רב. כאשר נפגע סוס במושבה, ניגשה אליו כדי לבדוק את פרסתו הפגועה. הסוס המבוהל בעט בה בעיטת־מוות.

שלושת האחים הקימו עסק משותף. האחות, טובה, נישאה למהנדס שהקים מיפעל לגפרורים.

שלושת האחים עסקו איש־איש בשטח שעניין אותו, אך עסקיהם היו מחוברים בקונצרן המישפחתי. שררה ביניהם אידיליה מושלמת — עד שהתחילו להיוולד הילדים. האבות

אם ובן אורה בקונצרט חגיגי בהיכל־התרבות בתל־אביב, מלווה על־ידי בנה, אלן, הלומד מינהל־עסקים בלונדון. הפעם אורה בהרב בתילבושת לבנה, מעשה־ידיה של תופרת־הצמרת לולה בר.

— ובימי חול הוא צועד משך
סביון ומופיע עימה באירועים ציבוריים

ידרוק לכלבים!"

הגאים דאגו לילדיהם — וכל אחד התחיל למשוך את העסקים והכסף לצד שלו.

פרצו מריבות. היחסים בין בני־הדוד הלכו והתערערו. מה גם שבמישפחה שרר מישטר קפרני: אף אחד מן האחים וילדיהם לא יכול היה לעשות את הצעד הקטן ביותר — כגון קניית מכונית — בלי הסכמתה של מועצת המישפחה.

הראשונים שזה נמאס להם היו בני מישפחת בנימין, שכבר היה חולה מאוד. רכושו חולק לשלושה — שליש לאם, שליש לכל אחד משתי ה־בנות. הבת ורדה, שנישאה לפסיכיאטר ריצ'ארד קורנהאוזר, קיבלה אחרי תש־לום מס סכום השווה בסך הכל ל־120 אלף דולר כיום. זה היה סכום אפסי, במושגים של מישפחת מאיר — אולם מכיוון שלא יכלה למכור אלא לבני המישפחה, זה מה שנתנו לה. מאז יחסיה עם המישפחה עכורים. כאשר מת בנימין מאיר, קיבלו אשתו ובתו האחרת סכומים דומים. הם מרגישים מרומים.

צעירים ✶ תימהוניים

למרדכי מאיר ארבעה ילדים — גם לו יש שלושה בנים ובת.

קליאופטרה הספרית של ריבקה מאיר היא גם הספרית של אורה בהרב. אבל שעה שריבקה (בשימלה הל־בנה) הולכת בפיאות של תלתלים, אורה מעדיפה תיסרוקות סולידיות.

הוא למד בגימנסיה הרצליה — אותה הגימנסיה שמישפחת מאיר עתידה היתה להרוס את בניינה הקלאסי כדי לפנות מקום למיגדל־שלום, הנקרא על שם אביה.

בגימנסיה הכיר את ריבקה פרל־שטיין, בתו של קבלן עשיר. הזוג הצעיר נכנס לבית־המישפחה במרכז בת־ים, בית שנחשב אז כשיא המו־תרות. הוא עומד על מיגרש של ארבעה דונם, מוקף בחומה, יש לו בריכת־דגים, וילונות־קטיפה כבדים כמו בתיאטרון, רהיטים שידעו ימים טובים.

„מוטקה" היה אבי־מישפחה למופת. הוא טיפל בילדים, כאשר אשתו עוד התפנקה בבוקר במיטה. הוא היה מכין להם ארוחת־בוקר, וקורא איתם קריאת שמע בערב. הוא היה ונשאר מסורתי, שומר האפיקומן, אף שאינו חובש כיפה.

רבקה היתה אשה יפה. היא אהבה לרקוד, ובתל־אביב הקטנה היה הזוג ידוע כחובב־ריקודים. מוטקה היה שח־קן־כדורגל מצטיין של הפועל־תל־אביב.

בגימנסיה שיחקה ריבקה בחוג

שלושת האחים מרדכי (מימין), אב לארבעה; משה (ב־אמצע), מתגורר בז'נווה השוויצית ואב לשתי בנות; בנימין (משמאל) שנפטר ואשר אשתו ושתי בנותיו מכרו את חלקו לאחים בזיל־הזול. משמאל: ה־פיסיותראפיסט אורי בהרב (בחולצה לבנה) בפעולה.

„הוא לא יזרוק אותי!"

(המשך מעמוד 41)

לתיאטרון, ומאז חלמה על קריירה של שחקנית־קולנוע. מכיוון שילדה ארבעה ילדים והיתה מרותקת למישפחה ולבית, זה הוליד בה תיסכול קיצוני.

כשנוכחה לדעת כי אינה יכולה להיות שחקנית, חלמה להיות לפחות מאפרת. היא עברה קורסים, אך גם מזה לא יצא דבר. תחת זאת הפכה לציירת. הבית שלה מלא תמיד בציירים צעירים, חלקם תימהוניים, המלווים אותה גם בסיוריה בארץ, במכונית הסובארו שלה. לעיתים קרובות רואים אותה במועדוני־לילה, רוקדת עם אחד מבני־חסותה הצעירים.

אך בעיקר התפרסמה ריבקה — האוהבת להיקרא „קירי" — בזכות התילבושות האכסטראוואגנטיות שלה. אומרים שזה התחיל אחרי שחזתה בסרט קליאופטרה, שבו כיכבה אליזבט טיילור. ריקי דימתה לעצמה שהיא קליאופטרה, או ליז בתפקיד קליאופטרה, והתחילה להופיע בכל שעות היום בתילבושות מוזהבות, כשראשה עטור תלתלים, קומה על גבי קומה, ופניה מאופרות שכבות־שכבות איפור תיאטרוני, בתוספת ריסים מלאכותיים.

התנהגותה והופעתה החלו מעוררות חיוכים, והכל ידעו כי ריבקה מאיר היא תימהונית במיקצת. בעלה מיעט יותר ויותר להופיע בחברתה, ולבסוף חדל מכך כלל. אמנם, בביתם בבת־ים הסתובבו מיליונרים כמו אייזיק וולפסון וצ'ארלס קלור, שריקי היתה מאכילה אותם, אך כזוג חדלו המאירים להופיע בפומבי.

ריבקה מאיר
איל־העסקים לקח את –

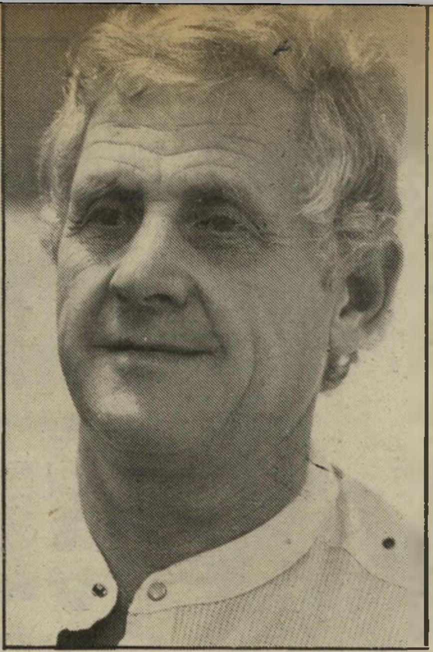

אורי בהרב
– כלתו של הידיד הטוב –

אורה בהרב
– שתשמש כמזכירתו

וילה למזכירה

את החלל מילאה אורה בהרב. אורה בהרב היתה בת 16 כשהכירה את הפיסיו־תראפיסט המעולה אורי בהרב, בנו של המלחין מנשה בהרב, כוכב שנות ה־40. מנשה בהרב היה ידידו הטוב של מוטקה מאיר, וזה לקח את כלתו הצעירה לעבוד אצלו.

עלייתה של אורה בהרב היתה מטיאורית. תוך זמן קצר הפכה יד־ימינו של הבוס. יש לה זיכרון פנומנאלי, היא כישרונית להפליא בריכוז ענייניו ויחסיו עם אישים ידועים שם, וחוץ מזה היא גם יפהפיה.

תוך זמן קצר נודעה המזכירה כאחת הנשים האלגנטיות ביותר בארץ. היא מקפידה ללבוש תמיד בגדים שחורים ולבנים, ובכללם גרבי־ניילון שחורים גם בימי־שרב.

כמזכירה החלה מלווה את מעבידה בנסיעותיו בחו"ל. בין אלה מצאה זמן ללדת לבעלה שני ילדים, אלן ודנה, ששניהם לומדים כיום בבריטניה. הבן לומד מינהל־עסקים, הבת אמנות.

מישפחת בהרב גרה בדירה בתל־אביב. אולם מוטקה מאיר סבר כי מגיע למזכירה שלו דיור נאה יותר. הוא עזר לה לבנות וילה מפוארת בסביון. גם זו מוקפת חומה וטובלת בין עצים. אדריכל מפורסם בנה בית שאין לו מחיר — רצפותיו שיש, ואביזריו עשויים מפליז. כשעוד לא ידעו בארץ מה זאת פיליפינית, כבר קישטה אחת כזאת את בית בהרב.

למרות העובדה שלאורה יש בעל שהוא מגדולי הפיסיו־תראפיסטים בארץ, היא מעסיקה גבר אחר, המאמן אותה בהתעמלות ומעסה אותה.

במשך השנים התקררו היחסים בין בני־הזוג בהרב. לפני 20 שנה עבר אורי לאגף מיוחד בווילה המרווחת של המישפחה. כשהילדים עזבו את הבית ונסעו לאנגליה, התרוקנו הנישואין מתוכנם. בין השניים שוררים יחסי־ידידות, אך לא יותר מזה. הם חוגגים ביחד את ימי־ההולדת של הילדים.

התפתחות דומה חלה במישפחת מאיר. גם מרדכי מאיר עבר לאגף מיוחד בווילה של מישפחתו בבת־ים. מזה שנים רבות נוהגים מרדכי מאיר ואורה בהרב לטייל ביחד, במשך שעות מדי יום, ברחובות סביון.

בשתי המישפחות יש חיים כפולים — אך בגלוי ובלי צביעות. מישפחת בהרב מאוחדת לגבי ילדיה, וכן גם מישפחת מאיר. אורי חי את חייו בנפרד, ומרוצה מכך. היו שמועות בעיר כאילו הוא תובע מיליון דולר תמורת גירושין, אך אלה היו שמועות־שווא. המצב הקיים נוח לו, והוא מסתדר היטב.

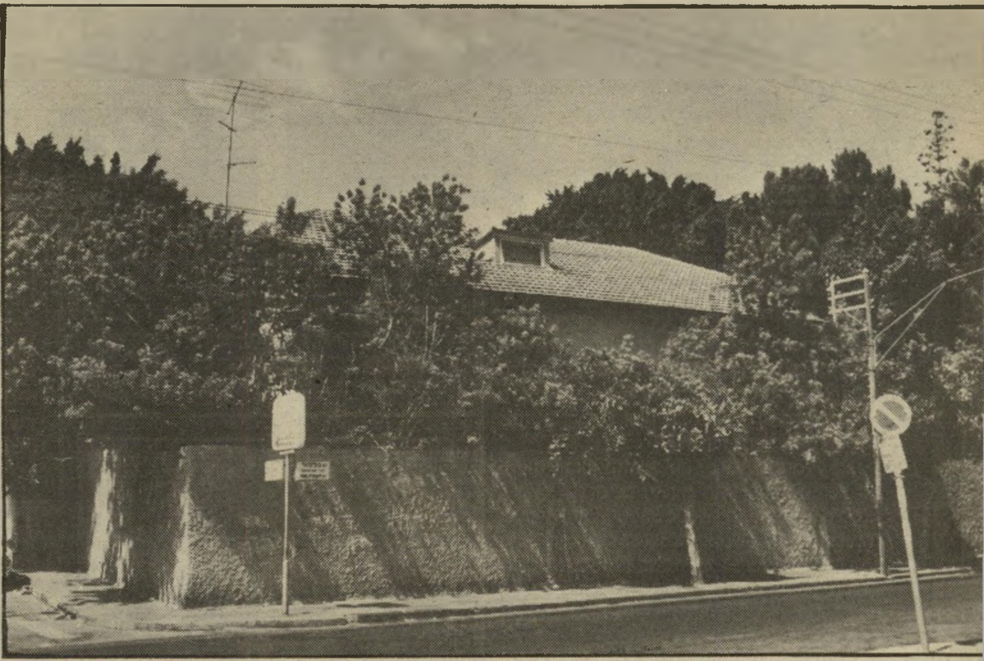

בית מישפחת מאיר בבת־ים
בריכה לדגים, וילונות קטיפה ורהיטים שידעו ימים טובים

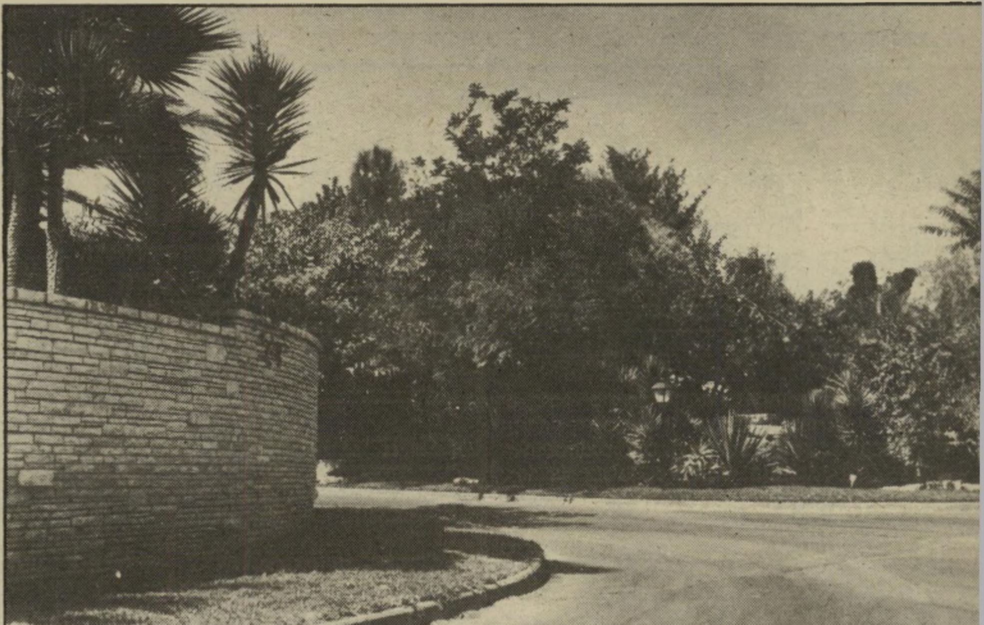

בית מישפחת בהרב בסביון
רצפות שיש, אביזרי־פליז ומעסה מיוחד

אשה בודדה

לפני שנתיים היתה למרדכי מאיר תאונה. הוא נרדם ליד ההגה ונתקל בעמוד־חשמל. במשך זמן רב לא ראה בעין אחת. עכשיו חזר לאיתנו.

לכאורה היתה אורה צריכה להיות מרוצה מאוד. יש לה הכל. וילה מפוארת. בגדים אלגנטיים שעוררו התפעלות גם כאשר הפליגה עם מוטקה מאיר ב„אונית המיליונרים". תכשיטים מעשי־ידי המעצב היווני המפורסם ליאוניס.

אך למרות כל אלה היא די אומללה.

בהתקרב החגים, היא בודדה. מוטקה נמצא עם מישפחתו. ילדיה שלה נמצאים באנגליה. אין לה עם מי לבלות את החג בארץ. בדרך כלל היא עוזבת את הארץ ונוסעת לאנגליה. כך עשתה גם הפעם.

שי מאיר
יחסים קרירים

החיים שלה מסודרים. בכל יום היא הולכת למישרד במיגדל־שלום — בניין הענק של מישפחת מאיר, שהוקם על הריסותיו של גימנסיה הרצליה — ומטפלת בענייניו. כאשר מטלפנת ריקה מאיר, היא משיבה לה באדיבות קורקטית, כנאה למזכירת בעלה.

עם הבנים הגדולים של מאיר — שי, מנכ"ל הכל־בו, ואבי, אדריכל, היחסים קרירים. אך עם בת־הזקונים, ריבי, היחידה שנשארה גרה בביתו של מוטקה, והבן רוני, יש לה יחסים לביים.

לא מכבר חגגו בפרדס־חנה — מושבת־האם של המישפחה — את יום הולדתו ה־75 של מרדכי מאיר. כל המישפחה נאספה שם. אורה בהרב נעדרה.

את יום־הולדתה ה־50 של אורה, שחל ב־9 בספטמבר, לא חגגו. אמה של אורה נפטרה לפני כן.

לא מכבר שאלה אחת החברות את אורה: „אחרי שהסכמת לוותר על כל־כך הרבה דברים כדי להיות לצד הגבר שאת אוהבת ומעריצה, האם את חושבת שעתידך מובטח מבחינה כלכלית, לפחות?"

התשובה: „אני מאמינה בכנות ובשכל שיש בו, ובכל האהבה שהוא רוחש לי. הוא לא יזרוק אותי לכלבים!"

ארדמון

אזהרה — משרד הבריאות קובע כי העישון מזיק לבריאות

ה׳ תשרי תשמ״ז, 8.10.1986 מיספר 2562 המחיר 3.00 שקל חדש (כולל מע״מ) שנה 51

העולם הזה

בפעם הראשונה מספרת רחל המרחלת את הסיפור המלא על הרומן המפורסם ביותר במדינה –

מרדכי מאיר ואורה בהרב

המזכירה והבוס